

НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ

Національний університет кораблебудування

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МОРЕГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЧИТАНЬ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

17–18 грудня 2019 р.

Миколаїв ■ НУК ■ 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
Імені адмірала Макарова

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МОРЕГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ЧИТАНЬ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

17-18 грудня 2019 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9
м. Миколаїв*

Миколаїв
Видавець Торубара В.В.
2019

УДК 336
Т65

ОРГАНІЗАТОРИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
Імені адмірала Макарова

**Матеріали публікуються за оригіналами, які представленні авторами.
Претензії щодо змісту та якості матеріалів не приймаються.**

Відповідальний за випуск:
Запорожець Ірина Михайлівна

Т65 **Трансформація** економічних процесів у морегосподарському комплексі України :
Матеріали Всеукраїнських наукових економічних читань з міжнародною участю. —
Миколаїв : Видавець Торубара В.В., 2019. — 280 с.

ISBN 978-617-7472-53-6

У збірнику наведені матеріали Всеукраїнських наукових економічних читань з міжнародною участю «Трансформація економічних процесів у морегосподарському комплексі України». Збірник становить інтерес для наукових працівників, викладачів, інженерів та студентів.

УДК 336

ISBN 978-617-7472-53-6

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2019

СЕКЦІЯ №1
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

УДК 351: 338.26

СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Іщенко О.А., к.е.н, викладач

Назарова О.Ю., студент гр. 6431-м

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

olena.ishchenko@nuos.edu.ua

leylo4ka.nazarova@gmail.com

***Анотація.** Доповідь присвячена розробці практичних рекомендацій щодо модернізації державного управління розвитком морегосподарського комплексу України на загальнодержавному та регіональному рівнях.*

***Ключові слова:** менеджмент, морегосподарський комплекс, державне управління, стратегія.*

Вступна частина. Розвиток морегосподарського комплексу вважається одним з першочергових державних завдань України, адже результативне функціонування морегосподарського комплексу є основою для успішної реалізації економічних, соціальних, внутрішньополітичних і зовнішньополітичних пріоритетів територій морського та приморського середовища як на регіональному, так і на загальнодержавному рівні.

Але незважаючи на позитивні досягнення в розвитку морегосподарського комплексу існує цілий ряд проблем в стратегії і тактиці розвитку морегосподарського комплексу, що особливо негативно позначається на якості товарів та послуг суб'єктів морегосподарської діяльності [1].

Ціль цієї роботи полягає у застосуванні стратегічного планування в якості основного методу державного управління розвитком морегосподарським комплексом.

Основна частина. Державна підтримка морської галузі повинна здійснюватися на підставі використання економічно-правових стимулів і реалізації організаційних заходів, що підвищують зацікавленість національних та іноземних інвесторів. В такій ситуації потрібно всі сили активізувати на пошук найбільш ефективних інструментів удосконалення роботи підприємств морського транспорту та реалізації господарських відносин галузі в цілому [2, с. 8].

Аналізуючи практику функціонування морегосподарського комплексу України, що застосовується сьогодні, то можна сміливо стверджувати, що методи державного управління, щодо використання морського потенціалу України і формування сприятливих умов для державного управління цим комплексом не ефективні та потребують вдосконалення та модернізації.

Нова концепція державного управління розвитком морегосподарського комплексу дозволить скасувати існуючі протиріччя і проблеми, задіявши методи програмноцільового управління, основні положення системного підходу та інноваційний менеджмент. Завдяки новій концепції відбудеться створення конкурентного середовища, котре відповідало б основам сучасного ведення бізнесу, гармонізації відносин між державними та приватними підприємствами морегосподарського комплексу, а також між підприємствами галузей комплексу та органами місцевого самоврядування.

Щоб за допомогою адміністративних, економічних та спеціальних методів управління сприяти розширенню конкуренції та економічному зміцненню підприємств

морегосподарського комплексу, концепція державного управління розвитком морегосподарського комплексу повинна спиратися на аналіз усталеної системи державного управління морегосподарським комплексом, досвід пристосування суб'єктів господарювання комплексу до ринкових умов та інновацій, враховувати чинники фондоозброєності праці та оцінку середнього віку основних виробничих фондів в контексті відповідності нормативному терміну в цілому [3, с.130].

Для підвищення результативності державного управління розвитком морегосподарського комплексу та реалізації поставлених цілей, визначають наступні завдання:

- системне застосування механізмів антимонопольного регулювання;
- плановий розвиток і модернізація об'єктів морегосподарського комплексу ;
- скасування заборон і обмежень економічного та адміністративного характеру, що заважають конкуренції;
- поступове зниження впливу за допомогою тарифного регулювання і заміщення його впровадженням вільних тарифів;
- формування рівноправного доступу до інфраструктури морегосподарського комплексу для різних суб'єктів господарювання;
- застосування передових інформаційних технологій, інновацій в сфері логістики [4, с.101].

Але для досягнення значних результатів у розвитку морегосподарського комплексу України одних завдань та цілей мало. Тому для створення і впровадження програм економічного розвитку морегосподарського комплексу, модернізації інфраструктури, реалізації великих інфраструктурних проектів потрібний чіткий стратегічний підхід та стратегічне планування, що забезпечить цілісність діяльності і надасть можливість будувати її максимально цілеспрямовано й ефективно.

Послідовність стратегічного планування розвитку морегосподарського комплексу полягає в наступном:

- 1) Обґрунтування завдань і цілей перспективного розвитку морегосподарського комплексу.
- 2) Оцінка потенціалу та чинників розвитку морегосподарського комплексу, що заснована на специфіці формування внутрішньорегіональних і міжрегіональних зв'язків. Опрацювання найбільш імовірних сценаріїв розвитку.
- 3) Визначення існуючих регіональних переваг, з метою посилення потенціалу морегосподарського комплексу, а також додання нових, виявлених в ході аналізу регіональних особливостей.
- 4) Розробка концепції державного управління розвитком морегосподарського комплексу.
- 5) Розробка плану заходів щодо впровадження розробленої концепції, що базуються на інвестиційно-інноваційному синергізмі в економічній і соціальній сферах.
- 6) Впровадження механізмів реалізації стратегії.
- 7) Здійснення комплексу заходів, спрямованих на реалізацію стратегії розвитку морегосподарського комплексу.
- 8) Розробка та впровадження програм економічного розвитку морегосподарського комплексу за пріоритетними напрямками стратегії.
- 9) Моніторинг ефективності і продуктивності реалізованої стратегії.
- 10) Коригування поставлених цілей і методів їх досягнення [5, с.72].

Застосування стратегічного планування в якості основного методу державного управління розвитком морегосподарським комплексом створює передумови для прийняття ефективних та виважених управлінських рішень.

Висновки. Таким чином, всі перераховані заходи повинні скласти основу плану розвитку території, як загальної умови розробки успішної стратегії розвитку морегосподарського комплексу. Подібна система дій впродовж тривалого періоду часу сприяє

створенню, підтримці і розвитку конкурентних переваг суб'єктів морегосподарського комплексу, а з ним і переваг всього регіону.

REFERENCES

- [1] Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави : Аналітична записка Національного інституту 209 стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/832/>.
- [2] Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): [монографія] / [О.М. Кібік, О.П. Подцерковний, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай та ін.]; за ред. О.М. Кібік, О.П. Подцерковного. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014. – 442 с
- [3] Гайду О.В. Державні пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України: науковий огляд наявних і прихованих можливостей / О.В. Гайду // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Серія : Державне управління.– Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2016. – Вип. 1 (4). – С. 50–60.
- [4] Стратегічне планування [навчальний посібник] / О.Берданова, В.Вакуленко, В.Тертичка. – Л.: ЗУКЦ, 2008. – 138 с.
- [5] Собкевич О.В., Михайличенко К.М., Шевченко А.В., Русан В.М., Белашов Є.В. //Пріоритети державної морської політики у сфері функціонування та розвитку морегосподарського комплексу України. К. : НІСД, 2016. – 72 с.
- [6] Іртищева І.О., Криленко Д.В. Інституційні аспекти формування моделі економічного зростання Причорноморського регіону / І.О. Іртищева, Д.В. Криленко // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28. – № 1. – С. 220-228.

Ishchenko O.A. candidate of science (Economics)

Nazarova O.Yu. student 6431th

Strategic direction to modernization of state governance by the development of the maritime complex of Ukraine

Abstract. The report is devoted to the development of practical recommendations for the modernization of state management of the development of the maritime complex of Ukraine at the national and regional levels.

Keywords: management, maritime economy, public administration, strategy.

Ищенко Е.А., к.э.н., преподаватель,

Назарова Е.Ю., студент

Стратегическое направление к модернизации государственного управления развитием морехозяйственного комплекса Украины

Аннотация. Доклад посвящен разработке практических рекомендаций по модернизации государственного управления развитием морехозяйственного комплекса Украины на общегосударственном и региональном уровнях.

Ключевые слова: менеджмент, морехозяйственный комплекс, государственное управление, стратегия.

УДК 334.764

СИСТЕМИ ТЕХНОЛОГІЙ У МОРЕГОСПОДАРЬСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ В УКРАЇНІ

Куляндра О.Є., Швець А.А., студенти гр.4421 НУК
Національний університет кораблебудування ім.адм. Макарова
Україна, м.Миколаїв
E-mail: elenakuliandra11@gmail.com

Анотація. У статті визначено системи технологій у морегосподарського комплексу в Україні. Досліджено структуру та стан морегосподарського комплексу України та виявлено тенденції його функціонування. Визначено, що функціонування морегосподарського комплексу України свідчить про його невідповідність зростаючим потребам морської галузі, вимогам європейських стандартів щодо морської діяльності. Визначено основні завдання розвитку системи технологій морегосподарського комплексу України.

Ключові слова: структура, класифікація, комплекс, морегосподарська діяльність, морегосподарський комплекс.

Вступна частина. У зв'язку зі зростанням інтересу до освоєння ресурсів і просторів Світового океану, у процесах міжнародної інтеграції й геополітики все більшу роль набуває розвиток морегосподарської діяльності. Зростання економіки України та входження українського господарського комплексу до європейського та світового економічного простору ґрунтується, зокрема, на підвищенні ефективності функціонування морегосподарського комплексу, в зв'язку з чим обумовлюється необхідність визначення дефініції «морегосподарський комплекс», дослідження проблем і перспектив його розвитку та окреслення функціональної структури сучасного морегосподарського комплексу в Україні. Тому перед авторами стоять завдання щодо: розширення змісту поняття «морегосподарський комплекс»; обґрунтування методологічного підходу до організації сучасного морегосподарського комплексу; визначення функціональної структури морегосподарського комплексу України.

Вивчаючи літературні джерела з цього питання, було виявлено, що існує низка підходів до поняття морегосподарського комплексу [1–9], але, як серед науковців, так і практиків, одностайності суджень у його визначенні все ж таки немає. В результаті чого, вивчення даної проблеми та розроблення відповідної теоретичної і методологічної бази, яка б дала можливість сформувати механізм функціонування сучасного морегосподарського комплексу в цілому та дозволила б аналізувати стан та перспективи його розвитку в Україні, досліджені недостатньо. Для досягнення цієї мети доречним є розгляд різноманітних підходів науковців до тлумачення терміну «морегосподарський комплекс» та перелічення всіх факторів (напрямів, об'єктів) тяжіння до моря.

До заходів формування конкурентоспроможного у світі вітчизняного морегосподарського комплексу відносяться: Формування інноваційної та технологічної бази морської діяльності, в тому числі: розробка і впровадження організаційних і технологічних інновацій в морегосподарський комплекс України; розробка і використання нових технологій і матеріалів; розвиток науково-технічного потенціалу морегосподарського комплексу України; удосконалення наукової та технологічної бази систем пошуково-рятувального забезпечення та безпеки морекористування, забезпечення безпеки населення приморських регіонів та пом'якшення наслідків від морських стихійних лих тощо.

Розвиток спеціальної інфраструктури морекористування, в тому числі: логістика, гідрографія і океанографія, гідрометеорологія, геодезія, морська картографія, навігація тощо. Розвиток кадрового потенціалу морського господарства, в тому числі: підвищення престижу морських професій, розробка та реалізація системи заходів, спрямованих на забезпечення збалансованості попиту і пропозиції по фахівцям морських професій на ринку праці,

створення умов для закріплення кадрів в морегосподарському комплексі нашої країни. Розвиток туристично-рекреаційного комплексу (круїзний, екологічний, культурно-пізнавальний, паломницький, науковий та науково-експедиційний, екстремальний, проведення конференцій та семінарів, спортивний, лікувальний і загальнооздоровчий туризм). Забезпечення екологічної безпеки приморських територій та прибережних акваторій, включаючи ліквідацію накопиченого збитку навколишньому середовищу. Збереження морського культурної і природної спадщини, у тому числі: популяризація морського спадщини, інформаційнопросвітницька, наукова і видавнича діяльність, освіта і виховання молоді з орієнтацією на морські професії, розвиток морських меморіалів, музеїв, архівів, бібліотек, колекцій, історичних міст, поселень та фортифікаційних споруд, інших рухомих і нерухомих об'єктів історико-культурної спадщини.

Як бачимо, морегосподарський комплекс постає як інтегральне явище, оскільки об'єднує державну та регіональну політику, підтримку малого бізнесу, залучення іноземних та внутрішніх Морегосподарський комплекс: проблеми розвитку та регулювання 55 інвестицій, інноваційну політику, науково-технічну, освітню та ін. Крім цього, долається вузькогалузева спеціалізація даного комплексу, а це дозволяє державі сформувавши багатовекторний план дій в області комплексного соціально-економічного приморського розвитку регіонів з урахуванням накопиченого морегосподарського потенціалу. Формування цілісного морегосподарського комплексу є невідкладною нагальною потребою для подолання економічної кризи та дійсно надійною основою успішного функціонування національної економіки України.

Висновки. Отже, морегосподарський комплекс поділяється на функціональні сегменти, які є, з одного боку, самостійними видами господарської діяльності, а з іншого – взаємопов'язаними, і таким чином складають єдину систему, що має синергетичний потенціал та внутрішні резерви для формування інфраструктур акваторіального та територіального розвитку при їх взаємодії. Сформований авторами на підставі проведеного дослідження методологічний підхід до функціонування морегосподарського комплексу як цілісної системи є основою для побудови кластерної форми організації цього комплексу. Крім визначення сутності поняття морегосподарського комплексу та змісту його функцій, даний методологічний підхід включає й положення, що забезпечуватимуть ефективне функціонування в Україні морегосподарського комплексу, а саме: збалансований розвиток діючих суб'єктів морегосподарського комплексу; переорієнтацію або створення нових суб'єктів, що заповнять відсутні сегменти в морегосподарському комплексі; ліквідацію диспропорцій, що виникають у розвитку функціональних сегментів морегосподарського комплексу; тісний взаємозв'язок усіх суб'єктів морегосподарського комплексу; розширення участі суб'єктів морегосподарського комплексу в зовнішньоекономічній діяльності. При цьому ефективне управління в сучасному морегосподарському комплексі України має здійснюватися на державному, регіональному рівнях та рівні суб'єктів господарювання за допомогою прямих і непрямих методів. Перспективою подальших досліджень є визначення тенденцій розвитку морегосподарського комплексу України в регіональному розрізі з урахуванням його запропонованої функціональної структури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Савельева С. Б. Особенности и типология видов морской хозяйственной деятельности / С. Б. Савельева, А. Н. Савельев, И. В. Козинский // Вестник МГТУ. – 2006. – Т. 9, № 4. – С. 665–668.
2. Малинина Ю. В. О структуре морской деятельности Российской Федерации в современных условиях / Ю. В. Малинина // Ученые записки Российского государственного гидрометеорологического университета. – СПб. : Изд. РГГМУ, 2010. – № 13. – С. 138–144.
3. Тарханова Л. Б. Морская деятельность как предмет междисциплинарного исследования / Л. Б. Тарханова // Проблемный анализ и государственно- управленческое проектирование. – М., 2012. – Том 5, № 2 (22). – С. 43–57.
4. Гогоберидзе Г. Г. Понятие и сущность

- морехозяйственного потенциала прибрежных зон и приморских территорий / Г. Г. Гогоберидзе // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 2. – С. 266–270.
5. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти) : монографія / [О. М. Кібік, О. П. Подцерковний, Ю. З. Драпайло, В. О. Котлубай та ін.] ; за ред. О. М. Кібік, О. П. Подцерковного. – Херсон : ФОП Грінь Д. С., 2014. – 442 с.
6. Розміщення продуктивних сил : підручник / [В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін.] ; за ред. В. В. Ковалевського та ін. – К. : Товариство «Знання»; КОО, 1998. – 502 с.
7. Седнев Ю. В. Специфіка розвитку морегосподарського комплексу в муніципальних правовідносинах [Електронний ресурс] / Ю. В. Седнев // Актуальні проблеми держави і права. – Режим доступу : <http://www.apdr.in.ua/v69/77.pdf>
8. Филипенко А. О. Пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України в умовах глобалізації : аналітична доповідь / А. О. Филипенко, В. В. Баришнікова / За ред. А. О. Филипенка; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегіч. досліджень у м. Одесі. – Одеса : Фенікс, 2013. – 168 с.
9. Савельева С. Б. Методология организации регионального морехозяйственного комплекса : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / С. Б. Савельева. – Мурманск, 2006. – 298 с.
10. Ивченко В. В. Горизонты морехозяйственного развития российского эксклава: от стагнации к возрождению / В. В. Ивченко. – Калининград : БФУ им. И. Канта, 2010. – 116 с.
11. Скупський Р. М. Марикультура Чорного моря – концептуальні засади створення рибогосподарського кластеру / Р. М. Скупський // Економічний форум, 2015. – № 1. – С. 86–101.
12. Осипов В. М. Перспективи створення морегосподарського кластера в Україні / В. М. Осипов, О. А. Єрмакова // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 3. – С. 111–122.

Куляндра Е.Е., студент групи 4421 НУК, Швець А.А., студент групи 4421 НУК., г. Николаев
Системы технологий в морехозяйственном комплексе в Украине

Аннотация. В статье определено системы технологий в морехозяйственного комплекса в Украине. Исследована структура и состояние морехозяйственного комплекса Украины и выявлены тенденции его функционирования. Определено, что функционирование морехозяйственного комплекса Украины свидетельствует о его несоответствии растущим потребностям морской отрасли, требованиям европейских стандартов морской деятельности. Определены основные задачи развития системы технологий морехозяйственного комплекса Украины.

Ключевые слова: структура, классификация, комплекс, морехозяйственная деятельность, морехозяйственный комплекс.

Olena Kulyandra, student of group 4421, Anastasiya Shvets, student of group 4421 NUS, Mykolaiv
Systems of technology in the maritime complex in Ukraine

Abstract. The article identifies technology systems in the maritime economy in Ukraine. The structure and condition of the Ukrainian maritime complex was investigated and trends of its functioning were revealed. It is determined that the functioning of Ukraine's maritime economic complex testifies to its incompatibility with the growing needs of the maritime industry, the requirements of European standards for maritime activities. The main tasks of development of the system of technologies of the maritime complex of Ukraine are determined.

Keywords: structure, classification, complex, maritime activity, maritime complex.

УДК 339.9

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Максимішин О.М., студент гр. 3421 НУК

Науковий керівник: Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

E-mail: maksymishyn2017@gmail.com

Анотація. Тези присвячені розгляданню питання глобалізації як розвитку та інтеграції світової економіки. Проаналізовано поняття глобалізації на основі тверджень дослідників. Автор акцентує увагу на причини та шляхи покращення світової економіки через застосування глобалізації.

Ключові слова. Глобалізація, світова економіка, інтеграція, розвиток, механізм.

Вступна частина. Сучасний світ як цілісна економічна система зазнає впливу певних глобалізаційних процесів, міжнародного обігу капіталу, результатів та наслідків діяльності транснаціональних корпорацій, які диктують власні умови в аспекті економічних та фінансових питань. Беручи це до уваги майбутні організаційно-управлінські зміни та трансформації систем управління необхідно здійснювати у вигляді досліджень та осмислення впливу глобалізаційних процесів на розвиток світової економіки. Глобалізація, як економічне та суспільне явище, має двоїстий характер, що проявляється як у нових можливостях, так і загрозах, які можуть спричинити чвари та розбіжності у розумінні деяких важливих питань, які будуть впливати на цілісну світову економічну систему. Надзвичайно важливо ретельно дослідити сутність, природу та тенденції глобалізації, зрозуміти траєкторію її розвитку. За допомогою цих теоретичних інструментів можна буде розробити економічні механізми та інструменти адаптації для мінімізації впливу глобалізації на світову економіку.

Метою роботи є аналіз поняття глобалізації та причин і шляхів покращення світової економіки через застосування глобалізації.

Основна частина. Термін "глобалізація" походить від французького "global", тобто планетарний, всеосяжний та означає всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків і взаємозалежностей [1]. В умовах сучасного світу, ключовим та найвпливовішим фактором, який впливає на розвиток суспільства є глобалізація. Адже глобалізація охоплює в собі поєднання усіх галузей суспільного життя, включаючи екологію, культуру, політику, економіку, соціальну сферу, також глобалізація впливає на виробництво товарів та послуг, використання робочої сили, інвестицій та технологій. На думку вчених трансформація людства на єдину, орієнтовану структурно-функціональну систему і є глобалізація. Проте в сучасних умовах під терміном "глобалізація" розуміється категорія, яка досліджує сучасні аспекти та тенденції розвитку економіки світу.

Глобальна економіка розглядається як історичний суспільно-економічний процес, метою якого є імпульсивний взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, транснаціональних корпорацій та інтеграція національних ринків у світовий ринок. [2].

Фахівці та дослідники глобалізації не виробили єдиного підходу до розгляду в ретроперспективі виникнення, етапів становлення та чинників розвитку, наслідків і проявів глобалізаційних процесів у світовому економічному просторі, що обумовлено багатогранністю та складністю вищезначеного процесу.

Не концентруючи увагу на всебічному розгляді генезису глобалізації в усіх її проявах, зробимо акцент на виокремленні важливих підходів до розуміння сутності цього процесу в контексті проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку світової

економіки в умовах її глобалізації. Порівняємо далі трактування відомих дослідників, які вивчали глобалізацію в аспекті розвитку світової економіки та спробуємо більш детально розібратися у цьому питанні завдяки твердженням фахівців.

Американський дослідник Т. Фрідман визначав глобалізацію як, «це ... інтеграція ринків, націй-держав і технологій, що дозволяє індивідуумам, корпораціям, націям–державам досягати будь-якої точки світу швидше, глибше і дешевше, ніж раніше ... Глобалізація має свій власний набір економічних правил, які базуються на відкритті, дерегуляції і приватизації національних економік з метою зміцнення її конкурентоспроможності та збільшення привабливості для іноземного капіталу» [3].

Ще один відомий дослідник М. Кастельс трактує глобалізацію як «... постійний процес розвитку капіталістичного способу виробництва, який, долаючи межі часу й простору, наприкінці XX століття перетворює світову економіку в глобальну, з новою інфраструктурою, створюваною інформаційними й комунікаційними технологіями» [4]. «Глобальна економіка, – за Кастельсом, – це економіка, здатна працювати як єдина система у режимі реального часу в масштабі всієї планети, тому глобалізація пов'язана з інформаційною трансформацією суспільства, а не масштабами або економічною діяльністю». На думку експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ), глобалізація визначається як зростаючий ступінь інтеграції країн у всьому світі, вона обумовлена, насамперед, торговельними й фінансовими потоками, а також рухом робочої сили й технологій через міжнародні кордони [5].

Дослідниця Н. Гражевська вважає, що "глобалізація є закономірним наслідком взаємовпливу та взаємопереплетення множинності локальних трансформацій різнорівневих соціально-економічних систем, планетарна самоорганізація яких породжує нову якість світогосподарського розвитку" [6].

На думку академіка А. Чухна, «глобалізація є багатогранним процесом, який виявляється у багатьох формах, про що свідчить десята доповідь ООН про розвиток людини у 1998 р., яка підготовлена групою відомих економістів світу і вийшла під символічною назвою – «Глобалізація з людським обличчям» [8, с. 438]. Кількісними характеристиками глобалізації визнано збільшення світового експорту та його частки у ВВП країн світу, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, тривалість телефонних розмов, роль Інтернету, засобів масової інформації, а отже, небачене зростання обміну ідеями, інформацією, поширення взаємодії і спілкування громадських організацій, простих людей. Глобалізація формує нову еру взаємодії між націями та економічними системами, розширює сферу контактів людей – це і економіка, і технології, і культура, і управління.

Власне категорія "глобалізація", як слушно наголошує А. Чухно, «... не структурована, не виявлені її складові елементи, використання її в літературі має, так би мовити, необмежений характер. Їй надається визначальний характер у розвитку і економіки, і суспільства» [7].

На переконання В. Лукашевича, «глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини з навколишнім середовищем». Дослідник виокремлює об'єктивну і процес формування єдиного міжцивілізаційного, міжнаціонального простору в усіх сферах життя людей (економіці, культурі, політиці) на основі міжнародного поділу праці, діалогу цивілізацій при повазі до національного суверенітету. Сутністю об'єктивної глобалізації він вважає історичний процес розширення та прискорення міжнародного поділу праці на основі революційних наукових досягнень людства, інформатизації виробництва, макроекономічної відкритості, подолання асиметрії розвитку в усіх її напрямках (природа – людина, багатство – бідність, інформаційне суспільство – докапіталістичні устрої); становлення постіндустріального суспільного ладу; утвердження нового світового порядку на основі врахування інтересів усіх членів світової співдружності, формування інституційних структур глобального регулювання світосистемних відносин; у духовно-моральній сфері – опора на

ноосферу, етносферу людства, діалог цивілізацій, держав, духовне взаємозбагачення на основі рівноправних, суверенних відносин.

Суб'єктивна ж глобалізація відображає ідеологію ринку, зміст і правила якої диктують Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, індустріально розвинуті країни, олігархічні клани. Головними ідеями суб'єктивного глобалізму є: повне розкриття національних економік, фінансової системи, інформаційної сфери всіх країн, які не здатні чинити цьому опір; відміна суверенітету країн на їхні природні ресурси [9].

На думку І. Бочана та І. Михасюка, «глобалізація – це і стан, і процес, і перспектива розвитку людського суспільства, з'єднання людськості у цілісному світі». Дослідники розкривають зміст глобалізації наступним чином: глобалізація – тенденція до відходу від окремих національних економічних одиниць у напрямі створення єдиного великого глобального ринку; історичний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, політичних та соціально-культурних систем, а також взаємодія суб'єктів світосистемних відносин різних рівнів щодо регулювання їх діяльності в різних сферах на єдиному світовому просторі.

Дослідники П. Єщенко та Ю. Палкін визначають глобалізацію як «...складний багатогранний процес, який поширюється на всі сфери суспільного життя: економічну, соціальну, політичну, духовну і налічує три етапи, останній з яких розпочався у 70-х рр. XX ст. на основі революційних змін у науково-технологічній, транспортно-комунікаційній та інформаційній сферах. Учені поділяють точку зору, що нині відбувається заміна індустріального способу виробництва постіндустріальним, головними ознаками якого є саморегульовані та самовідтворювані виробничі процеси. Відбувається перенесення високих технологій зі сфери матеріального виробництва до сфери інформації, культури, освіти, охорони здоров'я, розвивається сервісна сфера, а також зростає демократизація суспільства та соціальна захищеність населення» [9].

У наукових публікаціях з проблем глобалізації пропонується широке та вузьке тлумачення цього поняття: від означення особливої стадії всесвітньо-історичного процесу до найменування конкретних явищ і тенденцій. Так, дослідники говорять про "глобальні виклики", "глобальну економіку", "глобальну безпеку", називають ознаки-тенденції на кшталт розмивання національних бар'єрів в економіці чи суверенітету держав, ототожнюють глобалізацію з інформаційною або технологічною революціями. У світі виникли проблеми, які жодна країна не може вирішити самотійно.

Спроби з'ясувати специфіку основних підходів різних наукових напрямів економічної теорії до тлумачення змісту процесу глобалізації належать авторам А. Колганову і О. Бузгаліну. Зокрема, вони зосереджують увагу на описовій характеристиці глобалізації, яка робить акцент на поглибленні економічних і соціально-політичних зв'язків, підкреслює зростання світової торгівлі, частки експортно-імпортних операцій у ВВП, ролі транснаціональних соціально-економічних, інформаційних і технологічних мереж, появу економічних, політичних та інших інституцій, що відіграють роль наднаціональних і виступають, насамперед, як інституції у міжнародній сфері.

Згадані дослідники виділяють різні аспекти й елементи процесу глобалізації. Насамперед, це власне соціально-економічні аспекти: вільний рух товарів, послуг, технологій, капіталів і людей; взаємозалежність національних економік; уніфікація світової економіки. Йдеться про зміни сучасного ринку: формування єдиного ринкового простору, взаємопроникнення ринків, поява транснаціональних систем і форм господарювання [10].

У 2000 р. відомий дослідник глобалізації Ян Шолте узагальнив трактування глобалізації та виокремив п'ять найбільш ключових її визначень [11]. По-перше, глобалізацію слід розглядати як інтернаціоналізацію, що знаходить прояв у поглибленні міжнаціональних соціальних та економічних відносин і поступовому переході до такого типу суспільних відносин, де першочерговими постають глобальні інтереси. По-друге, глобалізація як лібералізація. По-третє, глобалізація як процес, що уніфікує суспільні економічні відносини шляхом поширення знань та досвіду через світові інформаційні системи. По-четверте,

глобалізація як процес модернізації суспільства шляхом локального самовизначення та поширення модернізму. По-п'яте, глобалізація як механізм створення єдиного суспільного простору, що немає територіальних обмежень та визначеності. Вона є процесом, що трансформує реконфігурацію географії таким чином, що суспільний простір вже не відображається у поняттях територіальних просторів, територіальних відстаней і кордонів [12].

При дослідженні економічних аспектів глобалізації багато економістів підкреслюють не тільки її переваги, а й наголошують на недоліках, внутрішніх суперечностях. Вона, з одного боку, створює широкі можливості для освоєння нових технологій, розвитку економіки, відтворення благ, яких не знало людство, підвищення якості життя, створення нових робочих місць, одержання інформації, збагачення культур народів світу, вільного руху товарів, людей, капіталів та ідей, співпраці народів і країн, а з іншого боку, – відтворює неоімперіалізм, який є викликом людству й загрозою його існуванню, абсолютизує економічну і політичну владу нових глобальних монопольних корпорацій, які вийшли з-під контролю держав-націй, викликає забруднення навколишнього природного середовища внаслідок зростання антропогенного тиску, коли техногенні катастрофи можуть спричинити незворотні зміни в середовищі існування людей, збільшує різницю між країнами за рівнем доходів, дестабілізує світ і несе загрози та виклики національно-державним інституційним структурам [9].

Важливим чинником глобалізації стає й зростаюча стандартизація попиту на окремих товарних ринках, унаслідок чого постає доцільною заміна диференційованих регіональних стратегій маркетингу на уніфіковану стратегію глобального маркетингу [18, с. 41–93]. І нарешті, глобальні проблеми суспільства, що вимагають розробки стратегії їх подолання не лише на національному, а й на світовому рівні, обумовлюють інтенсифікацію глобалізаційних процесів. Вищезазначене зумовлює надзвичайну багатоманітність конкретних проявів глобалізації і навіть визначає певну роздвоєність процесу як об'єктивний результат розвитку продуктивних сил та як суб'єктивний процес експансії економічно розвиненими країнами національної економіки більш «слабких» країн. Отже, очікуваним результатом є підвищення економічної ефективності національних економік окремих країн, раціональне управління національними і світовими ресурсами та збільшення світового позитивного ефекту господарювання суб'єктів економічних відносин.

Вплив глобалізації на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою. Ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку визначають кілька основних показників, серед яких: співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП; прямі іноземні інвестиції, які спрямовуються в країну і з країни, та портфельні інвестиції; потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з передачею технологій. Глобалізація на світовому рівні визначається інтенсивністю міжнаціональних економічних і суспільних зв'язків, активністю руху капіталу, товарів і послуг, ресурсів, винаходів, розробок тощо. Таким чином, глобалізація є багаторівневим процесом, що відіграє провідну роль у формуванні наднаціонального господарства.

Узявши до уваги думки відомих дослідників цього важливого макроекономічного питання глобалізації як одного з чинників розвитку інтеграції світової економіки можна зазначити, що з розвитком економічної глобалізації світова економіка буде мати позитивні тенденції розвитку на довгострокову перспективу. Хоча більшість і розуміє, що впровадження глобалізації як інструменту розвитку та інтеграції світової економіки є ключем, який відкриє всі важливі сундуки, проте також необхідно розуміти, що окрім позитивних довгострокових тенденцій можуть спостерігатися короткострокові тенденції рецесії світової економіки через обмеженість часу та ресурсів. Тому, якщо цим питанням надалі займатися не належним чином, можна буде отримати дуже поганий результат, який буде сприяти не просто деінтеграції світової економіки, а й ще більших економічних, політичних та фінансових катаклізмів у світі.

Процеси глобалізації за змістом та структурою є надзвичайно складними, багатогранними і суперечливими, що унеможливорює формулювання єдиного, прийняттого для всіх випадків визначення їх впливу на світову економіку. Найважливішими аспектами в цьому

плані визначено: розширення конкуренції між ними та господарюючими суб'єктами; трансформацію економічних функцій держави та делегування на глобальний рівень окремих з них; розширення сфер впливу за межі національних кордонів згідно з новими глобальними правилами економічної діяльності; здійснення основоположних змін у структурі національної економіки та формування нового середовища для національного розвитку в цілому; посилення процесів міжнародної інтеграції та взаємодії національних господарств, що перетворюється на наймогутніший фактор їх функціонування.

Висновки. У наукових публікаціях з проблем глобалізації пропонується широке та вузьке тлумачення цього поняття: від означення особливої стадії всесвітньо-історичного процесу до найменування конкретних явищ і тенденцій. Так, дослідники говорять про “глобальні виклики”, “глобальну економіку”, “глобальну безпеку”, називають ознаки тенденцій на кшталт розмивання національних бар'єрів в економіці чи суверенітету держав, ототожнюють глобалізацію з інформаційною або технологічною революціями. У світі виникли проблеми, які жодна країна не може вирішити самотійно.

Під дією багатьох чинників глобалізації, яка несе як позитивні впливи, так і певні загрози, кожна країна, що має намір інтегруватися у світовий економічний простір, постає перед завданням визначення своїх конкурентних переваг, щоб на належному рівні конкурувати з іншими державами на світовому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1]. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 263 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
- [2]. Бочан І. О. Глобальна економіка / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
- [3]. Friedman J. Oligopoly Theory / J. Friedman. – Cambridge, 1989.
- [4]. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація та соціальний розвиток / М. Кастельс // Соціальна глобалістика: навч. посіб. / за наук. ред.: Е. А. Афоніна, В. Д. Бондаренка, А. Ю. Мартинова. – К. : Освіта України, 2011. – 1 електрон. опт. диск (CD ROM); 12 см.
- [5]. Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12.04.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>.
- [6]. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін: [монографія] / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
- [7]. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. – К. : Логос, 2003. – 631 с.
- [8]. Лукашевич В. М. Глобалістика: [навч. посіб.]; [2-ге вид., доповн. та випр.] / В. М. Лукашевич. – Львів: “Новий Світ-2000”, 2005. – 440 с.
- [9]. Єщенко П. С. Сучасна економіка: [навч. посіб.] / П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К. : Вища шк., 2005. – 325 с.
- [10]. Колганов А. И. Экономическая компаративистика: [учебник] / А. И. Колганов, А. В. Бузгалин. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 746 с. – (Учебники экономического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова).
- [11]. Scholte J. A. Globalization. A critical introduction / J. A. Scholte. – London: Palgrave, 2000. – 361 p.
- [12]. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Дж. Стігліц; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 252 с.
- [13]. Іртищева І.О. Можливості імплементації досвіду соціального розвитку країн ЄС у вітчизняну практику / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 20/2. – С. 6-11.

Annotation. Abstracts are devoted to the study of the development of globalization as an effective form of integration of the global economy. The concept of globalization is analyzed based on the claims of

researchers. The author focuses on the causes and ways of improving the global economy through the application of globalization.

Key words. Globalization, global economy, integration, development, mechanism.

Аннотация. Тезисы посвящены исследованию развития глобализации как эффективной формы интеграции мировой экономики. Проанализировано понятие глобализации на основании утверждений исследователей. Автор акцентирует внимание на причинах и путях улучшения мировой экономики сквозь применение глобализации.

Ключевые слова. Глобализация, мировая экономика, интеграция, развитие, механизм.

УДК 334.764

ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Малашевич М.О., студент групи 6412 м,
факультету економіки моря,

Науковий керівник: Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
malashevich2018@gmail.com

Анотация. Розглянуто проблеми формування концепції морегосподарського комплексу (МГК) України, принципи її формування та підходи до розвитку морегосподарського комплексу України

Ключові слова: морегосподарський комплекс (МГК), концепція, концепція МГК України, принципи та концептуальні засади її реформування.

Вступна частина. На сьогодні національна економіка України переживає складний період системних змін, який супроводжується кризою суспільно-політичної системи, катастрофічним падінням темпів економічного зростання та збільшенням негативних тенденцій у всіх сферах життєдіяльності. На шляху подолання зазначених труднощів держава має спрямовувати зусилля на реалізацію своїх переваг у глобальному поділі праці, шукати способи максимально вигідного використання наявних ресурсів та географічного положення [1]. Для України формування конкурентоспроможного морегосподарського комплексу може стати переломним моментом в економічних реформах, бути основою для довгострокового розвитку та сприяти популяризації держави на світовому рівні. Без комплексного державного управління і регулювання всіх видів морегосподарської діяльності розв'язати суперечності між комерційними та громадськими інтересами, відновити суднобудування та судноремонтну галузь, підвищити державний пріоритет всієї морської проблематики неможливо [2, с. 9].

Метою дослідження є узагальнення методологічних засад розвитку МГК України в сучасних умовах.

Основна частина. Теоретичні та практичні аспекти розвитку окремих сегментів морегосподарського комплексу розглядали такі науковці: О. Белова, Ю. Драпайло, Д. Іванов, Д. Зятіна, О. Єрмакова, В. Котлубай, В. Ковалевич, О. Кібік, С. Кузнецов, В. Мірошко,

В. Ніколаєв, О. Подцерковний, Є. Редіна, Е. Романенко, Ю. Сіюшов, О. Собкевич, А. Филипенко, Ю. Хаймінова, М. Широков [3].

Водночас наукові розробки в галузі державного управління розвитком морегосподарського комплексу не охоплюють всього спектра проблем. Потребують поглиблення теоретичних та практичних засад модернізації державного управління розвитком морегосподарського комплексу в частині усвідомлення їх сутності та напрямів модернізації [4].

Комплексне управління МГК орієнтоване на:

- забезпечення рамкових умов для сталого розвитку різних сфер морської економіки, тим самим допомагаючи збільшити прибуток і зайнятість;
- підвищення ефективності регулювання та планування морегосподарської діяльності та зниження витрат у зв'язку з розвитком інформаційних і екологічних послуг;
- досягнення мультиплікативного ефекту в області збереження морської екосистеми і сприятливого навколишнього середовища для місцевих громад [5];
- підвищення ефективності коопераційних зв'язків в рамках міжнародних угод з компетентними органами сусідніх держав в частині організації спостережень за станом морських екосистем, регулювання спільного використання водних біологічних ресурсів і родовищ корисних копалин в прикордонних морських районах.

У процесі державного управління розвитком морегосподарського комплексу необхідно брати до уваги ряд загальних положень [6, с. 15] .

1. Ефективне управління розвитком морегосподарського комплексу вимагає проведення аналізу об'єкта управління. Це фінансово-економічний і маркетинговий аудит, який в виробничо-технологічній, соціально-економічній та суспільно-політичній ретроспективі розглядає процес і тенденції розвитку об'єкта. При цьому об'єкт управління потрібно інтерпретувати як структурно мінливий, складові частини якого і зв'язки між ними постійно змінюються.

2. У сучасних реаліях глобалізації виробництва і поділу праці продуктивність господарсько-економічної діяльності в зростаючій мірі обумовлюється організаційними заходами, якістю управління, активною взаємодією компонентів системи, її підсистем в процесі виробництва. Взаємодія являє собою обмін ресурсами, управлінськими та організаційними рішеннями, актуальною інформацією, а його ефективність визначається інтенсивністю такого обміну [7] .

3. Принципи управління розвитком морегосподарського комплексу носять об'єктивний характер, а тому не можуть вибиратися за формальними ознаками, довільно, їх застосування повинно спиратися на сутніснофункціональний підхід на основі аналізу закономірностей і тенденцій розвитку об'єкта.

4. Виключно практична реалізація цілей і завдань об'єкта виступає критерієм об'єктивної оцінки того, наскільки система управління збалансована за сферами застосування управлінських рішень і в цілому ефективна [8, с.5].

5. Внутрішній потенціал морегосподарського комплексу та тенденції трансформацій зовнішнього середовища виступають фундаментом для перспективного розвитку морегосподарської діяльності, за умови, що вона має високу продуктивність і економічну стійкість. Виходячи з цього, слід зазначити, що розвиток МГК можливий як внаслідок зовнішнього впливу з боку держави, так і в результаті внутрішніх процесів - тобто саморозвитку [9]. Функціонування морегосподарського комплексу є складний процес, під яким мається на увазі побудова системи, орієнтованої на самостійне вирішення завдань організаційного, технологічного, управлінського, правового та соціального характеру шляхом поєднання ринкових відносин з конкретними регуляторами, спрямованими на самостійне накопичення і витрачання ресурсів для підтримки всіх взаємопов'язаних галузей.

Висновок. Таким чином, на основі розгляду державного управління розвитком морегосподарського комплексу констатовано наявність низки складних явищ і процесів (фізичних, суспільних, економічних тощо), що зумовлюють необхідність застосування системного підходу в дослідженні взаємозв'язків окремих аспектів управління, інтеграційних закономірностей між суб'єктами морегосподарської діяльності та органами державної влади з метою створення дієвого механізму управління, що забезпечує комплексне планування, організацію і стимулювання системи до якісного розвитку [10] .

REFERENCES

- [1] Амосов Ю. А. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку / О. Ю. Амосов // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць ; за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової. – Харків : ХарРІДУ УАДУ, 2001. – Вип. 2. – С. 10–16.
- [2] Волосяк М. В. Функціональна структура морського господарського комплексу України / М. В. Волосяк, Л. Ю. Вдовиченко // Бізнес Інформ. – 2016. – № 2. – С. 14–20.
- [3] Гайду О.В. Теоретичні засади управління розвитком морського господарського комплексу на основі системного підходу [Електронний ресурс] / О.В. Гайду // Державне управління : удосконалення та розвиток. – 2014. – № 7. – Режим доступу до журналу : <http://www.dy.nauka.com.ua>.
- [4] Котлубай О.М. Стратегія розвитку України як морської держави // Стан і перспективи розвитку України як морської держави: Зб. матеріалів круглого столу (Одеса, 23 листопада 2010 р.) / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень // за заг. ред. О.О. Воловича – О.: Фенікс, 2011. – 124 с.
- [5] Курлянд А.М. Анализ современных тенденций развития портов в системе смешанных перевозок / А.М. Курлянд, М.Я. Постан, И.В. Савельева // Развитие методов управления та хозяйствования на транспорте: Зб. наук. праць. – Одеса, 2013. – Вип. 4(45) – С.7-23.
- [6] Меркт О.В. Методичні засади стратегії розвитку морських торговельних портів у конкурентному середовищі: Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Олена Віталіївна Меркт. ОНМУ. – К., 2002. – 16 с.
- [7] Магамадов А.Р. Методические аспекты проблемы обоснования выбора конкурентной стратегии портов / А.Р. Магамадов // Вісник Одеського національного морського університету: Зб. наук. праць. – Вип. 19. – Одеса: ОНМУ, 2006. – С.156-170.
- [8] Сergygin S. M. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні / С. М. Сergygin, Н. Т. Гончарук // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 4. – С. 111-120.
- [9] Уемов А. И. Философия науки : системный аспект : [учеб. пособ. Для преподавателей, аспирантов, магистров философских и нефилологических спец.] / А. И. Уемов, Л. Н. Терентьева, А. В. Чайковский, Ф. А. Тихомирова. – Одесса : Астропринт, 2010. – 360 с.
- [10] Филипенко А. О. Пріоритети розвитку морського господарського комплексу України в умовах глобалізації : аналітична доповідь / А.О. Филипенко, В.В. Баришнікова / За ред. А. О. Филипенка; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегіч. досліджень у м. Одесі. – Одеса : Фенікс, 2013. – 168 с.
- [11] Іртіщева І.О., Король М.М. «Formation of Financial Instrumentation for the Sustainable Agriculturas Development: Innovative Approach». «Науковий вісник Полісся». – 2017. - №4 (12).

Malashevych M. O., student, 6412 M group,

Approaches to the development of the Ukrainian maritime complex

Abstract. The problems of formation of the concept of the marine economic complex of Ukraine, the principles of its formation and approaches to the development of the marine economic complex of Ukraine are considered

Keywords: Marine economic of Ukraine, conception, Marine Economic conception of Ukraine, principles and basic concept of it forming.

Малашевич М.О. студент гр.6412м

Подходы к развитию морехозяйственного комплекса Украины

Аннотация. Рассмотрены проблемы формирования концепции морехозяйственного комплекса (МГК) Украины, принципы ее формирования и подходы к развитию морехозяйственного комплекса Украины

Ключевые слова: морехозяйственный комплекс (МГК), концепция, концепция МГК Украины, принципы и концептуальные основы ее реформирования.

УДК 005.511

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В МОРЕГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Орліченко М.О., студентка гр. 6435м,

Лясова І.В., зав.кабінетом ННЦ ЗДО

Науковий керівник: Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

marina.sheelove@gmail.com

Анотація. Розглянуто вплив логістичної системи на морегосподарський комплекс України. Переваги морських перевезень. Виявлено основні етапи логістичного управління для вдалого керування морським сектором країни.

Ключові слова: логістика, логістичне управління, морегосподарський комплекс.

Вступна частина. У зв'язку зі зміною процесів зовнішнього середовища функціонування підприємств необхідним стає застосування та впровадження новітніх методів у їх управлінні. При цьому, недостатньо, щоб ефективними були окремі управлінські рішення, необхідно прагнути до ефективності ведення господарської діяльності в цілому. Це потребує поглибленого вивчення сучасних методів управління, зокрема, логістики, яка базується на традиційних підходах і є рушійним елементом управління виробництвом і процесами обігу ресурсів.

Незважаючи на значні успіхи, досягнуті у сфері логістики, погляди вчених щодо тлумачення даного поняття досить різняться, що й визначає актуальність даного дослідження.

Україна – морська держава, виходячи з її просторових і геофізичних особливостей, місця й ролі в глобальній та регіональній системах міжнародних відносин. Вона здобула цей статус завдяки географічному положенню з виходом в океан, довжині морських кордонів та площі водного простору, а також вагомому внеску у вивчення Світового океану та розвиток судноплавства. Проте за роки свого державного розвитку Україна практично втратила первісні позиції морської держави значною мірою в зв'язку з суттєвим зниженням рівня конкурентоспроможності її морегосподарського комплексу.

Відомо, що на сучасному етапі європейська інтеграція є одним з основних пріоритетів української державної політики. Проте транспортна система країни все ще не відповідає стандартам і вимогам Європейського Союзу і відзначається суттєвим відставанням щодо інфраструктури, обладнання і норм [7]. Варто підкреслити, що інтеграційні процеси транспортного комплексу України не мають обмежуватися лише його адаптацією до вимог та стандартів ЄС, а також вимагають застосування методичних підходів до організації управління розвитком транспортних систем, що ґрунтуються на концептуальних засадах логістики.

Метою роботи є визначення механізмів логістичного управління у морегосподарському комплексі України та доцільність їх використання.

Основна частина. Особливістю логістики є її здатність не тільки керувати потоковими процесами, а й забезпечувати організацію раціонального управління ними з метою виявлення прихованих резервів управління, головним чином, у вигляді додаткових доходів і прибутку підприємства та інших ринкових структур.

Логістика призначена для реорганізації форм і методів управління потоковими процесами з метою виявлення та використання додаткових резервів за рахунок продуктивних факторів і джерел.

У наукових джерелах логістичне управління загалом визначено як:

- своєрідне адміністрування логістичної системи, тобто виконання основних управлінських функцій (організація, планування, регулювання, координація, контроль, облік та аналіз) для досягнення цілей логістичної системи [1];
- процес цілеспрямованого впливу на логістичні потоки з метою балансування їхнього руху і досягнення ефекту синергізму [2];
- процес формулювання стратегії, планування, управління і контролю за переміщенням і складуванням сировини, матеріалів, виробничих запасів, готових виробів та формуванням інформації від пункту виникнення до пункту використання (споживання) з метою найефективнішого пристосування та задоволення потреб клієнта [3];
- цілеспрямований вплив на просторово-часове балансування бізнес-процесів, пов'язаних із формуванням потоків матеріальних і нематеріальних цінностей, метою якого є ефект синергізму, що проявляється в чистому грошовому потоці підприємства [4];
- цілеспрямований вплив на логістичні потоки з метою синхронізації їхньої взаємодії і досягнення ефекту синергізму [5];
- процес приведення інфраструктури підприємства до стану рівноваги або досягнення цілей з ефективного забезпечення та обслуговування логістичних процесів та операцій на підприємстві [6].

На сьогодні логістика як один з ефективних інструментів планування організації та управління процесами руху матеріального та супутніх йому потоків спрямована на отримання максимального прибутку всіма учасниками конкретного транспортно-розподільчого процесу шляхом оптимізації їх логістичних витрат у певному просторі та часі. При цьому координацію технологічної, технічної та організаційно-економічної взаємодії між усіма функціональними ланками забезпечує відповідна логістична система.

Згідно з досвідом розвинутих країн використання логістичних систем дає змогу зменшити загальні логістичні витрати майже на 12-35%, транспортні витрати на 7- 20%, витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи та збереження матеріального потоку на 15-30%, а також прискорити швидкість обігу матеріальних ресурсів на 20-40% та скоротити їх запаси на 50-200%.

Усе це свідчить про те, що одним із важливих факторів економічного зростання є формування інтегрованих транспортно-логістичних систем, що охоплюють окремі країни та регіони.

Морегосподарський комплекс як об'єкт впливу державної морської політики – це територіальне поєднання суб'єктів господарської діяльності галузі морського транспорту, суб'єктів інших галузей, незалежно від форм власності, які взаємодіють між собою та конкурують в межах однієї сфери діяльності, з метою задоволення потреб населення та суспільного виробництва в продукції та послугах за допомогою використання ресурсів Світового океану, інтелектуально-професійних і створених людиною засобів [8].

Україні, яка прагне відновити і примножити свої позиції на ринку морських перевезень, важливо врахувати тенденції розвитку ринку морських перевезень на сучасному етапі.

Серед них доцільно виділити наступні:

- 1) У формуванні попиту на послуги морського транспорту зростає роль країн, що розвиваються
- 2) У структурі морських вантажних перевезень переважають сировинні товари.
- 3) Пріоритет у перевезеннях морським транспортом віддається перевезенню вантажів порівняно з перевезенням пасажирів.
- 4) Контейнеризація здійснила революцію в світовому вантажному судноплаванні, ставши ключовим чинником розвитку інтермодальних та мультимодальних перевезень та значно підвищивши ефективність галузі.
- 5) Революція в інформаційних технологіях і технологіях зв'язку значно знизила витрати на зв'язок при транспортуванні вантажів. Це дозволило з'явитися новим мережам, управлінню загальним рухом вантажів й додало потужного стимулу розвитку морської логістики.

6) Зростання числа вигідних можливостей із реєстрації суден у відкритих регістрах країн дозволяє судноплавним компаніям обходити витратні законодавчі нормативи (із соціальних, податкових питань) та поєднувати відносно невисоку вартість капіталу в розвинених країнах з низькими витратами з оплати праці моряків в країнах, що розвиваються.

7) Посилення міжнародних вимог і нормативів у сфері безпеки експлуатації суден та охорони навколишнього середовища, регулювання емісії викидів під час експлуатації суден.

8) Формування глобальної системи розподілу вантажів у секторі міжконтинентальних перевезень.

9) Зміна структури світового флоту на користь великотоннажних суден, оскільки більш крупні судна скорочують витрати на одиницю екіпажу, пального, вартості простою, страховки, обслуговування і ремонту.

10) Збереження низького рівня фрахтових ставок, обумовлений млявим світовим економічним зростанням, низьким або нестабільним попитом і надлишковою пропозицією на світових ринках морських перевезень.

11) Забезпечення безпеки вантажів і боротьба з піратством стають дедалі важливішими складовими процесу морських перевезень, яким приділяється значна увага в сучасних умовах загострення економічних дисбалансів і військових конфліктів між країнами

Висновки. Підводячи підсумки можна точно сказати, що доцільність формування і вдосконалення морегосподарського комплексу України механізмами логістичного управління очевидна, оскільки в світі сьогодні неможливо уявити країну, що має вихід до моря, без пріоритетного розвитку морського сектору і впровадження зваженої та дієвої морської політики, які формують основу заможного суспільства та ефективної конкурентоспроможної економіки країни. Навіть ті країни, що не мають морських кордонів, намагаються долучитися до освоєння ресурсів Світового океану та організації раціональних і безпечних транспортно-логістичних мереж доставки вантажів, вироблених в рамках міжнародного поділу праці. Логістичні механізми у цій структурі якнайкраще сприяють створенню конкурентоспроможної морської ринкової системи.

REFERENCES

- [1] Дыбская В.В., Зайцев Е.И., Сергеев В.И., Стерлигова А.Н. Логистика: учебник / В.В. Дыбская, Е.И.Зайцев, В.И.Сергеев, А.Н Стерлигова; под ред. В.И. Сергеева. М.: Эксмо 2012. 944 с. (Полный курс МВА).
- [2] Забуранна Л.В. Логістичне управління підприємством: сутність та передумови розвитку [Текст] / Л.В. Забуранна // Сталій розвиток економіки. – 2010. № 7. С. 120–123.
- [3] Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. // – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
- [4] Фролова Л.В. Механізми логістичного управління торговельним підприємством: [монографія] / Лариса Володимирівна Фролова. Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2005. 322 с.
- [5] Паласюк.Б. Логістичне управління підприємством: сутність і основні принципи / Б.Паласюк // Галицький економічний вісник. 2012. № 3(36). С. 166–170.
- [6] Струтинська. І.В. Проблеми логістичного управління підприємствами / І.В.Струтинська// Наука й економіка. Менеджмент і маркетинг. 2010. № 4 (20).
- [7] Сирийчик Т. Транспортна політика України та її наближення до норм Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Т. Сирийчик та ін.; за ред. Марчіна Свенціцькі. – К.: Аналіт.-дорадч. центр Блакитної стрічки, 2010. – 102 с.
- [8] Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): монографія / [О.М. Кібік, О.П. Подцерковний, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай та ін.]; за ред. О.М. Кібік, О.П. Подцерковного. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014. - 442 с.

[9] Гришина Н.В. Логістичне управління підприємствами транспортної системи / Н.В. Гришина, І.М. Звіришина // Електронне наукове фахове видання «Східна Європа: економіка, бізнес та управління» Випуск 1 (12). Дніпро. 2018. С. 148-155

Maryna O. Orlichenko, student gr.6435m

National University of Shipbuilding, Mykolayiv

Trends in the development of logistic management in the maritime economy of Ukraine

Abstract. Influence of logistics system on the sea-economy complex of Ukraine is considered. Advantages of sea transportation. The main stages of logistics management for successful management of the country's maritime sector have been identified.

Keywords: logistics, logistics management, Marine economy of Ukraine.

Орличенко М.О., студентка гр.6435м

Тенденции развития логистического управления в морехозяйственном комплексе Украины

Аннотация. Рассмотрено влияние логистической системы на морехозяйственный комплекс Украины. Преимущества морских перевозок. Выделены основные этапы логистического управления для успешного управления морским сектором Украины.

Ключевые слова: логистика, логистическое управление, морехозяйственный комплекс.

УДК 330.341.1

**КЛАСТЕРИ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОБ'ЄДНАННЯ ПОТЕНЦІАЛІВ
ПІДПРИЄМСТВ ЕКОНОМІКИ МОРЯ**

Парсяк В.Н., д.-р екон.наук, проф.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

volodymyr.parsyak@nuos.edu.ua

Анотація. Доповідь присвячена висвітленню досвіду європейських країн у застосуванні кластерів як засобу інтеграції потенціалів підприємств економіки моря з метою посилення їх конкурентної спроможності на світових ринках. Наведено приклади ефективної кластеризації.

Ключові слова: економіка, економіка моря, потенціал підприємств, кластер, конкурентна спроможність.

Вступна частина. Ні для кого не є таємницею, що суднобудування належить до тих сегментів планетарної морської індустрії, де точаться найзапекліші конкурентні протистояння. Тим не менш, за інформацією Європейської Комісії на континенті працює понад 150 великих корабельнь, які завдяки отриманим замовленням залучають до роботи більш ніж 120 тис. працівників. Завдяки їхнім зусиллям щорічно створюється дохід, який сягає 60 млрд. євро [1]. Не в останню чергу цей результат, що вражає, отримано внаслідок свідомого застосування менеджментом такого інструменту об'єднання потенціалів, накопичених окремими організаціями, як кластери [2]. Зіставлення їх з поширеними колись галузевими формами організації бізнесу, виявило, що промислові кластери мають низку переваг:

а) неформальна гнучка інтеграція великих компаній із безліччю малих і середніх підприємств, технологічних центрів, інжинірингових фірм, які взаємодіють у межах єдиного ланцюжка створення вартості;

б) висока інновативність, що створює додаткові переваги в порівнянні з ключовими конкурентами, зосередженими у Китаї, Південній Кореї, Японії, а тепер ще й з Алжиру, Бангладеш, В'єтнаму, Індії, Індонезії, Малайзії, Філіппін, Сингапуру тощо. Особливо в

сегменті створення технічно складних суден та суден «Lexus-класу» (поромів, спеціалізованих науково-дослідних суден, суден типу «ро-ро», хімовозів, офшорних суден обслуговування та постачання, сейсмічних суден, круїзних лайнерів, океанічних мегаяхт); будівництва офшорних вітрових парків; екологічно чистих або «синіх» суден, на яких зведено нанівець шкідливі викиди в атмосферу та застосовуються технології заощадження бункеру.

Разом з тим, прагнемо звернути увагу на важливість комплексного та системного підходу до піднесення бізнесів, які через своє прагнення використовувати ресурси Світового океану складають феномен, що набув назви «економіка моря» або «блакитна економіка».

Ціль цієї роботи полягає у демонстрації організаційної будови морських кластерів та з'ясування мотивів, які спонукають до їх започаткування.

Основна частина. Про створення Європейської мережі морських кластерів (European Network of Maritime Clusters – ENMC) було проголошено у 2005 р. в Парижі. Нині вона охоплює понад десять національних морських кластерів (НМК): Sea Vision UK (Великобританія), Cluster Marítimo Espanol (Іспанія), Federazione del Mare (Італія), Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (Німеччина), Cluster Maritime Français (Франція) та інші.

Структура одного з них, запровадженого в Норвегії (зі сукупною доданою вартістю 24 млрд. дол. США), продемонстрована в табл. 1.

Таблиця 1. Структура національного морського кластера [3]

Підгалузь	Види діяльності	Частка в ДВ*, %
Судноплавство	Експлуатація суден та інших плаваючих морських споруд (бурових платформ тощо)	54
Послуги (інжиніринг, суднові брокери, страхові компанії, банки, класифікаційні товариства)	Фінансові, юридичні, технологічні, портові та логістичні. Проектування суден. Продаж комплектуючих виробів й суднового обладнання, агентування суден	21
Виготовлення суднового обладнання	Виготовлення усіх видів обладнання для суден та інших морських плавзасобів і споруд	18
Суднобудування (суднобудівні й судноремонтні верфі та майстерні)	Будівництво, обслуговування, ремонт і модернізація суден та інших плаваючих морських споруд	7

*ДВ – додана вартість

Ще один приклад – Фінський морський кластер (ФМК), який, як вважають його ініціатори, може стати новим наріжним каменем економіки, з огляду на відведену йому роль ключового оператора торгівлі та добробуту цієї скандинавської країни [4]. Воно й не дивно, оскільки три тисячі підприємств-учасників обслуговують майже всі сегменти глобального ринку (доставлення товарів усіма типами вантажних та пасажирських суден, морський видобуток нафти, газу та енергії з поновлювальних джерел, біологічних ресурсів та їх перероблення тощо), а ланцюги створення вартості складаються з вже відомих нам компонентів: інжинірингу, виробництва, експлуатації та сервісу.

Судноплавні компанії (26 – справляє враження), мають 108 суден у зовнішньому сполученні. Близько 700 суден працюють під фінським прапором. Разом з іншими компаніями морського господарського комплексу (зокрема, портами та портовими операторами) судноплавна галузь виступає потужним генератором технологічних та екологічних інновацій. У тому числі щодо скорочення викидів у навколишнє середовище, дотримання чинних норм з цього приводу та тих, які заплановані на майбутнє.

До розвитку ФМК та прискорення «синього» зростання приєдналися Асоціація судновласників Фінляндії, Фінська асоціація підприємств морської промисловості, Фінська асоціація портів та Фінська асоціація портових операторів. Зусилля, які вони докладають, координуються Фондом «Centrum Balticum» та фінансуються Європейським фондом морського та рибного господарства й національним Центром економічного розвитку, транспорту та довкілля.

Перелік подібних прикладів можна продовжити. Спостереження за практикою, виявило позитивні наслідки створення НМК:

зменшення витрат, пов'язаних зі здійсненням операційної діяльності через виникнення «ефекту масштабу»,

посилення виробничих можливостей підприємств-учасників через використання їх найсильніших сторін за посередництвом технології аутсорсингу,

об'єднання підрозділів (таких, скажімо, як маркетингу, закупок, інжинірингу), які до того виконували функції, які дублювалися, збільшуючи і без того немалі витрати;

концентрація знань та креативних ідей, які посилюють конкурентну здатність усієї мережі учасників. Чим інтенсивніше вони залучені до внутрішньої системи обміну інформацією, тим більше відомостей про ринки та технології стають їм доступними.

Констатуємо, що наші думки з цього приводу збігаються з поглядами Комісара ЄС з питань навколишнього середовища, морських справ та рибного господарства Кармену Велла, які він висловив на одному з засідань Європейської мережі морських кластерів (ENMC): «Завдяки кластерам, які зараз є по всій Європі, підприємства мають змогу об'єднуватися в інноваційну мережу, створювати економію від масштабу та співпрацювати між собою на національному та міжнародному рівнях» [5].

Але існують й інші мотиви, які підігрівують зацікавленість у кластеризації в морській економіці:

1. Між підприємствами, розташованими на прибережних акваторіях та територіях (а це, окрім суднобудування, судноплавства, портів, ще й рибовидобуване та рибопереробне господарство, марикультура, морська енергетика, рекреаційна діяльність), виникають конфлікти, пов'язані з їх зазіханнями на обмежені морські простори. За таких обставин, інтеграція бізнесів в межах кластерів створює сприятливе підґрунтя для адміністрування морської діяльності, в тому числі, з використанням технологій просторового планування¹. У цьому контексті виявляється роль державних морських адміністрацій (дотичних до кластерів), як неупереджених арбітрів, для яких інтереси країни, місцевих територіальних громад домінують над інтересами окремих бізнесів, і, тим більше, над власними пристрастями.

2. Кластер – інструмент захисту важливих економічних цінностей. Щодо ЄС, то йдеться, зокрема про 25 % світової морської торгівлі, про 40 % світового флоту, про домінування у секторі отримання енергії з поновлюваних джерел, розташованих на морському шельфі, про фантастичний розмах круїзного туризму тощо [6]. Ці надбання попередніх поколінь мешканців континенту мають бути збережені та примножені. Теж саме стосується й регіонів нашої країни, які перебувають на узбережжях Чорного та Азовського морів.

3. Для соціально-відповідального бізнесу кластери відкривають перспективи свідомого поєднання учасниками економічних інтересів з суспільними цінностями та піклуванням про екологічне здоров'я Світового океану (з метою забезпечення його сталого розвитку). Для цього неминучі інновації, які потребують неабияких інвестицій. От коли розумієш далекоглядний зміст народної мудрості: «Гуртом легше й батька бити!»

Не без задоволення констатуємо, що перші паростки кластеризації спостерігаються в миколаївському суднобудуванні. З відповідними ініціативами в місті над Бугом виступили науковці, бізнесмени, менеджмент. Прихильною до ідеї виявилася міська влада, а також

¹ Морське просторове планування означає процес, за допомогою якого влада держави аналізує та систематизує в морських районах діяльність людини, що передбачає досягнення екологічних, економічних і соціальних цілей [7].

авторитетні міжнародні фінансові організації. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку. За його підтримки у 2018 р. відбулися круглі столи у причорноморських містах: Миколаєві та Одесі. Характерно, що розпочавши спілкування з тематики проектування малих суден, створення інфраструктури, потрібної для їх обслуговування (особливо в період поза навігацією), судноремонт, їх учасники розширили власні уявлення про предмет обговорення, усвідомили насущні проблеми індустрії. Як результат, на весні 2019 р. під час European Maritime Day дев'ятьма суб'єктами було укладено Меморандум про створення кластера морського сервіса.

Висновки. 1. Своїм досвідом підприємства європейських країн, що мають безпосереднє відношення до морської господарської діяльності, демонструють високу ефективність кластеризації. Її застосування забезпечує інтенсивне впровадження інновацій, заощаджує витрати, посилює позиції товаровиробників на висококонкурентних світових ринках.

2. Виглядає корисним використати її й на українських теренах, позбавившись заздрості та недовіри до бізнес-партнерів. У цьому контексті доцільно поширити експертним середовищем, серед власників підприємств і менеджменту пропозицію щодо об'єднання у морські кластери, у яких знайдуть зиск усі, хто прагне скористатися ресурсами Світового океану.

REFERENCES

- [1] Shipbuilding Sector. European Commission [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/growth/sectors/maritime/shipbuilding_en
- [2] Парсяк В.Н. Економіка моря. Херсон, Видавничий дім «Гельветика», 2018, 395 с.
- [3] О судостроении в Норвегии. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.rusnorge.com/?p=2973>
- [4] Finnish Maritime Cluster. Yearbook-2019. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://fmc-yearbook.com/>
- [5] Maritime clusters unlock benefits of cooperation for the blue economy. European Commission. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/content/maritime-clusters-unlock-benefits-cooperation-blue-economy_en
- [6] The role of Maritime Clusters to enhance the strength and development of European maritime sectors. Report on results. European Commission (2008), p. 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/report_results_en.pdf
- [7] Створення основ для морського просторового планування. Директива 2014/89 ЄС Європейського парламенту і Ради Європи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0089>

Parsyak V.N., d.-r of science (Economics), prof.

Clusters as an effective form of association of the potentials of enterprises of the sea economy

Abstract. The report is devoted to covering the information on the experience of European countries in using clusters as a means of integrating the potentials of enterprises of the marine economy in order to enhance their competitive ability in world markets. Successful clustering examples are provided.

Keywords: economics, maritime economics, enterprise potential, cluster, competitive ability

Парсяк В.Н., д.-р екон.наук, проф.

Кластеры как эффективная форма объединения потенциалов предприятий экономики моря

Аннотация. Доклад содержит информацию относительно опыта европейских стран в использовании кластеров как средства интеграции потенциалов предприятий экономики

моря с целью усиления их конкурентной способности на мировых рынках. Приведены примеры успешной кластеризации.

Ключевые слова: економіка, економіка моря, потенціал підприємств, кластер, конкурентная способность.

УДК 338.246:677(477)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Трифорова О.В.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
elen_a2008@ukr.net

Анотація. Розглянуто передумови формування системи управління економічної безпеки підприємств легкої промисловості. Визначено основні завдання та послідовність формування системи управління економічної безпеки підприємства. Проаналізовані етапи алгоритму формування системи економічної безпеки підприємства та визначена можлива структура служби, а також режими, у яких вона функціонуватиме.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство легкої промисловості, стратегія, тактика, система управління економічної безпеки

Зважаючи на динамічний розвиток і зміну середовища функціонування сучасних організацій стає важко знайти аргументи проти того, щоб створювати на середніх і великих підприємствах структурні підрозділи, які б відповідали за діяльність у сфері забезпечення економічної безпеки. Ідея про практичну необхідність створення такого самостійного об'єкту в організаційній структурі підприємства повинна бути обговорена, ще на етапі рішення про створення підприємства.

У першу чергу на це впливає розмір і специфіка діяльності майбутнього підприємства. Для багатьох підприємств створення окремого підрозділу який займається економічної безпекою підприємства не є пріоритетним напрямком роботи що в майбутньому може значно вплинути на економічну успішність роботи організації. Найчастіше нехтування цією важливою функціональною частиною підприємства призводить до погіршення роботи підприємства або, найчастіше, навіть до банкрутства.

Формування системи управління економічної безпеки підприємства (СЕБП) легкої промисловості, передбачає використання сукупності заходів, які тісно пов'язані між собою. Вони здійснюються для захисту від дій, які можуть значні викликати економічні втрати в процесі функціонування підприємства.

Стратегія формування системи економічної безпеки підприємства передбачає застосування конкретних процедур і виконання конкретних дій. Система економічної безпеки не може бути шаблонною для всіх підприємств. Кожне підприємство обирає для себе стратегію і тактику та варіанти забезпечення економічної безпеки. Удосконалення методів аналітичної та силової роботи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає розвитку аналітичних функцій всіх служб підприємства.

Для початку потрібно провести деякі підготовчі роботи на підприємстві. Вони допоможуть визначитись з типом організації СЕБП. Для виконання цієї роботи на підприємстві повинна бути визначена відповідальна особа яка буде керувати не тільки цим етапом, а в майбутньому може стати керівником новоствореного структурного підрозділу.

Розробка економічно доцільного проекту впровадження СЕБП передбачає:

– ліквідацію виявлених на підготовчому етапі недоліків;

- пошук варіантів щодо модернізації системи безпеки та розрахунок потрібних ресурсів;
- планування матеріальних ресурсів;

На цьому етапі також потрібно обґрунтувати доцільність або недоцільність створення такої служби враховуючи можливі збитки у разі неповернення дебіторської заборгованості, крадіжок товарів, витоку важливої інформації про діяльність підприємства, негативних дій правоохоронних чи державних органів та інших негативних економічних дій. Добре організована СЕБП здатна значно зменшити збитки у цьому напрямку.

Перед початком формування системи управління економічною безпекою підприємства легкої промисловості було визначено основні завдання, які повинна виконувати майбутня система економічної безпеки підприємства:

- охорона інтересів і прав організації та її працівників;
- моніторинг стану зовнішнього середовища підприємства;
- визначення можливих загроз економічній безпеці та впровадження необхідних заходів для попередження або зменшення деструктивних дій на діяльність підприємства;
- ідентифікація потенційних клієнтів, партнерів та конкурентів;
- захист конфіденційної інформації;
- прогнозування розвитку ринку на якому працює підприємство та визначення можливостей виходу на нові ринки;
- розробка заходів для підвищення іміджу і ділової репутації підприємства; – контроль за ефективністю функціонування підприємства в цілому.

Визначеність завдань і окресленість основних параметрів яким повинна відповідати економічна безпека підприємства дозволяє перейти до побудови організаційної структури служби економічної безпеки. Класична структура служби економічної безпеки повинна включати в себе: підрозділ охорони, інформаційно-аналітичний підрозділ, підрозділ внутрішньої безпеки; підрозділ захисту конфіденційної інформації; експертний підрозділ. Варто зазначити, що в процесі затвердження і узгодження системи безпеки повинні брати участь керівник підприємства і керівники усіх структурних підрозділів.

Проаналізовані етапи алгоритму формування системи економічної безпеки підприємства та визначена можлива структура служби дає можливість визначитись з суб'єктами і об'єктами економічної безпеки. Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки підприємства тісно взаємопов'язані. Стабільний і високопродуктивний економічний стан підприємства виступає об'єктом для системи забезпечення економічної безпеки. Ресурси ж підприємства: матеріальні, фінансові, інформаційні, кадрові та інші, виступають конкретними об'єктами захисту.

Система економічної безпеки на підприємстві легкої промисловості повинна працювати у двох режимах – звичайному і надзвичайному. У звичайному режимі коли все відбувається без суттєвих загроз для роботи організації, система виконує профілактичні та інформаційні функції. Ведеться робота щодо прогнозування та попередження загроз, а робота усіх структурних підрозділів підприємства ведеться на звичайному рівні. Під час виникнення локальних загроз проводиться їх вирішення у робочому темпі.

Під час надзвичайних ситуацій можуть виникати дуже серйозні загрози з високою ймовірністю шкоди для підприємства. У такому випадку на підприємстві легкої промисловості в складі системи економічної безпеки, повинна бути група високо кваліфікованих працівників, що мають бути обізнані у найбільш широкому колі проблем і способами їх подолання.

Заключним етапом формування системи економічної безпеки підприємства є впровадження заходів щодо ефективного контролю за діяльністю відділу. Систему контролю потрібно будувати враховуючи специфіку роботи підприємств легкої промисловості. Якщо впродовж певного часу результати роботи по забезпеченню економічної безпеки підприємства визначаються як не задовільні тоді варто повернутися до етапу розробки економічно доцільного проекту.

Висновок. У довгостроковій перспективі впровадження ефективної системи економічної безпеки на підприємстві допоможе керівництву і персоналу організації бути готовими до непередбачуваних обставин як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Саме підприємства з ефективним і високим рівнем економічної безпеки мають позитивну економічну віддачу не тільки через зменшення витрат у зв'язку з непередбачуваними обставинами але і завдяки комплексному підвищенню загального рівня економічної безпеки підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфімова Г. В. Систематизація та ідентифікація загроз діяльності підприємства як передумова управління його економічною безпекою / Г. В. Єфімова, С. М. Марущак // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса, 2016. – № 1 (48) 17. – С. 77-84.
2. Матушевська О.А., Оцінка факторів зовнішнього середовища, що впливають на економічну безпеку промислового підприємства: непізнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) / О. Матушевська // Економіка України. – 2016. – № 3. – С. 56-59.
3. Мельник О.О. Дослідження сучасних тенденцій та визначення методологічних основ забезпечення економічної безпеки підприємства / О.О. Мельник // Економіка розвитку. – 2017. – № 3(59). – с. 115–118.
4. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2018. – № 9. – С. 140-148.
5. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: Моногр. / М.В. Фоміна; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2015. – 141 с.

УДК 334.764:001.11

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Трунін К. С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
trunin.konstantin.stanislav@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6345-6257

Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
may07.05.63@gmail.ru

Анотація. Розглянуто проблеми формування концепції морегосподарського комплексу (МГК) України, принципи її формування та концептуальні засади його реформування з метою визначення та виокремлення галузей МГК.

Ключові слова: морегосподарський комплекс (МГК), концепція, концепція МГК України, принципи та концептуальні засади її реформування.

Вступна частина. XX століття увійшло в історію людства не тільки як століття початку завоювання космосу, але і як епоха завоювання морських глибин, освоєння дна океану, його мінеральних і хімічних ресурсів. Світовий океан - водна оболонка земної кулі, що розділяє сушу на материки й острови – займає 70,8% земної поверхні [1] і перебуває в тісній і безперервній взаємодії з атмосферою й землею корою, що визначають його особливості.

Як складна динамічна система Світовий океан є об'єктом вивчення багатьох наук. Розглядаючи Світовий океан як специфічне середовище, виділяють три основних аспекти глобальної проблеми «людина й океан»: економічний, військовий і політичний [2].

Проблема вивчення й господарського освоєння Світового океану придбала глобальний характер й у ряді морських держав зведена в ранг національної проблеми. Націоналізація шельфів, поширення суверенітету приморських держав на ресурси прибережних зон, міжнародні угоди по використанню дна Світового океану – все це послужило новим стимулом для створення підводної промислової техніки й транспортних засобів [3, с. 5].

Теза "Україна – морська держава" сприймається зараз як аксіома. Із причорноморських держав Україна має саму більшу довжину приморської смуги – 1720 км [4], розвитий морегосподарський комплекс (МГК). Зокрема, 19 з 40 морських портів Причорномор'я розташовані саме в нас [4]. Тенденції розвитку морської галузі свідчать про інше – поступове перетворення України з морської держави в "країну в моря". Звертаються до поняття МГК також і Виникає питання: а чи є необхідним виокремлення певних галузей економіки України для створення «міністерства МГК України»?

Метою роботи є визначення концептуальних засад реформування МГК України.

Основна частина. Як ми визначали раніше [5, с. 122], існують поняття «морські види діяльності» та «морська господарська діяльність» [6], морська галузь, морська індустрія [7], МГК області (наприклад, Миколаївської), морський кластер [8] та ін. Однак все ж таки термін «Морегосподарський комплекс» отримав право на життя у порівнянні з минулими роками [9, с. 5].

Якщо говорити про концептуальні засади реформування МГК України, то мабуть таке питання можна буде піднімати тільки після остаточного формування економічної політики України взагалі, оскільки ми зараз спостерігаємо реформи структури нового уряду України. Крім того, треба відзначити, що, не дивлячись на визначення поняття «МГК України» та наявність таких важливих документів для України [7, 10], говорити про остаточне визначення переліку галузей, які були б включені до МГК України, поки ще зарано.

Поняття концепції є дуже важливим для будь-якої науки, оскільки дослідження певної проблеми починається з визначення концепції [11]. Від того, наскільки якісно і коректно буде визначена концепція, буде залежати успіх такого дослідження. Те, що ми зараз спостерігаємо в економіці України, говорить про те, що такої концепції поки ще немає. Вочевидь завданням дослідників проблем створення МГК України на теперішній час повинна стати необхідність розробки концепції розвитку МГК України.

Як відзначає В.А. Рач [11, с. 93], категорія "концепція" має бути за формою й змістом оформлена у вигляді структурованого документа, що складається з п'яти-десяти основних (базових) правил, положень, принципів. З позиції цих принципів повинні здійснюватися всі дії (від моменту формування цілей до моменту їх досягнення, включаючи всі проміжні етапи). Кількість основних положень визначено на підставі психологічних особливостей людини, яка у звичайних умовах може одночасно утримувати 5–7 положень, оцінювати їх і у разі потреби коригувати свої практичні дії і вчинки (рис. 1).

№	Принципи формування концепції	Зміст
1	Принцип узгодженості цілей	Основна мета концепції повинна бути сумісна (або хоча б не йти врозріз) з цілями інших концепцій, що визначають функціонування різних елементів системи, а також із глобальними цілями і завданнями системи.
	↓	
2	Принцип повної системи	Рівень деталізації, що фіксується в концепції положень, повинен

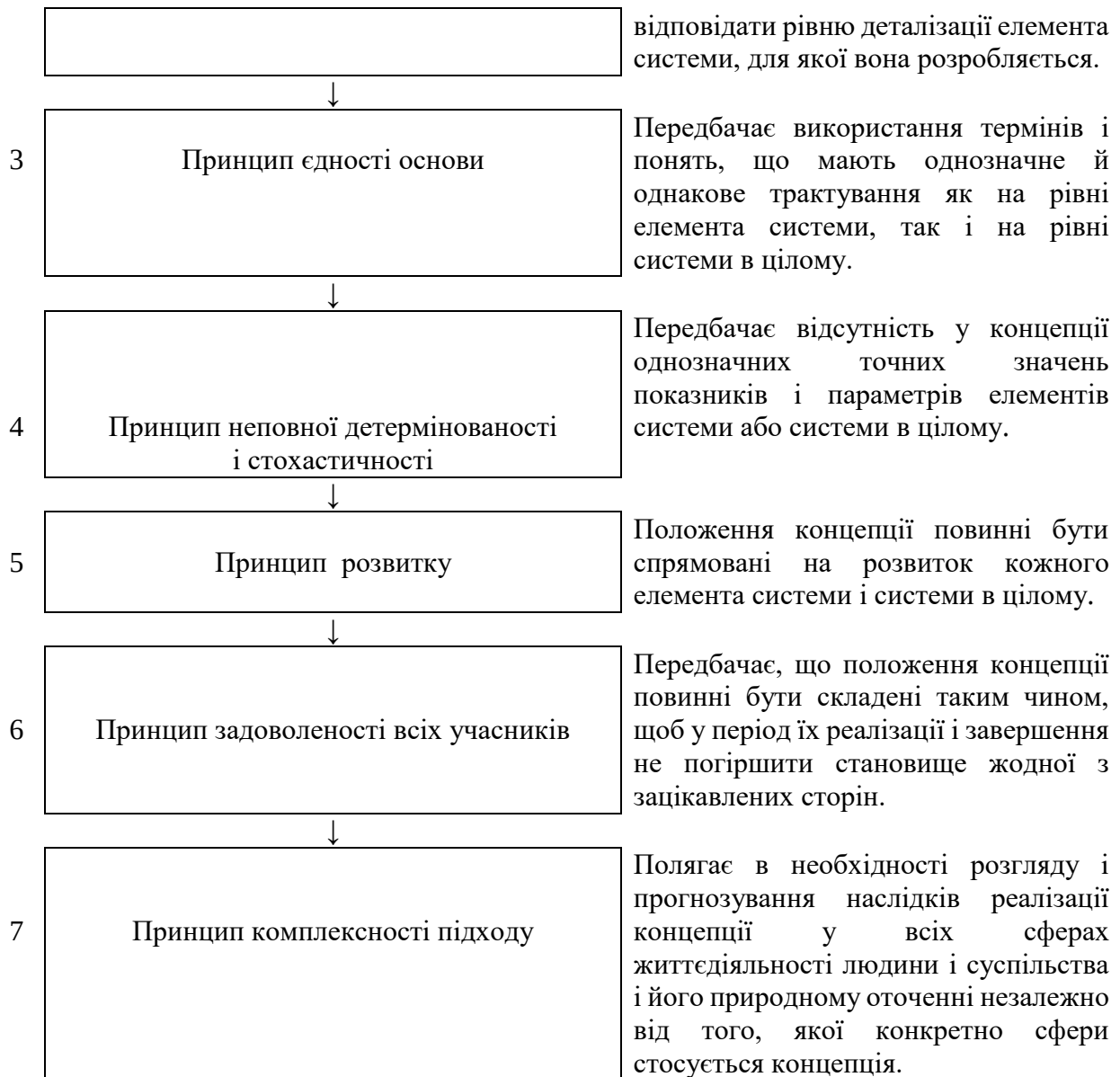

Рис. 1. Принципи та зміст формування концепції (складено автором за [11]).

Розглянемо ці принципи більш змістовно.

1. Принцип узгодженості цілей полягає в тому, що основна мета концепції повинна бути сумісна (або хоча б не йти врозріз) з цілями інших концепцій, що визначають функціонування різних елементів системи (у даному випадку інших галузей економіки України), а також із глобальними цілями і завданнями системи. Оскільки мова йде про економіку України (як систему), звичайно наша концепція повинна бути сумісна з програмами та стратегією розвитку економіки України на певну кількість років.

2. Принцип повної системи. Рівень деталізації, що фіксується в концепції положень, повинен відповідати рівню деталізації елемента системи, для якої вона розробляється, у даному випадку для МГК України.

3. Принцип єдності основи передбачає використання термінів і понять, що мають однозначне й однакове трактування як на рівні елемента системи, так і на рівні системи в цілому.

4. Принцип неповної детермінованості і стохастичності передбачає відсутність у концепції однозначних точних значень показників і параметрів елементів системи або системи в цілому. Це обумовлено неможливістю точного передбачення розвитку яких-небудь подій, а також неможливістю володіння стовідсотково всією інформацією, що стосується майбутньої

концепції. Звичайно, важко передбачити події, як буде розвиватися економіка України у найближчі 20-30 років, що ж говорити про глобальну економіку Світу?

5. Принцип розвитку. Положення концепції повинні бути спрямовані на розвиток кожного елемента системи і системи в цілому, тобто з розвитком економіки України в цілому повинні розвиватися й окремі елементи МГК України, що є практично неможливим.

6. Принцип задоволеності всіх учасників. Передбачає, що положення концепції повинні бути складені таким чином, щоб у період їх реалізації і завершення не погіршити становище жодної з зацікавлених сторін і передусім людини як найвищої соціальної цінності.

7. Принцип комплексності підходу. Полягає в необхідності розгляду і прогнозування наслідків реалізації концепції у всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства і його природному оточенні незалежно від того, якої конкретно сфери стосується концепція.

Розглядаючи вищеназвані принципи формування концепції, виникає ряд питань, на деякі з яких зараз важко відповісти, а саме: а чи є необхідним виокремлення певних галузей економіки України для створення «міністерства МГК України»? Чи можна (доцільно) включати до МГК України окремі підприємства галузі, а не галузь в цілому і на яких засадах? Як узгоджувати розвиток регіонів України, які мають вихід до Чорноморського та Азовського морів – Одеської та Миколаївської областей [12], Херсонської, Запорізької та Луганської областей. А чи необхідно включати до МГК України внутрішні водойми та річки України? І так далі і т.п. Як бачимо питань більше, ніж відповідей.

Оскільки концепцію можна визначити як систему поглядів на дану проблему, вважаємо, що на теперішній час концепцію МГК України можна було б сформулювати так: Морегосподарський комплекс (МГК) України є комплекс галузей економіки України, які отримують сировину для переробки в результаті освоєння внутрішніх морів України та Світового океану, виробляють продукцію та надають послуги для задоволення потреб усіх учасників МГК та зацікавлених споживачів і є часткою економіки України. Звичайно, таке визначення не може претендувати на повноту, але воно відображає основні елементи МГК України.

Якщо ж говорити про реформування МГК України, то спочатку необхідно його створити. Бо як вже відзначалося раніше [5], всі говорять про МГК, а його як такого просто не існує. Важливим є, на наш погляд, дослідження досвіду з цього питання таких країн світу як Швеція, Норвегія, Фінляндія, Велика Британія, Франція, США та ін. Але все ж таки економіки цих країн відрізняються від економіки України, оскільки більше орієнтуються на результати, отримані від використання морів та океанів.

Висновки. Підводячи підсумки за даним дослідженням, можна зробити висновок, що дана проблема дійсно є дуже важливою для України на теперішній час. Кількість різних публікацій про МГК України є свідомством того, що нарешті на неї звернули увагу. Звичайно участь у розробці концепції повинні приймати різні спеціалісти різних галузей та ВНЗ. Маємо на увазі, що через 3–5 років нарешті ми зможемо визначитись з поняттям «морегосподарський комплекс України» і, нарешті, можна буде формувати такий комплекс в Україні. Але це – тема наступних досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Дмитриев А.Н. Проектирование подводных аппаратов. Л.: Судостроение, 1978. – 237 с.
- [2] Дубах Г.В., Табер Р.В. 1001 вопрос об океане и 1001 ответ. – Л.: Гидрометеиздат, 1978. – 188 с.
- [3] Капитанец И.М. Битва за мировой океан в «холодной» и будущих войнах. – М.: Вече. 2002. – 544 с. (серия «Военные тайны XX века»).
- [4] Макогон Ю.В. Україна - держава морська: монографія / [Ю.В. Макогон, А.Ф. Лисий, Г.Г. Гаркуша, А.В. Грузан; під ред. Ю.В. Макогона]. - Донецьк: З «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010.-391 с.
- [5] Трунін К.С. Структурування морегосподарського комплексу України // Збірник наукових праць НУК, №1, 2014. – 136 с. (с. 120-125).

- [6] Парсяк В.Н. Економіка моря: підручни. , В.Н. Парсяк. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 319 с.
- [7] Указ Президента України №463/2008 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 16.05.2008 р. «Про заходи із забезпечення розвитку України як морської держави» [Текст] // Режим доступу: www.newsru.ua.
- [8] Управління інноваційною діяльністю підприємств та організацій морегосподарського комплексу: монографія / С. І. Бай, В. та ін. – Миколаїв: видавець Торубара О. С, 2013. — 44 с.
- [9] Волосяк М.В., Вдовиченко Л.Ю. Морегосподарський комплекс: проблеми розвитку та регулювання: монографія, М.В. Волосяк, Л.Ю. Вдовиченко. – Київ: «Центр учбової літератури», 2018. – 152 с.
- [10] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» за № 1307 від 7 жовтня 2009 р.
- [11] Рач В.А. Принципи формування концепцій // Вісник Державної служби України. - №3, 2000. – с. 93-95.
- [12] Морехозяйственный комплекс Николаевщины: проблемы и перспективы [Електронний ресурс] // Транспорт, №10, 2013. Режим доступу: <http://transport-journal.com>

*Kostyantyn S. Trunin, PhD, associate professor, trunin.konstantin.stanislav@gmail.com,
Natalya Ph. Tubaltseva, PhD, associate professor, may07.05.63@gmail.ru
National University of Shipbuilding, Mykolayiv*

Basic conception of reforming of Ukraine Marine Economic

Abstract. The problems by forming of principles and basic concept of it forming are defined.

Keywords: Marine economy of Ukraine, conception, Marine Economic conception of Ukraine, principles and basic concept of it forming.

*Трунин К. С., канд. техн. наук, доцент, Тубальцева Н.Ф., канд. экон. наук, доцент
Национальный университет кораблестроения, г. Николаев*

Концептуальные основы реформирования морехозяйственного комплекса Украины

Аннотация. Рассмотрены проблемы формирования концепции морехозяйственного комплекса (МГК) Украины, принципы и концептуальные основы её формирования.

Ключевые слова: морехозяйственный комплекс (МХК) Украины, концепция, принципы и концептуальные основы её формирования.

УДК 629.5: 331.101.3

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ НА СУДНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
natalia.tubaltseva@nuos.edu.ua

Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
trunin.konstantin.stanislav@gmail.com. ORCID:0000-0001-6345-6257

Тубальцев А.М., доцент кафедри екології та природоохоронних технологій НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
may07.05.63@gmail.ru

Анотація. *Визначено сутність складових потенціалу суднобудівного підприємства. Розглянуто зовнішні та внутрішні обставини, які впливають на світосприйняття та потреби працівника.*

Ключові слова: *потенціал, кадровий потенціал, потреби працівників.*

Вступна частина. Згідно морської доктрини України на період до 2035 року морегосподарський комплекс – це територіальне поєднання об'єктів морської індустрії. Для України формування конкурентоспроможного морегосподарського комплексу може стати переломним моментом в економічних реформах, бути основою для довгострокового розвитку та сприяти популяризації держави на світовому рівні. Україна має значний морегосподарський комплекс до складу якого входять: морський і річковий транспорт, морські і річкові порти та канали, курортно-реакраційний комплекс, військово-морський флот, суднобудівні та судноремонтні підприємства [1, с.121] Суднобудування як частина морегосподарського комплексу являється важливим елементом галузевої структури економіки України. Акумуляуючи у своїй продукції досягнення різних галузей, суднобудування чинить значний вплив на економіку держави.

Метою роботи є дослідження зовнішніх та внутрішніх обставини, які впливають на світосприйняття працівника, що необхідно враховувати при формуванні системи мотивації на суднобудівному підприємстві.

Основна частина. В своїй діяльності суднобудівні підприємства стикаються з такими ж проблемами, які притаманні більшості українських підприємств. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває розгляд комплексу питань щодо формування потенціалу підприємства, як системного показника, який характеризує здатність досягати мети, вирішувати виробничі завдання з максимальним використанням наявних ресурсів. Потенціал підприємства являє собою сукупність джерел, запасів, ресурсів, можливостей, які перебувають у взаємозв'язку, та забезпечуючих процедур, що створюють необхідні умови для оптимального використання цих ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів виробничої діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому. Потенціал підприємства є складною, динамічною системою, що має в своєму складі такі підсистеми: техніко-технологічний потенціал; фінансовий потенціал; кадровий потенціал; інформаційний потенціал; організаційно-управлінський потенціал; науково-дослідний потенціал.

Кожна з підсистем потенціалу підприємства має важливе значення для виробничої діяльності і залежить від оптимального поєднання окремих видів ресурсів та рівня організації виробництва. Але на думку авторів, необхідно приділити більше уваги кадровій складовій, тому що в сучасних умовах трудові ресурси стали ключовим фактором виробництва. Праця на суднобудівному підприємстві трудомістка, вимагає високо спеціалізованих навичок, які часто застосовуються в умовах, далеких від ідеальних [2, с.72]. Тому необхідно обґрунтовано і комплексно підходити до питань мотивації, оскільки вона являється тим засобом, який сприяє підвищенню продуктивності праці. Аналіз останніх досліджень новітніх концепцій управління свідчать про пошук шляхів підвищення продуктивності праці через активізацію і наступне використання кадрового потенціалу, тому розробка питань мотивації працівників та управлінського персоналу являється сьогодні вкрай необхідною.

Наша країна за роки самостійності так і не змогла зайняти гідне місце серед розвинутих країн і продовжує залишатися в глибокій технологічній залежності. Сучасні соціально-економічні умови господарювання підприємств України характеризуються надзвичайно низьким рівнем продуктивності праці (в 3,5 разів нижче, ніж в Європі та Америці) [3, с.8], що пояснюється також і незадовільним станом кадрового забезпечення. Головна причина пасивності пов'язана не з відсутністю фінансових можливостей, а скоріше з якістю управлінського корпусу. У зв'язку з цим, доцільно доповнити структуру виробничого потенціалу мотиваційною складовою. При створенні системи мотивації на підприємстві необхідно враховувати як зовнішні так і внутрішні обставини, які впливають на світосприйняття і потреби працівника. До зовнішніх ми відносимо:

– Складні економічні відносини в країні, відсутність прозорої фінансової політики і чітких орієнтирів розвитку, а також політична нестабільність в суспільстві створюють для сучасного українського менеджера певні труднощі при розробці системи мотивації підлеглих.

– Висока міграція. За офіційною статистикою за кордоном працюють 5,7 млн. осіб, за неофіційною статистикою після спрощення візового режиму кількість працюючих значно збільшилася. В Україні не ведеться облік виїзжаючих на заробітки до країн Євросоюзу на 3 місяці, тому точні дані привести неможливо. Тривожним симптомом є той факт, що їдуть за кордон у пошуках роботи молоді перспективні люди. Україна посідає перше місце в п'ятірці країн з найбільшою кількістю мігрантів (12,6%), випереджаючи Мексику, Росію та Індію. Збільшується кількість українських студентів в вищих навчальних закладах Польщі, в 2014 р. їх навчалось 15 тисяч, в 2017 р. вже 60 тисяч. Фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень ім. Птухи НАНУ опитали українських студентів, починаючи з другого курсу, і отримали шокуючий результат – 69,8% молодих людей після навчання хочуть виїхати на один – три роки за кордон на стажування. На постійне місце проживання планують виїхати 5,6% молодих фахівців [3, с.47]. Покидає країну найбільш працездатний контингент, тому при такій динаміці незабаром на українських підприємствах працювати буде нікому, їх місце займуть малоосвічені мігранти з країн Близького Сходу.

– Не менш важливою обставиною, яка ускладнює мотиваційні заходи є масовий соціальний песимізм і відсутність мотивації працездатного населення до змін. Одна з головних причин інноваційної пасивності пов'язана з не відсутністю фінансових можливостей, а скоріше з якістю українського менеджменту. Можна констатувати небажання і невміння опановувати нові технології. Досвід свідчить, що за наявності достатньої кількості матеріальних і фінансових ресурсів, але за відсутністю зацікавленості і вмотивованості, як працівників, так і керівників, виробнича діяльність на підприємстві приречена на провал. Показовим є японський приклад. Після другої світової війни японська економіка перебувала в дуже важкому стані. Слабкими сторонами були: обмеженість фінансових, природних та земельних ресурсів. Сильною стороною були людські ресурси та грамотні дії уряду. Збалансована програма використання трудового потенціалу з урахуванням національного менталітету допомогла японській промисловості правильно і ефективно використовувати цей чинник і швидше інших країн досягти високого рівня конкурентоспроможності. На сьогоднішній день в Японії кількість висококваліфікованих інженерних кадрів з університетською освітою значно вища, ніж в США [3, с.128].

– Період переходу до ринкового господарювання характеризується непродуманою системою оплати праці та заохочень, що призвело до зрівняльного підходу, який не враховував індивідуальні заслуги, в результаті цього у працівників проявилися відсутність ініціативи та бажання продуктивно працювати. Не заохочувалася праця, яка вимагала високого рівня кваліфікації, через що кваліфікований персонал змінював місце роботи, а підприємство втрачало цінних фахівців. Внаслідок чого на українському ринку праці сьогодні сформувався нееластичний трудовий потенціал, який має дуже низьку соціальну мобільність і недостатній рівень адаптації до нових умов господарювання, що в свою чергу створює певні труднощі для реалізації програми модернізації економіки.

До внутрішніх обставин, які ускладнюють формування системи мотивації відносяться:

– велика диференціація заробітної плати робітників і керівників підприємства, причому не встановлена межа розриву їх рівнів;

– відсутність чіткої системи оцінки індивідуального вкладу кожного працівника та зв'язку рівня заробітної плати з кінцевими результатами діяльності підприємства.

Висновок. Суднобудівне виробництво має свої технологічні особливості, проте в кадровій політиці мало відрізняється від інших підприємств. Тому в сучасних умовах, коли змінюються підходи до управління підприємством, особливої уваги потребують вирішення питань впливу на продуктивність працівників через групи мотивуючих чинників (матеріальні і нематеріальні). Для українських працівників важливі дві групи мотивуючих чинників, але найбільш актуальні – це розмір заробітної плати і гарантія зайнятості. Важливо також

враховувати той факт, що необхідна поведінка працівників досягається на базі взаємної згоди працівників і керівництва; загальні правила поведінки виробляються в процесі спільних дій і залежать від самих співробітників. Також необхідно постійно аналізувати інтереси працівників та створювати умови для максимального використання їх трудового та інтелектуального потенціалу на підприємстві.

REFERENCES:

- [1] Трунін К.С. Структурування морського господарського комплексу України // Збірник наукових праць НУК, № 1, 2014. – 136с. (с.120-125)
- [2] Парсяк В.Н. Економіка моря: підручник / В.Н. Парсяк. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 319 с.
- [3] Менеджмент: навч. посібник / заг. ред. І.О. Александрова, К.І. Ткача. – Одеса: Астропринт, 2015. –392 с.

Tubaltseva N. PhD, associate professor, Trunin K. PhD, associate professor, Tubaltsev A. associate professor.

Problems of development of motivation system at shipbuilding enterprises

Abstract. The essence of components of the potential of the shipbuilding enterprise is determined. External and internal circumstances that influence the employee's worldview and needs are considered.

Keywords: potential, personnel potential, needs of employees.

Тубальцева Н. к.е.н., доц НУК, Трунин К., к.т.н., доц., Тубальцев А. доц.

Проблемы создания системы мотивации на судостроительных предприятиях

Аннотация. Определена сущность составляющих потенциала судостроительного предприятия. Рассмотрены внешние и внутренние обстоятельства, которые влияют на мировосприятие и потребности работника.

Ключевые слова: потенциал, кадровый потенциал, потребности работников.

СЕКЦІЯ №2
ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ
СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 336.744(477)

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КРИПТОВАЛЮТ. ЯКІСНИЙ ВПЛИВ НА
ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Васильєва А.В., студентка гр. 3161

Науковий керівник: Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

sendler2000@gmail.com

***Анотація:** Розглянуто глобалізацію системи криптовалют в світовій економіці, а також виявлені позитивні та негативні сторони введення криптовалют в економіку України.*

***Ключові слова:** блокчейн, криптовалюта, економіка, ефективність*

Вступна частина. Система блокчейну – ланцюгу блоків даних, інформація про які зберігається на різних носіях – застосовується в різних сферах, найбільше в системі криптовалют.

Активний розвиток інформаційних технологій і поширення глобалізаційних процесів сприяли появі нових різновидів цифрової валюти, головними перевагами яких є децентралізованість і повна свобода здійснення транзакцій.

Метою роботи є аналіз використання криптовалют та можливість їх застосування в Україні, на прикладі інших країн. А також виявлення позитивних та негативних сторін для економіки країни після цього нововведення.

Основна частина. Вперше блокчейн що став основою криптовалют був застосований сучасними фірмами, які використовують криптовалюту та мають найбільшу смність на ринку платежів, - це Bitcoin, Onecoin, Litecoin, Ripple, Ethereum, Terracoin, PPcoin, Darkcoin, Peercoin, Namecoin, Novacoin.

Криптовалюта має цінність для публічних фінансів, оскільки Першою реалізацією концепції криптовалюти став біткоїн, принцип роботи якого було описано ще у 2008 році. Його засновником прийнято вважати Сатоші Накамото (англ. Satoshi Nakamoto), який наприкінці жовтня 2008 року описав технічні аспекти функціонування майбутньої криптовалюти, а в січні 2009 року виклав в загальний доступ першу версію коду цієї електронної валюти. може оподатковуватися як інвестиційний актив.

Як інноваційний продукт криптовалюта має величезний потенціал для впливу на фінансовий ринок і національну економіку в цілому і дозволяє уникнути пасток валютної системи. Доведено, що криптовалюта - це стабільний універсальний інструмент глобальних фінансових платежів і одночасно як фінансовий інструмент з високою капіталізацією є конкурентною формою міжнародного обміну капіталу. Тому національні регулятори повинні розглядати його як стабілізаційний інструмент інвестування, джерело краудфандингу, який може пом'якшити наслідки можливих економічних потрясінь, швидше стабілізувати і відновити зростання національної економіки за рахунок підтримки інноваційних стартапів.

Як інноваційний продукт, криптовалюта має величезний потенціал для впливу на фінансовий ринок і національну економіку в цілому. Вона не піддається впливу інфляції, відповідно їй не треба ні девальвувати, ні ревальвувати. Її використання дозволяє скоротити операційні витрати, уникнути пасток валютної системи. Кількість монет в цій системі постійно

росте з деякою певною швидкістю, яка закладена так, щоб вона співпадала із швидкістю здобичі золота на планеті.

На прикладі біткоїн, розглянемо позитивні сторони використання криптовалют:

— Технологічний прогрес. На відміну від реальної валюти, крипта видобувається на комп'ютерах, а для зберігання використовуються електронні гаманці.

— Децентралізація. На противагу світовій валюті, що емітується одним державою, з'явився біткоіни. Ця криптовалюта не належить жодній країні і видобувається Майнер. Децентралізація гарантує свободу від втручання державних органів.

— Анонімність. В двадцять першому сторіччі, з розвитком інтернету, люди все більше прагнуть до анонімності. Бажання приховати свою особистість користувачами мережі навіть послужило підставою для появи біткоіни.

— Незалежність. Біткоіни не підкоряється приватними і державними органами. Тому немає юридичної особи, яке могло б вплинути на функціонал або курс криптовалюта.

— Висока швидкість операцій. Біткоіни виключає банки-посередники з ланцюжка фінансових операцій, тому швидкість транзакцій криптовалюта вища, ніж у звичайних валют.

— Відсутність комісії. Виключивши посередників, біткоіни також позбувся комісії, яку стягують агенти в фінансових ланцюжках.

— Незалежність від інфляційних коливань. Так як біткоіни не є валютою однієї держави, він несприйнятливий до економічної ситуації як в окремих країнах, так і в світі.

— Потенціал. Біткоіни став активом, який з часом тільки зростає в ціні. Досвідчені трейдери усвідомлюють це і тому інвестують в криптовалюту великі суми. Попит на біткоіни породжує збільшення курсу і залучення нових інвесторів.[4]

Для подальшого розвитку цього напрямку в квітні 2019 року 105 організацій, що представляють екосистему блокчейна, оголосили про свою підтримку нової платформи - International Association of Trusted Blockchain Applications (INATBA) з метою просування технології шляхом розробки ґрунтованої на довірі глобальної структури.

Те що ці компанії об'єдналися для розробки блокчейну означає, що технологія стане рушійною силою для економіки найближчим часом, і через INATBA можна створити умови, сприяючі застосуванню технології в державах-членах ЄС. [1]

Практика функціонування ринку віртуальних валют показує, що держава через фінансові регулятори може обмежувати, обкладати або ліцензувати розрахунки цифровою валютою.

Так, в США використовують два підходи до оподаткування операцій в біткоіни: оподаткування капітального активу (довгострокової інвестиції) за ставкою 15% від отриманих доходів та короткострокової інвестиції за ставкою 35%, оподаткування операцій з валютою за ставкою 23%.

Данія і Японія регулюють діяльність бірж, які торгують цифровою валютою.

В Японії: оподатковуються прибутки не лише від продажу криптовалют, а також і від обміну однієї криптовалюти на іншу; ставки податку від 15% до 55% (якщо прибутки більше 40 мільйонів йєн) В Сингапурі: доходи від приросту вартості криптовалют не оподатковуються; прибутки від продажу криптовалют несингапурським покупцям не оподатковуються; доходи від продажу товарів за криптовалюту відображаються за ринковою ціною товарів на дату продажу, як і витрати; постачання криптовалют розглядається як постачання послуг, яке підлягає оподаткуванню ПДВ;

В Ізраїлі: криптовалюта розглядається як «актив», а доходи від її продажу будуть класифіковані як доходи від капіталу; продаж криптовалют оподатковується податком на приріст капіталу за ставками 25% для фізичних осіб і 47% для юридичних; юридичні особи, що здійснюють реалізацію криптовалют, оподатковують відповідні операції ПДВ у розмірі 17%, а фізичні особи, крім майнерів, від ПДВ звільнені.[4]

В Україні планують також легалізувати криптовалюту за такими умовами:

— Для юридичних осіб ставку податку на прибуток за операціями з криптоактивами пропонують встановити на рівні 18%;

— Для фізичних осіб доход від продажу криптоактивів пропонують встановити на рівні 5%;

— ПДВ - 0%.[3]

На думку автора, для України легалізація криптовалюти може мати такі позитивні сторони:

— змотивує український бізнес вкладати гроші в національну економіку

— з'явиться можливість перейти на новий рівень відносин з міжнародними кредиторами (які вже користуються цією системою)

— залучить іноземних партнерів підтримати український бізнес та стартапи

— введення податку на криптовалюту збагатить українську казну

Негативною стороною є те, що анонімність криптовалюти робить можливим її використання для корупційних цілей і для розрахунків в тіньовому секторі економіки (проте неможливість виведення крупних сум виключить можливість корупції в масштабних рівнях)

Висновки. Блокчейн і пов'язані з ним технологічні змінять економічний устрій. Нова індустріальна система вживається у світі передбачуваних бізнес-моделей на основі централізації і фінансового капіталізму. Блокчейн якісно змінить економіку: люди зможуть отримати більшу владу та незалежність.

Розвиток криптовалюти у світі, зокрема в Україні, несе свої позитивні та негативні наслідки. Врахувавши всі вищезазначені фактори можна зробити висновок, що легалізація цієї системи в нашій країні має своє місце на існування. Це рішення забезпечить встановлення нових взаємовідносин з сусідніми країнами, де це нововведення вже давно функціонує, а також принесе дохід для економіки країни.

REFERENCES:

- [1] 105 компаній об'єдналися в європейський блокчейн-альянс INATBA. Режим доступу: <https://bitnovosti.com/2019/04/05/105-kompanij-obedinilis-v-evropejskij-blokchejn-alyans-inatba/>
- [2] КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: РЕГУЛЮВАННЯ, ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ОПОДАТКУВАННЯ. Режим доступу: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/kryptovalyuta-v-ukrayini-ta-sviti-regulyuvannya-pravovyy-status-ta-opodatкування/
- [3] Легалізація криптовалюти. Смогут ли украинцы рассчитаться биткоином в магазине. Режим доступу: <https://ubr.ua/finances/finance-ukraine/lehalizatsija-kriptoaljutjy-smohut-li-ukraintsy-rasschitatsja-bitkoinom-v-mahazine-3887758>
- [4] Польза и вред Биткоин. Режим доступу: <https://investor100.ru/polza-i-vred-bitkoin/>

Angelina V. Vasilieva, student gr.3161

Globalization of the cryptocurrency system. Qualitative impact on the economy of Ukraine

Abstract. The globalization of the cryptocurrency system in the world economy is considered, as well as the positive and negative sides of the introduction of cryptocurrencies in Ukraine are revealed.

Keywords: blockchain, cryptocurrency, economy, efficiency.

Васильева А.В., студентка гр. 3161

Глобализация системы криптовалюты. Качественный влияние на экономику Украины.

Аннотация: Рассмотрены глобализации системы криптовалюта в мировой экономике, а также обнаружены положительные и отрицательные стороны введения криптовалюта в Украине.

Ключевые слова: блокчейн, криптовалюта, экономика, эффективность.

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Гурченков О.П., Новікова Д.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація. Проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку альтернативної енергетики в Україні та світі, виявлено основні закономірності та проблеми. На основі аналізу статистичних даних проведено оцінку результативності розвитку галузі, а також сформовано практичні рекомендації щодо вдосконалення інвестиційного середовища та державних механізмів стимулювання відновлюваної енергетики в Україні.

Ключові слова: розвиток альтернативної енергетики, відновлювані джерела енергії, “зелений” тариф.

Вступна частина. Посилення впливу глобальних тенденцій до реалізації політики низьковуглецевої економіки на сучасному етапі вносить суттєві корективи у діяльність енергетичних підприємств у світі. На сьогодні альтернативна енергетика набуває ознак однієї з ключових галузей світової економіки, так як відновлювані джерела енергії виступають не лише способом зменшення вуглецевої енергетичної залежності, а можуть бути реальною конкурентною перевагою тих країн, що можуть ефективно їх використовувати. Водночас альтернативні джерела енергії можуть компенсувати недоліки існуючої енергетичної системи, адже запаси енергії сонця, води, вітру та біологічної сировини в країні практично невичерпні та сприятимуть економічному зростанню за рахунок скорочення витрат на енергію в усіх сферах господарювання. Крім того, це має привести до скорочення викидів вуглекислого газу, адже альтернативні джерела енергії значно зменшують його викиди, сприяють вирішенню проблем щодо охорони довкілля та покращують екологічну ситуацію в державі. Для України дослідження питань розвитку альтернативної енергетики є особливо актуальними в умовах посилення конкуренції, глобалізації та сучасних євроінтеграційних процесів, а також враховуючи високий рівень споживання енергоресурсів порівняно з розвиненими країнами та достатньо високу енергетичну залежність від імпортованих джерел енергопостачання.

Внесок альтернативних джерел енергії у загальний баланс енергозабезпечення України значною мірою забезпечується за рахунок виробництва електроенергії гідроелектростанціями, а також за рахунок використання твердого палива для обігріву житла, біомаси для технологічного опалювання в деревообробній промисловості і виробництва електроенергії на ТЕЦ. Згідно з національним енергетичним балансом частка відновлюваних джерел енергії в загальному обсязі виробництва первинної енергії в Україні складає лише біля 2 % [2]. І це при тому, що Україна має значний технічно-досяжний потенціал виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, який становить понад 98,0 млн т умовного палива на рік. При цьому, найбільшу питому вагу в обсязі потенціалу виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива складають біоенергетика – 31,6 %, вітроенергетика – 28,6 % та енергія довкілля (теплові насоси) – 18,4 %.

Метою доповіді є аналіз сучасного стану альтернативної енергетики в Україні та розробка практичних пропозицій, спрямованих на вдосконалення економічного забезпечення розвитку альтернативної енергетики за умов глобальної політики низьковуглецевої економіки..

Основна частина. Важливим напрямком розвитку альтернативної енергетики в Україні є виробництво альтернативних видів палива. Тільки протягом 2018 р. Держенергоефективності кваліфіковано 26 когенераційні установки, із них в якості основного палива використовують природний газ – 20 установок, скидний енергетичний потенціал

(коковий, доменний, конверторний газ) – 6 установок. Однак цього недостатньо враховуючи існуючий потенціал розвитку виробництва альтернативних видів палива в Україні.

Крім того, за даними НЕК “Укренерго”, згідно з виданими технічними умовами, у 2018 р. на об’єктах енергетики, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел, планується приєднання потужностей в обсязі 2401 МВт, з яких: 1178 МВт – на об’єктах вітроенергетики; 1198 МВт – на об’єктах сонячної енергетики; 5 МВт – на об’єктах малої гідроенергетики; 20 МВт – на об’єктах біоенергетики. До недоліків державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні слід віднести той факт, що станом на 01.01.2019 р. без свідочств про отримання “зеленого” тарифу працювало 25 об’єктів енергетики, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел встановленою потужністю 28,4 МВт та 15 об’єктів – з вторинних енергетичних ресурсів загальною потужністю 585,9 МВт. Зазначеними об’єктами у 2018 р. було вироблено 1486,5 млн. кВт / год. І ця ситуація вимагає відповідного врегулювання відповідно до чинного законодавства.

Потужність вітрової енергетики у 2018 році перевищила 500 МВт (без урахування Криму та тимчасово окупованих території Донбасу). Найбільша кількість об’єктів була введена в експлуатацію у Запорізькій області. Зросли потужності на Херсонщині, Миколаївщині та Львівщині, а в Івано-Франківській області було встановлено першу вітрову турбіну. Також у 2018 році в Україні з’явилося чотири вітропарки: у Херсонській області ввели в експлуатацію першу чергу Новотроїцької ВЕС (потужність – 69 МВт), у Миколаївській запрацювала друга черга Причорноморського вітропарку (потужність – 20,8 МВт), у Львівській запустили ВЕС «Старий Самбір 2» (потужність – 20,7 МВт), а на Івано-Франківщині запрацювала перша черга вітряної електростанції «Шевченкове-1» (потужність – 6,4 МВт). Вітряні електростанції у 2017 році виробили сумарно 970,496 млн кВт·год електроенергії. Цього обсягу достатньо для роботи 207 тисяч домогосподарств (при середньому споживанні 400 кВт·год за місяць).

Ключовим механізмом стимулювання виробництва «зеленої» енергії в Україні залишається «зелений» тариф, згідно з яким виробникам енергії із сонця, вітру, біомаси та низки інших джерел держава гарантовано оплачує вироблену енергію за спеціальним тарифом, який встановлюється в євро і є у декілька разів вищим за ринкову ціну електроенергії. Загалом «зелений» тариф є економічним механізмом, направленим на стимулювання інвестицій у відновлювану енергетику. Він дає можливість продажу виробленої електричної енергії за гарантованим тарифом, що дозволяє захистити інвестиції від валютних ризиків. Введення в Україні «зеленого» тарифу помітно змінило енергетичну карту країни. До 2010 року на українському ринку відновлюваної енергетики працювали поодинокі підприємства, але вже в 2017 році кількість гравців зросла до 209 і ця динаміка активно продовжується. У той же час за цей період «зелений» тариф істотно знизився, зокрема, для сегменту сонячної енергетики.

З усього вищенаведеного переліку основних завдань державної політики у сфері альтернативних джерел енергії, можна засвідчити лише наявність тенденції нарощування обсягів виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел. Тоді як всі інші потребують негайного вирішення на державному рівні, особливо це стосується додержання законодавства та екологічної безпеки у сфері виробництва і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел.

Тому потенціал альтернативних джерел енергії в Україні абсолютно недовикористаний і це є одним з тих пріоритетних напрямів економічного розвитку, який міг би стати привабливим для прямих іноземних інвестицій. Крім вітрової і сонячної енергетики, кожна з яких більше підходить для конкретних областей країни, додатковий акцент може бути зроблений на біомасі і біогазі, що, до речі, і було рекомендоване Міжнародним енергетичним агентством і іншими міжнародними організаціями для інтенсивного розвитку енергетичного сектору України.

Висновки. Отже, враховуючи аналіз наведеної інформації щодо сучасного стану альтернативної енергетики в Україні, слід зазначити, що результативність механізмів

державного регулювання її розвитку в сучасних умовах є недостатньою і потребує суттєвого підвищення. Альтернативна енергетика має зіграти важливу роль у подоланні економічної кризи і підвищити рівень енергетичної незалежності України. Тому кожний регіон країни має ефективно використовувати, як мінімум, кілька джерел альтернативної енергії: біомасу, воду, вітер, геотермальну і сонячну енергію. Для цього необхідно підвищити результативність механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики, що сприятиме сталому соціально-економічному розвитку України і підвищенню рівня енергетичної безпеки держави.

REFERENCES

- [1] Zakon Ukrainy «Pro alternatyvni dzhherela enerhii» vid 20 liutoho 2003 roku (№ 555IV)
- [2] Kudria S.O. Netradytsiini ta vidnovliuvani dzhherela enerhii: Pidruchnyk / S.O. Kudria. – K.: NTUU «KPI», 2012. – 492 s.
- [3] Sviatnenko A., Vlasov V.S., «Otrymaty svoiu chastynu zelenoho pyroha», Tyzhnevnyk «Dzerkalo tyzhnia» №47, 18.12.2010.

Gurchenkov O.P., Novikova D.O.

Status analysis and prospects of the development of alternative types of energy in Ukraine

Abstract. The current state and tendencies of development of alternative energy in Ukraine and the world are analyzed, the main regularities and problems are revealed. Based on the analysis of statistical data, an assessment of the efficiency of the industry was made, as well as practical recommendations were made on improving the investment environment and state mechanisms for stimulating renewable energy in Ukraine.

Keywords: development of alternative energy, renewable energy, green tariff.

Гурченков А.П., Новикова Д.А.

Анализ состояния и перспективы развития альтернативных видов энергии в Украине

Аннотация. Проанализировано современное состояние и тенденции развития альтернативной энергетики в Украине и мире, выявлены основные закономерности и проблемы. На основе анализа статистических данных проведена оценка результативности развития отрасли, а также сформированы практические рекомендации по совершенствованию инвестиционной среды и государственных механизмов стимулирования возобновляемой энергетики в Украине.

Ключевые слова: развитие альтернативной энергетики, возобновляемые источники энергии, "зеленый" тариф.

УДК 330.87

ОНТОГЕНЕЗ ФОРМ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У РОЗРІЗІ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Дибач І.Л.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Вагомим чинником економічного, соціального та інноваційного стимулювання розвитку суспільства є корпоративне управління комерційних організацій. Враховуючи динамічний соціально-економічний розвиток суспільства, науково-теоретичні та практичні аспекти корпоративного управління постійно еволюціонують, збагачуються новими знаннями, наповнюються якісно-новим змістом, відображаючи реалії сучасності. Тобто, на різних історичних етапах погляди сутності корпоративного управління змінювались, що обумовлює необхідність проведення історико-ретроспективного аналізу його виникнення, становлення та розвитку. До того ж дослідження історичних аспектів формування корпоративного управління сприяє розширенню науково-інформаційного середовища, що

супроводжується нагромадженням нових знань, зокрема, дозволяє виявити ключові проблеми корпоративного управління, можливості їх уникнення чи вирішення у майбутньому, визначити переваги над іншими формами організації підприємницької діяльності [1].

Досліджуючи загальносвітові тенденції становлення та розвитку корпоративного управління, переважна більшість науковців [2, с. 36; 3], пов'язують цей процес із еволюцією колективних форм господарської діяльності: від перших торговельних гільдій та товариств до сучасних корпорацій. Зазвичай учені виділяють три основні етапи еволюції корпоративного управління, кожен з яких відображає суттєві риси корпорацій, що сформувалися у суспільстві на певний період часу [4].

1. Переважна більшість учених у своїх дослідженнях відзначають, що елементи корпоративних відносин формувались разом із виникненням перших товариств ще у Давній Греції в VIII – VI ст. до н. е. Появу перших товариських об'єднань пов'язують із процесами колонізації Середземномор'я та формування грецької общини, що сприяло зародженню перших примітивних організаційно-правових форм господарювання на основі договору.

2. Наступною формою підприємницьких об'єднань того часу були: торгові гільдії, морські та пайові (гірничі) товариства [3]. Основними елементами корпоративного управління тогочасних об'єднань були: установлення єдиних правил, яким підпорядковувалися всі її члени; розширення господарської діяльності гільдій чи товариств у декількох напрямках та формування автономності між господарськими одиницями. Місцем зародження прообразу корпорації прийнято вважати Рим. Саме в цій країні було визначено приватні форми ведення підприємницької діяльності.

3. Епоха буржуазних революцій висувала нові вимоги до організації підприємницьких об'єднань. Тож наступним ступенем є поява такої форми господарювання, яка б поєднувала ознаки товариства і юридичної особи, що знайшли відображення у формі повного та командитного товариства. Погоджуємось із твердженням А. Ю. Нашинець-Наумовою: «...поява командитних товариств можна розглядати як крок на шляху відособлення підприємницьких об'єднань; як початкову форму при переході від особистого підприємницького об'єднання до майнового» [5, с. 8].

4. З розвитком та зміцненням міжнародного авторитету провідних метрополій (держав), активізовувались процеси колоніальної експансії та формування ідеології колоніалізму. Освоєння нових територій, створення колоній вимагало значних фінансових ресурсів. Але недостатні обсяги державного фінансування стимулювали об'єднання приватного і державного капіталів, що стало основним економічним інструментом освоєння нових ринків. Успішне освоєння нових територій призвело до зростання темпів та масштабів промислового виробництва, кооперації виробництва, нагромадження капіталу, що вимагало задоволення та узгодження економічних інтересів суб'єктів виробничих відносин. Тобто було необхідним створення нової організаційно-правової форми, нового виду підприємницького об'єднання, яка б задовольняла потреби того часу, яким стала колоніальна компанія.

5. Вже у 20-му році XIX ст. акціонерне товариство (корпорація) стало основною формою підприємницьких об'єднань в Америці та Європі [6]. Всі риси корпоративного управління втілилися в акціонерному товаристві, як у вищій формі підприємницьких об'єднань.

Досить часто науковці ототожнюють поняття «акціонерне товариство» та «корпорація», що вимагає уточнення понятійного апарату та пошуку відмінних особливостей. Так, поняття «корпорація» у вітчизняній та зарубіжній практиці має досить широке використання, але слід зазначити, що в наукових працях немає його однозначного визначення. З метою усунення існуючих суперечностей проведено комплексний аналіз наукових праць, присвячених формуванню та розвитку корпоративних відносин, еволюції форм підприємницьких об'єднань, системи корпоративного права, пропонуємо доповнити та уточнити етапи розвитку корпоративного управління: зародження елементів корпоративного управління, становлення корпоративного управління, формування організаційних основ корпоративного управління, законодавче закріплення корпоративного управління, практичного занепаду та науково-

теоретичного обґрунтування корпоративного управління, формування теоретичних основ корпоративного управління та удосконалення науково-теоретичних та практичних аспектів корпоративного управління.

Якщо перші три етапи нерозривно пов'язані із активним розвитком торгівлі, розширенням виробничих відносин та процесів колоніальної експансії, то четвертий етап – відображає визнання необхідності нормативно-правового закріплення та регулювання вищерозглянутих процесів. Цілком погоджуємося із думкою В. М. Фіронової, що «виникнення та розвиток системи корпоративного права, визнання корпорації як правового інституту є невід'ємною складовою корпоративного управління» [7, с. 222].

У межах системи корпоративного управління створюються економічні та соціальні відносини, які знайшли своє відображення у нормативно-правових актах між власниками (акціонерами), менеджерами, працівниками, органами управління та іншими зацікавленими сторонами щодо ефективного управління корпорацією. Контроль, що здійснюється над акціонерним товариством власниками, керівництвом та органами державного регулювання має на меті надання надійної інформації зацікавленим особам (суспільству, працівникам, керівництву, інвесторам), забезпечення захисту та збереження цінних ресурсів. Контроль здійснюється системою, яка за умови належного функціонування, включає правовий режим, прийняття управлінських рішень, права власників, надійну фінансову звітність та корпоративну культуру.

Від так, головною метою формування корпоративного управління на досліджуваному етапі є створення балансу інтересів зацікавлених сторін для підвищення ефективності функціонування корпорації при поєднанні економічних і соціальних інтересів індивідуумів, підприємства і суспільства. Досягнення цієї мети стимулює добробут і економічний розвиток країни, створює і підтримує ділове середовище, максимізує прибуток і прибутковість інвестицій, забезпечує довгостроковий ріст продуктивності підприємств.

Прийдешнім етапом корпоративного управління став період практичного занепаду та науково-теоретичного обґрунтування основ корпоративного управління. Під науково-теоретичними основами корпоративного управління розуміємо систему наукових знань, яку становить загальна теоретична база практики управління, а точніше забезпечення практики управління корпорацією науковими рекомендаціями.

Наступний період у розвитку суспільства асоціюється з епохою масового виробництва, де головними завданнями для корпорацій є зосередження уваги на розробці та вдосконаленні механізму масового і серійного виробництва, зниженні витрат на виробництво та реалізацію продукції. Так, поступальний розвиток економіки призвів й до збільшення числа корпорацій та формування надзвичайно високої конкуренції між ними.

Сприйняття корпорації як домінуючої організаційно-правової форми господарської діяльності у світовій економіці, до того ж стрімке збільшення числа корпорацій та посилення конкуренції між ними поклали початок шостому етапу корпоративного управління – формування його теоретичних основ. Слід зазначити, що виникнення наукових шкіл та напрямків дослідження теорії корпоративного управління щоразу визначалися новими реаліями, з якими стикалися корпорації у тій чи іншій країні [8].

Варто наголосити, що на сьогодні відсутня універсальна модель корпоративного управління, яка була б ідеальною до використання у всіх країнах з ринковою економікою. Але зараз вже можна визначити ще одну модель – це корпоративна модель країн з перехідною економікою, яка також має власні характеристики і своєрідні підходи до формування корпоративних відносин [9].

Сьомий етап розвитку корпоративного управління характеризується подальшим удосконаленням науково-теоретичних та практичних аспектів корпоративного управління, впровадженням найкращої практики корпоративного управління, а також формування основ корпоративної культури та етики.

Висновок. Дослідження еволюції корпоративного управління виявило існування паралелі між формуванням та трансформацією форм господарської діяльності та зародженням

корпоративного управління у світовому вимірі. Формування елементів корпоративного управління відбувалося через призму еволюції торгівельно-виробничих відносин, формування нормативно-правового оточення корпоративного управління та розвитку його науково-теоретичних основ.

Наукові підходи теорії корпоративного управління на початковому етапі свого розвитку характеризуються як управління суто виробничими процесами, процесами організації виробництва, формування ресурсної бази підприємницьких об'єднань. Але у подальшій практиці та науково-теоретичних дослідженнях стали приділяти увагу зовнішньому середовищі її впливу на організацію і людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільчук П. Г. Корпоративне управління: історичні аспекти та тенденції розвитку. Управління у сферах фінансів, страхування та кредиту / П. Г. Ільчук, О. Г. Корольова – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. С. 180–182.
2. Лукач І. Історія становлення корпоративного права в Англії та США [Електронний ресурс] / І. Лукач // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2010. Вип.83. С.43-46. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2010_83_14.
3. Хілуха О.А. Сутнісні характеристики корпоративного управління [Електронний ресурс] / О.А. Хілуха // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. № 11. 2015. С. 303-309.
4. Morck Randall K. The Global History of Corporate Governance: An Introduction. [Електронний ресурс] / Morck Randall K., Steier Lloyd // NBER Working Paper 11062, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA. 2005. Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan027114.pdf>
5. Нашинець-Наумова А. Ю. Понятие и предпосылки возникновения корпоративного управления / А. Ю. Нашинець-Наумова // Проблемы системного подхода в экономике. 2007. № 1. С. 1-15
6. Булатов А. Н. Методические инструменты комплексной оценки экономической эффективности корпоративного управления на промышленных предприятиях [Електронний ресурс] / А. Н. Булатов // Режим доступу: <http://intes-group.narod.ru/books/bulatov.doc>
7. Фіронова В. М. Виникнення корпоративного права. [Електронний ресурс] / В. М. Фіронова // Збірник наукових праць Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009. Т. 24. С. 222–233. Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/58324/1/27.pdf>
8. Варламов Н. В. Научные подходы в развитии теории корпоративного управления [Електронний ресурс] / Н. В. Варламов // RJOAS. 2017. № 2(62). С. 4-11. Режим доступу: <https://doi.org/10.18551/rjoas.2017-02.01>
9. Назарова Г. В. Структура власності в моделях корпоративного контролю промисловості / Назарова Г. В. // Фінанси України. 2003. №9. С. 62-70

УДК 658.5

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Маценко К.Д.

Керівник: к.е.н., доцент Дибач І.Л.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
macenkoanna34@gmail.com

Анотація. В доповіді розглянуто теоритичні та практичні аспекти управління оборотним капіталом підприємства. Запроваджено структурно-логічну послідовність побудови

системи управління оборотним капіталом підприємства. Представлено авторське бачення механізму управління оборотним капіталом на промисловому підприємстві за системним підходом.

Ключові слова: оборотний капітал, управління, організація управління, структура оборотного капіталу, потреба в оборотному капіталі.

Вступна частина. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується спадом виробництва, погіршенням платіжної дисципліни, підвищенням відсоткових ставок на позиковий капітал та зростанням темпів інфляції. В таких умовах особливо актуальними стають питання щодо забезпечення підприємств оборотними коштами та їх ефективне використання, адже оборотний капітал підприємств має вплив на різні аспекти їх виробничо-господарської діяльності: на показники виробництва і реалізації продукції, використання матеріальних ресурсів у виробництві, структуру собівартості продукції, збалансованість грошових потоків по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності, фінансовий стан підприємств.

Забезпечити високі темпи економічного зростання та соціального розвитку можливо лише за умови ефективного використання оборотного капіталу, що повинно сприяти проведенню подальших економічних реформ задля створення соціально орієнтованої та економічно ефективної системи господарювання.

Так як оборотний капітал є найбільш ліквідною частиною капіталу підприємства, то формування напрямків його ефективного використання має пріоритетне значення та особливу актуальність для відновлення фінансової стабільності промислових підприємств за сучасних умов.

Ціль цієї роботи оцінка методів управління оборотним капіталом, їх застосування у сучасних умовах господарювання та виявлення основних тенденцій ефективності використання оборотного капіталу промислових підприємств.

Основна частина. Система управління оборотним капіталом є сукупністю взаємопов'язаних та узгоджених між собою елементів, цілей і методів, які визначають напрямки руху та регулювання оборотного капіталу в межах виробничої системи. Об'єктами управління в межах даної системи насамперед виступають оборотні активи, джерела формування оборотних активів та усі економічні відносини, що виникають в процесі кругообігу оборотного капіталу підприємства [2, с. 122].

Система управління оборотним капіталом повинна забезпечувати можливість, зокрема: визначення сукупної потреби в оборотному капіталі і джерел його формування; проведення аналізу формування та використання оборотного капіталу; оптимізацію його структури за напрямками вкладення та джерелами формування; здійснення контролю за формуванням та використанням оборотного капіталу (рис. 1).

Управління оборотним капіталом повинне здійснюватись з врахуванням низки чинників, а саме:

- Врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства;
- Забезпечення відповідності об'єму сформованого оборотного капіталу об'єму сформованих оборотних активів;
- Забезпечення досягнення оптимальної структури джерел формування оборотного капіталу з позиції ефективності його функціонування;
- Забезпечення мінімізації витрат по формуванню оборотного капіталу з різних джерел, тобто мінімізація його середньозваженої вартості;

Процес управління оборотного капіталу здійснюється за допомогою таких методів:

- Загальнонаукові методи: системний підхід, комплексний підхід, моделювання, експериментування;
- Методи виконання функцій управління: екстраполяція, регресійний аналіз, побудова сценаріїв, мозкова атака, експертний, факторний аналіз, формування дерева цілей, організаційно-розпорядчі, економічні;

– Методи прийняття управлінських рішень: методи постановки проблем, методи вирішення проблем, методи вибору рішень, методи організації виконання прийнятих рішень [3, с. 219].

Рис. 1. Етапи функціонування системи управління оборотним капіталом підприємства

Система управління оборотним капіталом підприємства повинна ґрунтуватись на глибокому розумінні природи поняття оборотного капіталу, що вимагає попереднього вивчення його економічної сутності та змісту.

На нашу думку, система управління оборотним капіталом промислових підприємств виконує чотири функції (див. рис. 2): розрахункову (забезпечує визначення потреби в оборотному капіталі та проведення розрахунків між суб'єктами фінансово-кредитної системи); інвестиційну (забезпечує вкладення коштів у виробничі оборотні засоби і засоби обігу); заощаджувальну (проміжна функція між інвестиційною і страховою, яка забезпечує накопичення фінансових ресурсів) і страхову (формує різноманітні резерви, що підвищує стійкість щодо непередбачуваних ситуацій у майбутньому).

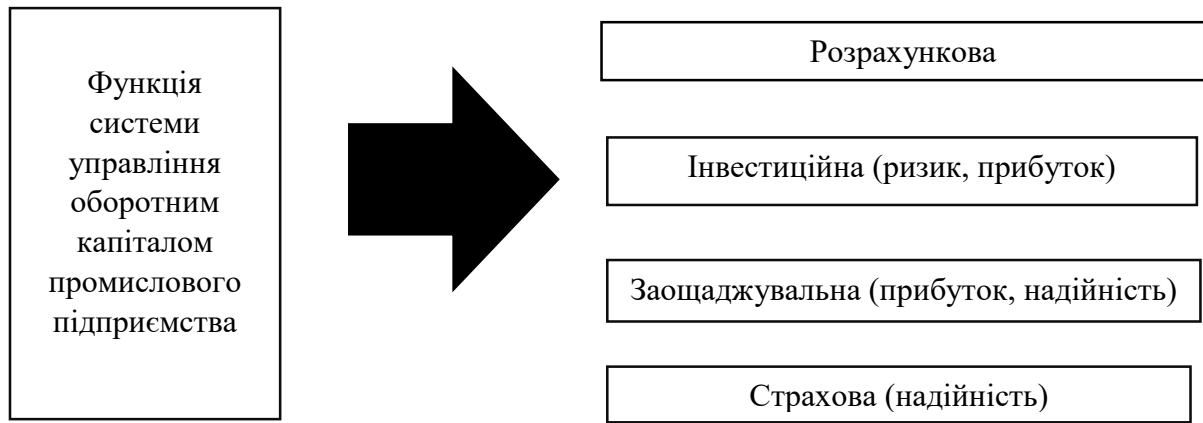

Рис.2. Функції системи управління оборотним капіталом промислового підприємства

Важливим показником ефективного управління оборотним капіталом на промисловому підприємстві є раціональна організація контролю за станом дебіторської і кредиторської заборгованостей, яка передбачає вирішення таких завдань: забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості; з'ясування їх причини та прорахунок наслідків; оцінка необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості та можливості погашення кредиторської заборгованості; проведення інвентаризації розрахунків на підприємстві та з'ясування строків позовної давності.

Висновок. Для того, щоб організація управління оборотним капіталом промислових підприємств була ефективною, потрібно раціонально визначати джерела формування оборотного капіталу, мінімально необхідну потребу в ньому; у процесі аналізу виявляти причини тенденції до погіршення чи до поліпшення якості управління оборотним капіталом та проводити відповідні заходи для виходу з небажаних ситуацій; постійно оптимізувати структуру оборотного капіталу за напрямками вкладень і за джерелами його фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. – К.: “Знання”, 2018 – 312 с.
2. Блонська В. І. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства / В. І. Блонська, Н. Б. Толопка // Наука й економіка. – 2017 – № 3 (19). – С. 122–130.
- 3 Рудюк Л. В. Еволюція категорії «оборотний капітал» / Л. В. Рудюк // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка»: зб. наук. праць. – 2018 – № 7

Matsenko K.D

Organization of working capital management of industrial enterprise

Abstract. The report considers the theoretical and practical aspects of managing the working capital of the enterprise. Structural and logical sequence of construction of the system of management of working capital of the enterprise is introduced. The author's vision of the working capital management mechanism at an industrial enterprise in a systematic approach is presented.

Keywords: working capital, management, management organization, working capital structure, need for working capital.

Маценко К.Д

Организация управления оборотного капитала промышленного предприятия

Аннотация. В докладе рассмотрены теоритические и практические аспекты управления оборотным капиталом предприятия. Введен структурно-логическую последовательность построения системы управления оборотным капиталом предприятия. Представлены

авторское видение механизма управления оборотным капиталом на промышленном предприятии по системным подходом.

Ключевые слова: оборотный капитал, управление, организация управления, структура оборотного капитала, потребность в оборотном капитале.

УДК 338.45:004:339.9

СУЩНОСТЬ, ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ИНДУСТРИИ 4.0 В МИРЕ И УКРАИНЕ.

Нейман В.М., ст. викл.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
vmnejman@ukr.net

Аннотация. Рассмотрены особенности Индустрии 4.0, как нового этапа промышленной революции, характеризующегося углубленной интеграцией производства и IT-технологий. Освещены результаты анализа ландшафта Индустрии 4.0 в Украине.

Ключевые слова. Индустрия 4.0, Четвертая промышленная революция, IT-технологии.

История промышленных революций, приводивших к сменам технологических укладов с последующим резким скачком производительности и ростом экономики насчитывает 4 этапа (см. рис.1).

Рис.1. Этапы промышленных революций

Первая, как известно, началась с изобретением Джеймсом Уаттом парового двигателя и на протяжении XVIII—XIX веков создала первичную индустриализацию в Европе.

Вторая революция произошла в конце XIX - начале XX века с появлением электричества, а также изобретением Генри Фордом конвейера, благодаря которому удалось не только создать массовый рынок, но и сделать доступным автомобиль.

Наконец, третья революция началась в 1960-х, когда экономики европейских стран оправились после 2 мировой войны, был изобретен компьютер, получило развитие числовое программное управления (ЧПУ) и микропроцессоры, а позже — промышленные роботы.

Четвертая промышленная революция (Индустрия 4.0) , осуществляющаяся в настоящее время - это переход на полностью автоматизированное цифровое производство, управляемое интеллектуальными системами в режиме реального времени в постоянном взаимодействии с внешней средой с перспективой объединения в глобальную промышленную сеть вещей и услуг.

На рис. 2 дана более подробная характеристика промышленных революций [1].

Однако, следует различать понятия «Четвертая промышленная революция» и «Индустрия 4.0». Индустрия 4.0 относится, прежде всего, к сфере производства материальных продуктов и целевыми секторами тут являются Промышленность, Энергетика, Транспорт та Инфраструктура. А «Четвертая промышленная революция» - более широкое понятие и означает проникновение новых технологий 4.0 та их влияние на всю экономику и социальную сферу – финансы, охрану здоровья, образование, умные дома, города, сельское хозяйство, государственное управление, и т.п.

Промышленный переворот	Период	Инновации / прорывы	Результат
Первая промышленная революция	конец XVIII в. – начало XIX в.	водяные и паровые двигатели, ткацкие станки, механические устройства, транспорт, металлургия	переход от аграрной экономики к промышленному производству, развитие транспорта
Вторая промышленная революция	вторая половина XIX в. - начало XX в.	электрическая энергия, высококачественная сталь, нефтяная и химическая промышленность, телефон, телеграф	поточное производство, электрификация, железные дороги, поточное производство, разделение труда
Третья промышленная революция	конец XX в. (1970 г. и далее)	цифровизация, развитие электроники, применение в производстве инфокоммуникационных технологий (ИКТ) и ПО	автоматизация и робототехника
Четвертая промышленная революция	термин введен в 2011 в рамках государственной Hi-Tech Стратегии Германии (один из десяти проектов - Industrie 4.0)	глобальные промышленные сети, Интернет Вещей, переход на возобновляемые источники энергии, переход от металлургии к композитным материалам, 3D принтеры, вертикальные фермы, синтез пищи, самоуправляемый транспорт, нейросети, геномная модификация, биотехнологии, искусственный интеллект	распределенное производство, распределенная энергетика, сетевой коллективный доступ и потребление, замена посредников на распределенные сети, прямой доступ производителя к потребителю, экономика совместного использования (car sharing, например)

Рис. 2. Характеристика промышленных революций

«Индустрия 4.0». первоначально появилась в западных странах, в первую очередь в Германии, в 2011 г. как проект, направленный на повышение конкурентоспособности обрабатывающей промышленности. Идея была в том, что бы интегрировать в промышленные процессы так называемые «киберфизические системы», т.е. автоматизированные машины и обрабатывающие центры, подключенные к интернету. Ставилась цель создать такие системы, которые позволили бы машинам самостоятельно (автономно) изменять при необходимости производственные шаблоны. Было задумано, что эти системы будут объединяться в одну сеть, связываться друг с другом в режиме реального времени, самонастраиваться и учиться новым моделям поведения. Цифровой (связанный с интернетом) подход затрагивает все этапы жизненного цикла продукта, включая дизайн и создание прототипа, наладку и обслуживание производственной линии, контроль и оптимизацию производства, а также данные, полученные в результате обратной связи от клиентов и потребителей. «Индустрия 4.0» меняет в корне не только процесс производства, но и сферу услуг, связанных с выпускаемой продукцией.

Эксперты различают четыре базовые технологии Индустрии 4.0 (см. рис.3), в результате которых ожидаются революционные изменения [2].

- Интернет вещей, IoT. В этой технологии использование Интернета используется для обмена информацией не только между людьми, но и между различными "вещами", то есть машинами, устройствами, датчиками и т. д.

Рис.3. Базовые технологии Индустрии 4.0

- «Промышленный Интернет вещей, ПоТ» является вариантом IoT. Именно он открывает прямую дорогу к созданию полностью автоматизированных производств. Все начинается с того, что ключевые компоненты оборудования снабжаются различными датчиками, исполнительными механизмами и контроллерами. Собранные данные обрабатываются и направляются в соответствующие службы компании, что позволяет персоналу оперативно принимать обоснованные и взвешенные решения.

- Цифровые экосистемы. Это системы, состоящие из различных физических объектов, программных систем и управляющих контроллеров, которые позволяют представить такое образование как единое целое. Физические и вычислительные ресурсы в такой экосистеме тесно связаны, мониторинг и управление физическими процессами осуществляется с использованием технологий ПоТ. Традиционные инженерные модели гармонично сосуществуют с компьютерными.

- Аналитика больших данных (решение по обработке данных) или просто большие данные (большие данные). Огромные объемы информации, накапливаемые в

результате «оцифровки» физического мира, могут эффективно обрабатываться только компьютерами, используя облачные вычисления и технологии искусственного интеллекта.

- Сложные информационные системы, открытые для использования клиентами и партнерами (цифровые платформы). Это могут быть цифровые платформы и системы управления бизнес-процессами, для интеграции интернета вещей в физические бизнес-процессы, для анализа и прогнозирования состояния оборудования и т.д.

Четвертая промышленная революция, кроме перечисленных выше сфер ускоренного развития, может также включать широкое внедрение 3D-печати, печатной электроники, использования распределенных реестров (технологии блокчейн), использования виртуальной и дополненной реальности и даже разработку автономных роботов, которые будут не компонентами автоматических линий, как сейчас, а полностью мобильными высокоинтеллектуальными устройствами.

Наиболее подготовленными к четвертой промышленной революции являются «ведущие страны», то есть страны, которые имеют сильное текущее состояние производства и готовы к будущему. Только 25 стран мира готовы войти в индустрию 4.0 и использовать все ее преимущества [3].

Ведущее место занимают: Китай, Германия, Япония, Южная Корея, Великобритания и США. Так же к ним относятся Австрия, Бельгия, Канада, Чехия, Дания, Эстония, Финляндия, Франция, Ирландия, Израиль, Италия, Малайзия, Нидерланды, Польша, Сингапур, Словения, Испания, Швеция, Швейцария.

Что касается Украины, то понятно, что в существующих реалиях бизнес на помощь государства вряд ли может рассчитывать. Однако определенные действия в направлении перехода к Industry 4.0 все же приносят определенные успехи. Например, большое внимание этому вопросу уделяется Ассоциацией предприятий промышленной автоматизации Украины (АППА). Так, АППА был выполнен аналитический обзор ландшафта Индустрии 4.0 в Украине [4].

На рис.4 показано как, в соответствии с анализом АППА, развиваются проекты Индустрии 4.0 в Украине.

Рис. 4. Состояние развития проектов Индустрии 4.0 в Украине

Для оценки состояния развития Индустрии 4.0 в Украине АППА разработала Украинский технологический ландшафт Индустрии 4.0 (см. рис.5), который предлагает обзор более 70 компаний, которые распределены по технологии отрасли и приложения 4.0 по сегментам. Это результат исследования рынка, которое АППА провела в марте - апреле 2019 года, а также поисковых работ в интернете командой проекта.

Рис.5. Технологический ландшафт Индустрии 4.0 в Украине

Стоит отметить, что в конце 2017 года таких компаний было около 50.

Таким образом, можно сказать, что развитие технологий Индустрии 4.0 в Украине идет в правильном направлении.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Четвертая промышленная революция [Электронный ресурс]. Режим доступа: [www.tadviser.ru/index.php/Статья:Четвертая_промышленная_революция_\(Industry_Индустрия_4.0\)](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Четвертая_промышленная_революция_(Industry_Индустрия_4.0))
- [2] Індустрія 4.0 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4>
- [3] Сигида Л.О. Індустрія 4.0 та її вплив на країни світу. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://economyandsociety.in.ua/journal-17/24-stati-17/2117-sigida-l-o>
- [4] Аналітичний огляд «Landscape Industry 4.0 in Ukraine» [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/landscape/>

УДК 005.44

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Нікішенко Т.В., студентка кафедри економіки НУК,

Науковий керівник: Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

erenleo225@gmail.com

***Анотація.** Розглянуто сутність та особливості процесу глобалізації. Систематизовано нові риси інтернаціоналізації світової економіки. Визначено напрямки та наслідки інтеграції світової економіки.*

***Ключові слова:** глобалізація, економіка, інтеграція, інтернаціоналізація, транснаціоналізація, світова економіка*

Вступна частина. Світ на межі другого та третього тисячоліть стрімко змінюється. Новим змістом наповнюються усі сфери суспільного життя. Набуває нових рис увесь усталений, звичний порядок планетарного життя, перебудовується його устрій. Людство перебуває на порозі нової історичної епохи, найважливішою ознакою якої є стрімке наростання процесів світової глобалізації, що є об'єктивними і здійснюються незалежно від волі чи бажання окремих країн. За таких умов важливим є розуміння нових явищ, щоб визначити раціональну і ефективну стратегію поведінки. Це важливо для всіх країн світу, а особливо для тих, в яких відбувається перехід від однієї соціально-економічної системи до іншої. До таких держав належить і Україна.

Метою роботи є вивчення економічної глобалізації як ефективної форми інтеграції світової економіки.

Основна частина. Глобалізація економічного розвитку впливає на єдність та цілісність взаємозалежності складових частин світового господарства, що посилюється в умовах широкого розгортання інтернаціоналізації виробництва й обігу, інтенсифікації інтеграційних процесів. Відбувається суперечливий процес глобального синтезу світового масштабу, який втягує у свій вир практично всі країни світу.

Цей розвиток не є односпрямованим, лінійним, який передбачає створення єдиної й монолітної міжнародної економічної системи. Поряд із глобальною інтеграцією проявляються дезінтеграційні тенденції, і не лише у світовому масштабі, а й у межах окремих країн.

Глобалізація – процес перетворення світової економіки в єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили і знань, поступальний розвиток інтернаціоналізації [1].

В умовах глобалізації інтернаціоналізація економіки набуває нових рис [2]:

- формується глобальне світове виробництво на основі інтенсифікації діяльності транснаціональних корпорацій та розвитку довгострокових виробничих зв'язків;
- кардинально змінюється зміст світових господарських зв'язків: темпи зростання міжнародної торгівлі випереджають темпи зростання виробництва, а фінансові операції перевищують обсяги експорту товарів та послуг;
- змінюється спрямованість і структура міжнародної торгівлі, зростає товарообмін наукоємною, високотехнологічною продукцією між розвинутими країнами;
- зростає орієнтація розвинутих економік на активізацію людського фактора, здатність генерувати нові знання, швидко їх застосовувати, використовуючи сучасні методи обробки інформації;
- інтенсифікується пошук світового центру управління та інструментів регулювання глобальних світогосподарських процесів.

Спеціалісти, які досліджують процеси глобалізації, виділяють шість основних шкіл. Перша школа пов'язана із концепцією "Межі зростання", обґрунтованою Римським клубом. При визначенні перспектив розвитку світової економіки представники Римського клубу дійшли висновку про існування глобальних проблем, розв'язання яких можливе лише на шляху об'єднання зусиль усього світового співтовариства. Суть цього підходу полягає у відомому заклиці: "Мислити - глобально, діяти - локально".

Друга школа глобалістики представляє концепцію "Сталого розвитку", розроблену Інститутом всесвітніх спостережень, що знаходиться у Вашингтоні. Представники цієї школи вважають за необхідне зупинити глобальний демографічний вибух у країнах, що розвиваються, і скорегувати економічне зростання в розвинутих країнах. Розрізняють також школи глобальної екології, мітозу біосфер, світ-системного аналізу та контрольованого глобального розвитку Д. Гвішиани.

Наявність різних шкіл глобалістики свідчить про те, що, з одного боку, формуються загальні засади теорії глобалістики, визначено такі її основні напрями, як економічна, політична, соціальна, екологічна, а з іншого - не досягнуто розуміння процесів глобалізації, повного усвідомлення позитивних та негативних його рис [3].

Економічна глобалізація здійснюється в декількох напрямках [4]:

- глобалізація виробництва;
- глобалізація торгівлі;
- фінансова глобалізація;
- кардинальна трансформація механізмів міжнародного регулювання світової економіки.

Одним із найважливіших напрямів глобалізації світової економіки є глобалізація виробництва. Це процес інтеграції господарської діяльності суб'єктів приватного капіталу у всесвітньому масштабі. Сутність глобалізації виробництва полягає в інтеграції виробничої діяльності підрозділами приватного капіталу у всесвітньому масштабі. Однією з важливих ознак цього процесу є гнучке виробництво, яке характеризується високою спроможністю підприємства, по-перше, швидко змінювати один процес чи конфігурацію продукції на інші (динамічна гнучкість), і, по-друге, швидко регулювати збільшення або зменшення обсягів виробництва продукції без зниження рівня ефективності (статична гнучкість). Глобальний характер виробничої діяльності підприємства характеризується такими ознаками, як вид конфігурації її напрямів та їх координація. Глобальна конфігурація повинна дозволити підприємству ефективно організувати свою діяльність у світовому масштабі. Вона синхронізує етапи ланцюга формування затрат, сприяє зниженню транснаціональних витрат, забезпечує циркуляцію інформації між філіями і центральним апаратом, дозволяє розподілити ризики між різними країнами, де здійснюється виробнича діяльність.

Багато вчених вважають, що глобалізація суспільства включає у себе не менш важливий процес транснаціоналізації. У зв'язку із цим наявні теорії транснаціоналізації розглядають як діяльність їх основного агента – ТНК, так і їхній вплив на глобалізаційні процеси.

Транснаціоналізація – процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК, які є головним суб'єктом цього процесу [5, с. 9]. Згідно з даними Конференції ООН із торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), у світі в 2017 р. налічувалося приблизно 79 тис. материнських ТНК, які мали 790 тис. іноземних філій. У філіях ТНК працює 82 млн. осіб, а обсяг експорту їх товарів і послуг перевищує 5,7 трлн. дол. На закордонні філії ТНК нині припадає 11% світового ВВП і одна третина світового експорту [6]. З урахуванням же, наприклад, міжнародних субпідрядів, ліцензування, підрядного промислового виробництва частка ТНК у цих глобальних агрегованих показниках буде ще вагоміша.

У світі ТНК домінують фірми «тріади»: ЄС, Японії і США (87 зі 100 найбільших ТНК світу в 2016 р). При цьому 72 компанії зі 100 провідних мають штаб-квартири у п'яти країнах (Великобританії, Німеччині, США, Франції та Японії). Очолюють список 100 найбільших ТНК світу «Дженерал електрик» (США), «Брітіш петролеум» (Великобританія) і «Тойота

мотор» (Японія). Серед галузей, в яких діють провідні ТНК, на першому місці знаходиться автомобільна промисловість. Далі йдуть нафтова промисловість і телекомунікації [6].

Сучасна економічна глобалізація відрізняється від колишньої інтернаціоналізації виробництва. Тімоті Стюрджен ілюструє різницю між ними прикладами з практики автомобільної промисловості [7]. У цій галузі фірми інтернаціоналізувалися, створюючи нові закордонні виробничі потужності, які були операційно відокремлені від «домашніх» виробництв. Хороший приклад такого роду – інвестиції американської компанії «Дженерал моторс» в Європі, що призвели до створення фірм «Опель» і «Воксхолл». Вони випускали моделі, які на рівні деталей, платформ або моделей майже не мали нічого спільного з автомобілями, що випускалися «Дженерал моторс» у США.

В сучасному світі фірми глобалізуються, коли вони намагаються інтегрувати в глобальному масштабі ключові функції, такі як поставки компонентів, розроблення автомобілів, упровадження нових моделей (хорошим прикладом у цьому плані є інвестиції американських автовиробників так званої «Великої трійки» в Мексику). Глобалізація може полягати не в створенні нових зарубіжних виробництв, а в інтеграції вже організованих у рамках інтернаціоналізації закордонних господарських одиниць з «домашньою» діяльністю. Але найчастіше компанії і створюють нові закордонні виробництва, і намагаються будувати глобально інтегровані організації. Тобто глобалізація означає як розосередження виробництва, так і централізацію і координацію корпоративного контролю, розроблення нових продуктів і поставок компонентів.

Висновки. Глобалізація – це процес інтеграції, глобальної інформатизації, розгортання єдиних світових комунікацій, завдяки яким кордони земної кулі зникають. Цей процес передбачає вихід на світову арену переважної частини світових капіталів і водночас планетарні комерційні дії з боку найсильніших країн. Розгортання цих процесів формує глобальний простір "над країнами", що відрізняється від того, який існує всередині країни. Його остаточна мета – формування глобалізованої світової економіки, головною економічною організацією якої, на думку спеціалістів, є сама оновлена глобальна світова економіка, що характеризується новою структурою економічних відносин. Ця економіка, як зазначається в одному з підручників з економічної теорії, що існує "над" національними економіками та агентами і є автономною від них, надає їм специфічних характеру та форми, "огортає" власними рушійними силами. Вона функціонує "згори до низу" і визначає, що можуть і що не можуть робити на національному рівні державні і приватні агентства. В такій економіці головними суб'єктами будуть транснаціональні компанії як організації, що не вбудовані в національну основу і спроможні самостійно здійснювати економічну діяльність. Вони будуть мігрувати по всьому світові з метою отримання конкурентних переваг та надійних і великих прибутків.

REFERENCES

- [1] Світова економіка. Глобалізація світової економіки. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://buklib.net/books/30225/>.
- [2] Основи економічної теорії. Глобалізація економіки. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://pidruchniki.com/1524111563434/politekonomiya/globalizatsiya_ekonomiki.
- [3] Економічна теорія. Глобалізація економіки. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://pidruchniki.com/1640022139877/politekonomiya/globalizatsiya_ekonomiki.
- [4] Економічна теорія. Основні напрямки економічної глобалізації та її наслідки. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://pidruchniki.com/1435012039878/politekonomiya/osnovni_napryami_ekonomichnoyi_globalizatsiyi_naslidki.
- [5] Медведкін Т.С., Кінчевська Ю.Ю. Процес транснаціоналізації та глобальних трансформацій в аспекті провідних економічних теорій. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2014. № 11. С. 3–9.
- [6] UNCTAD: World Investments Report 2008. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=10502&intItemID=2068&lang=1&mode=downloads>.

[7] Sturgeon T.J. How Do We Define Value Chains and Production Networks? – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ids.ac.uk/ids/global/pdfs/vcdefine.pdf>.

Nikyshenko T.V, student gr.4411

Economic globalization as an effective form of integration of the global economy

Abstract. The essence and features of the process of globalization are considered. New features of internationalization of the world economy have been systematized. The directions and consequences of integration of the world economy are determined.

Keywords: globalization, economy, integration, internationalization, transnationalization, world economy.

Никишенко Т.В. , студентка гр.4411

Экономическая глобализация как эффективная форма интеграции мировой экономики.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности процесса глобализации. Систематизированы новые черты интернационализации мировой экономики. Определены направления и последствия интеграции мировой экономики.

Ключевые слова: глобализация, экономика, интеграция, интернационализация, транснационализация, мировая экономика.

УДК 330.1

**ІНДИКАТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Ніцун Х.І., здобувач другого (магістерського) рівня
за спеціалізацією «Економіка підприємства»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
Kris_n@ukr.net

Анотація. Отримання лідируючих позицій на конкурентному ринку можливе лише завдяки інноваційній діяльності та розвитку промислових підприємств, ефективному використанню нових знань та досягнень науково-технічного прогресу. Критерії, за якими оцінюється інноваційна діяльність підприємств, стають головними у визначенні економічної міцності країни та її перспектив на світовому ринку. Розглядаються рейтинги країн світу та України за результатами інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, промислові підприємства, проблеми, рейтинг.

Вступна частина. В сучасному світі темпи економічного зростання та рівень суспільного розвитку визначає інноваційна діяльність, яка є рушійною силою ефективного функціонування економічної системи і ґрунтується на створенні й експлуатації нових знань, на інноваційному характері капіталу, на підприємницькому підході. В зарубіжних країнах протягом багатьох років розробляються комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку. У вітчизняній економіці впровадження інноваційних процесів пов'язано з певними проблемами, про що свідчить низька позиція України у світовому інноваційному рейтингу. Заважає нашій країні піднятися вище низька ефективність економіки. Для правильного вибору орієнтирів та пріоритетів розвитку національної економіки потрібно детально визначити проблеми, які існують у цій сфері, оновити структуру промисловості на користь високотехнологічної продукції та здійснити інноваційний прорив.

Проблемам інноваційної політики присвячені дослідження цілого ряду вітчизняних та іноземних вчених. Це відомі економісти М. Павловський, О. Амоша, В. Геєць, А.

Гальчинський, О. Волков, Л.Федулова, М. Якубовський, О. Яшкіна, Й. Шумпетер, Дж. Сакс, М. Портер та інші. Проте значна кількість питань щодо розробки нових підходів до оцінювання інноваційної діяльності ще залишаються не розглянутими і потребують теоретичного, методичного та практичного вирішення.

Метою роботи є дослідження основних індикаторів інноваційного розвитку та обґрунтування необхідності запровадження рейтингового оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств.

Основна частина. На даному етапі розвитку світової економічної системи спостерігаються процеси переходу більшості країн від індустріального до постіндустріального виробництва, глобалізації, інформатизації, технологічної революції. Результатом цих процесів є підсилення інтелектуального чинника, поява економіки, яка ґрунтується на знаннях.

Запорукою побудови постіндустріального суспільства є рівень фінансування науки та науково-технічних розробок. Саме тому держави-учасники Європейського Союзу ще у 2000 році, маючи перед собою мету побудувати конкурентоспроможну економіку, прийняли рішення збільшити витрати на наукові дослідження та розробки до 3% від ВВП.

В Україні також була здійснена спроба законодавчо закріпити рівень бюджетних асигнувань на наукові дослідження. Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність" цей рівень встановлювався в межах від 1,7% до 2,5%, окрім витрат на оборону [1]. На практиці ці витрати жодного разу не перевищили позначки у 0,5%, а в 2018 році становили 0,33% від ВВП [2].

Інноваційний тип економічного розвитку стає фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Ефективність та динамізм інноваційної сфери перетворилися у вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності економіки та значною мірою визначають місце кожної країни у світі.

У міжнародній практиці накопичений певний досвід визначення рейтингу інноваційних країн світу, інноваційного розвитку регіонів, інноваційної діяльності та активності компаній.

Протягом багатьох років розробляються різні комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку. Найбільш відомим і поширеним, став європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку — Європейського інноваційного табло (ЄІТ). Він, на думку експертів, дозволяє об'єктивно оцінити рівень науково-технічного розвитку країн-учасниць Співтовариства.

Європейське інноваційне табло (ЄІТ), також Європейський рейтинг інноваційності, (European Innovation Scoreboard (EIS) — система показників науково-технічного розвитку країн Європи. [3]. Спочатку ця система мала у своєму складі сімнадцять основних показників, що відібрані для узагальнення основних факторів і результатів інноваційної діяльності. Вони були розділені на чотири основні групи: людські ресурси, створення нових знань, передача і застосування знань, фінансування інновацій і ринки інноваційної продукції.

Згодом кількість показників та їх склад змінювалися. Була проведена подальша їх деталізація із виділенням сфери послуг у спеціальну групу, що пов'язано із зростаючою роллю саме цього сектору в сучасній економіці.

Показники сформовані експертним шляхом і розподілені на вхідні (оцінюють ресурси наукової та інноваційної діяльності) та вихідні (відображають результативність наукових та науково-технічних робіт та інноваційної діяльності). На сьогодні вони згруповані у п'ять груп, які відображають різноманітні аспекти інноваційного розвитку:

- «Русійні сили інновацій» — індикатори, які відображають стан та структуру інноваційного потенціалу.

- «Створення нових знань» — індикатори, які відображають рівні фінансування науково-дослідних і конструкторських робіт.

- «Інновації та підприємництво» — індикатори, які відображають рівні інноваційної активності на підприємствах (фірмах).

- «Застосування» — індикатори, які відображають зайнятість та комерційну діяльність в інноваційних секторах.

- «Інтелектуальна власність» — індикатори, які відображають патентну активність.

Для об'єктивної оцінки стану інноваційного розвитку України важливе значення має визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС за допомогою Європейського інноваційного індексу, Європейського інноваційного табло (ЄІТ). Ранжирування країн на основі цього комплексного індикатора визначає, наскільки економічне зростання країни базується на інноваціях. За ЄІТ Україна знаходиться в останній за рівнем інновацій четвертій групі — «країни, що рухаються навздогін» з індексом 0,23. Цю групу складають: Угорщина — 0,24, Росія — 0,23, Україна — 0,23, Латвія — 0,22, Польща — 0,21, Хорватія, Греція — 0,20, Болгарія — 0,19, Румунія — 0,16, Туреччина — 0,08. У порівнянні з іншими країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» — приблизно у 3 рази (Швеція — 0,68), від «країн-послідовників» — 2 рази (Великобританія — 0,48), від країн «помірні інноватори» — 1,6 рази (Норвегія — 0,35). [5].

Для потреб інноваційного розвитку країни надзвичайно важливу роль відіграють освіта та наука, які є конструктивною ланкою в системі трьох головних складових інноваційної економіки «наука — освіта — виробництво». В такому поєднанні освітній потенціал виступає одночасно як джерело поповнення науки кадрами і як головний фактор оволодіння робочою силою сучасними знаннями, необхідними для забезпечення економічного, соціального і культурного розвитку суспільства на основі використання передових досягнень науки, технологій, інновацій. При цьому необхідно враховувати, що для ефективної реалізації наукою своєї інноваційної функції, тобто для створення комерційно завершених інновацій, фінансування ВВП має бути не нижчим 1,7% ВВП. Критичний рівень, необхідний для виживання науки — це 0,9%, тільки після цього порогу починається економічний ефект від науки [6].

Щорічно Міжнародна бізнес-школа INSEAD, Корнельський університет (Cornell University) і Всесвітня організація інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO) представляють аналітичну доповідь "Глобальний індекс інновацій" (Global Innovation Index). У 2018р. Україна зайняла 71 місце в списку з 143 країн, що на 11 позицій нижче, ніж у попередньому році. [4].

Глобальний індекс інновацій складений з 80 різних змінних, які детально характеризують інноваційний розвиток країн світу, що перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Він є зваженою сумою оцінок двох груп показників: наявність ресурсів і умови для проведення інновацій (Innovation Input) та досягнуті практичні результати здійснення інновацій (Innovation Output). Підсумковий Індекс це співвідношення витрат й ефекту, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність зусиль по розвитку інновацій у тій або іншій країні.

Список десяти світових лідерів з інноваційного розвитку практично не змінився в порівнянні з попереднім роком. У рейтингу країн світу за рівнем інноваційних можливостей і результатів як і раніше очолює Швейцарія. За нею ідуть Швеція, Великобританія, Нідерланди, Сполучені Штати, Фінляндія, Гонконг, Сінгапур, Данія й Ірландія. Показники Швейцарії й Швеції свідчать про те, що обидві країни займають лідируюче положення за всіма критеріями індексу, послідовно потрапляючи в список 25 країн з найкращими показниками. Великобританія демонструє добре збалансовані показники інновацій (посідаючи четверте місце як по витратах, так і за результатами інноваційної діяльності), незважаючи на відносно низьке зростання продуктивності праці. Сполучені Штати, які як і раніше користуються перевагами своєї потужної освітньої бази (це особливо стосується провідних університетів), істотно підвищили витрати на розробку програмного забезпечення й рівень зайнятості в наукоємних галузях.

Таблиця 1. Рейтинг країн світу по глобальному індексу інновацій 2018р. [4]

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Швейцарія	66.6
2	Швеція	61.4
3	Великобританія	61.2
4	Нідерланди	61.1
5	Сполучені Штати Америки	60.3
6	Фінляндія	59.5
7	Гонконг	59.4
8	Сінгапур	59.4
9	Данія	58.3
10	Ірландія	57.9
11	Канада	57.6
12	Люксембург	56.6
13	Ісландія	56.4
		
68	Туреччина	36.0
69	Перу	36.0
70	Туніс	35.8
71	Україна	35.8
72	Молдова	35.8
73	Грузія	35.6

Глобальний інноваційний індекс ГП вийшов на перше місце серед всіх інших індексів інноваційної діяльності й став неоціненним контрольним показником, що сприяє діалогу між приватним і державним секторами. Він дозволяє на постійній основі проводити оцінку факторів, що впливають на інноваційну діяльність, і має наступні характеристики:

- огляди по 143 країнам, включаючи дані, місця в рейтингу, сильні й слабкі сторони, розраховані на основі 81 показника;

- 81 таблиця з даними, отриманими з більш ніж 30 міжнародних державних і приватних джерел, включаючи 56 таблиць, заснованих на достовірних даних, 20 - на комплексних показниках, 5 - на результатах опитувань;

- прозора методика розрахунків при 90-процентному інтервалі для рейтингів по кожному індексу (ГП, субіндексах витрат і результатів), а також аналіз факторів, що впливають на річні зміни рейтингів.

Позиція України у світовому інноваційному рейтингу Global Innovation Index 2018, де країна посіла 71-е місце, знаходячись між Монголією та Тунісом свідчить, що впровадження інноваційних процесів у вітчизняній економіці пов'язано з певними проблемами. При цьому у 2012 році в цьому рейтингу Україна займала 63-є місце [7].

Рейтинг інноваційних країн світу також проводить міжнародне агентство Bloomberg Rankings. Методологія, яку використовує Bloomberg, передбачає аналіз семи факторів. Відбираються країни, які задовольняють як мінімум п'ять з цих факторів у встановленому процентному співвідношенні. Було проаналізовано 200 регіонів світу, з яких спочатку відібрали 96, а потім 50. Після цього дані по кожному з факторів підсумовуються, і на підставі отриманого середнього значення приймаються рішення, яке місце в рейтингу заслуговує та чи інша країна.

У рейтингу «50 найбільш інноваційних країн світу», складеним Bloomberg, Україна зайняла 42 місце, випередивши Болгарію, Латвію, Аргентину, Румунію, Іран, Македонію, Білорусь та Південну Африку, яка закрила топ. Перше місце зайняли США, на другому

опинилася Південна Корея, замикає трійку Німеччина. Фінляндія та Швеція потрапили в першу п'ятірку.

Для комплексної оцінки інноваційної діяльності й активності підприємств, організацій, регіонів для побудови рейтингів у теорії економічного аналізу пропонуються до застосування такі економіко-математичні методи : метод сум, метод суми місць, метод відстаней, метод суми балів. [8]. Набір показників для дослідження коливається в межах 30-50, що пов'язано із видом оцінки, оперативністю дослідження, а також залежить від замовників. Рейтинги не дають ніяких пропозицій, а лише фіксують статистичні ситуації та прогнозують можливий подальший напрям зміни рейтингу, що є сигналом для учасників ринку. Для проведення аналізу та рейтингової оцінки інноваційної діяльності необхідно вибрати систему показників, використовуючи різноманітні джерела інформації – статистичні дані Держкомстату України, які подаються в збірнику Наукова та інноваційна діяльність в Україні, дані спеціальних обстежень, Мінпромполітики України та інші.

На основі рейтингових оцінок можна складати інноваційні огляди секторів промисловості, які дозволять комплексно оцінити інноваційний внесок кожного виду діяльності в реалізацію інноваційної моделі розвитку промисловості та обґрунтовувати заходи державної регуляторної політики з активізації інноваційних процесів.

Висновки. У сучасних економічних умовах найбільшу популярність у світовій практиці одержав рейтинг, за допомогою якого можна виявити місце, позицію об'єкта або явища. У міжнародній практиці накопичений певний досвід побудови рейтингу інноваційних країн світу, інноваційного розвитку регіонів й інноваційної діяльності компаній. Інновації, що приносять позитивний ефект, вважаються основою збільшення доходів підприємств і розширення бізнесу.

В Україні існує дефіцит аналітичної інформації за результатами інноваційної діяльності великих, середніх і малих підприємств і організацій. В основному використовується обмежена база даних та експертна оцінка. Визначення рейтингів розвитку інноваційної діяльності в промисловості України практично не проводиться і є проблематичною через недостатню прозорість статистики та її запізнення. Проте їх використання викликане необхідністю оцінки стану та обґрунтування перспектив розвитку інноваційного процесу, пропорцій та тенденцій, які склалися в економіці країни.

REFERENCES

- [1] Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On Scientific and Technological Research", available at: zakon.rada.gov.ua (Accessed 28 Jan 2016).
- [2] State Statistics Service of Ukraine (2014, "Research and Innovation in Ukraine. Collection of the State Statistics Service of Ukraine. 2017", available at: Access. <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 28 Jan 2017).
- [3] Gruppa rating agency "Expert RA" (2017, available at: http://raexpert.by/related_activities/researches/innovation (Accessed 28 Jan 2016).
- [4] Centre for Human Technologies (2018), "Study INSEAD: Global Innovation Index2013", available at: <http://gtmarket.ru/news/2018/07/01/6051> (Accessed 28 Jan 2019).
- [5] Verkhovna Rada of Ukraine (2015), Resolution "Innovative Development Strategy of Ukraine for 2015-2020 under globalization challenges", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/not/en/2632-vi> (Accessed 28 Jan 2014).
- [6] State funding and legislative support for scientific and technical activity (2016), available at: <http://www.dknii.gov.ua> (Accessed 28 Jan 2015).
- [7] The European Business Association (2018), "Investment Attractiveness Index of Ukraine", available at: <http://www.eba.com.ua/ua/news/2018/> (Accessed 28 Jan 2019).
- [8] Sviridova, N. (2014), Sistema rejtingovogo analiza finansovogo sostojanija organizacij [Finance Rating System analysis STATUS organizations], Alfa-M, Moscow, Russia.

Indicators of innovation development of economy and industry

Abstract. Getting a leadership position in a competitive market is only possible through innovation and industrial development, the efficient use of new knowledge and scientific and technological potential. Criteria for assessing the innovation activities of enterprises are key in determining the economic strength of the country and its perspectives on the global market. We consider ratings of countries and Ukraine on the potential of innovation and its results.

Keywords: innovation, innovative development, industry, challenges, rating.

Индикаторы инновационного развития экономики и промышленных предприятий

Аннотация. Получение лидирующих позиций на конкурентном рынке возможно лишь благодаря инновационной деятельности и развитию промышленных предприятий, эффективному использованию новых знаний и достижений научно-технического прогресса. Критерии, по которым оценивается инновационная деятельность предприятий, становятся главными в определении экономической прочности страны и ее перспектив на мировом рынке. Рассматриваются рейтинги стран мира и Украины по результатам инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, промышленные предприятия, проблемы, рейтинг.

УДК 338.246.83:664

СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Пилипей А.О., здобувач другого (магістерського) рівня
за спеціалізацією «Економіка підприємства»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
temapelepe@gmail.com

Вступна частина. Стратегічно важливою галуззю національного господарства була і залишається харчова промисловість, від якої залежить добробут українського народу, тому її швидкий розвиток є важливою передумовою подолання кризових явищ та забезпечення сталого економічного зростання. Харчова промисловість України дещо відстає від економічно розвинених країн за структурою, станом виробничо-технічної бази, техніко-економічними показниками, за розвитком інфраструктури особливо щодо комплексної переробки сировини, автоматизації та механізації виробничих процесів, якості продукції, а також її пакування та фасування. Незважаючи на надзвичайно сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, населення країни ще не сповна забезпечене продовольчими товарами високої якості.

Останнім часом Україна втрачає зовнішні ринки збуту продуктів харчування, а внутрішній ринок заповнений іноземними продуктами (часто низької якості), у той час, коли для подолання негараздів існують усі необхідні виробничі потужності й сировинні ресурси. Зростання конкуренції за споживача та приєднання України до СОТ вимагають значних змін в умовах роботи підприємств харчової промисловості для поліпшення якості товарів та послуг, у тому числі більш надійного контролю за якістю продуктів харчування. Позитивним фактором у вирішенні даної проблеми вважається впровадження на вітчизняних організаціях харчової промисловості міжнародних систем управління якістю харчової продукції. На сьогодні, за даними моніторингу, система менеджменту якості продукції та навколишнього середовища вже реалізується більш як на 150 компаніях.

Для України зі вступом до СОТ стають актуальними питання щодо виготовлення конкурентоспроможної продукції, яка може бути реалізована в європейських країнах і буде відповідати міжнародним стандартам. Очевидно, що проблема підвищення якості та

конкурентоспроможності продукції не тільки актуальна, а є однією з найбільш важливих. Вихід вітчизняної економіки з кризи в умовах ринкових відносин можливий лише за умови, якщо промисловість України, зокрема харчова, буде виробляти тільки продукцію високої якості, безпечну для життя та здоров'я людини.

Проблеми управління якістю продукції на підприємствах розглянуті в наукових працях Є. М. Купрякова, А. В. Гличева, Н. В. Павліхи, О. В. Мишко, В. І. Павлова, В. П. Руденко, І. В. Опьонова, М. І. Шаповала. Серед основних проблем треба відзначити, що не всі підприємства на даний момент мають можливість впровадження систем управління якістю продукції. Це зумовлено відсутністю практичного досвіду щодо впровадження систем управління якістю, нестачею кваліфікованих спеціалістів у сфері якості продукції.

Метою дослідження є вивчення та вдосконалення елементів системи якості продукції на підприємствах харчової промисловості.

Основна частина. На сучасному етапі розвитку України одним з основних напрямків як сфери обслуговування, так і сфери виробництва є якість, а не обсяг випуску продукції чи надання послуг. Важливою умовою задля довгострокового завоювання ринків збуту є більш висока якість з урахуванням запитів споживачів, а не більш низькі ціни. Технічні та організаційно-економічні проблеми, що пов'язані з якістю, вже давно стали предметом значної кількості досліджень. Роль та значення якості постійно зростає під впливом розвитку технологій виробництва та потреб людини. Проблема якості продукції та послуг була й залишається актуальною. Вона є стратегічною проблемою, від вирішення якої залежить стабільність економіки нашої країни. Вирішенням проблеми щодо підвищення якості займаються в усіх країнах світу, про що свідчать численні публікації з питань теорії та практики поліпшення якості продукції. Зі вступом України до СОТ, виснаженням природних ресурсів, розвитком конкуренції, різким погіршенням екологічної ситуації аспекти якості стали найбільш важливими для виробників харчової продукції.

Якість є невід'ємною частиною продукту, що займає особливо важливе значення в підприємницькій діяльності. І ні для кого не секрет, що для того, щоб компанії «вижити» у конкурентному середовищі потрібно виробляти тільки якісний товар [2]. Якість продукції є одним з найважливіших критеріїв функціонування організації в умовах насиченого ринку і переважної нецінової конкуренції. Поліпшення технічного рівня і якості продукції визначає темпи науково - технічного прогресу і зростання ефективності виробництва в цілому, впливає на посилення економіки, конкурентоспроможність вітчизняних товарів і рівень життя населення країни.

Для управління якістю використовують чотири типи методів [4]: економічні методи, що забезпечують створення економічних умов, які спонукають колективи підприємств, конструкторських, технологічних й інших організацій вивчати запити споживачів, створювати, виготовляти і обслуговувати продукцію, що відповідає цим потребам і запитам. До числа економічних методів відносяться правила ціноутворення, умови кредитування, економічні санкції за недотримання вимог стандартів і технічних умов, правила компенсації економічного збитку споживачу за продаж йому неякісної продукції; методи матеріального стимулювання, що передбачають, з одного боку, заохочення співробітників за створення і виробництво високоякісної продукції (до таких методів відносять: створення систем преміювання за високу якість, встановлення надбавок до заробітної плати та ін.), а з іншого боку - збір за заподіяну шкоду від її поганої якості; організаційно-розпорядницькі методи, реалізовані шляхом обов'язкових для виконання директив, наказів, розпоряджень керівників. До організаційно-розпорядницьких методів управління якістю продукції можна включити також вимоги нормативної документації; виховні методи, що впливають на свідомість і настрої учасників виробничого процесу, що в свою чергу позитивно впливає на якість роботи працівників та точного виконання спеціальних функцій управління якістю продукції. До них відносяться: моральне заохочення за високу якість продукції, виховання гордості за честь заводської марки й ін. Вибір методів контролю якості продукції і пошук їх найбільш ефективного поєднання - один з найбільш творчих моментів у створенні систем управління,

оскільки вони впливають на людей, що беруть участь у процесі розробки і виготовлення продукції, тобто на мобілізацію людського фактору.

Аналіз розвитку форм і методів організації робіт з якості, визначення можливості доповнення робіт з якості принципами загальної теорії управління, розробка схем механізму управління якістю, визначення характеру потреб, стан кон'юнктури ринку як вихідного елемента управління якістю продукції, критичний огляд визначень ключових термінів свідчать про наступне [1]:

1. Сучасна організація робіт з якості теоретично прийнятна, а практично доцільно і ефективно будувати не на загальному глобальному контролі, а на принципах загальної теорії управління на основі схем механізмів управління якістю продукції.

2. Сучасне управління якістю продукції повинне бути спрямоване безпосередньо на характер потреб, їх структуру і динаміку; ємність і кон'юнктуру ринку; стимули, пов'язані економічною і технічною конкуренцією, характерні для ринкових відносин.

3. Сучасне управління якістю на підприємстві, незалежно від форми власності і масштабу виробничої діяльності, повинне оптимально поєднати дії, методи і засоби, що забезпечують, з одного боку, виробництво продукції, яка відповідає поточним запитам і потребам ринку, а з іншого боку - розробку нової продукції, здатної задовольняти майбутні потреби і майбутні запити ринку.

При визначенні менеджменту якості продукції потрібно виходити з того, що управління якістю - органічна складова частина загального управління виробництвом, одна з його галузей, одна з його функцій [7]. Сучасна концепція управління якістю - це концепція керування будь-яким цілеспрямованим видом діяльності, що може, як показує досвід, досягти успіху не тільки в сфері виробництва, але і у державному та муніципальному управлінні у різних сферах. Таким чином, якість - багатофазове поняття, і його забезпечення потребує об'єднання наукових сил, від творчого потенціалу до практичного досвіду багатьох експертів.

За теперішніх умов на Україні проблема якості не тільки досить важлива, але і має бути вирішена загальними зусиллями держави, керівників колективів підприємств, учених, конструкторів, кожного інженера, робітника. Виходячи з цього, щоб та чи інша спроектована і задокументована система якості ефективно працювала, необхідно [5]: використовувати інструменти мотивації для персоналу; навчати його як з професійних питань, так і з питань управління якістю; збудувати довірливі відносини зі споживачами; навчитися так керувати постачальниками, щоб вчасно отримувати від них потрібну сировину заздалегідь встановленої якості.

На даному етапі в конкурентному середовищі компанії змушені все частіше звертати увагу на проблеми якості. Споживачі продукції, що випускається, стають все більш вимогливими і очікують високого рівня якості за низькими цінами. Їм потрібне підтвердження і гарантія того, що якість дотримана. Таким типом гарантії стає сертифікат, що підтверджує існування на підприємстві реалізованої системи якості. Національні стандарти в сфері систем якості вперше були встановлені у Великобританії в 1983 р. Метою кампанії, що проводиться, стало впровадження на підприємствах систем якості і створення процедур сертифікації таких систем. За Великобританією пішли й інші країни Європи [6].

У ISO 9000 встановлюються єдині міжнародні стандарти на систему управління якістю в будь-якому виробничому підприємстві. Даний стандарт застосовується саме до системи якості у вигляді задокументованої серії заходів з реалізації виробничого процесу. Він містить вимоги до побудови такої системи, яка б забезпечувала довгострокову підтримку та поліпшення якості. Комплекс міжнародних стандартів ISO 9000 містить наступні елементи: - ISO 9000-87 - загальне управління якістю і стандарти по забезпеченню якості. Стандарт дає визначення ключових договірних і недоговірних умов договірних постачань і розкриває основні принципи реалізації політики в сфері якості. Визначаються правила застосування моделей систем якості, що зазначено в стандартах ISO 9001-9003; - модель системи якості для забезпечення якості при проектуванні або розробці, виробництві, монтажі й обслуговуванні. Стандарти не передбачають поділ на сектори, але з 1993 р. в стандартах відображені наступні

основні категорії продукції: технічні засоби (9004-1) програмне забезпечення (9000- 3), послуги (9004-2), технології (9004-3). Інші важливі стандарти включають в себе: - ISO 8402-86 - в стандарті розкриваються терміни і визначення в сфері якості; - ISO 10011-92 - керівні вказівки по перевірці систем якості; - ISO 10012-92 - система підтвердження метрологічної придатності вимірювального устаткування, управління процесом вимірювання; - ISO 10013-94 - керівні принципи для розробки керівництва за якістю.

Кінцевим висновком роботи із створення системи якості є комплект документації, що складається з документів трьох рівнів. Основним документом системи якості є керівництво за якістю, що включає зміст політики в сфері якості, межі застосування, а також опис організаційної структури підприємства із зазначенням обов'язків і повноважень. Документація системи якості повинна відповідати таким вимогам: однакова структура для всіх документів, загальні колонтитули, нумерація [8].

Дотримання на підприємстві стандартів ISO 9000 підтверджується сертифікатом, виданим незалежною організацією за наслідками проведення сертифікації системи якості. Цей сертифікат визнаний у всьому світі і є достатнім, щоб гарантувати покупцеві якість продукції. Наявність сертифікату на відповідність системи якості підприємства нормам ISO 9000 стає значною конкурентною перевагою, може бути використано як інструмент маркетингу для створення іміджу компанії. У деяких галузях сертифікат ISO 9000 є необхідною умовою для нормального функціонування, отримання замовлень.

У всіх країнах ЄС якість та безпечність продукції контролюється самими виробниками та забезпечується підприємствами, які реалізують системи якості, такі як ISO, HACCP та стандарти належної виробничої практики (Good manufacturing practice - GMP - частина системи забезпечення якості, яка гарантує, що продукція постійно виготовляється та контролюється відповідно зі стандартами якості. Стандарти GMP особливу увагу звертають на створення якості в процесі виробництва та спрямовані на зниження ризиків). Без приведення теорії і практики виробництва продуктів харчування у відповідність до встановлених у цивілізованому світі норм і правил, успіхів в умовах ринкової економіки не досягти. Наприклад, впровадження системи менеджменту безпеки харчових продуктів по всьому ланцюгу постачання харчових продуктів (виробники сировини, виробники харчових продуктів, організації, які забезпечують перевезення та зберігання, організації роздрібною торгівлі, а також виробники обладнання, пакувального матеріалу, домішок та інгредієнтів) дозволяє адаптація до вітчизняних умов міжнародного стандарту ISO 22000 «Система менеджменту безпеки харчових продуктів». Цей стандарт встановлює вимоги до системи управління безпечністю харчових продуктів, якщо організація в харчовому ланцюзі має необхідність представити свою здатність керувати небезпечними чинниками харчових продуктів для гарантування того, що харчовий продукт є безпечним на момент його споживання людиною.

Серед основних міжнародних документів, які тлумачать та дають рекомендації щодо запровадження системи HACCP (Система аналізу небезпечних чинників і критичних точок керування (у латинській аббревіатурі - HACCP «Hazard Analysis and Critical Control Point») є науково - обґрунтованою системою, що дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації і контролю небезпечних чинників. В основі системи лежить оцінка небезпек, які можуть вплинути на харчовий продукт у процесі його виготовлення, зберігання, збуту та використання. Система HACCP передбачає поділ виробничого процесу на блоки і впровадження системи контролю за потенційними «ризиками» на кожній із цих ділянок. Плануючи всі ці дії, кваліфіковане і відповідальне виконання операцій кожним фахівцем підприємства харчової промисловості та документація усіх заходів дозволяють зменшити ймовірність виробництва недоброякісного виробництва до мінімуму, майже до нуля. Система HACCP є єдиною системою управління безпечністю харчової продукції, яка довела свою ефективність і прийнята міжнародними організаціями [3].

Харчовим підприємствам потрібно встановити такі взаємовідносини з постачальниками, щоб вчасно отримувати від них необхідну сировину заздалегідь

установленої якості. Контроль за цим варто делегувати фахівцю чи спеціально створеному відділу з матеріально-технічного забезпечення.

Висновки. Економічний ефект від проведення технічного контролю становить відвернутий збиток, який проявляється у вигляді зниження втрат, які мають місце, якщо контроль не виконується. До таких втрат належать: збитки від браку у випадку, якщо брак продукції не попереджується (не контролюються параметри виробничого процесу, не використовуються нормативні засоби вимірювань); втрати від фіктивного браку, які виникають у випадку, коли придатна продукція визнається невідповідною вимогам внаслідок поганого контролю.

Харчова промисловість повинна залишатися провідною галуззю національного промислового виробництва. Щоб ці тенденції не змінювалися потрібно вирішити такі стратегічні завдання: - здійснити комплексну модернізацію харчових виробництв, упровадити у виробничий процес новітні досягнення науки та техніки; - забезпечити зростання обсягів інвестицій для посилення інноваційної діяльності, впровадження ресурсозберігаючих і маловідходних виробництв, розробки нових та вдосконалення існуючих продуктів; - здійснити контроль за якістю і безпекою продовольчих товарів на основі методик системи НАССР, систем менеджменту якості за міжнародним стандартом серії ISO 9000; - розробити та впровадити дієві механізми підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравецький А.В. Менеджмент якості: проблеми та перспективи запровадження на вітчизняних підприємствах [Електронний ресурс] / А.В. Кравецький, О.І. Бабчинська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2017/Economics/67675.doc.htm
2. Стиренко Л.М. Оцінювання системи управління якістю в контексті «витратирезультати» / Л.М. Стиренко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. Спеціальний випуск. Економічні науки. – 2015. – № 23. – С. 97-101.
3. Система якості відповідно до норм міжнародних стандартів ISO 9000. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://toplutsk.com/articles-article_379.html
4. Траченко Л.А. Блок-схема управління якістю на підприємствах харчової промисловості / Л.А. Траченко // Науковий журнал «Вісник». – Тернопіль: «Економічна думка» ТНЕУ, 2017. – № 1. – С. 79-86.
5. Траченко Л.А. Підхід до управління якістю на підприємствах харчової промисловості / Л.А. Траченко // Науковий журнал «Економіка розвитку». – Харків: Вид. ХНЕУ, 2018. – № 2. – С. 95-98.
6. Указ Президента України "Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції" // Голос України, 24.12.2016р.
7. Фейгенбаум А. Контроль якості продукції / А. Фейгенбаум. – К. : Діло, 2012. – 318 с.
8. Швець В.Є. "Менеджмент якості" у системі сучасного менеджменту / В.Є. Швець // Стандарти та якість. – 2014. – № 6. – С. 48-50.

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Славгородська О.С., Гурченков О.П., к.економ.наук, проф., Лясова І.В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

olgaslavna1998@gmail.com

Анотація. Розглядається зміст інноваційної інфраструктури як елемента національної інноваційної системи і її зв'язок з інноваційними програмами промислових підприємств.

Ключові слова. Інноваційна програма, інноваційна інфраструктура, національна інноваційна система.

Аннотация. Рассматривается содержание инновационной инфраструктуры как элемента национальной инновационной системы и ее связь с инновационными программами промышленных предприятий.

Ключевые слова. Инновационная программа, инновационная инфраструктура, национальная инновационная система.

Abstract. The content of the innovation infrastructure as an element of the national innovation system and its connection with the innovative programs of industrial enterprises are considered.

Key words. Innovation Program, Innovation Infrastructure, National Innovation System.

Вступ. В останнє десятиріччя проблемі використання інноваційної інфраструктури з метою розвитку бізнесу господарюючих суб'єктів переробної галузі приділяється значна увага з боку вчених-економістів, таких як Р. Фатхутдінов, П. Харів, Й.Шумпетер, О. Ястремська та інших. У всіх роботах авторами особливої уваги приділяється саме розвитку інноваційної інфраструктури, що стосується питань обґрунтування організаційно-економічного механізму, створення умов, при яких об'єднання й підприємства були б зацікавлені у всебічному підвищенні ефективності виробництва на новітній передовій технічній основі.

Основна частина. Незважаючи на значну кількість робіт у цій сфері, залишаються невирішеними такі найважливіші, принципові проблеми, як роль і місце інновацій в системі виробничих відносин, ув'язування заходів по вдосконаленню управління інноваційною діяльністю підприємств в галузевому й територіальному аспектах, впливу інноваційної інфраструктури на процес управління промисловими підприємствами та прискорення комерціалізації інновацій, які створюються на цих підприємствах.

Інноваційна інфраструктура є одним з основних елементів національної інноваційної системи та включає в себе сукупність галузей, підприємств, установ, які обслуговують і забезпечують інноваційну діяльність інших суб'єктів економіки. Складовими інноваційної інфраструктури є фінансово-кредитні установи; зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси); технопарки (технологічні парки, агропарки, інноваційні парки); інноваційні центри (технологічні, регіональні, галузеві); інкубатори (інноваційні, технологічні, інноваційного бізнесу); консалтингові (надання консультацій) фірми, компанії, промислово-фінансові групи, кластери та інші.

Інноваційна інфраструктура покликана вирішувати наступні актуальні завдання: прискорення соціально-економічного розвитку; активне застосування у виробництві вітчизняних та зарубіжних науково-технологічних розробок і винаходів з подальшим використанням в економіці власної країни та на зовнішніх ринках; розвиток експортної бази і збільшення валютних надходжень у результаті інтенсивнішої інтеграції економіки країни в систему міжнародної торгівлі; наповнення внутрішнього ринку конкурентоспроможними товарами та послугами виробничого і споживчого призначення; дослідження нових форм господарювання з пристосуванням до сучасних умов світового ринку тощо.

Інноваційний розвиток промислового підприємства ґрунтується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем з елементами інноваційної інфраструктури для досягнення загальних стратегічних цілей. Загальні стратегічні положення інноваційної діяльності підприємства конкретизуються в інноваційних програмах розвитку, які формуються за допомогою окремих складових інноваційної інфраструктури.

Рис.1. Типова структура елементів формування інноваційної програми

Інноваційна програма – це комплекс інноваційних заходів, узгоджених за ресурсами, виконавцями і термінами їх здійснення; які забезпечують освоєння та поширення реалізації принципово нових видів продукції або технологій. Типова схема структури елементів формування інноваційної програми наведена на рис.1.

Створення інноваційної програми доцільно проводити в такій послідовності:

1) Попередній відбір інноваційних проектів серед наявних на підприємстві. На цьому етапі необхідно проаналізувати якісні показники проектів, а також оцінити передбачуваний попит на нову продукцію.

2) Аналіз основних характеристик кожного інноваційного проекту. Оцінюються необхідні для реалізації інноваційного проекту ресурси, прибутковість проекту і рівень ризику.

3) Співставлення і порівняння отриманих характеристик проектів, що розглядаються, і формування програми.

У якості однієї з найбільш ефективних форм інноваційного розвитку підприємств в Україні були визнані науково-виробничі об'єднання. Це різновид господарського об'єднання, форма інтеграції науки і виробництва, єдиний науково-виробничий і господарський комплекс, до складу якого входять науково-технічні, проектно-конструкторські, технологічні, експериментальні та інші виробництва, а також підприємства по серійному випуску продукції.

Висновки. Конкурентна позиція України є нерівноважною, що відображено у низці світових рейтингів, проте перспектива переходу української економіки на інноваційних шлях розвитку є та залежить від успіху проведення державою науково-технічної політики, яка

забезпечить безперервне зростання вкладень у фундаментальні і прикладні дослідження, підвищення рівня наукової активності підприємницького сектора та зміцнення банківської сфери, фінансових ринків, податкової системи, організацій в сфері патентування та страхування, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матеріали XI Міжнародного бізнесфоруму (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 200 с. – Укр., рос. та англ. мовами.
2. Тимченко О.І. Інноваційна інфраструктура як чинник забезпечення ефективності інноваційної діяльності малих підприємств // Ефективна економіка. – 2012. - №12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1644>
3. Олійник Л.В. Управління розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм // Економіка і організація управління. – 2017. - №3(27) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/viewFile/4997/5030>

УДК 399.9

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

Стріха А. О., студентка 2411 групи

Науковий керівник: Гурченков О.П., к.е.н., проф.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація: в тезах розглядаються питання суттєвості, етапи, стан, позитивні та негативні наслідки глобалізації в економіці.

Аннотация: в тезисах рассматриваются вопросы сущности, этапы, состояние, положительные и отрицательные последствия глобализации в экономике.

Annotation: in the abstract the questions of essence, stages, state, positive and negative consequences of globalization in the economy are considered.

Ключові слова: глобалізація, економічна глобалізація, економічний суверенітет, інтегрований суб'єкт.

Вступ: Наступний період світового господарського життя являє собою наявність зростання ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав, що призвело до створення транснаціональних компаній, корпорацій і стратегічних альянсів. Цей об'єктивний процес обумовлений міжнародним поділом праці.

Поява великих транснаціональних компаній і корпорацій (ТНК), які мають свої господарські підрозділи в декількох країнах забезпечують високу ступінь концентрації капіталу, трудових ресурсів і виробництва. За даними ООН в світі нараховується близько 200 тис. ТНК, яким належить більше 400 тис. підрозділів за кордоном. В Україні зафіксовано близько 7,0 тис. філій великих іноземних ТНК.

Питанням розширення масштабів створення ТНК, тобто процесу глобалізації світової економіки приділено увагу в працях вітчизняних науковців - серед них Гурченков О.П., Кулик П.О., Парсяк В.Н., Сталінська Г.О., Штиль Т.В. В роботах цих і інших вчених широко висвітлені питання, які стосуються змісту процесів глобалізації, міжнародного розподілу праці, міграції трудових ресурсів в масштабах усієї планети, акумуляції капіталу, інших виробничих ресурсів разом з тим питання позитивних і негативних наслідків розкриті недостатньо.

Мета доповіді є дослідження еволюції процесу глобалізації, її проявів і наслідків.

Основна частина: Господарська глобалізація означає виникнення єдиного планетарного економічного простору, наростаючу взаємодію та взаємне узгодження національних економік. Виникають прямі і зворотні зв'язки національних економік і світового ринкового господарства, їх глибоке переплетення і взаємозалежність. Економіка конкуренції перетворюється в економіку співробітництва.

У сучасній науковій літературі виділилися два основних підходи до визначення хронологічних границь глобалізації.

Представники першого (широкого) підходу трактують глобалізацію як тривалий історичний процес поетапного формування загальнопланетарної цілісності, що супроводжує весь хід цивілізаційного розвитку або ж почався приблизно 100 років тому у зв'язку з інтенсифікацією зовнішньоекономічних відносин. Наприклад, фахівці Всесвітнього банку виділяють три хвилі глобалізації:

перша хвиля (1870-1914 р.) дотепер не перевершена, оскільки питома вага міжнародної торгівлі у валовому світовому доході за цей період виріс у два рази, кумулятивний обсяг інвестицій у країни, що розвиваються, досяг 32 %, міграція охопила 10 % населення;

друга хвиля (1950-1970 р.), пов'язана з відновленням рівня міжнародних зв'язків до попереднього стану після їхнього руйнування в період двох світових війн. За цей період питома вага світової торгівлі у світовому ВВП досягла рівня 1913 р., кумулятивний обсяг інвестицій у країни, що розвиваються, склав 11 %;

третя хвиля (починаючи з 1970 р.), викликана потужним розвитком сучасних інформаційних і транспортних технологій. В 1998 р. кумулятивний обсяг інвестицій у країни, що розвиваються, досяг 22 %.

Сучасні дослідники стверджують, що довгостроковий процес розвитку глобалізації має циклічно-хвильову природу, пов'язану з періодичними підйомами й спадами інтеграційних процесів. При цьому глобалізаційні хвилі поєднують інтеграційні процеси сприяють відновленню форм, змісту й механізмів глобалізації, не впливаючи на її поступальний розвиток.

Характерні риси розвитку глобальної економіки та глобалізації на сучасному її етапі:

- 1) уповільнення темпів зростання виробництва світового продукту;
- 2) поява нової моделі економічного зростання глобальної економіки з більш високими темпами економічного зростання у країнах, що розвиваються, порівняно з розвиненими;
- 3) збільшення кількості та глибини системних шоків і криз в окремих регіонах світу та світової економіки загалом;
- 4) структурна трансформація національних економік та світової економіки як адаптаційного механізму до змін глобального попиту;
- 5) уповільнення процесів накопичення капіталу в більшості регіонів глобальної економіки, зменшення кореляції між глобальним рухом капіталу та його акумуляцією в менш розвинених країнах з потенційно більш високим рівнем доходності;
- 6) поява й посилення впливу нового фактора структурних трансформацій, виходу на зовнішні ринки, збільшення виробництва, зайнятості та доходів — фактора включення до міжнародних виробничих мереж, що актуалізує розширення й урізноманітнення промислової політики в різних країнах;
- 7) трансформація глобального макроекономічного середовища, регуляторна кооперація та зближення національних економік, стиснення простору маневру щодо застосування певних інструментів державного регулювання в межах національної економічної політики;
- 8) виникнення та/або подальший розвиток глобальних інституцій з високим рівнем контролю над ринками основних факторів виробництва;
- 9) поступове зближення соціально-економічних умов, чинників і механізмів розвитку країн, регіонів і глобальної економіки загалом;
- 10) глобальна поступова лібералізація руху основних факторів виробництва;

- 11) сповільнення після 2010 р. довгострокової тенденції зростання відкритості національних економік, їх залежності від світових ринків;
- 12) зближення у глобальному масштабі рівнів доходів;
- 13) посилення конкуренції та/або її деформація на глобальних ринках як фактор обмеження можливостей переходу значної кількості країн з менш розвиненої групи до групи більш розвинених країн.

Залежно від парадигми економічну глобалізацію можна розглядати і як позитивне, і як негативне явище.

До позитивних явищ можна віднести:

1. Поглиблення спеціалізації й міжнародного поділу праці.
2. Економія на масштабах виробництва, що потенційно може привести до скорочення витрат і зниження цін, а, отже, до стійкого економічного росту.
3. Підсилення конкуренції, що стимулює подальший розвиток нових технологій і поширення їх серед країн. У її умовах темпи росту прямих інвестицій набагато перевищують темпи росту світової торгівлі, що є найважливішим чинником у трансферті промислових технологій, утворенні транснаціональних компаній, що впливає на національні економіки.
4. Значимо сприяє загостренню міжнародної конкуренції. Іноді стверджують, що глобалізація веде до досконалої конкуренції. На ділі мова скоріше повинна йти про нові конкурентні сфери й про більш жорстке суперництво на традиційних ринках, що стає не під силу окремій державі або корпорації.
5. Підвищення продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні й поширення передових технологій, а також конкурентного тиску на користь безперервного впровадження інновацій у світовому масштабі.
6. Можливість мобілізувати значний обсяг фінансових ресурсів, оскільки інвестори можуть використовувати більш широкий фінансовий інструментарій на більшій кількості ринків.
7. Створює серйозну основу для рішення загальних проблем людства, у першу чергу, екологічних, що обумовлено об'єднанням зусиль світового співтовариства, консолідацією ресурсів, координацією дій у різних сферах.

Кінцевим результатом глобалізації, як сподіваються багато фахівців, повинне стати загальне підвищення добробуту у світі.

Але глобалізація економіки - це не лише позитивні фактори, також є і негативний.

До негативних і суперечних наслідків слід віднести такі:

Переваги глобалізації розподіляються нерівномірно. У короткостроковій перспективі, як відомо, зміни в обробній промисловості, сфері послуг призводять до того, що галузі, які отримують переваги від зовнішньої торгівлі, і галузі, пов'язані з експортом, відчувають більший приплив капіталу і кваліфікованої робочої сили. У той же час ряд галузей значно програє від глобалізаційних процесів, втрачаючи свої конкурентні переваги через зростання відкритості ринку. Такі галузі змушені докладати додаткових зусиль, щоб пристосуватися до господарських умов, які змінились не на їх користь. Це означає можливість відтоку капіталу і робочої сили з цих галузей, що послугує головною причиною для вживання адаптаційних заходів, пов'язаних з дуже великими витратами. В остаточному підсумку відбудеться перерозподіл робочої сили, але спочатку соціальні витрати будуть дуже великі.

1. Процеси глобалізації зменшують економічний суверенітет як атрибут влади національних держав і потенціал економічного регулювання відповідних національних урядів, що опиняються в зростаючій залежності від транснаціональних компаній. Держава не може настільки ж ефективно як раніше використовувати традиційний інструментарій макроекономічного регулювання, такий як: імпорتنі бар'єри і експортні субсидії, курс національної валюти і ставка рефінансування Центрального банку.

2. Глобалізація, істотно ослабивши традиційні національні системи державного регулювання економіки, в той же час не призвела до створення таких міжнародних, а тим більше наднаціональних механізмів регулювання, які заповнювали б цей недолік.

3. Швидке перенесення економічних збоїв і фінансових криз з одних регіонів світу в інші, а при поєднанні ряду вагових негативних чинників - додання їм глобального характеру. Особливо це стосується міграції короткострокових спекулятивних капіталів на фінансових ринках.

4. Розвинуті цивілізації, які вступають в постіндустріальну еру, використали переваги глобалізації, скинувши в країни, що відстають, масове і екологічно шкідливе виробництво. У даному контексті багато вчених відзначають глибоке протиріччя між об'єктивним (в основному позитивним) процесом глобалізації і самокорисливою політикою глобалізації розвинених країн, перш за все США. У зв'язку з цим деякі автори, наприклад, Н. Абдулгамідов і С. Гурбанов, висувують тезу про однополюсну природу глобалізації економіки, підкреслюючи, що весь процес глобалізації по суті слід розглядати "як інституціоналізацію системи неоколоніальної експлуатації світової економіки "імперіалізмом долара".

5. Глобалізація, на жаль, стала живильним середовищем для різкого прискорення поширення трансграничної злочинності. Так, глобалізація товарних ринків особливо інтенсивно протікає на нелегальних ринках зброї і особливо такого соціально шкідливого продукту, як наркотики. Зворот наркоіндустрії вже відповідає приблизно 8% світової торгівлі. Наркобізнес по своїй природі тяжіє до "інтернаціоналізму" і глобалізму.

ВИСНОВОК: Висвітлені питання, щодо сутності, змісту і наслідків глобалізації свідчать, що незалежно від наявності окремих негативних наслідків процеси глобалізації отримають подальший розвиток. А на етапі четвертої промислової революції настане четверта хвиля глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулгамідов Н., Гурбанов С. Подвійні стандарти однополюсної глобалізації // Економіст, 2003, № 12
2. Гурченков О.П., Тубальцева Н.П., Комишник В.І., Мандра О.Є. Бізнес-альянси в економіці: Навчальний посібник / Миколаїв «Іліон» 2018 – 180 с.
3. Куцук П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія/ П. О. Куцук, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. –Львів: Видавництво ЛКА, 2015. – 594 с.
4. Мазур И.И., Чумосков А.Н.; Глобалистика: Энциклопедия, Центр научных и прикладных программ «Диалог». – М.: ОАО Изд-во „Радуга”, 2003. – 1328 с.
5. Парсяк В.Н. Економічне зростання: резерви очевидні та приховані // Проблеми науки, 2005, № 10
6. Сталінська Г.О. Транснаціональні корпорації, як прояв глобалізації та багатосторонньої взаємодії країн // Вісник КМУ ім. Т.Шевченка, 2005, № 73.
7. Шталь Т.В., Доброскок Ю.Б., Тищенко О.О., Проскурніна Н.В., Світлична Ю.О. Глобальна економіка: навчальний посібник Харків: Видавництво «Форт», 2016. – 358 с.

УДК 658.003

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Харченко К.В., здобувач другого (магістерського) рівня
за спеціалізацією «Економіка підприємства»

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
tkchacenko@gmail.com

Вступна частина. Постановка проблеми щодо ефективного виробництва завжди посідала перше місце серед актуальних проблем в економічній науці. На різних рівнях

управління економікою завжди виникає зацікавленість нею — від приватного до державного. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні необхідним є виконання активних дій щодо підвищення ефективності функціонування на вітчизняних підприємствах. Особливий інтерес зі сторони як вчених, так і економістів-практиків викликають питання щодо оцінки ефективності виробничої діяльності, управлінських рішень, витрат економічних ресурсів, а також конкретних технологій та засобів забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств.

Питанням ефективності функціонування промислових підприємств займалися такі відомі вітчизняні науковці як Т. Божидарник, З. Варналій, В. Лукаш, З. Герасимчук, Ю. Гудзь, Є. Лавров, Р. Момотюк, В. Савчук, П. Саблук, С. Салига, О. Терещенко, Н. Фарафонова, Г. Черевко.

Сучасний стан і динаміка розвитку світових ринків свідчать про те, що в період подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, а за оцінками багатьох науковців та практиків знаходячись на порозі другої хвилі цієї кризи, промислові підприємства України повинні стати головною складовою забезпечення економічної безпеки країни для досягнення соціальної стабільності та поступового розвитку економіки держави. Стан розвитку промислових підприємств на сьогодні має цілу низку нерозв'язаних проблем. На рівні з підприємствами, які на шляху свого розвитку мають інноваційне підґрунтя, функціонує достатньо велика кількість підприємств, які здійснюють свою діяльність на основі основних засобів і технологій, які знаходяться на межі своїх можливостей як морального, так і фізичного зносу. В більшості випадків така ситуація зумовлена не стільки небажанням вносити зміни, скільки відсутністю ресурсів, в першу чергу фінансових, для проведення змін. За необхідності підвищення ефективності та покращення результативності господарської діяльності промислових підприємств, постає питання визначення та дослідження чинників, що впливають на їх діяльність.

Метою даної роботи є визначення чинників впливу та обґрунтування напрямів підвищення ефективності та покращення результативності господарської діяльності промислових підприємств.

Основна частина. Зі становленням ринково орієнтованої системи економіки та розвитком досконалих конкурентних відносин між суб'єктами господарювання в Україні необхідним є впровадження одночасно керівного і керованого організаційно-економічного механізму, який був би здатним забезпечити стабільне, а головне - ефективне та високоприбуткове функціонування найважливіших структурних одиниць будь-якої економіки - промислових підприємств - та здійснити інтенсивну мобілізацію відтворювальних процесів як на локальному, так і на глобальному рівнях. Саме з цих причин важливим завданням має стати пошук дійових напрямків підвищення ефективності функціонування промислових підприємств.

Першочерговим кроком до розв'язання цього завдання є визначення чіткої класифікації. Всі чинники, що впливають на підвищення ефективності функціонування промислових підприємств, можна звести до трьох напрямків: 1) управління витратами і ресурсами (проведення заходів щодо підвищення поточної виробничої діяльності підприємства: економія витрат живої праці, зменшення енергоємності, фондомісткості, матеріаломісткості тощо); 2) розвиток і вдосконалення виробництва та іншої діяльності (прискорене впровадження результатів НТП в практичну діяльність підприємства, удосконалення організаційної та виробничої систем управління, форм і методів організації діяльності, підвищення якості та конкурентоспроможності виробленої продукції, забезпечення всіх видів діяльності вимогам сучасності); 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності (визначення місця реалізації в системі управління діяльністю).

Слід розглядати внутрішні (фактори, якими можливо керувати на рівні підприємства) та зовнішні фактори (управління якими майже неможливо, оскільки вони потребують суттєвих структурних змін, розгалуження інфраструктури підприємства, залучення

інституціональних механізмів для забезпечення належних передумов функціонування підприємства, удосконалення та розробка дієвих державних економічних та соціальних програм розвитку суспільства) [4].

Питання чіткого визначення та розмежування понять ефективності та результативності діяльності підприємств знаходиться в процесі розгляду багатьох науковців. Вчені Г. Черевко та В. Лукаш зробили припущення, що досить часто поняття ефективності вживається як синонім результативності. Але якщо брати до уваги те, що результатом діяльності є продукт, який не задовольняє певних вимог, насамперед суспільних і не відповідає встановленим параметрам, а тому не має практичного застосування, одержаний результат не можна вважати ефективним, так само як не була б ефективною дана діяльність [8]. Тому логічним є підтримка такого припущення більшості науковців – ефективність діяльності передбачає отримання позитивного результату, додатного значення показника або системи показників, за допомогою яких вона визначається. Однак, враховуючи нещодавню економічну кризу та викликані нею зміни у законодавчо-правовій базі, значна кількість промислових підприємств працюють збитково, тому щодо них доцільніше вживати термін —результативність діяльності [6].

Економічна ефективність – це економічна категорія, яка кількісно визначається через відношення результату діяльності до витрат, що забезпечили одержання цього результату. Ефективність діяльності промислових підприємств оцінюється за допомогою визначення ефективності використання ресурсного потенціалу: земельних, трудових ресурсів, матеріально-технічної бази, особливо в частині основних виробничих засобів, і визначається через мінімізацію витрат ресурсного потенціалу на виробництво одиниці якісної продукції. Ці показники головним чином викликані специфікою процесу виробництва, технікою, технологіями, організацією виробництва та праці, співвідношенням екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку виробництва [6].

Проведений аналіз функціонування промислових підприємств дозволив сформулювати перелік чинників, які безпосередньо здійснюють вплив на ефективність та результативність їх діяльності, і дозволив згрупувати їх в наступні: економічні (визначають стан розвитку фінансово-кредитної системи, рівень відсоткових ставок, рівень податкового навантаження, інвестиційний клімат, рівень конкуренції). Дані чинники здійснюють вплив на підприємства в короткостроковий період, вони є найсуттєвішими для підвищення ефективності і результативності поточної діяльності підприємства; технологічні (визначають рівень розвитку технологій, стан виробничої бази, стан інноваційного розвитку підприємства). Здійснюють вплив на підприємства в довгостроковій перспективі, вони є внутрішніми, їх використання залежить виключно від управлінських рішень; організаційні (визначають рівень розвитку інфраструктури, співпрацю з науково-дослідними установами, залучення нових управлінських технологій, співпрацю підприємств з органами місцевої влади); соціальні (визначають розвиток соціальної інфраструктури, рівень освіти, кваліфікацію та стан здоров'я кадрів, умови праці, рівень купівельної спроможності населення). Ці чинники впливають на соціальну атмосферу в суспільстві, впевненість у майбутньому, що в свою чергу впливає на продуктивність праці; політичні (визначають політичні рішення держави, щодо входження до різних економічних союзів, митних просторів, чи введення мит, квот і ліцензій на експорт-імпорт певної продукції). Здійснюють макроекономічний вплив, суттєво впливають на існування підприємств в цілому; природно-екологічні [5].

Основними показниками економічної ефективності промислових підприємств виступає система коефіцієнтів рентабельності. Показники рентабельності визначаються на основі величини отриманого суб'єктом підприємницької діяльності прибутку [1]. Показники економічної ефективності є найважливішими інструментами реалізації економічної політики промислового підприємства і ключовими засобами обґрунтування управлінських рішень, таких рішень щодо оптимізації витрат ресурсів, удосконалення цінової політики та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Показниками використання ресурсів є: продуктивність праці; фондovіддача; матеріаломісткість продукції; зарплатомісткість продукції; витрати на виробництво одиниці продукції. Показниками оцінки цілей є: рівень

задоволення потреб ринку; валовий та чистий прибуток; рентабельність виробництва. Також, для підприємства дуже важливим є проведення аналізу показників прибутку, який відображає ефективність діяльності підприємства за окремий період.

Головною метою будь-якої підприємницької діяльності є досягнення економічного ефекту у вигляді прибутку. На сьогоднішній день в Україні за умов реформування економіки спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності виробництва, що означає збитковість багатьох промислових підприємств. Спираючись на дані фактори управління підприємством вимагає вдосконалення методів оцінки і прогнозування власного прибутку. За більшої уваги до цієї економічної категорії, підприємство здатне до ефективнішого функціонування. Планування прибутку визначає процес розробки системи заходів щодо забезпечення його формування в необхідному обсязі й ефективне використання відповідно до завдань розвитку підприємства в майбутньому періоді.

Важлива роль у ефективній діяльності промислового підприємства відводиться аналізу собівартості продукції. Собівартість продукції, а саме її зниження, є основним чинником розвитку економіки підприємства. Слід також зазначити, що вдосконалення системи управління витратами спрямоване на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбереження та зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності промислового підприємства.

Висновки. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що виходячи зі специфічних особливостей промислових підприємств, можна виділити такі заходи підвищення ефективності діяльності промислового підприємства мають стати:

1. удосконалення методів планування та контролю;
2. підвищення ступеня використання наявної техніки та обладнання, запровадження нового покращеного обладнання;
3. удосконалення системи управління на підприємстві;
4. прискорене запровадження результатів НТП та організаційного прогресу в практичну діяльність підприємства;
5. удосконалення організаційної та виробничої систем управління, форм і методів організації діяльності підприємства, її планування та мотивації;
6. підвищення якості та конкурентоспроможності виробленої продукції;
7. удосконалення та постійне коригування всіх видів діяльності для забезпечення їх вимогам сучасності та інші.

Наукова новизна полягає у тому, що, на думку автора, ефективність діяльності промислових підприємств слід розглядати не лише з точки зору отриманих результатів, а й щодо відповідних чинників впливу на даний вид діяльності та напрямів її вдосконалення для подальшого покращення загального рівня ефективності промислового підприємства. Відповідно рекомендації, щодо покращення ефективності діяльності промислових підприємств полягають в управлінні витратами і ресурсами, тобто проведенні заходів щодо підвищення поточної виробничої діяльності підприємства (економія витрат живої праці, зменшення енергоємності, фондомісткості, матеріаломісткості тощо), розвитку та вдосконаленні виробництва (прискорене впровадження результатів НТП в практичну діяльність підприємства, удосконалення організаційної та виробничої систем управління, форм і методів організації діяльності, підвищення якості та конкурентоспроможності виробленої продукції, забезпечення всіх видів діяльності вимогам сучасності), вдосконаленні системи управління підприємством та всіма видами його діяльності (визначення місця реалізації в системі управління діяльністю).

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства: Навч. посіб.. — К: КНЕУ, 2015. — 325 с.

2. Любушин Н.П. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства. — М: Юніті, 2013. — 471 с.
3. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2013. — 278 с.
4. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Вікар, 2016. — 176 с.
5. Савіцька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 2-е вид.: перероб. і доп. — Мн.: ИП —Екоперспектива - 2017. — 372 с.
6. Фарафонова Н.В. Сутність і складові ефективності господарської діяльності підприємств АПК / Фарафонова Н.В. // Актуальні проблеми економіки. — 2014. - №10. — С. 176-185.
7. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика: Навч. посіб. / М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. — Тернопіль, 2016. — 419 с.
8. Черевко Г. Людський аспект соціально-економічної ефективності / Г.Черевко, В.Лукаш // Економіка України. — 1998. - № 3. — С. 47-51.

СЕКЦІЯ №3
РОЗВ'ЯЗАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 338.26:658.5

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ ПРОВІДНИХ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ

Білик А.Є.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пащенко О.В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

elen_a2008@ukr.net

Розглянуто особливості формування бюджетування діяльності футбольних клубів. Визначено структуру їхніх доходів та розподіл. Проаналізовані оприлюднені звіти про баланс доходів і витрат і на цій основі зроблено висновок про недостатню прозорість висвітлення інформації в клубах окремих країн. Узагальнено досвід провідних європейських клубів в оптимізації витрат, залученні додаткових коштів веденні фінансової діяльності.

Ключові слова: бюджетування, доходи футбольних клубів, справедливий розподіл доходів, прозорість ведення бюджетів футбольних клубів.

На сьогоднішній день структура доходів футбольних клубів в Україні та за кордоном абсолютно різна. Основні статті доходів вітчизняних клубів - спонсорські надходження, оренда-продаж гравців і доходи від участі в європейських кубках. У Європі ж все по-іншому. Там клуби в основному заробляють на реалізації телевізійних прав, квитків та абонементів на матчі, клубної атрибутики, сувенірів і т. д.

За правилами англійської ліги, всі клуби, що до неї входять, за формою власності - акціонерні товариства. Тому їх бюджети – відкрита інформація, а їхні акції можна купити на біржі. Першопрохідником виступив "Тоттенхем", який викинув акції на торги ще в 1983-му. Незабаром його приклад наслідували інші.

Головна причина того, що англійські клуби живуть чи не найкраще всіх у Європі, астрономічні доходи від продажу медіаправ і справедливий розподіл телевізійних доходів в залежності від зайнятого за підсумками чемпіонату місця. Істотні і стадіонні збори: завидна відвідуваність і дорогі квитки дозволяють клубам покривати від 25 до 35 відсотків бюджету. А доходи за цією статтею головного багатія "Манчестера Юнайтед" становлять майже 100 мільйонів євро в рік.

Прибутковий і мерчендайзинг, чому сприяє жорсткість законодавства у сфері боротьби з контрафактною продукцією. Футболку своєї команди можна купити тільки в клубному магазині, причому недешево – 40 фунтів. Продаж символіки дає від 20 до 25 відсотків бюджету.

У результаті навіть бюджети скромних клубів складають 55 – 57 мільйонів євро. Близько 80 мільйонів мають клуби-середняки. А вся "велика четвірка" входить у десятку найбагатших клубів планети. "МЮ" вісім років цей список очолював і лише в січні поступився першістю, хоча сума колосальна - 260 мільйонів євро. У "Челсі" бюджет складає близько 220 мільйонів, "Ліверпуля" – 181 мільйон.

Дізнатися в Інтернеті бюджети німецьких клубів особливих труднощів не становило. З'ясувалося, наприклад, що перед сезоном-08/09 найбільший розмах був у «Баварії» - 50 мільйонів євро. Бюджет середніх клубів цієї країни передбачався в розмірі 30-39 мільйонів. Найменший же бюджет оцінено в 10 мільйонів.

Настільки скромні суми викликають, звичайно, подив. Експерти ж впевнені, що бюджет «Баварії» не може становити всього 50 мільйонів. Як правило, подібні цифри надають самі клуби, але кожен з них дає тільки ту інформацію, яку вважає за потрібне.

Так, тільки на зарплати футболістів «Баварія» витрачає близько 70 мільйонів євро. Приблизно стільки ж клуб виклав в цьому сезоні на покупку нових гравців. Важко повірити і в те, що бюджет іншого клубу складає всього 18 мільйонів. Адже лише від телебачення клуб отримує близько 17 мільйонів. Крім того, ще 15 дають спонсори, 12 – виручка від продажу квитків. У підсумку бюджет середнього клубу складає 40 – 45 мільйонів. Ну а що стосується грандів бундеслиги, то реальними нині можуть бути приблизно такі суми: "Баварія" - близько 200 мільйонів, "Шальке" - 120, "Гамбург" - 100, "Вердер" - 90, "Боруссія" - 70. Бюджет бідніших клубів складає 20-15 мільйонів.

Клуби іспанського чемпіонату зобов'язані оприлюднювати бюджети перед сезоном, оскільки вони підлягають спеціальній реєстрації в професійній лізі. Це ж, до речі, стосується і контрактів з гравцями та тренерами. Подібна інформація в Іспанії не може бути закритою. Податкова поліція уважно стежить за життям клубів.

Різниця у фінансових можливостях провідних клубів і середняків істотна. Наприклад, щодо бюджету "Барселона" перевершує скромну "Альмерію" більш ніж у п'ятдесят разів.

А ось суми бюджетів всіх клубів чемпіонату на сезон-09/10 в мільйонах євро: "Барселона" - 315, "Реал" - 306,6, "Валенсія" - 139, "Атлетіко" - 70, "Севілья" - 64, "Депортіво" - 61,1, "Вільярреал" - 56, "Атлетік" - 46, "Еспаньол" - 40,8, "Сарагоса" - 40, "Леванте" - 36, "Расінг" - 31, "Мальорка" - 30, "Мурсія" - 27,4, "Бетіс" - 24,2, "Осасуна" - 20, "Хетафе" і "Рекреатіво" - 18, "Вальядолід" - 15, "Альмерія" - 5,8.

Інформацію про бюджети італійських клубів і зарплатах гравців сміливо можна назвати відкритою. Ці дані регулярно з'являються в Інтернеті і друкованих ЗМІ. Можливо, вони і не вірні на 100, але дуже близькі до реальності.

Такі топ-клуби, як "Ювентус" і "Рома", котируються на фондовій біржі, і це автоматично веде їх до відкриття бюджетів. "Інтер" з "Міланом" обходяться без біржі, але в наш вік інформації і їх фінансова діяльність є прозорою. При цьому необхідно підкреслити важливу річ: всі провідні клуби спочатку збиткові або, у всякому разі, прагнуть до нуля в бюджеті. Пояснюють це тим, що величезні зарплати зірок разом з податками не дозволяють вийти в плюс ні за яких умов.

Та й про які плюси можна говорити, якщо діра в бюджеті "Інтера" за підсумками минулого сезону склала 206 мільйонів євро, а баланс наблизився до півмільярда.

Інші ж гранди італійського футболу отримують доходи наступним чином. "Мілан": 58 відсотків - продаж прав на телетрансляції, 12 - маркетинг, 10 - продаж квитків, 20 - спонсори та інше; "Інтер": 44 відсотки - телебачення, 13 - маркетинг, 13 - квитки, 30 - спонсори та інше; "Ювентус": 50 відсотків - телебачення, 19 - маркетинг, 4 - квитки, 27 - спонсори та інше.

Відкритість клубних бюджетів у Франції ґрунтується на тому, що розслідування фінансових порушень та судові процеси у цій країні відбуваються досить часто.

З великим відривом у французькому чемпіонаті лідирує "Ліон" - 145 мільйонів євро. Далі розташувалися "Марсель" - 97, "ПСЖ" - 70, "Бордо" - 53, "Монако" - 50. Закривають перелік "Метц" і "Лор'ян" - 24 і 23 мільйони євро.

Прозорість - обов'язкова умова, але, якщо виникають скандали, значить, подекуди має місце подвійна бухгалтерія.

Висновок. Отже, приклад провідних клубів Європи показує, що і на футболі можна заробляти гроші. Як видно, фінансові проблеми не оминають і такі гранди з їх довгою історією розвитку, мільярдними бюджетами та величезними арміями вболівальників. Але ці клуби вже пройшли процес становлення, на якому українські клуби нині перебувають. Тому їх досвід в оптимізації витрат, залученні додаткових коштів, веденні фінансової діяльності взагалі може бути прикладом для керівників вітчизняних команд.

Так, у європейських команд слід перейняти принцип прозорості при веденні фінансової діяльності. Також необхідно розробити механізм продажу медіаправ і розподілу телевізійних

доходів між командами вітчизняного чемпіонату. До того ж варто на законодавчому рівні посилити боротьбу з контрафактною продукцією, щоб усі кошти, зароблені від реалізації атрибутики, йшли безпосередньо на поповнення клубного бюджету. Таким чином бачимо, що для українського чемпіонату найбільш правильним і вдалим був би курс розвитку за англійською моделлю веденні фінансової діяльності і формування бюджету футбольного клубу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов С. Анализ доходности футбольных клубов // Ежедневник інвестора/ www.dailyinvestor.com.ua.
2. Просветов А. Бюджетные дела клубов стран "большой пятерки"//Террикон/ www.terrikon.dn.ua.
3. Светличный А. Футбол как бизнес//Футбол/ football.sport.ua.
4. Сколько тратят на футбол хозяева футбольных клубов?//[siteua.org/ sport.siteua.org](http://siteua.org/sport.siteua.org).

УДК 336:368.013

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Дунаєва К.С. група 6441м

Науковий керівник: д.е.н., професор НУК Рогов Г.К., кафедра фінансів
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв)
klimkoekaterina5@gmail.com

Актуальність теми. Страховий ринок України останнім часом стрімко розвивається. Проте зміни економічних умов породжують нові проблеми, від вирішення яких залежать його стабільність та дієвість. Найвищим пріоритетом для будь-якої страхової компанії є забезпечення високого рівня фінансової стабільності, оскільки будь-який натяк на реальну або потенційну фінансову нестабільність загрожує головній ідеї її бізнесу. В умовах процесу фінансової глобалізації та інтеграції стійкість страхових компаній стає одним з основних пріоритетів економічної політики держави, оскільки від цього залежать макроекономічна стабільність та економічне зростання в країні. У сучасних умовах ринкових відносин підвищуються вимоги до фінансової стійкості страхової компанії. У зв'язку з цим важливим є питання методів оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці напрямків забезпечення фінансової стійкості страховиків присвячено роботи українських і зарубіжних дослідників О. Гаманкової, Т. Гварліані, А. Жеребка, С. Луконіна, Ю. Слепухіної, Л. Шірінян. Проблемами вивчення зарубіжних методик оцінювання фінансової надійності займалися і вітчизняні вчені, такі як : Клепікова О. А., Опешко Н. С., Світлична О. С., Сорокіна Л. В., Ткаченко Н. В. та інші.

Мета роботи. Аналіз та узагальнення методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості страховика, виявлення основних проблем та недоліків в методології оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в Україні та розробка пропозиції щодо вирішення окреслених проблем, використовуючи міжнародний досвід .

Основна частина. У світовій та вітчизняній практиці для оцінювання фінансової стійкості страхових компаній застосовується комплекс кількісних та якісних методик оцінки (IRIS, NAIC, CAR), що проводяться органами державного управління або незалежними рейтинговими агентствами (Standard & Poor's, Moody's Investor Service, A.M. Best, Fitch IBCA, Moody's Investor Service та Weiss Research). При цьому аналіз економічного змісту, логіки, інструментарію та механізмів оцінювання фінансового стану страхових компаній у зарубіжних країнах на методичному рівні потребує перевірки запропонованих гіпотез на

емпіричному рівні, на базі зовнішніх джерел економічної інформації, а також результатів наукових досліджень і аналізу можливостей їх адаптації в Україні.

Методики оцінювання фінансової стійкості страхових компаній будуються на фундаментальному аналізі, що включають у себе аналіз їх фінансової звітності та показників, фінансового управління, фінансових конкурентних переваг, конкурентів і ринків. Вони фокусуються на загальному стані фінансів і розглядаються, як фактори. Застосовується також аналіз контрактів на акції, ф'ючерсів. У вітчизняній та зарубіжній науці та практиці не існує єдиного підходу до системи показників фінансової стійкості саме страхових організацій. У більшості методик пропонується оцінювати фінансову стійкість страхових організацій на основі системи показників фінансової стійкості будь-якої організації з адаптацією їх до галузевих особливостей цієї сфери.

Найстаріша система оцінювання – Insurance Regulatory Information System (IRIS) США є системою простих фінансових коефіцієнтів із діапазоном «нормальних значень». Впроваджені в середині 1970-х роках коефіцієнти IRIS змінювались у подальшому, але несуттєво. Основою для розрахунку більшості коефіцієнтів у системі IRIS є чистий прибуток. У тестах раннього попередження більшість коефіцієнтів розраховується на основі капіталу, під яким розуміють чисті активи, тобто активи за балансом за вирахуванням нематеріальних активів та зобов'язань за балансом. За тестами раннього попередження IRIS чисті премії не можуть перевищувати капітал більш ніж у 1-2 рази. З погляду систем США та Швеції, зміни можуть також бути негативними (але не більш ніж 10 -20 % за рік). Також встановлюється верхня межа (приріст не повинен перевищувати 20-50 % за рік). Доповненням показників IRIS є система скорінгу ризику Financial Analysis Solvency Tools (FAST), що також базується на коефіцієнтах. FAST була розвинута на початку 1990-х. На відміну від IRIS коефіцієнти FAST не розголошуються. Перевагою тесту FAST є наявність декількох діапазонів, що показують ступінь відхилення від «норми». У системі показників NAIS (США) вживають поняття нетто-премії, тоді як показники системи IRIS та тести раннього попередження використовують для розрахунку чисті (або чисті зароблені) премії [1].

Система показників оцінки фінансової стабільності у Канаді OSFI включають : зміну зростання активів, зміни зростання капіталу, чистий показник ризику, бруто-коефіцієнт ризику, зміну капіталу, показник заборгованості, надлишки допомоги, капітал і надлишок зобов'язань, необхідні ресурси, інвестиційний ризик, інвестиційну прибутковість, зобов'язання до активів, втрату за надлишок, повернення GAAP капіталу, розвиток капіталу. Варто зазначити, що у країнах Європи для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості страхових компаній використовуються системи відносних показників.

У Європейській страховій практиці для характеристики платоспроможності страховика використовується показник рівня достатності покриття власними коштами (CAR – Capital adequacy Ratio). У залежності від величини CAR, компанії дається певна оцінка достатності покриття власними коштами. Згідно із заданим показником, для закордонних страховиків, які здійснюють ризикове страхування, рекомендовані такі параметри оцінювання платоспроможності : достатне, нормальне, добре, надійне, зразкове [2].

Беручи до уваги іноземний досвід, для України необхідним є активна участь держави у розробці вимог, що відповідатимуть викликам сьогодення. Доцільним є перегляд вимог забезпечення платоспроможності страховиків:

1. Вимога дотримання мінімального розміру статутного капіталу має перевірятися не лише на дату державної реєстрації компанії, а й кожні 3 роки її безперервного функціонування. Якщо фактична величина капіталу виявиться менше встановленого рівня, компанія повинна збільшити його. В страхуванні можливі випадки, коли страхові виплати здійснюються після закінчення дії договору, тому у міжнародній практиці коректною вважається фінансова звітність, що була скорегована через 3 роки після її початкового формування.

2. У вітчизняному законодавстві прописана вимога лише до наявності гарантійного фонду страхової компанії. Тому нічого не зобов'язує страховика формувати і нарощувати його в достатньому для забезпечення фінансової стійкості обсязі. Зважаючи на це, повинен бути

чітко встановлений його мінімальний рівень відповідно до теперішньої кон'юнктури ринку і галузі страхування. Відсутність єдиного підходу до обчислення рівня фінансової стійкості не дає можливості оцінити компанії між собою і обрати найкращу [3]. Однак, дана методика реалізується через запровадження Тестів раннього попередження. Необхідним є таке оновлення Тестів:

- вони повинні носити не рекомендаційний, а обов'язковий характер, оскільки при наявності вибору здійснювати розрахунок чи ні, страхові компанії, що знають про своє нестійке положення, мають можливість його приховувати від клієнтів;
- реалізація заходів пруденційного нагляду на основі результатів обрахунку Тестів, тобто в разі отримання незадовільних показників, такі страховики повинні підпадати під посилений нагляд, тоді ж як до компаній, що отримали значення фінансових показників на високому рівні, застосовується помірний нагляд;
- оновлення як методики розрахунку Тестів, що складені за старими формами фінансової звітності, так і розрахунку коефіцієнтів оціночної шкали, що відповідають сучасній ситуації на страховому ринку.

При реалізації вищезазначених рекомендацій Тести раннього попередження можуть стати одним із превентивних заходів уникнення кризового становища компанії.

У країнах із розвинутою фінансовою системою з метою надання клієнтам повної та достовірної інформації про фінансову стійкість страхової компанії застосовують рейтингові оцінки незалежних рейтингових агентств [4]. Рейтингування страхової компанії є відносно новим для України інструментом, який дозволяє донести до стейкхолдерів інформацію про надійність тих чи інших учасників страхового ринку. Світова практика показує, що рейтинг фінансової інституції створюється для оцінки її фінансової стійкості і впливає на формування її іміджу. Існує багато підходів до трактування поняття «рейтинг фінансової стійкості страхової компанії», однак, треба сказати, що найбільш комплексне визначення надає Н.В. Ткаченко, яка пояснює його як «інтегрований показник, що є результатом комплексного та багатофакторного аналізу діяльності страховиків та, який, через використання одноманітних критеріїв, дозволяє порівнювати показники діяльності страхових компаній з метою характеристики їх фінансового стану та здатності виконувати свої зобов'язання як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, незважаючи на прояви різноманітних ризиків, а також виступає як потужний інструмент контролю, аналізу, моніторингу, прогнозування та основа для планування і напрацювання подальшої стратегії розвитку страховика».

Посилення уваги суспільства до рейтингової оцінки страхових компаній викликана двома основними причинами:

- клієнти та партнери вітчизняних страховиків не завжди мають доступ до достовірної фінансової інформації страхових компаній, що унеможливорює проведення аналізу їхньої фінансової стійкості;
- сучасний страховий ринок характеризується значною конкуренцією, а тому страховики повинні приділяти значну увагу вивченню позицій конкурентів та визначенню конкурентоспроможності їх продуктів.

В залежності від характеру та обсягу інформації, що використовується для присвоєння рейтингу компанії, прийнято виділяти два його види: добровільний рейтинг та публічний (кваліфікований). Особливістю та перевагою добровільного рейтингування є можливість використання більших масивів інформації, адже разом із загальнодоступними даними, компанія, яка виступала замовником процесу рейтингування, надає внутрішні дані для оцінки. В разі проведення публічного рейтингування використовується загальнодоступна інформація страховика, що подана у фінансовій звітності. Як результат, детальний аналіз діяльності не проводиться, а якісні показники діяльності фактично не використовуються або їх використання зведене до мінімуму. При цьому, необхідно зазначити, що надзвичайно важливим в ході здійснення рейтингування є врахування характеру діяльності конкретної

страхової компанії, адже прослідковується специфічність діяльності в залежності від галузі страхування – необхідно використовувати різні (неоднотипні) фактори для оцінки [5].

Рейтинги фінансової стійкості у страховому бізнесі виконують 3 ключові функції, а саме: інформаційну, регулюючу та маркетингову. Основною функцією процесу рейтингування безумовно є інформаційна, що полягає у висвітленні проаналізованих вхідних даних в узагальненому вигляді. Таким чином, всі зацікавлені сторони можуть проводити порівняльний аналіз страхових компаній з метою швидшого прийняття управлінських рішень. Регулююча функція простежується у намаганні страховиками покращити власні показники діяльності з метою отримання високих рейтингових оцінок, адже, як показує практика, в разі присвоєння страховій компанії рейтингу, нижчого за визначений рівень, потенційні й наявні клієнти бажають припинити роботу з такою компанією. Маркетингова функція проявляється у використанні страховиками високого рейтингу як додаткового інструменту впливу на споживачів страхових послуг з метою підтвердження стабільної діяльності. Рейтингування здійснюється професійними незалежними рейтинговими агентствами, які є обов'язковим елементом інституційної структури розвинутого фінансового ринку.

Сьогодні рейтингові послуги надають уже близько 100 агентств у більш, ніж у 115 країнах світу. Їх методології за своєю сутністю доволі подібні, однак існують певні відмінності у критеріях оцінки фінансової стійкості страхових компаній, а також у визначенні їх вагової частки при присвоєнні рейтингу. Проте спільною залишається мета рейтингування – визначення рівня фінансової стійкості страховика. При цьому, рейтингове агентство досить детально наводить групи показників, як кількісних, так і якісних, що використовуються при оцінюванні. Однак, вагомість кожного з показників у загальній оцінці є закритою інформацією і тримається в секреті, так само як і алгоритм розрахунку показника.

Реалії українського сьогодення демонструють неготовність вітчизняних страховиків користуватися послугами визнаних рейтингових агентств. Серед причин виділяють наступні:

- послуга замовлення рейтингу є достатньо дорогою і варіюється від 60 до 100 тис. дол. США, залежно від іміджу агентства й масштабів перевірки;

- побоювання отримати низький рейтинг, адже капіталізація українських компаній зростає низькими темпами і навіть лідерів вітчизняного страхового ринку не можна зарахувати до грандів страхового бізнесу;

- якщо компанія вже отримала міжнародний рейтинг, а надалі відмовляється від процедури його отримання або її рейтинг знизився, про це буде проінформовано всю страхову й перестрахову спільноту, що відповідно матиме негативний вплив на бізнес такої компанії. Крім того, за міжнародними стандартами рейтинг компанії, як правило, не може бути вище суверенного рейтингу країни, в якій вона розташована;

- більшість страхових компаній України працюють в межах національного страхового ринку і тому не можна говорити про доцільність проведення такої вартісної оцінки.

Для того, щоб створити в Україні ефективну систему оцінювання фінансової стійкості страхових компаній, необхідно запровадити самостійну методику оцінки фінансової стійкості, яка базуватиметься не лише на відносних показниках, що використовуються в Тестах раннього попередження, а і на Принципах сталого страхування, включаючи в себе екологічну та соціальну складові як фактори визначення ризиків в страховому бізнесі. Вважаємо за доцільно запропонувати систему наступних показників:

1. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії за допомогою відносних показників:

- капітал страхової компанії та показник змін в капіталі;
- оцінка вимог ліквідних активів;
- сума чистих премій за всіма полісами та показник її змін;
- показник незалежності від перестраховування;
- показник ризику страхування;
- виплати і витрати страхової компанії за певний період;

- сума чистих зароблених премій;
- показник обсягів (андерайтингу);
- чистий прибуток/збиток;
- показник дебіторської заборгованості;
- загальна сума зобов'язань;
- показник платоспроможності;
- чисті страхові резерви та показник відношення їх до капіталу;
- показник дохідності/дохідності інвестицій;
- середній обсяг фінансових інвестицій протягом року.

2. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії за допомогою стратегічних показників сталого розвитку (соціальна та екологічна складові):

- Показник задоволення працівників страхової компанії.
- Ефективність роботи працівника.
- Показник плинності кадрів.
- Показник оцінки кількості клієнтів страхової компанії за певний період.
- Зростання курсу акцій страхової компанії.
- Показник оцінки екологічних ризиків.
- Частка екологічного податку в операційних витратах.
- Показник врахування кількості наданих полісів, в яких оцінюються екологічні

ризиків.

Висновки. Оскільки в Україні існує необхідність оцінювання та порівняння фінансової стійкості вітчизняних та зарубіжних компаній на предмет забезпечення публічності та прозорості результатів фінансової та рейтингової оцінки, доцільно застосовувати зарубіжні моделі та адаптувати їх до міжнародних стандартів фінансової звітності. Важливою умовою для цього є напрацювання узагальненої рейтингової оціночної системи показників фінансової стійкості страхових компаній, підвищення ступеня контролю за етапністю фінансової оцінки страхових компаній, врегулювання законодавчих вимог щодо сфери перестрахування. З огляду викладене вище, об'єктивною є необхідність розроблення стандартів рейтингування, що враховують особливості українського страхування. Доцільним є створення єдиного Національного рейтингового агентства, що буде уповноважене Регулятором на проведення обов'язкового рейтингування страхових компаній на щорічній основі. Основою рейтингу повинні слугувати не лише фінансові показники, розраховані за певний період. Мають також враховуватися якісні показники діяльності – місце компанії на ринку, регіональна мережа відділень, задоволеність клієнтів, якість управління компанією тощо.

Вище запропонована система оцінювання фінансової стійкості страхових компаній дасть більш ефективний результат щодо оцінки фінансової стійкості компаній в страховому бізнесі. Створена методика оцінки фінансової стійкості базується не лише на відносних показниках, що використовуються в Тестах раннього попередження, а і на Принципах сталого страхування, враховуючи стратегічні показники та включаючи в себе екологічну та соціальну складові як фактори визначення ризиків в страховому бізнесі. Треба відзначити, що така система оцінки дасть можливість більш точно оцінити фінансову стійкість страхових компаній, сприятиме корпоративному розвитку та розвитку сталого страхування, а також дасть можливість страховим компаніям передбачити динаміку своєї фінансової стійкості та підштовхне до виправлення та покращення умов розвитку страхового механізму в цілому, дасть можливість збільшити рівень фінансової стійкості страхової компанії шляхом підвищення показників з соціальною та екологічною складовими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Європейські стандарти платоспроможності страхових компаній (Solvency 1 та Solvency 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/015.htm. – Назва з екрану.

2. Клепікова О. А. Розробка моделей оцінки економічної спроможності страхової компанії з використанням сучасних технологій імітаційного моделювання / О. А. Клепікова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 2(1). – С. 32-39.

3. Лопата О. О. Система оцінки фінансової стійкості страхової компанії [Текст] / - О. О. Лопата, Н. О. Кобилиця, Л. Л. Лялька // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.техн. пр. Львів : НЛТУ України, 2009. – Вип. 19.5. – С. 191-196.

4. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

5. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній (методологія оцінки та механізми забезпечення): дис. д-ра економ. наук : спец. 08. 00. 08 – гроші, фінанси і кредит / Н. В. Ткаченко; ДВНЗ «УАБС НБУ» – Суми, 2011. – 418 с.

УДК 338.22

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Єрціян М.Г.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пашенко О.В.

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
mariayeritsyan@gmail.com

Розглянуто особливості визначення вартості підприємств в умовах ризику. Визначено ключові параметри, які потрібно врахувати при оцінці вартості підприємства. Узагальнено показники, що дозволяють підвищити «якість» оцінки.

Ключові слова: *вартість підприємства, ринкова вартість, ризик, невизначеність.*

За стандартами багатьох країн поняття "ринкова вартість" означає найбільш ймовірну ціну, яка сформується при продажі об'єкту власності на вільному конкурентному ринку при дотриманні усіх необхідних для продажу умов, під якими розуміються, в тому числі й наступні: покупець і продавець мають повну інформацію для прийняття рішень і діють обачно, угода купівлі-продажу не є вимушеною ні для одної зі сторін, що беруть в ній участь. Наряду з ринковою вартістю існує поняття "обґрунтована ринкова вартість", під якою розуміється ціна, за якою здійснюється акт купівлі-продажу власності, коли обидві сторони зацікавлені в угоді, діють не за примусом, мають достатньо повної інформації про умови угоди і вважають їх справедливими.

Визначення вартості фірми не може обмежуватися оцінкою її нерухомості й інших активів. В переважній більшості випадків завод або фабрику купляють не для того, щоб її закрити, а майно продати частинами, хоча і такий варіант не виключення. Скоріш за все подібна покупка обумовлена наміром випускати продукцію й отримувати прибуток. Тому необхідно проводити комплексну оцінку вартості усіх активів підприємства з урахуванням отримання майбутнього прибутку, а також оцінка ряду факторів, таких як "добре ім'я" фірми, торгова марка, місце її знаходження, володіння новими технологіями, ліцензіями, наявність кваліфікованих кадрів тощо. Оцінка всіх цих елементів в економічних термінах, прийнятих в розвинених країнах, називається оцінкою бізнесу, пов'язаного з даною фірмою.

Законодавчо встановлено, що підприємницька діяльність є ризиковою, тобто дії учасників підприємництва в умовах ринкових відносин, конкуренції, функціонування всієї системи економічних законів не можуть бути з повною визначеністю розраховані і здійснені. Багато рішень в підприємницькій діяльності доводиться приймати в умовах невизначеності, коли необхідно вибирати напрям дій з декількох можливих варіантів, здійснення яких складно передбачити (розрахувати). Щоб оцінити чи отримає дана фірма в майбутньому дохід і

наскільки він буде стабільним в процесі оцінки вартості підприємства слід оцінити ступінь ризику.

Основною ціллю фінансового аналізу є отримання невеликої кількості ключових (найбільш інформативних) параметрів, що дають об'єктивну й точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін в структурі активів і пасивів, в розрахунках з дебіторами й кредиторами. Важливим при цьому є розуміння, на якому етапі розвитку бізнесу власник почне отримувати доходи, і з якими альтернативними видатками це пов'язано.

Використання в розрахунках фінансових коефіцієнтів (показників) дає можливість підвищити «якість» оцінки й сформулювати об'єктивний висновок про фінансовий стан підприємства, оскільки дозволяє визначити те коло відомостей, які є важливими для користувачів фінансової звітності з точки зору прийняття рішень, а також дає можливість глибше оцінити положення даної звітної одиниці в системі господарювання та тенденції його зміни, врахувати всі можливі ризики для даного бізнесу.

Ціна підприємства відображає його виробничі й фінансові можливості, стан на ринку, перспективи розвитку. Відповідно, в аналогічних підприємствах має співпадати співвідношення між ціною й найважливішими фінансовими параметрами, такими як прибуток, дивідендні виплати, обсяг реалізації, балансова вартість власного капіталу. Порівняння основних фінансових показників з відповідними показниками аналогічних підприємств, що функціонують в тій же сфері економічної діяльності, дозволяє оцінити відносний фінансовий стан даної фірми в сегменті бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Делас В.А. Визначення вартості капіталу вітчизняних підприємств / В.А. Делас // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. X Міжнар. наук. практ. конференції, 29—30 жовтня 2015 р. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — С. 74—76.
2. Карцев П.В. Обзор практики применения доходного подхода к оценке бизнеса / П.В. Карцев, А.А. Аканов // Вопросы оценки. — 2016. — № 2. — С. 2—19.
3. Мамонтова Н.А. Управління вартістю компанії: теоретико-методологічні аспекти / Н.А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. — 2015. — № 8 (110). — С. 135—139.
4. Мамонтова Н.А. Побудова системи управління вартістю компанії / Н.А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 1 (103). — С. 21—26.
5. Петленок Ю.В. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс]: навч. посібник / Ю.В. Петленко. — К.: Кондор, 2015. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) . — Заголовок з екрану.
6. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібн. / Г.І. Філіна. — 2-ге вид., перероб. та допов. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — С. 320.
7. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2014. — 375 с.
8. Ющенко А. Підходи та методи оцінки вартості бізнесу в сучасних умовах / А. Ющенко // Економічний аналіз. — 2015. — № 8(1). — С. 343—346.

УДК 658.15.012.8

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Єфімова Г.В.

hanna.yefimova@nuos.edu.ua

Марчук А.М.

amarcuk151@gmail.com

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

Розглянуто передумови та необхідність формування послідовності оцінки фінансової безпеки підприємства. Обґрунтовано застосування комплексного підходу до оцінки, який розкриватиме рівень безпеки всіх функціональних складових фінансової безпеки. Визначені і проаналізовані етапи послідовності оцінювання фінансової безпеки підприємства та визначена можлива структура показників, а також їх вагомість.

Ключові слова: фінансова безпека, оцінка безпеки, фінансові ризики, функціональні складові безпеки, інтегральний рівень безпеки.

Враховуючи складність та багатоаспектність фінансової безпеки підприємства, підвищення ступеню впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства і в цілому на результати виробничо-господарської діяльності, що призводить до зростання загрози втрати фінансової стійкості й банкрутства підприємства, на нашу думку, варто використовувати комплексний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства, що включатиме оцінку фінансового стану підприємства, оцінку рівня безпеки функціональних складових фінансової безпеки та оцінку фінансових ризиків.

Запропонований підхід дозволить здійснити ґрунтовну оцінку фінансової безпеки, оскільки дозволяє проаналізувати фінансовий стан підприємства, який є індикатором фінансового потенціалу підприємства, враховує рівень безпеки функціональних складових безпеки, що є основою для визначення загального рівня безпеки, та включає оцінку фінансових ризиків та загроз, які впливають на діяльність підприємства, що є підґрунтям для побудови ефективної фінансової стратегії та механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

На першому етапі комплексної системи оцінки фінансової безпеки підприємства відбувається створення інформаційної бази дослідження, що ґрунтується на своєчасному отриманні повних та достовірних даних щодо фінансових ресурсів підприємства та їх потоків, фінансового стану й основних результатів фінансової діяльності підприємства. Інформаційною базою для розрахунку складових фінансової безпеки підприємства слугують дані фінансової звітності, первинного бухгалтерського та управлінського обліку.

На другому етапі формується система показників для оцінювання рівня фінансової безпеки, яка визначається на основі звітності підприємств, що забезпечує, з одного боку, здійснення максимально ємного й достовірного аналізу, а з іншого – можливість швидкого одержання інформації для їх розрахунків, що підвищує практичну цінність запропонованої системи оцінки та спрощує її використання у діяльності вітчизняних підприємств.

Третій етап передбачає оцінку фінансового стану підприємства. Об'єктивну оцінку фінансового стану можна отримати лише на основі розрахунку фінансових показників, які виступають індикаторами діяльності певного підприємства. Оскільки за допомогою аналізу одного показника неможливо отримати повне уявлення про діяльність підприємства, для оцінки фінансового стану використовується система показників, упорядкована за певними ознаками, де кожен показник характеризує кількісну та якісну сторону стану або розвитку певного суб'єкта або явища у взаємозв'язку з іншими показниками, при цьому не дублюючи

їх, що дозволяє отримати комплексну оцінку. Для визначення фінансового стану підприємства, вважаємо за доцільне, використати наступну систему показників:

- показники ділової активності підприємства (коефіцієнти оборотності капіталу, оборотних активів, дебіторської заборгованості, власного капіталу та кредиторської заборгованості), що дозволяють проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства та характеризують швидкість обертання фінансових ресурсів підприємства;

- показники рентабельності підприємства (рентабельність чистого оборотного капіталу, позикового капіталу, власного капіталу, загального капіталу), які дозволяють визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання;

- показники фінансової стійкості підприємства (коефіцієнти незалежності, фінансового левериджу, заборгованості, маневреності, довготермінового залучення коштів, фінансової стійкості, довгострокових зобов'язань та поточних зобов'язань) характеризують структуру джерел фінансування підприємства та рівень його незалежності від зовнішніх ресурсів;

- показники ліквідності та платоспроможності підприємства (коефіцієнти абсолютної ліквідності, термінової ліквідності, загальної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості), які розраховуються за даними балансу та дозволяють визначити спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання.

На підставі узагальнення результатів аналізу фінансового стану підприємства готується висновок, який містить у собі загальну оцінку фінансового стану підприємства на останню звітну дату і динаміку його зміни. Крім того, на даному етапі здійснюється виявлення тих напрямків у діяльності підприємства, в яких виникають проблеми, а також досліджуються причини, що їх зумовили. Зокрема, за результатами оцінки фінансового стану, можна розробити заходи щодо покращення структури капіталу, відновлення платоспроможності, підвищення рентабельності, визначити оптимальний розмір потрібних підприємству оборотних активів, виявити резерви підвищення ефективності функціонування підприємства та перспективи його розвитку, попередити виникнення фінансової кризи на підприємстві.

На наступному етапі відбувається оцінка фінансових ризиків, що дозволяє визначити імовірність та розмір втрат. Для оцінки фінансового ризику та формування об'єктивної узагальнюючої оцінки фінансової безпеки підприємства, вважаємо за доцільне використовувати підхід, який включає оцінку фінансово-кредитних (загально-фінансових) і фінансово-інвестиційних ризиків.

Фінансово-кредитні ризики оцінюються шляхом розрахунку ефекту фінансового важеля та сили впливу фінансового важеля. Чим вища сила впливу фінансового важеля, тим більший фінансовий ризик, пов'язаний з підприємством. Фінансово-інвестиційний ризик оцінюється на основі індексу дохідності. Відповідно, чим вище значення індексу, тим меншим можна вважати ризик фінансово-інвестиційної діяльності на підприємстві. На наш погляд, використання зазначеного підходу дасть змогу ефективно оцінити ступінь фінансового ризику, а отже ризику зменшення рівня фінансової безпеки підприємства.

На п'ятому етапі відбувається визначення рівня фінансової безпеки функціональних складових. Даний етап є основним для розрахунку загального рівня фінансової безпеки підприємства, оскільки дає змогу визначити рівень безпеки як функціональних складових, так і інтегральний рівень безпеки за функціональними складовими.

На заключному етапі відбувається систематизація отриманої інформації та інтерпретація результатів дослідження, що є підґрунтям для визначення рівня фінансової безпеки підприємства.

Запропонованій системі оцінки фінансової безпеки підприємства притаманні такі особливості:

- комплексний характер (включає систему оцінки фінансового стану, як індикатора фінансової безпеки підприємства, оцінку функціональних складових безпеки та оцінку фінансових ризиків);

- простота розрахунку (розрахунки запропонованих показників оцінки фінансової безпеки не потребують додаткових вмінь та навичок від працівників підприємства);

- прикладний характер (простота розрахунку та використання показників оцінки фінансової безпеки підприємства, розрахунок яких базується на фінансовій звітності підприємства);
- об'єктивність оцінювання (оцінювання фінансової безпеки пропонується здійснювати відносно нормальних значень показників та шляхом відстеження їх зміни у динаміці);
- інтегрованість у загальну систему оцінки діяльності підприємства (оцінка фінансової безпеки є складовою оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства).

Практичне значення запропонованої системи оцінки фінансової безпеки підприємства полягає у розробленому комплексному підході до визначення фінансової безпеки, що дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських фінансових рішень, оскільки дає можливість діагностувати комплекс зовнішніх і внутрішніх ризиків та визначити конкретні заходи для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Висновок. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства має проводитися за певною послідовністю з метою системності і об'єктивності результатів. Запропонований підхід дозволить здійснити ґрунтовну оцінку фінансової безпеки, визначити фінансові ризики та загрози, які впливають на діяльність підприємства, що є основою для побудови ефективної фінансової стратегії та розробки сучасного механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галушак В. В. Фінансова стійкість та фінансова стратегія підприємства як ефективне формування та використання фінансових ресурсів / В. В. Галушак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №4. – С. 810–813.
2. Олексюк Т. В. Стратегія управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування: теоретичний аспект / Т. В. Олексюк. – Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. Вип. 7. – С. 438–442.
3. Сусіденко О. В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методи, практика : монографія / О. В. Сусіденко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 128 с.
4. Тимошенко К. С. Структура механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / К. С. Тимошенко // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Економіка. – 2013. – № 7 (3), Т. 21. – С. 89–96.
5. Тюленєва Ю. В. Інтеграційний підхід визначення ризиків підприємства / Ю. В. Тюленєва // Ефективна економіка. – 2013. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1716>.
6. Malyk O. Financial security assessment as an instrument of an enterprise financial strategy formation / O. Malyk // International Journal of Economics and Society. – Memphis : ICES Foundation, 2015 August. – Issue 3. – P. 87–95.

УДК 339.137:339.5

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Ковальчук С.В., магістрант кафедри економіки та організації виробництва
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація. Розглядаються причини низької конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників, чинники підвищення якості продукції на усіх підприємствах та шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, продукція, підприємство.

Вступна частина. Конкуренція є одним із інструментів, що регулює внутрішні економічні взаємовідносини в країні. Більшість промислових підприємств змушені вступати у

протистояння за місце на ринку, керуючись лише бажанням покращити свою фінансову звітність, не беручи до уваги той факт, що саме сукупність всіх промислових потужностей підприємств складає цілісну економічну систему, яка не може існувати окремо від діяльності кожного з її учасників.

В жорсткому конкурентному середовищі вітчизняні підприємства можуть успішно діяти завдяки створенню механізму забезпечення стійкого стану на ринку. Економічну стійкість підприємств на конкурентному ринку сучасна теорія і практика поєднує з забезпеченням конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність характеризує властивість об'єкта задовольняти певну конкретну потребу в порівнянні з аналогічними об'єктами ринку. Її можна розглядати стосовно найрізноманітніших об'єктів: проектно-конструкторської документації, технології виробництва продукції, окремого проекту, підприємства, галузі, регіону, країни в цілому.

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі проблеми щодо підвищення конкурентоспроможності продукції вже достатньо висвітлені. Про це свідчать численні теоретичні дослідження таких вчених як Адам Сміт, Ізраїль Кірунер, Джеймс Мур, Фрідріх фон Хайек, Йозеф Шумпетер. Серед сучасних вчених можна виділити М. Гельвановського, М. Книша, Е. Кочетова, А. Юданова, О. Білоруса, Д. Лук'яненка, Б. Губського та ін. Більшість із них розглядають конкурентоспроможність у єдиній системі (підприємства, галузі або промисловості в цілому). При цьому той фактор, що саме конкурентоспроможність виготовлюваної продукції безпосередньо чи опосередковано визначає рівень конкурентоспроможності об'єктів більш високого рівня в наукових роботах недостатньо розкритий.

Це означає, що підвищення конкурентоспроможності продукції повинно безпосередньо ініціювати ріст рівня конкурентоспроможності підприємств, галузей, окремого сектора економіки, країни в цілому.

Основною метою результатів досліджень, викладених в даних тезах, є обґрунтування типових заходів стосовно підвищення конкурентоспроможності відповідних видів продукції.

Основна частина. Поняття конкурентоспроможності інтерпретується і аналізується в залежності від економічного об'єкту і суб'єкту, який розглядається. Найчастіше її розглядають:

1) за об'єктом - конкурентоспроможність товару – його ступінь відповідності на певний момент вимогам цільових груп споживачів або обраного ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними і т.д.

2) за суб'єктом - конкурентоспроможність фірми – рівень її компетенції відносно інших фірм-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу.

Безумовно, критерії, характеристики і фактори динаміки конкурентоспроможності на рівні товару, фірми, корпорації, галузі, національного господарства або нації мають свою специфіку. Так, конкурентоспроможність продукції трактують як комплекс споживчих і вартісних характеристик, які визначають його успіх на ринку, тобто спроможність саме даного товару бути обміненим на гроші в умовах широкої пропозиції до інших конкуруючих товаровиробників.

Серед причин низької конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників можна виділити:

- низькі темпи науково-технічного прогресу;
- відсутність моральних і матеріальних стимулів до підвищення якості продукції і розширення її асортименту, оновленню виробничого апарату і впровадженню новітніх технологій виробництва;
- фізичний і моральний знос основних виробничих фондів і технологій, що використовуються;
- недостатня розвиненість систем широкомасштабного безперервного навчання фахівців з якості, в тому числі керівників підприємств, сучасній ідеології управління якістю;

- значні матеріальні витрати, які повинні бути передбачені в програмах розвитку галузей, зважаючи на потребу гармонізації українських стандартів, законодавчої та нормативної бази з вимогами європейських стандартів, норм і правил та невизначеність джерел їх фінансування;

- у зв'язку з впровадженням гармонізованих з європейськими і міжнародними вимогами стандартів;

- не готовність багатьох суб'єктів господарювання до об'єктивно необхідного технічного переоснащення підприємств, освоєння сучасних технологій, нового випробувального обладнання, впровадження та сертифікації систем управління якістю, що вимагає значних коштів (інвестицій, кредитів тощо) та державної підтримки в умовах нерозвинутого ринку, недостатньої внутрішньої конкуренції; - недостатнє усвідомлення товаровиробниками переваг виробництва екологічно чистих продуктів харчування;

- відсутність належних умов для формування зацікавленості суспільства, виробників до проблем навколишнього середовища та удосконалення заходів, спрямованих на його охорону через впровадження міжнародних стандартів з управління навколишнім середовищем ISO 14000.

Ці особливості викликали вкрай низьку конкурентоспроможність продукції українських підприємств і поставили задачу її підвищення в розряд першочергових життєво важливих задач.

Поняття «конкурентоспроможність» можна визначити як здатність в процесі суперництва досягати кращих результатів в якійсь діяльності, сфері функціонування. Для окремих видів продукції певного функціонального призначення існування економічного суперництва за споживачів (ринки збуту) є очевидним фактом. Для продукції має місце і конкуренція за відповідні ресурси, необхідні для виробництва і реалізації. При чому в залежності від виду необхідних ресурсів конкуренція за них може здійснюватися між різними підприємствами на відповідних ринках, так і всередині даного підприємства [7].

Зазвичай на базі одного підприємства можна здійснити випуск різних видів продукції. Тому можна стверджувати, що альтернативні види продукції конкурують за виділення для їх виробництва відповідної сировини і матеріалів, виробничих потужностей, промислово-виробничого персоналу, транспортних засобів, приміщень та інших елементів, які забезпечують нормальне здійснення процесів виробництва, збереження і збуту продукції.

За останні роки багато підприємств України досягли значних успіхів в галузі просунення своєї продукції на міжнародні ринки, підвищення її якості, але вступ до СОТ вимагає більш жорстких заходів щодо підвищення конкурентної спроможності продукції на світовому ринку.

До важливих і ефективних шляхів цілеспрямованого підвищення якості та конкурентоспроможності продукції на світовому і національному ринках небезпідставно відносять поліпшення стандартизації як головного інструменту фіксації і забезпечення заданого рівня якості. Адже саме стандарти і технічні умови відображають сучасні вимоги споживачів щодо технічного рівня та інших якісних характеристик виробів, тенденції розвитку науки і техніки.

Однак у ринкових умовах господарювання організаційні чинники підвищення якості продукції на усіх підприємствах повинні мати більш широке використання. До таких чинників необхідно відносити:

- запровадження сучасних форм і методів організації виробництва та управління ним, які уможливають ефективне застосування високоточної техніки і прогресивної (бездефектної) технології;

- удосконалення методів технічного контролю і розвиток масового самоконтролю на усіх стадіях виготовлення продукції;

- розширення прямих господарських зв'язків між продуцентами і споживачами продукції; - вивчення і запровадження позитивного досвіду, накопиченого зарубіжними і

вітчизняними підприємствами у галузі проектування і виготовлення високоякісних виробів тощо.

Для підвищення якості продукції необхідно запровадити сучасний комплекс систем управління якістю, який включає в себе:

- 1) Визначення доцільності впровадження системи управління якістю та сфери її поширення.
- 2) Розробку організаційного механізму системи управління якістю.
- 3) Доведення ідеї поліпшення якості до кожного працівника підприємства та впровадження системи управління якістю.
- 4) Опрацювання та впровадження заходів управління якістю.

На даний час об'єктивні і суб'єктивні труднощі не дозволяють значній кількості підприємств скористатися перевагами цієї необхідної в Україні системи. У регіоні розташування багатьох з них відсутні місцеві сертифікаційні фірми, які б надавали рекомендації з впровадження означеної системи[6].

Висновки. Безперечно, конкурентна спроможність продукції є найсуттєвішим чинником, від якого залежить конкурентна спроможність підприємства в цілому. Тому перш за все, необхідно створити гідні умови для впровадження способів підвищення конкурентних переваг продукції вітчизняних підприємств перед вступом до СОТ. Узагальнивши, можна виділити наступні способи підвищення конкурентоспроможності продукції: зниження витрат на виробництво, собівартості та ціни; покращення технічних характеристик, параметрів надійності та дизайну; гнучка маркетингова та товарна політика; удосконалення маркетингових досліджень та реклами; проведення сертифікації продукції.

СПИСОК ВИКОРАСТИНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про заходи щодо підвищення якості вітчизняної продукції: Указ Президента України від 23 лютого 2001р. №113/2001// rada.riev.ua.
2. Бондаренко С., Бокій В. Про механізм формування конкурентоспроможності продукції промислового підприємства // Економіст. – 2011. - № 9. – С. 58-59
3. Гарачук Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю. Актуальні проблеми економіки. 2016. №2. 60 – 65 с.
4. Донець Л. І., Донець А.А. Базові принципи сучасної парадигми управління конкурентоспроможністю підприємства // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2012. № 1 (5). Т. 2. 101 – 106 с.
5. Кміть В.М. Оптимізація накладних витрат у забезпеченні підвищення конкурентоспроможності продукції // Фінанси України. – 2012. - №9. – С.58-66
6. Марченко Т.Б. Методика впровадження системи управління якістю на підприємстві// Актуальні проблеми економіки. – 2005. - №12. – с.152-156.
7. Савчук С.И. Уровень конкурентоспособности и результаты конкурентной борьбы: проблемы корректного использования показателей. // Актуальні проблеми економіки. – 2017. - №6. – с.124-132
8. Сидора Т.Ю. Критерії оцінювання ефективності діяльності підприємства / Т.Ю.Сидора // Ефективна економіка. - 2012. - №7. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1298>
9. Хмеленко І. І. Дослідження підходів щодо управління конкурентоспроможністю підприємства // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». 2010. № 60. [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2010_60/NTU_XPI_60_2010_9.pdf

Kovalchuk SV, Master of Economics and Production Organization
Ways to increase product competitiveness

Abstract. The reasons for the low competitiveness of Ukrainian producers' products, factors of improving the quality of production at all enterprises and ways of improving the competitiveness of products are considered.

Keywords: competitiveness, products, enterprise.

Ковальчук С.В., магістрант кафедри економіки та організації виробництва

Анотація. Розглядаються причини низької конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників, чинники підвищення якості продукції на усіх підприємствах та шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, продукція, підприємство.

УДК 336

ОРГАНІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО УПРАВЛІННЯ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Лощинська С. В., студент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

loshynskay1997@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячено дослідженню підходів до розуміння бюджетування як технології управління. Розглянуто поняття «бюджетування» .. Виділено складові бюджетного процесу як управлінської категорії. Наведена організаційна та фінансова структура на виробничому підприємстві. Показана система бюджетів. Запропоновані мотиваційні механізми через центри фінансової відповідальності та інформаційне забезпечення системи бюджетів.

Ключові слова: бюджетування, бюджетування як технологія управління, технологія бюджетування, бюджет, система бюджетів.

Вступна частина. Актуальною проблемою, яку необхідно вирішувати виробничим підприємствам України на сучасному етапі, є відновлення конкурентних позицій на світових ринках. У цій ситуації виникає необхідність розробки і освоєння більш ефективних управлінських технологій. У міжнародній практиці добре зарекомендувала себе одна з них – бюджетування. Це управління бізнесом, яке забезпечує досягнення стратегічних цілей за допомогою бюджетів на основі збалансованих фінансових показників. Бюджетування використовується в ситуаціях, коли керівники і власники прагнуть отримати точну, оперативну і структуровану інформацію про стан виробництва, коли виникає необхідність пошуку шляхів побудови раціональної структури витрат, при реструктуризації підприємства.

По суті бюджетування – це організаційно-економічний комплекс, інтегрований в загальну систему управління. Його основними атрибутами є:

- надання структурним підрозділам статусу центрів відповідальності та побудова на їх основі фінансової структури підприємства;
- розробка системи взаємопов'язаних бюджетів для кожного центру відповідальності, включаючи консолідований бюджет підприємства;
- використання бюджетів як спеціальних носіїв управлінської інформації при розробці механізмів контролінгу і як сполучних елементів в системі взаємодії всіх рівнів управління.

Ціль цієї роботи полягає у показі бюджетування як управлінської технології та демонстрації операційної системи підприємства.

Основна частина. Розуміння бюджетування з точки зору системи управління підприємством засновано на реалізації функцій управління, таких як планування, облік, контроль, аналіз, координація, мотивація та організація. Бюджетування забезпечує реалізацію

цих функцій через систему формування бюджетів, контролю відхилень від них, координації центрів фінансової відповідальності з метою виконання зведеного бюджету підприємства.

Бюджетування як технологія управління дає змогу підвищити ефективність і якість управлінської роботи, посилити режим економії матеріальних і фінансових ресурсів, виявити причини відхилень тих чи інших показників діяльності компанії. Правильно організоване бюджетне управління сприяє не лише своєчасному виявленню недоліків в управлінській роботі компанії, а й своєчасному вжиттю заходів щодо їх усунення.

Бюджетування – управлінська технологія, яка дозволяє розробляти та фінансово обґрунтовувати прийняті управлінські рішення. Основним об'єктом бюджетування є бізнес. Підприємство в своїй господарській діяльності реалізує декілька бізнесів, які взаємопов'язані технічно, технологічно, організаційно та фінансово. Бюджетування дозволяє управляти фінансовими потоками як окремого бізнесу, так підприємством в цілому [1].

Призначення бюджетування як управлінської технології для бізнесу наступне:

1. Створення системи координат для бізнесу через механізми фінансового аналізу і фінансового менеджменту. Перехід системи планування на управління фінансовими показниками, що дозволить підвищити фінансове обґрунтування прийнятих управлінських рішень на всіх рівнях ієрархії.

2. Підвищення ефективності використання ресурсів підприємства і відповідальності керівників різного рівня управління за надані в їх розпорядження ресурси.

3. Оцінка інвестиційної привабливості нових видів бізнесу, якими планує займатись підприємство.

4. Обґрунтування виділення фінансових і не фінансових ресурсів на бізнес, на розвиток інвестиційної програми, на реструктуризацію підприємства.

5. Фінансова прозорість підприємства та окремого бізнесу.

6. Зміцнення фінансової дисципліни в поєднанні зі стимулюванням центрів фінансової відповідальності.

7. Проведення постійного моніторингу фінансової ефективності окремих бізнесів та структурних підрозділів.

8. Контроль за змінами в фінансовій ситуації підприємства.

Таким чином бюджетування – це управлінська технологія фінансового планування, обліку, контролю доходів і витрат, які отримує бізнес на всіх рівнях управління, і яка дозволяє проводити аналіз отриманих фінансових показників і прогнозувати розвиток бізнесу.

Побудова системи поточного бюджетування організована наступним чином [2, 3]:

- розробка системи бюджетів підприємства та визначення системи збалансованих показників;

- обґрунтування відповідності фінансової структури підприємства організаційній структурі. Визначення центрів відповідальності;

- розробка системи щомісячних бюджетів підприємства у відповідності фінансовій структурі;

- розробка системи контролю бюджетів на основі системи управління за відхиленнями і визначення механізму корегування даних;

- розробка системи мотивації працівників, відповідно до виконання бюджетів і системи збалансованих показників.

За допомогою організаційної структури підприємства можна виділити його підрозділи, розподілення обов'язків між виконавцями і координації дій виконавців. За допомогою організаційної структури встановлюється зв'язок між різними рівнями управління (рис. 1).

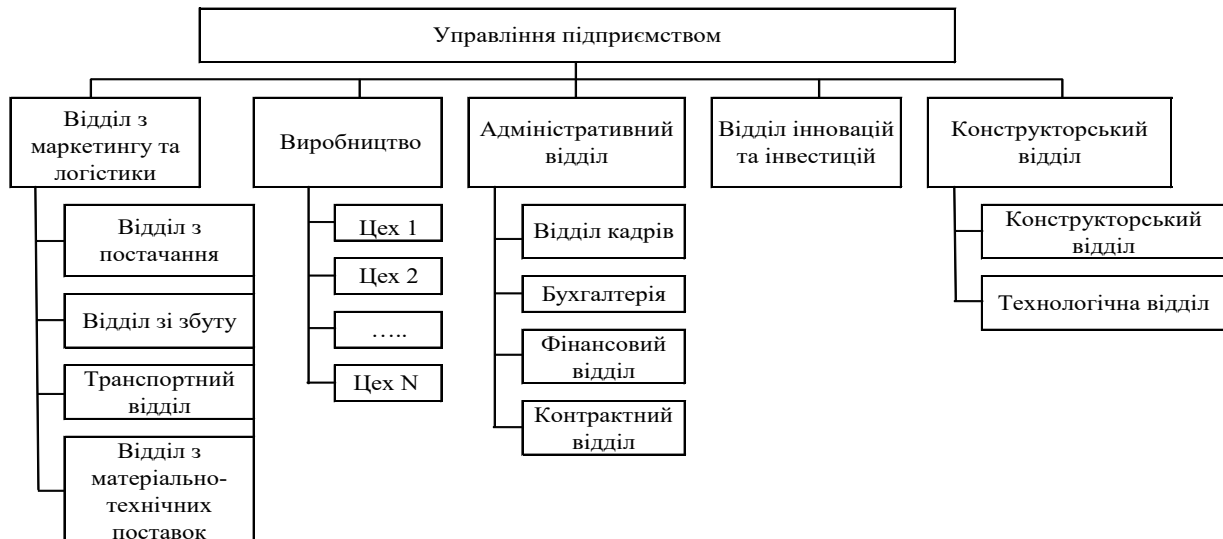

Рис. 1. Лінійно-функціональна структура виробничого підприємства

Одна з відмінностей бюджетування як управлінської технології від в системі планування полягає в умінні бачити фінансовий стан підприємства чи фірми в розрізі окремих видів бізнесу. Навіть не за продуктами, а саме за видами бізнесу як сукупності взаємозв'язаних видів продукції і послуг, що мають самостійний ринковий потенціал.

Питання формування фінансової структури підприємства чи фірми є одним з центральних при постановці бюджетування [5]. Фінансова структура фірми - це набір видів бізнесу чи інших сфер фінансової відповідальності (за доходи і витрати, тільки за витрати, за визначені фінансові показники тощо), розподілених між структурними підрозділами підприємства, що виступають як об'єкти бюджетування та управлінського обліку [6].

У цілому, фінансова структура організації представляє собою ієрархічну структуру центрів фінансової відповідальності, які виступають в якості цілісних сегментів і об'єктів управлінського обліку, що володіють власними цілями, завданнями та функціональними обов'язками, спрямованими на досягнення цілей компанії.

На рис. 2 наведено приклад фінансової структури виробничого підприємства.

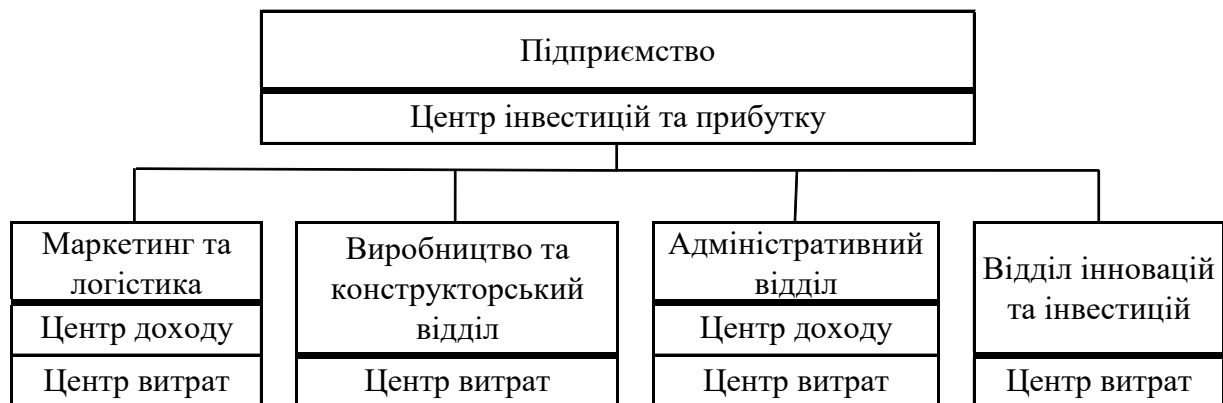

Рис. 2. Фінансова структура виробничого підприємства.

Бюджет підприємства являє собою систему взаємопов'язаних бюджетів і в структурованій формі описує очікування менеджерів щодо продажів, витрат та інших господарських операцій в планованому періоді. Він включає в себе основний (генеральний бюджет) [7].

На рис. 3 запропоновано схему системи бюджету.

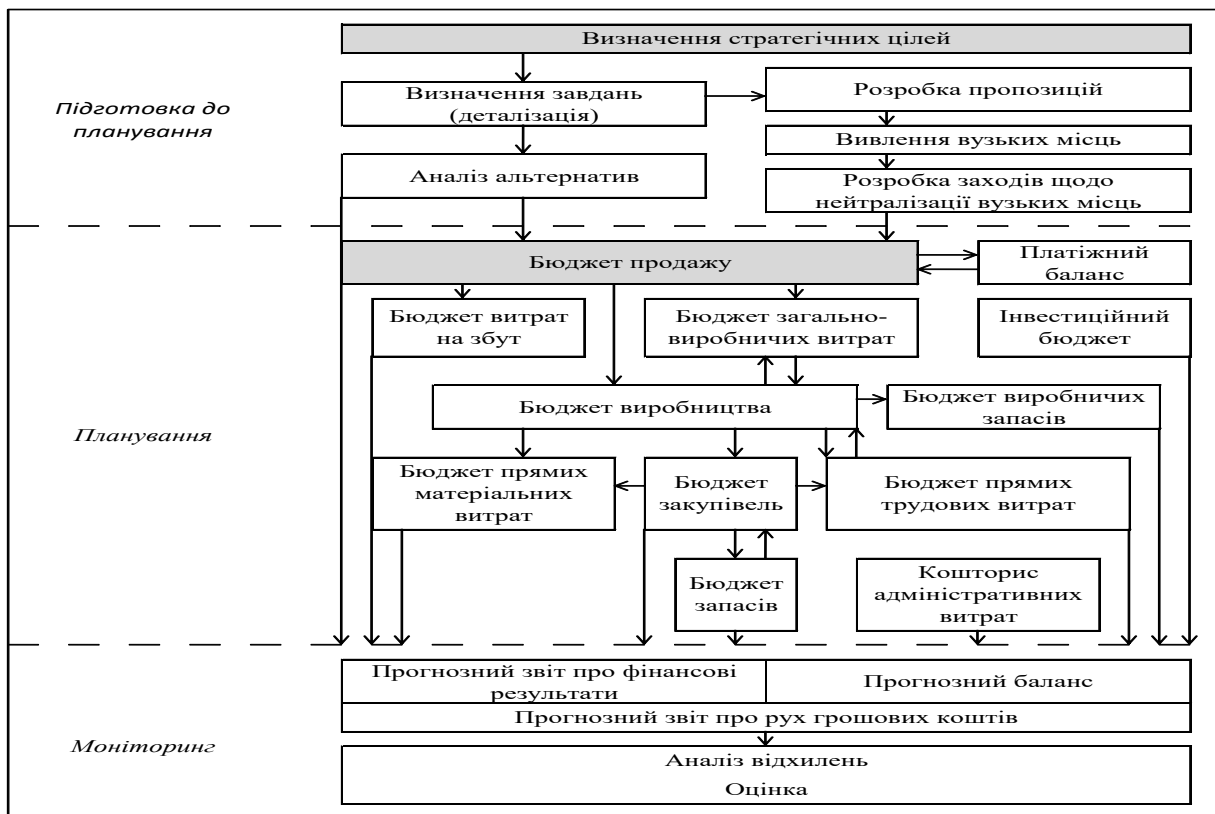

Рис. 3. Система бюджетів на виробничому підприємстві

Ефективне бюджетне управління дозволяє забезпечити принципи покладені в основу складання бюджетів. В основу бюджетування, насамперед, покладена розробка різних видів бюджетів (планів), які є одним з основних інструментів управління підприємством.

При постановці бюджетування необхідно передбачити питання як відповідальності, так і мотивації та стимулювання.

На рис. 4 запропоновані мотиваційні механізми для центрів фінансової відповідальності.

Рис. 4. Мотиваційні механізми для виробничого підприємства.

Важливим компонентом є удосконалення існуючої ІС на підприємстві. Новий вибір інформаційної системи може стати дуже доречним. Однією з найбільш відомих і дієвих інформаційних систем, представлених в Україні, є SAP R/3 компанії*SAP. Рішення SAP допоможе підприємству удосконалювати стосунки з клієнтами, розширити спільну діяльність з партнерами і підвищити ефективність діяльності компанії. Рішення SAP забезпечує

прозорість усіх бізнес-процесів підприємства, дає змогу оптимізувати логістичну мережу і процес постачань, скоротити час виведення продуктів на ринок і виключити дублювання операцій.

Висновки. Бюджетування, як сучасна управлінська технологія передбачає розроблення, реалізацію й аналіз виконання бюджетів в організації і допомагає оптимізувати ресурсні потоки, забезпечити економію, удосконалити управління грошовими ресурсами, зміцнити фінансову дисципліну, підвищити рівень інвестиційної привабливості й конкурентоспроможності підприємства.

REFERENCES

- [1] Бримсон Дж. Процессно-ориентированное бюджетирование. Внедрение нового инструмента управления стоимостью компании / Дж. Бримсон, Дж. Антос ; пер с англ. В. Д. Горюновой ; под ред. В. В. Неудачина. – М. : Вершина, 2007. – 336 с.
- [2] Запорожец И. М. Бюджетирование в системе управления судостроительным предприятием / И. М. Запорожец // Економіст. – 2010. – № 7. – С. 46-47.
- [3] Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В. П. Савчук. – К. : Максимум, 2005. – 884 с.
- [4] Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К. : КНУТД, 2015. – 360 с.
- [5] Зянько, В. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. Частина 1 / Зянько В. В., Фурик В. Г., Вальдшмідт І. М. – Вінниця : ВНТУ, 2016 – 126 с.
- [6] The role of Maritime Clusters to enhance the strength and development of European maritime sectors. Report on results. European Commission (2008), p. 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/report_results_en.pdf
- [7] Дем'янишин В.Г., Погріщук Г.Б. Бюджетний менеджмент. – Тернопіль: Крок, 2015. – 522 с.

Loshchyńska S. V., student

Organization of budget management at the production enterprise

Abstract. The report is devoted to the study of approaches to the understanding of budgeting as a management technology. The concept of "budgeting" is considered .. The components of the budget process as a management category are highlighted. The organizational and financial structure at the production enterprise is given. The system of budgets is shown. The proposed motivational mechanisms through the centers of financial responsibility and information support of the budget system.

Keywords: budgeting, budgeting as a management technology, budgeting technology, budget, budget system.

Лощинская С. В., студент

Организация бюджетного управления на производственном предприятии

Аннотация. Доклад посвящен исследованию подходов к пониманию бюджетирования как технологии управления. Рассмотрено понятие «бюджетирование» .. Выделены составляющие бюджетного процесса как управленческой категории. Приведена организационная и финансовая структура на производственном предприятии. Показана система бюджетов. Предложенные мотивационные механизмы через центры финансовой ответственности и информационное обеспечение системы бюджетов.

Ключевые слова: бюджетирование, бюджетирование как технология управления, технология бюджетирования, бюджет, система бюджетов.

УДК 658.147

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ

Пашенко О.В., к.е.н., доцент
pashenko.alexey@gmail.com

Капустян А.М.
ann.kapustian@gmail.com

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

Розглянуто місце та роль інвестиційного капіталу в фінансовій діяльності підприємств. Визначено економічний зміст категорії інвестиційний капітал. Виділено групи економічних відносин за функціональним призначенням залучених інвестиційних ресурсів. Сформульовано основні положення концепції управління інвестиційним капіталом підприємства.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний капітал, інвестиційні потреби, трансакційні відносини, ринкова вартість підприємства.

Інвестиційний капітал є невід'ємною складовою інвестиційної діяльності та представляє собою один з факторів інвестиційного виробництва. Виникає він в результаті взаємодії фінансових, виробничих, людських, природних і інформаційних ресурсів з метою збільшення вартості об'єкта вкладення.

Фінансові ресурси утворюють вихідний і завершальний етап будь-якого процесу зростання вартості інвестиційного капіталу, тому метою інвестиційного капіталу є звернення фінансових ресурсів, яке забезпечує зростання вартості об'єкта вкладення, а відповідно, і всього інвестиційного капіталу. При взаємодії інвестиційних ресурсів і об'єкта вкладення їх вартість стає невід'ємною частиною вартості об'єкта вкладення, тому саме в його вартості проявляється вартість інвестиційного капіталу.

За аналогією з визначенням капіталу можна зробити висновок про те, що інвестиційний капітал являє собою створені минулою працею блага і придбані майнові права, що використовуються в інвестиційній діяльності. Дане визначення розширює поняття капіталу тим, що включає в себе не тільки засоби виробництва, створені людською працею, а й майнові права на певні природні ресурси, які необхідно придбати для інвестиційного виробництва товарів і послуг (нарівні із засобами виробництва). У більш вузькому сенсі інвестиційний капітал підприємства – це вкладення власних коштів підприємства або коштів, мобілізованих їм з зовнішніх джерел з метою збільшення вартості об'єкта вкладення за допомогою придбання нових потужностей або розширення діючих. Дана категорія характеризує якісну сторону інвестицій, так як враховує не тільки величину вкладення, але і час, ризик отримання доходу від інвестиційної діяльності та характер інвестиційних витрат.

Природа і економічна сутність інвестиційного капіталу визначається системою економічних відносин, що виникають в результаті взаємодії сукупності вищезазначених інвестиційних ресурсів, що утворюють потокові процеси, оптимізація яких дозволяє отримати дохід в результаті приросту вартості об'єкта вкладення. Таким чином, механізм формування інвестиційного капіталу підприємства заснований на моделі взаємодії інвестиційних ресурсів, яка представляє собою чотири пересічні сфери, що утворюють безлічі економічних відносин так, що в центрі всієї системи знаходиться людина (або людські ресурси). Це обумовлено тим, що в розвитку всіх економічних відносин людина виступає єдиним їх початком.

Економічні відносини за функціональним призначенням залучених інвестиційних ресурсів доцільно розділити на дві групи. Перша група відносин, в результаті яких відбувається залучення людських, природних, інформаційних, техніко-технологічних ресурсів в інвестиційне виробництво для створення нової продукції (роботи, послуги), утворює систему трансформаційних відносин. Друга група відносин, в результаті яких відбувається розподіл і

обмін інвестиційних ресурсів за допомогою інституційних і організаційних чинників виробництва, являє собою трансакційні відносини. В кожному продукті інвестиційного виробництва втілюються трансформаційні і трансакційні відносини інвестиційного виробництва, які відображають його трансформаційні та трансакційні витрати.

Глобалізація економіки, зростаючі інвестиційні потреби суспільства обумовлюють необхідність розробки концепції управління інвестиційним капіталом підприємства. У найбільш концентрованому вигляді її суть в сучасних економічних умовах зводиться до наступного:

- в умовах інтеграційних процесів в економіці посилюється мультиплікативний ефект впровадження результатів функціонування інвестиційного капіталу, що в свою чергу проявляється в зміні структури інвестиційних потреб суспільства в цілому. В цьому випадку кінцевим користувачем є не інвестор, а вся економічна система суспільного виробництва. Тому система управління інвестиційним капіталом повинна базуватися на задоволенні інвестиційних потреб всього суспільства і сприяти підвищенню інвестиційної вартості об'єкта вкладення (і як наслідок – збільшення його ринкової вартості), накопиченню інвестиційного потенціалу та створення інвестиційної безпеки;

- набір елементів інвестиційного капіталу і його природа не залежать від суспільно-економічної формації, тому єдину методологію можна використовувати для дослідження інвестиційного капіталу на всіх стадіях історичного розвитку економічної системи. Однак структура інвестиційного капіталу (питома вага відповідних інвестиційних ресурсів) визначається рівнем розвитку економічних відносин, технологічних, інституційних і організаційних факторів виробництва. Отже, внутрішня структура інвестиційного капіталу підприємства динамічна і з часом змінюється під впливом об'єктивних передумов – появи у економічних суб'єктів потреб в новій продукції (робіт, послуг);

- інвестиційний капітал є головною рушійною силою соціально-економічного розвитку мікро-, мезо- та макrorівні суспільного виробництва;

- існують просторові і тимчасові взаємозв'язку між елементами інвестиційного капіталу підприємства, що дозволяє досліджувати прямі і зворотні зв'язки, встановити характер впливу суб'єкта на об'єкт управління інвестиційним капіталом;

- найбільш ефективними способами управління інвестиційним капіталом є розвиток інвестиційної інфраструктури, створення системи інвестиційної безпеки, а також аналіз ціни і вартості інвестиційного капіталу;

- ефективність роботи інвестиційного капіталу проявляється на різних рівнях економічної системи з наростаючим (синергетичним) ефектом, причому даний ефект на кожному наступному рівні реалізується тільки після певних накопичень на попередньому. Так, наприклад, ніж більше підприємств регіону мають високий інвестиційний потенціал, тим вище інвестиційний потенціал регіону, а чим більше регіонів, що мають високий інвестиційний потенціал, тим вище інвестиційний потенціал країни, тим сильніше виявляється синергетичний ефект, що пояснює взаємозв'язок інвестиційного капіталу на мікро-, мезо- і макrorівнях.

Обов'язковими умовами формування ефективної системи управління інвестиційним капіталом підприємства відповідно до запропонованої концепції є:

- 1) здійснення реалізації інвестиційного проекту як єдиного комплексу, підлеглого єдиної стратегії;

- 2) рівні економічні і правові умови функціонування різних форм власності;

- 3) наявність «здорової» конкуренції серед господарюючих суб'єктів;

- 4) розвиток сфери послуг, що забезпечують організацію руху інвестиційних потоків, використання інформації та якісне вдосконалення техніко-технологічного рівня інвестиційного виробництва;

- 5) розвиток інвестиційного ринку, в рамках якого здійснюється аналіз інноваційних потреб суспільства, створюється інформаційна база даних про потенційних об'єктах вкладень

з урахуванням їх можливостей «прийняти» інвестиції і потенційних інвесторів з урахуванням їх вимог і переваг;

б) дотримання синхронності в розвитку інвестиційної інфраструктури та факторів інвестиційного виробництва.

Висновки. Пропонована концепція дозволила розробити модель ефективного управління інвестиційним капіталом, яка має теоретико-методологічне значення для розвитку інвестиційної діяльності і може бути використана для подальших розробок концептуальних положень, методологічних і методичних основ управління інвестиційним капіталом на різних рівнях суспільного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боярко І.М. Інвестиційний аналіз: навчальний посібник / І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 400 с.
2. Єфімова Г. В. Інноваційні процеси як довгострокові джерела формування ринкової вартості підприємства / Г. В. Єфімова, О. В. Пащенко // Вісник НУ «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». — Львів, 2017. — № 875. — С. 222-228.
3. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Ю.А. Кучеренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2018. — № 7. — С. 82—85.
4. Очерedyкo О.О. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності підприємств України / О.О. Очерedyкo // Менеджер. — 2016. — № 4 (73). — С. 24—31.
5. Панченко В.В. Деякі питання правового регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України / В.В. Панченко // Проблеми законності. — 2016. — № 135. — С.77—85.
6. Ткаченко Т.П., Шевчук Н.А., Гончарук І.В. Напрями оптимізації інвестиційної діяльності підприємств / Т.П. Ткаченко, Н.А. Шевчук, І.В. Гончарук // Агросвіт. — 2018. — № 7. — С. 45—48.
7. Шталь Т.В., Доброскок Ю.Б., Тіщенко О.О., Сапаров Е. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тіщенко, Е. Сапаров // Бізнес Інформ — 2013. — № 3. — С. 122—125.

УДК 336

ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Ратнікова А.С.

Науковий керівник: д.е.н., професор НУК Рогов Г.К., кафедра фінансів
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Актуальність теми. Досліджуючи питання формування дивідендної політики, слід зазначити, що сформувати її ефективну форму без вивчення факторів, котрі впливають на неї, як і при аналізі будь-якого іншого процесу або явища, неможливо. В Україні складається ситуація, при якій на дослідження питань впливу різноманітних факторів на дивідендну політику не звертається належна увага, що, можливо, пов'язано із відносно недовгим строком існування вітчизняних акціонерних товариств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дивідендної політики присвячені численні публікації вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема, В. Віннікової, І. Спільник, Г. Рогова, К. Бейкера, Р. Брілі, М. Гордона, Дж. Линтнера, М. Миллера. Проте досі дискусійним залишається питання визначення факторів дивідендної політики акціонерних товариств в умовах перехідних економік.

Мета роботи. Метою роботи є визначення особливостей та факторів дивідендної політики акціонерних товариств банківського сектору української економіки.

Основна частина Дивідендна політика передбачає, зокрема, прийняття рішень зборами акціонерів банку виплачувати прибутки у вигляді дивідендів чи утримувати їх для інвестування. Ключовим елементом дивідендної політики є категорія «дивіденд» (dividend, інколи payouts). Дивіденд - частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та класу. За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів. В Україні дивіденди виплачуються виключно грошовими коштами. Дивіденди виплачуються на акції, звіт про результати розміщення яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

Концепції дивідендної політики достатньо освітлені у фаховій літературі [1. с. 114 – 137]. Деякі з них базуються на кардинально протилежних принципах (теорії іррелевантності дивідендної політики, мінімізації та пріоритетності дивідендних виплат). Інші розкривають сутність відносин між суб'єктами фондового ринку з приводу виплати дивідендів (сигнальна та клієнтська теорії). Сутність клієнтської теорії полягає у твердженні про поступове збільшення однорідності складу акціонерів у сенсі їх ставлення до розподілу чистого прибутку на фонди дивідендів і накопичення, адже незадоволені рішеннями, прийнятими загальними зборами товариства, здійснюють операції продажу і купівлі корпоративних прав, стаючи співвласниками емітентів цінних паперів, які дотримуються оптимальної, на їхній погляд, дивідендної політики. Отже, ця теорія не ігнорує права дрібних акціонерів, а обґрунтовує шляхи гармонізації різних груп співвласників підприємства.

Теорії дивідендної політики по різному пояснюють її вплив на вартість підприємства та фактори, що його опосередковують [2, с. 247 – 252]. Проте, з практичної точки зору, дуже важливим є взаємозв'язок між сучасними теоріями, зокрема клієнтською, сигнальною, агентською та кейтерингу в галузі дивідендів. Так інституційні інвестори охоче інвестують у моніторинг якості емітентів цінних паперів, тим самим зменшуючи агентські проблеми. Успішні підприємства зацікавлені в такому моніторингу, оскільки це дає можливість залучити фінансово потужних інвесторів. Враховуючи, що інституційні інвестори надають переваги емітентам, які сплачують дивіденди, багато акціонерних товариств робить це, посилаючи їм відповідні сигнали, тобто використовуючи інформаційний зміст дивідендів.

Незалежно від того, хто є власником акцій (фізична, юридична особа або держава в особі уповноважених органів), законом встановлені та гарантовані рівні умови реалізації та захисту прав власності для всіх акціонерів. Законодавство більшості країн дозволяє виплату дивідендів за рахунок тільки прибутку (прибутку звітного періоду й нерозподіленого прибутку минулих періодів) або прибутку та доходу від емісій. Основні вимоги держави стосуються питань визначення органів, відповідальних за призначення розміру та затвердження дивідендів, особливостей та термінів їх виплати на державну частку [3. с. 185-16].

Також серед обмежень правового характеру важливу роль відіграють умови оподаткування дивідендів. Головним питанням при цьому є проблема подвійного оподаткування: через те, що дивіденди виплачуються із чистого прибутку і є особистим доходом акціонерів, то, відповідно, виходить, що спочатку прибуток корпорації оподатковується податком на прибуток, а потім та частина прибутку, яка призначена на виплату дивідендів, оподатковується ще й податком на дохід фізичних осіб, коли ці дивіденди отримують приватні особи.

До доходів, отриманих нерезидентом із джерелом їх походження з України, які оподатковуються в порядку і за ставками, визначеними п.141.4 Податкового Кодексу, належать дивіденди, які сплачуються резидентом (пп.«б» пп.141.4.1 ПКУ). Резидент, що здійснює на користь нерезидента виплату дивідендів, утримує податок із суми дивідендів за ставкою 15 %. Податок утримується за рахунок суми дивідендів та сплачується до бюджету під час виплати дивідендів. Звісно, за умови, що інше не передбачено положеннями

міжнародних договорів України з країнами резиденції осіб, на користь яких здійснюється виплата дивідендів.

Отже, під час виплати дивідендів юридичною особою (не залежно від системи оподаткування, у тому числі платником єдиного податку) нерезиденту – юридичній особі за рахунок суми дивідендів утримується податок (на репатріацію) за ставкою 15%, якщо інше не встановлено міжнародними угодами про запобігання подвійного оподаткування. Податок до бюджету перераховується під час виплати дивідендів нерезиденту.

Порядок оподаткування дивідендів ПДФО та військовим збором, нарахованих на користь фізичних осіб – нерезидентів, аналогічний порядку оподаткування дивідендів, нарахованих на користь резидентів (пп.170.10.1 ПКУ).

Зауважимо, що при нарахуванні та виплаті дивідендів нерезидентам ПДФО утримується за ставками, (при виплаті дивідендів юридичною особою – платником податку на прибуток ставка становить 5% та 9% - при виплаті дивідендів платником єдиного податку), за умови, якщо інше не передбачено міжнародним договором (угодою про запобігання подвійного оподаткування).

Особливістю оподаткування дивідендів, нарахованих на користь нерезидента, є перерахунок валют. Навіть якщо нерезиденти отримують дивіденди в іноземній валюті, ПДФО та військовий збір мають бути сплачені до бюджету в гривнях. У такому разі розрахунок ПДФО та військового збору здійснюється з використанням курсу НБУ, що діє на момент нарахування дивідендів (п.164.4 Кодексу). До того ж, незалежно від дати сплати ПДФО та військового збору, їх суми обчислюються один раз і не підлягають подальшому коригуванню під час зміни курсу НБУ.

Таким чином, при нарахуванні (виплаті) дивідендів будь-якою юридичною особою фізичним особам (резидентам чи нерезидентам) утримуються ПДФО та військовий збір. Ставка оподаткування ПДФО залежить від системи оподаткування юридичної особи. Отже, засновники – фізичні особи отримають суму дивідендів, зменшену на суми ПДФО та військового збору [4. с. 154-160].

Інформаційною базою дослідження факторів дивідендної політики банків стали дані офіційної фінансової звітності акціонерних товариств, що оприлюднені на сайті SMIDA. Було проаналізовано значущість наступних факторів дивідендної політики: вартість активів, величина власного капіталу, рентабельність, ліквідність і фінансова стійкість підприємства, тенденція зміни значень фінансових показників протягом трирічного періоду, концентрація капіталу, структура власності, наявність планів капітального будівництва, розширення або удосконалення основних засобів, які потребують значних інвестицій. Рентабельність було визначено на основі показників прибутковості банківських активів (ROA) та акціонерного капіталу (ROE).

ROA - це показник, що характеризує співвідношення чистого прибутку банку (прибутку після оподаткування) й активів банку. Він показує, скільки чистого прибутку дає одиниця активів банку. ROA - показник ефективності роботи менеджерів банку, він показує, як вони справляються із завданням отримання чистого прибутку з активів банківської установи. ROE - показник, що характеризує відношення чистого прибутку до акціонерного капіталу. Його значення особливо цікавить акціонерів банку, оскільки воно приблизно дорівнює розміру чистого прибутку, який отримуватимуть акціонери від інвестування свого капіталу, тобто рівню дивідендів.

За результатами аналізу, із 19 акціонерних товариств, які увійшли в зазначену вибірку, дивіденди на прості акції нарахували лише 9 банків, що становить 47,37 % від їх кількості, концентрація капіталу становить більше 75%, крім одного банку. Розподіл банків, які мають ROA більше 3,42% , що сплачують дивіденди становить 75%, а ті що не сплачують – 25%. З-поміж банків, які мають ROE більше 11,11% , частка тих, що сплачують дивіденди становить 70,5%, а тих, що не сплачують – 30%.

Таку ситуацію лише частково можна пояснити причинами фінансового характеру, адже показники рентабельності впливають на рішення акціонерних товариств фінансового сектору

економіки, щодо розподілу чистого доходу. Українська банківська система зорієнтована на міноритарних акціонерів. Левова частка акцій більше 75% належить акціонерам з істотною участю, це апіорі знижує ймовірність виплати дивідендів.

Аналіз тренду ROA доводить, що цей показник не вплинув на рішення акціонерних товариств щодо виплати дивідендів. Це може пояснюватися, невеликим періодом ретроспективного аналізу (3 роки). Проте більш ймовірною причиною є висока ступінь невизначеності зовнішнього середовища функціонування банків в Україні, яка призводить до високої волатильності значень ROA по роках.

Майже в усіх банках, що досліджувалися, не плануються значні інвестиції. Проте у АТ «Укрсоцбанк» в 2017 році, здійснювались інвестиції головним чином в програмне забезпечення (153.8 млн. грн.), придбання касового обладнання (20,7 млн. грн.), обладнання для касира (16,4 млн. грн). Дослідження та розробки Банком у 2017 році не проводились. У АТ «Кристал» Капітальні інвестиції в формі основних засобів використовувалися для розширення регіональної мережі банку. «СітіБанк» протягом 2017-2018 років реалізує проект з реновації власної будівлі. Оціночна вартість проекту складає 40 млн. грн. Протягом вказаного періоду цей, також, здійснює проект по заміні програмного забезпечення, яке використовується для підготовки регуляторної звітності. Оціночна вартість реалізації цього проекту, з врахуванням часткової заміни та оновлення інфраструктури, включаючи підтримку на п'ять років, складає 43 млн. грн. Отже, цей фактор не може вважатися класифікаційною ознакою дивідендної політики.

Аналіз фактора емісії акцій дозволяє стверджувати, що він в умовах українського фондового ринку також істотно не впливає на прийняття рішень про сплату дивідендів. Це свідчить про те, що практику розподілу чистого доходу українськими банками не можна пояснювати на основі сигнальної теорії, основною причиною чого є висока концентрація капіталу українських банків.

Висновки. На основі дослідження дивідендної політики в банківській системі можна сказати, що головною причиною відмови від нарахування дивідендів в Україні наразі є наявність проблемних банків в системі та наслідки витіснення дрібних і середніх інвесторів із кола безпосередніх власників корпоративних прав АТ, ескалація збільшення концентрації капіталу та зменшення можливостей залучення фінансових ресурсів у процесі емісій цінних паперів.

Підґрунтям еволюційних змін у корпоративному баченні дивідендної політики має стати створення інституціонального середовища, адекватного потребам сталого розвитку. На перехідному етапі доцільним є закріплення на законодавчому рівні прав дрібних акціонерів на одержання доходу від володіння простими акціями товариств, де сукупна істотна участь співвласників перевищує 75 %.

Наявність високоефективних інвестиційних проектів потребує капіталізації прибутку і, відповідно, зменшує розмір фонду дивідендних виплат. Реінвестування прибутку як внутрішнє джерело поповнення капіталу, – це важлива та порівняно дешева форма фінансування банку, котрий прагне розширити свою діяльність. Такий підхід до нарощення капітальної бази не розширює коло власників і дозволяє уникнути зниження дохідності акцій внаслідок розширення кола акціонерів. Отже, виважена дивідендна політика українських банків із врахуванням якомога більшого числа чинників впливу допоможе повернути довіру до банків, тим самим сприяючи відновленню інвестицій та виходу з фінансової кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rohov H., Solesvik M. Z. Equity issuance and corporate dividend policy in emerging economy context. Quantitative methods in economics. 2016. Vol. 17, No. 4. P. 114 – 137.
2. Рогов Г. К. Фактори формування дивідендної політики акціонерних товариств [Текст] / Г. К. Рогов // Фінанси України. – 2014. – No 1. – С. 247–252.

3. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185 – V. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17><http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 03.10.2018).
4. Гавриш А.О. Вибір оптимального типу дивідендної політики як інструмент управління прибутком українських підприємства / О.А. Гавриш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181(5). – С. 154-160.

УДК 421.69

АНТИКРИЗОВА СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Романенко Н.С.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
Natalinka.r94@gmail.com

Анотація. Загострення загальної економічної кризи зумовлює необхідність уточнення та поглиблення поняття «антикризова стратегія», трактуючи її як комплекс дій, спрямованих на передбачення та недопущення різного роду кризових ситуацій, стабілізацію і подальший розвиток підприємства.

Ключові слова: криза, стратегія, антикризова стратегія, стратегічні заходи, кризовий стан.

Вступна частина. Загострення кризових процесів на рівні держави спричинили виникнення кризової ситуації на підприємствах різних галузей, у тому числі машинобудівної. Такий стан призвів не тільки до раптових кардинальних негативних тенденцій та змін, пов'язаних із зменшенням обсягів виробництва, скороченням персоналу, втратою конкурентної позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках, а й у деяких випадках до їх ліквідації (банкрутства). Основними причинами цієї ситуації є відсутність досвіду антикризового управління і стратегії діяльності підприємств в умовах кризи; недосконалість існуючих методичних рекомендацій щодо діагностування та оцінювання рівня кризового стану машинобудівних підприємств. Практично відсутні як загальні теоретико-методичні розробки щодо вибору, формування та реалізації антикризової стратегії, так і спеціальні, призначені для підприємств конкретних галузей, що своєю чергою, не дає змоги на практиці розв'язати проблему життєдіяльності підприємств в умовах кризи.

Ціль роботи. є розробка теоретичних і прикладних засад вибору, формування й реалізації антикризової стратегії машинобудівних підприємств.

В сучасних мінливих умовах конкурентного ринкового середовища на будь-яких етапах життєвого циклу діяльності вітчизняних підприємств часто постає проблема не просто обґрунтованої стратегії розвитку, а стратегії функціонування та розвитку в умовах кризи.

Необхідність формування на підприємстві стратегій, в тому числі антикризової стратегії, зокрема на підприємствах машинобудівної галузі, спричинена наступними передумовами: зростанням темпів змін, що істотно перевищують швидкість відповідної реакції підприємств; нездатністю своєчасного реагування на зміни; збільшенням частоти виникнення непередбачених подій, нетипових для функціонування підприємства [3].

Виходячи з цього важливе значення у життєдіяльності підприємства та досягненні ним поставлених цілей відіграє вдалий вибір, розроблення та реалізація не тільки основної, базових або загальних стратегій розвитку, але й такої, яка могла б використовуватися не тільки в стабільних ринкових умовах, але й в умовах кризи.

Основна частина. Пропозиції щодо вдосконалення процесу формування антикризової стратегії на основі моделі розроблення антикризової стратегії машинобудівного підприємства можна використовувати на існуючих підприємствах машинобудівної галузі.

Так як машинобудівні підприємства вважаються спеціалізованими (однопродуктовими), то доцільно для таких підприємств виділяти два стратегічні рівні та відповідні їм стратегії: загальнокорпоративну та функціональну. Антикризову стратегію рекомендовано відносити до головної стратегії.

Ми вважаємо для того, щоб побудувати стратегію кризового підприємства, потрібно вирішити питання про позиціонування його стану в теперішньому часі для визначення розбіжностей з його бажаним (очікуваним) станом у майбутньому, встановлення причин цих розбіжностей і вирішення того, що необхідно здійснити і в якій послідовності.

Розглядаючи антикризову стратегію саме з такої сторони, доцільно вказати на її можливості: використання відкритої стратегії, що веде до зміни відношення керівництва до персоналу підприємства; підвищення відповідальності не тільки менеджерів усіх рівнів, але й усього персоналу за успішну діяльність підприємства; вдосконалення не тільки комунікаційних зв'язків (горизонтальних і вертикальних), але й усієї системи бізнес-комунікації як усередині, так і за межами підприємства; створення атмосфери повної довіри до працівників; сприяння реалізації потенційних можливостей працівників і прагнення до постійного удосконалювання як особистої їх роботи, так і роботи підприємства зокрема [2].

На нашу думку для визначення ролі і значення нової стратегії в умовах невизначеності, необхідно здійснити глибоке аналізування всіх сторін діяльності підприємства, що послужить основою ухвалення комплексної стратегічної програми оздоровлення економічного стану (стабілізації) і розвитку підприємства у майбутньому.

Об'єктом аналізування і досліджень в умовах антикризового управління повинна бути багатогранна діяльність підприємства, зокрема: наявність системи антикризового управління; фінансовий стан підприємства; стан бухгалтерської звітності; оптимальність структури майна підприємства і джерела його надходження; аналізування рівня рентабельності і оборотності оборотних коштів; стан ліквідності.

Поряд з цим на основі результатів комплексного аналізу виробничо-господарської діяльності в умовах антикризового управління підприємствам нами рекомендовано розробляти комплекс стратегічних заходів по виходу з кризи, які повинні бути покладені в основу антикризової стратегії підприємства.

Враховуючи зазначені положення, можна стверджувати, що машинобудування потребує змін прийомів та методів управління, а також перегляду системи діючих стратегій. На нашу думку вибір однієї антикризової стратегії з багатьох інших стратегій є складним завданням. Однак для підприємств машинобудування, більшість з яких, як показує статистика, перебувають у кризовому стані, такою стратегією боротьби з кризою може також стати стратегія інтеграції підприємств, яка здатна забезпечити ефективний розвиток підприємства за рахунок концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку [1].

Враховуючи особливості і специфіку діяльності кожного окремого підприємства, в тому числі і машинобудівного, будь-яке управління, яке здійснюється на даному підприємстві повинно бути антикризовим, тобто побудованим на ймовірності і небезпеці настання кризових ситуацій.

Висновки. Виходячи з цього, ми вважаємо, що антикризова стратегія в системі стратегій підприємства повинна бути не складовою будь-якої діючої стратегії підприємства, в межах котрої може здійснюється її часткова реалізація, а незалежною, однією з основних, такою, яка не тільки здатна утримувати функціонування підприємства в стабільних умовах і режимі виживання в період кризи, запобігаючи виникненню або послаблюючи при цьому вплив кризових явищ, а також виводити його з кризового стану з мінімальними втратами і сприяти подальшому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колісник М.К. Стан підприємств машинобудування в Україні і можливі шляхи виходу з кризи за допомогою стратегії інтеграції / М.К. Колісник, К.Е. Сміх // Регіональна економіка. – 2014. – № 4. – С. 163 – 173.
2. Скібіцький О.М. Антикризисный менеджмент: [навч. посіб.] / О.М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 568 с.
3. Сторчак Н.О. Місце антикризового управління в економічній стратегії фірми / Н.О. Сторчак // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2015. – № 3 (19). – С. 59 – 63.

Author: Romanenko N. S.

Crisis strategy of activity of machine-building enterprise

Abstract. The exacerbation of the general economic crisis necessitates the refinement and deepening of the concept of "anti-crisis strategy", treating it as a set of actions aimed at predicting and preventing various types of crisis situations, stabilizing and further developing the enterprise.

Keywords: crisis, strategy, anti-crisis strategy, strategic measures, crisis situation.

Автор: Романенко Н.С.

Антикризисная стратегия деятельности машиностроительного предприятия

Аннотация. Обострение общего экономического кризиса вызывает необходимость уточнения и углубления понятия «антикризисная стратегия», трактуя ее как комплекс действий, направленных на предсказания и недопущения разного рода кризисных ситуаций, стабилизацию и дальнейшее развитие предприятия.

Ключевые слова: кризис, стратегия, антикризисная стратегия, стратегические меры, кризисное состояние.

УДК 336.71

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ: ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ АНАЛІЗУ

Сидоренко Л.В.

Науковий керівник: д.е.н., професор НУК Рогов Г.К., кафедра фінансів
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
e-mail: lsv300197@gmail.com

Актуальність теми. Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки України є стабільна та надійна банківська система. Оскільки банки на ринку фінансових послуг в Україні залишаються головними посередниками, то від стійкості банків, від того, як вони зможуть подолати перешкоди, які виникають перед ними у зв'язку з економічними, політичними й соціальними потрясіннями залежатиме й стійкість та стан фінансового ринку України взагалі. Визначальними факторами при формуванні довіри з боку вкладників, партнерів, інвесторів до банків є фінансова стійкість та стабільний розвиток останніх. Незважаючи на доволі повільне, але певне покращення економічного стану банківської системи, й досі ключові проблеми залишаються невирішеними. Тому проблема забезпечення фінансової стійкості банків є особливо актуальною в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблематики займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема аналізу, оцінці та шляхам забезпечення фінансової стійкості банків значну увагу приділили такі зарубіжні науковці як Е. Дж. Долан, Р. Дж. Кемпбелл, Р. Л. Міллер. Ними обґрунтовано місце фінансової стійкості у фінансовому менеджменті, її показники та критерії. Л. П. Белих, Лахтіонова Л.А, Білик М. Д.,

Мних Є.В. , О. Б. Ширінська, Г. Г. Фетисова, визначили основні фактори, методи оцінки й аналізу фінансової стійкості.

Незважаючи на велику кількість вчених, які займалися розглядом цього питання та низки робіт щодо проблеми забезпечення та управління фінансової стійкості банку, не можна стверджувати що вона остаточно вирішена. Дискусійним й досі залишається питання визначення фінансової стійкості банку.

Мета роботи. Дослідження підходів щодо визначення фінансової стійкості банку та методів аналізу.

Основна частина. Під час вивчення поняття фінансової стійкості було визначено, що науковці часто ототожнюють поняття фінансової стійкості банку з фінансовою стабільністю, надійністю, ліквідністю, платоспроможністю, прибутковістю[1-6]. Більшість авторів представляють фінансову стійкість більш вузько, виражаючи її одним або двома показниками, які обумовлюють індикатори внутрішнього середовища банку[2,4]. Інші вважають, що фінансова стійкість банку визначається через систему кількісних і якісних показників, що описують його капіталізацію, достатність фінансування активів з різною ліквідністю джерелами різного строку й ступеня сталості[1,5].

Дослідивши чисельні варіанти трактування фінансової стійкості, які наводяться в працях багатьох науковців, та в чинному законодавстві[3], доцільно зауважити, що на даний момент часу відсутнє єдине міркування, що до визначення сутті цього поняття. Проаналізувавши підходи до визначення сутності фінансової стійкості, виокремимо кілька напрямів, відповідно до яких:

- фінансову стійкість розглядають як відповідність сукупності оптимальних значень певних фінансових показників;
- фінансову стійкість аналізують як динамічну категорію “системи трансформації ресурсів та ризиків”;
- фінансову стійкість ототожнюють із ліквідністю і платоспроможністю;
- фінансову стійкість ототожнюють із прибутковістю;
- фінансову стійкість розглядають як складову загальної стійкості банку.

Пропонується використовувати поняття «фінансової стійкості» у широкому розумінні та трактувати це поняття, як інтегральний, динамічний показник фінансового стану банківської установи, що обумовлений дотриманням збалансованості та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за допомогою підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, а також здатністю повноцінно, з масимальною ефективністю та мінімальним ризиком, виконувати свої функції та протидіяти негативним факторам зовнішнього та внутрішнього середовища й забезпечувати досягнення тактичних і стратегічних цілей, а при необхідності витримувати непередбачені втрати.

Особливостями методу аналізу фінансової стійкості банку є використання системи показників, що найбільш повно характеризують діяльність банку. Дослідження різноманітних підходів до аналізу фінансової стійкості банку показали, що кожен із них має свої недоліки і переваги. Доведено, що фінансова стійкість є динамічною інтегральною (узагальнюючою) характеристикою діяльності банку, яка включає всі часткові характеристики, такі як якість активів, ліквідність, платоспроможність, надійність.

У процесі дослідження з'ясовано, що існуючі підходи до оцінки фінансової стійкості банку базуються на використанні таких основних методів: інтегральний, коефіцієнтний, рейтинговий та експертний[6-10].

Вважаємо, що визначення фінансової стійкості за фактами виконання чи невиконання банком нормативних показників не дає об'єктивної оцінки, тому зараз усе вагомішими стають загальновизнані у світі індикатори, які комплексно характеризують динаміку розвитку фінансової установи з позицій стійкості.

У сучасній банківській практиці досі не розроблено єдиного показника, який би використовувався для оцінки фінансової стійкості банку, а частіше застосовують групи

індексів та коефіцієнтів, які, на думку науковців, найбільш повно відображають ризики, притаманні окремим банкам та банківській системі загалом [6,7].

Результати проведених досліджень дають змогу стверджувати, що інтегральний коефіцієнт є універсальним інструментарієм комплексної оцінки фінансової стійкості банку. Він надає можливість не лише аналізувати ступінь фінансової стійкості банку, а й оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, уникати кризових ситуацій і підвищувати ефективність банківської діяльності.

Доцільно визначити інтегральний показник фінансової стійкості наступним чином:

$$I_{\text{ф.с.}} = \sum_{i=1}^n f_i * w_i,$$

де $I_{\text{ф.с.}}$ – зведений інтегральний показник фінансової стійкості банківської установи;

f_i – факторний показник i -ї групи індикаторів фінансової стійкості;

w_i – ваговий коефіцієнт i -ї групи індикаторів фінансової стійкості;

Із запропонованих науковцями якісних показників[8,9], оберемо ті, які мають нормативні значення та економічно обґрунтовані обмеження, та показують якість управління активами та пасивами банків та ефективність діяльності.

Для формування моделі розрахунку інтегральної оцінки фінансової стійкості банківських установ України обрано наступні якісні показники, які згруповані у 8 груп індикаторів:

1. Відповідність капіталу активам
2. Ліквідність банку
3. Якість кредитного портфелю
4. Розмір кредитних ризиків
5. Якість депозитного портфелю
6. Ризик відкритої валютної позиції
7. Ефективність діяльності банку
8. Залежність банку від його засновників

На основі систематизації та аналізу літератури відібрано 20 показників, які надають змогу отримати комплексну оцінку фінансової стабільності банків України. Однак, з огляду на підвищену волатильність функціонування банківського сектору в періоди економіко-політичних криз виникає потреба отримання експрес-оцінок, які сприятимуть ухваленню оперативних і економічно зважених рішень в умовах невизначеності, та своєчасно дозволятимуть визначати найбільш проблемні зони у функціонуванні банків.

За попередніми експертними оцінками, значення цих вагових коефіцієнтів приймемо на рівні 0,1 для групи відповідності капіталу активам; 0,2 – показників ліквідності банку; по 0,15 – для якості кредитного та депозитного портфелів; 0,1 – для оцінки ризиків кредитної діяльності; по 0,05 для оцінки залежності банку від його засновників та ризиків відкритої валютної позицій; та 0,2 – для оцінки ефективності діяльності банку.

Загальні показники оцінки фінансової стійкості та їх вагові коефіцієнти зображені в таблиці 1.

Таблиця 1. Показники оцінки фінансової стійкості банківських установ

Група	№	Показник	Формула	Ваг а факт ора
Відповідність капіталу активам	1	Коефіцієнт надійності	Регулятивний капітал до зобов'язань	0,1
	2	Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів	співвідношення власного капіталу та активів	
	3	Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу	норматив НБУ Н2/100%	

Ліквідність банку	4	Короткострокова ліквідність	норматив НБУ Н6/100%	0,2
	5	Відношення високоліквідних активів до зобов'язань	відношення коштів на коррахунках банків до зобов'язань	
Якість кредитного портфелю	6	Коефіцієнт приросту кредитного портфелю	$K_{\text{прир.КП}} = \frac{\text{Кредити на кін. періоду} - \text{Кредити на поч. періоду}}{\text{Кредити на поч. періоду}}$	0,15
	7	Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі:	$K_{\text{пробл.п.}} = \frac{\text{Проблемні кредити}}{\text{Кредитний портфель}}$	
	8	Покриття проблемної заборгованості власним капіталом:	$K_{\text{покр.}} = \frac{\text{Проблемні кредити}}{\text{Власний капітал}}$	
	9	Коефіцієнт покриття проблемних кредитів створеними резервами	$K_{\text{покр.рез.}} = \frac{\text{Резерви}}{\text{Проблемні кредити}}$	
Розмір кредитних ризиків	10	максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	норматив НБУ Н7/100%	0,1
	11	Норматив максимального розміру кредитного ризику інсайдерських кредитів	норматив НБУ Н9/100%	
Якість депозитного портфелю	12	коефіцієнт, що показує рівень депозитів у зобов'язаннях	Сукупні депозити/ зобов'язання	0,15
	13	Коефіцієнт приросту депозитів	$K_{\text{прир.деп.}} = \frac{\text{Депозити на кін. періоду} - \text{Депозити на поч. періоду}}{\text{Депозити на поч. періоду}}$	
	14	Коефіцієнт співвідношення капіталу та строкових депозитів	$K_{\text{кап/деп}} = \frac{\text{Капітал}}{\text{Депозити строкові}}$	
Ризик відкритої валютної позиції	15	Ризик загальної довгої позиції	норматив НБУ Л13-1/100%	0,05
	16	Ризик загальної короткої позиції	норматив НБУ Л13-2/100%	
Ефективність діяльності банку	17	Чиста процентна маржа	співвідношення чистого процентного доходу банку до середньої величини чистих активів	0,2
	18	Рівень окупності чистим прибутком всіх витрат банку	Чистий прибуток/ Сукупні витрати	
	19	Рентабельність капіталу	Рівень окупності чистим прибутком середньорічного банківського капіталу	
Залежність банку від його засновників	20	залежність банку від його засновників	Співвідношення статутного капіталу та банківського капіталу	0,05

Інтегральний показник фінансової стійкості	$I_{\text{ф.с.}} = \sum_{i=1}^n f_i * w_i$	ввід 0 до 1
--	--	-------------------

Значення інтегрального показника фінансової стійкості може знаходитись в наступних межах та відповідати таким станам:

від 0,9 до 1 - фінансовий стан банку найвищий, він стійкий до зовнішніх фінансових та економічних потрясінь, немає потреби втручатися у фінансову діяльність банку органам банківського нагляду;

від 0,7 до 0,9 - фінансовий стан банку добрий, стабільний і дає йому змогу без труднощів долати економічні коливання; втручання органів банківського нагляду є обмеженим і здійснюється лише у обсягу, що необхідний для виправлення виявлених у процесі банківського нагляду недоліків;

від 0,5 до 0,7 - банк має фінансові, операційні чи технічні проблеми, що призводять до неспроможності долати труднощі при несприятливих змінах економічної ситуації; органи банківського нагляду здійснюють втручання у діяльність банку з метою усунення недоліків, оскільки банк може збанкрутувати, якщо такі заходи виявляться неефективними;

від 0,3 до 0,5 - банк має серйозні фінансові проблеми, існує велика ймовірність його банкрутства; це вимагає детального нагляду та контролю, а також чіткого плану усунення виявлених недоліків у діяльності банку;

від 0 до 0,3 - імовірність банкрутства банку в найближчий період часу є значною, виявлені недоліки у його діяльності є настільки значними та небезпечними, що необхідна термінова підтримка фінансового стану банку зі сторони акціонерів чи інших джерел, необхідні серйозні коригуючі заходи (ліквідація банку, об'єднання, продаж).

Висновки. Запропонована система оцінки фінансової стійкості банку базується на урахуванні чинників зовнішнього і внутрішнього середовища та визначених вимог і критеріїв. Комплексне врахування конкретизованих складових внутрішньої і зовнішньої фінансової стійкості банку дозволить оцінювати її і регулювати за допомогою коректування управлінських рішень в процесі реалізації стратегії його розвитку. Інтегральний показник фінансової стійкості банку може бути використаний органами банківського нагляду, рейтинговими агенціями, партнерами та клієнтами банку. Використання розробленого методичного інструментарію сприятиме підвищенню якості управління фінансовою стійкістю банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цапенко К. Ю. Фінансова стійкість банку: теоретичний аспект / К. Ю. Цапенко // Управління розвитком. - 2013. - № 15. - С. 150-151. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_15_67.
2. Кучер Р. В. Фінансова стійкість банків як запорука стабільності банківської системи України / Р. В. Кучер // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. - 2013. - Вип. 22. - С. 59-62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2013_22_14.
3. Глоссарий НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/glossary/show/254>
4. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [текст] підручник. / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
5. Мельничук Л. Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку / Л. Ю. Мельничук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2015. - № 1. - С. 43-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_1_6.
6. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. - 2015. - № 9. - С. 314-319. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_9_51.

7. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку / Ю. О. Русіна, А. Г. Легейда // International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 87-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_17.
8. Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. / Н.І. Шпаковська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 3. – С. 100-105.
9. Безродна О. С. Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи / О. С. Безродна, В. О. Лесик // Проблеми економіки. – 2017. – № 2. – С. 251–262.
10. Рац О. М. Інтегральна оцінка ефективності антикризового управління банком / О. М. Рац // Проблеми економіки. - 2013. - № 4. - С. 361-367. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_4_49

УДК 336.564.21

РОЛЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Сидорко О.О., студентка 2 курсу спеціальності «Менеджмент»

Державний університет інфраструктури та технологій

Україна, Київ

olena.sidorko95@gmail.com

***Анотація.** Доповідь присвячена непрямим податкам та їх ролі в державі і суспільстві.*

***Ключові слова:** непрямі податки, ПДВ (податок на додану вартість), акциз, мито, держбюджет.*

Вступна частина. Непрямі податки – це такі податки, що встановлює держава на товари, а також послуги у вигляді надбавки до ціни чи тарифу. На даний час вони складають більше 50% надходжень та грають велику роль у створенні держбюджету. При продажу будь-якого товару чи послуги відсоток від ціни цього самого товару чи послуги йде в нарахування до суми до бюджету. Ціль роботи полягає у ознайомленні з роллю та впливом непрямих податків на держбюджет та суспільство.

Основна частина. Платниками податку є покупці при купівлі товару чи послуги, а продавці та іноді виробники вносять в бюджет отриману суму податків. На території України сума податку врахована в ціні на товар чи послугу.

На даний час в Україні є такі види непрямого податку як: податок на додану вартість (ПДВ), акциз; мито (рис.1)

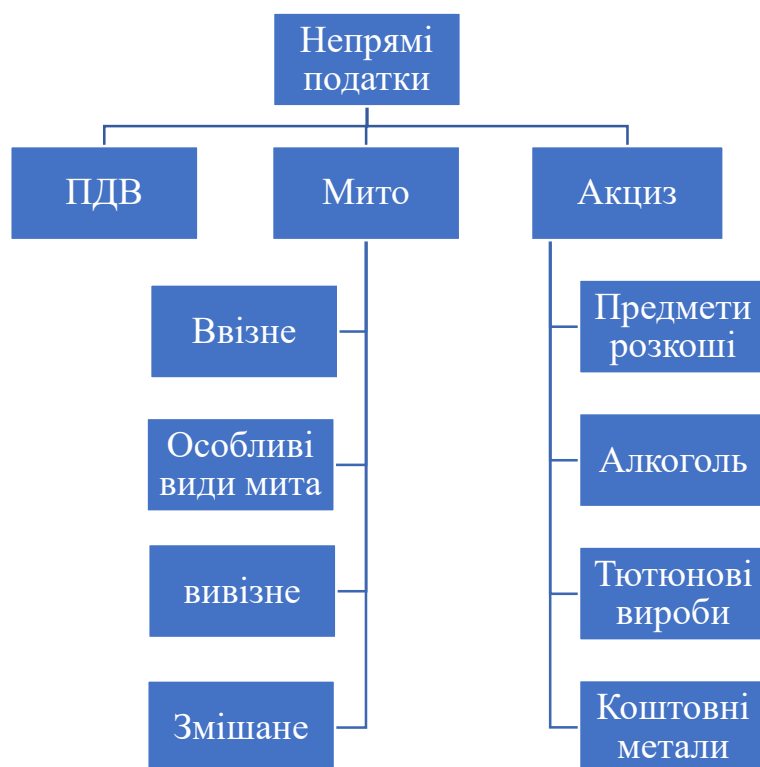

Рис.1. Класифікація непрямих податків

Джерело: Складено автором за [1]

Акциз – це найпоширеніший непрямий податок в Україні на окремі ходові товари, наприклад: предмети розкоші, алкоголь, тютюнові вироби, коштовні метали, та інше. Акцизний збір на тютюнові вироби та алкоголь відбувається при сплаті за акцизні марки, які потім наклеюються на виріб як доказ про сплату акцизу, яку здійснює підприємство-виробник. Відсоток оподаткування різний, залежно від товару.

Мито – це різновид непрямого податку, що встановлюється Податковим кодексом України та Митним кодексом відносно до товару, що проходить через митний кордон. Ставки ввізного мита бувають:

- адвалорна – у відсотках (5 або 10%);
- специфічна – у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування;
- комбінована, що поєднує в собі адвалорну та специфічну ставки мита [2].

Податок на додану вартість (ПДВ) – це один з основних непрямих податків, що застосовується до товарів (робіт та послуг) та сплачується покупцем, а вноситься до державного бюджету через продавця. Ставка оподаткування буває 20% (стандартна), 7%,(знижена), 0% (нульова).

Непрямі податки є дуже стабільним джерелом державних доходів, а тим паче в Україні. За рахунок надходження цих податків формується до 50% доходів державного бюджету. Це підтверджується даними таблиць 1 та 2.

Таблиця 1. Непрямі податкові надходження до зведеного держбюджету України за 2019 рік

Вид податку	Виконано на 31/08/2019,%	Місцеві бюджети, млн. грн.	Державний бюджет, млн. грн.	Зведений бюджет, млн. грн.
Збір ПДВ	38,8	-	436 664	436 664
Акциз	13,13	13 777	134 043	147 820
Мито	2,80	-	31 245	31 245

Інше	45,27	244 567	264 790	509 357
Всього	100	258 344	866 742	1 125 086

Джерело: складено автором за матеріалами[3]

Роки	Відсоток надходжень непрямого податку, %	Зведений бюджет непрямого податку, млн. грн	Зведений бюджет усіх податків, млн. грн
2019	54,73	615 729	1 125 086
2018	60,04	671 971	1 111 636
2017	61,10	579 388	948 219
2016	60,61	451 663	745 187
2015	62,07	357 534	576 014
2014	60,08	246 730	405 644

Таблиця 2. Непрямі податки у зведеному держбюджету України за останні 6 років
Джерело: складено автором за матеріалами[3]

Більш наочно дану динаміку можемо побачити на рис. 2, яка свідчить, що обсяг надходжень до державного бюджету за рахунок непрямих податків постійно зростає. Їх частка у державному бюджеті постійно знаходиться на рівні 60 %.

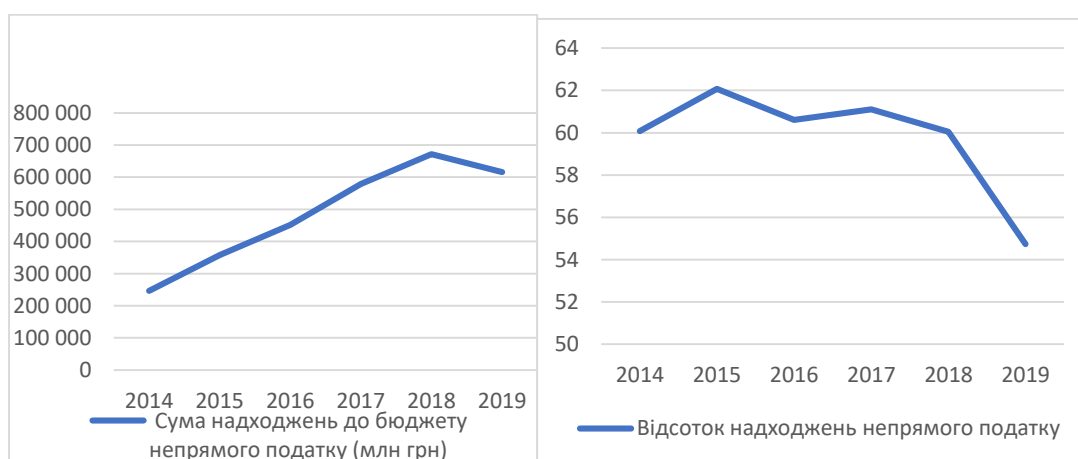

Рис. 2. Динаміка надходжень непрямого податку до бюджету

Джерело: складено автором за матеріалами[3]

Переваги непрямих податків передусім пов'язані з їх роллю у формуванні доходів до бюджету. Проте це зовсім не означає, що вони не виконують функцію регулювання. При досить вмілому використанні непрямі податки можуть стати позитивним засобом для регулювання нашої економіки.

Саме до непрямих податків належить швидке надходження коштів до державного бюджету, адже вони залежать від товарів громадського споживання та послуг, а зупинити процес споживання товарів та послуг є неможливим. Тим паче непрямі податки безпосередньо впливають на споживача. А при вмілому їх використанні держава має можливість регулювати процес споживання, стимулюючи його в одному напрямку чи в іншому [2].

Порівняльний аналіз податкових ставок різних країн свідчить про те, розмір саме непрямих податків є приблизно однаковим (таблиця 3), але частка податкових надходжень за рахунок непрямих податків не повинна бути головним джерелом поповнення державного бюджету.

Таблиця 3. Ставки податків в окремих країнах ЄС і України

Країна	Податок на дохід фіз. осіб	Податок на прибуток	Податок на додану вартість
Франція	від 14 - 45%	31%	20%
Німеччина	від 14 - 45%	29,89%	19%
Україна	18%	18%	20%

Джерело: складено автором за матеріалами [5]

Непряме оподаткування в сучасних умовах повинне стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягара, отриманню сталих доходів до Державного бюджету тощо [4].

Висновок. Непрямий податок є одним з найбільших та основних доходів бюджету України, бо кожна людина здійснює покупки товарів чи послуг, та дивлячись на дані таблиці 3 можна сказати, що загалом в розвинених країнах ставка ПДВ майже не відрізняється від України, але доходи від цього податку не займають головну частину держбюджету, адже ставка ПНП та ПДФО набагато більша. Насамперед в Україні не потрібно збільшувати або зменшувати ставку ПДВ, потрібно підвищувати обсяги виробництва, а це, в свою чергу, буде наповнювати державний бюджет за рахунок прямих податків.

REFERENCES

1. Непрямі податки //Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / за заг. ред. Ю.С.Шемшученко. К. : Українська енциклопедія, 1998—2004.
2. Сайт Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
3. Доходи бюджету України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
4. Бутенко Т.В. Переваги та недоліки використання різних форм оподаткування в Україні //Т.В. Бутенко //Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Одеса, Україна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No4/28.pdf>
5. Податки в Україні vs країни ЄС: де платять більше? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cost.ua/news/714-podatky-v-ukrayini-vs-krayiny-eu-de-platyat-bilshe>

Sidorko E.O. student

The role of indirect taxes in Ukraine.

Abstract. The report is devoted to indirect taxes, and their role in the state and society.

Keywords: indirect taxes, VAT (value added tax), excise tax, duty, state budget.

Сидорко Е.О. студентка

Роль косвенных налогов в Украине

Аннотация. Доклад посвящен косвенным налогам и их роли в государстве и обществе.

Ключевые слова: косвенные налоги, НДС (налог на добавленную стоимость), акциз, пошлина, госбюджет.

УДК 658.589

**ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ
ПІДПРИЄМСТВА****Халус В.Р.**

здобувач ступеня магістра

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

halus8486@gmail.com

Розвиток є важливою умовою ефективності життєдіяльності вітчизняних підприємств у конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках. Його визначають як процес переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого. Так, у результаті розвитку виникає якісно новий стан об'єкта, зміна його складу або структури. Стабільний розвиток є найбажанішою стадією життєвого циклу підприємства, головною ціллю якої є збереження досягнутого рівня розвитку в заданих межах на найдовший відрізок часу в умовах постійного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Наразі стає очевидним, що для забезпечення стабільного економічного розвитку необхідною складовою механізму управління підприємством, поряд із організаційно-структурним механізмом, механізмами управління якістю, конкурентними перевагами має бути механізм управління ризиками. Під ризиком розуміють можливість відхилення фактичного результату від запланованого, а ризикованість – це умова, яка може створити або збільшити (зменшити) можливість небажаного результату. Поняття ризику асоціюється з усвідомленням небезпеки, загрози, ненадійності, невизначеності, невпевненості, випадковості, збитку. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність підприємства, виділяють в особливу групу ризиків, що мають назву фінансових. У сфері відносин підприємства з банками і іншими фінансовими установами постійно діє ця група ризиків. Їх можна вимірювати через співвідношення величини запозичених і власних засобів: чим воно вище, тим більше діяльність підприємства залежить від кредиторів. Високий фінансовий ризик може спричинити припинення кредитування або зміну його умов, а відтак – зупинку виробництва або банкрутство підприємства [1, с. 81].

В процесі аналізу чисельних варіантів визначення поняття «фінансовий ризик підприємства» ми вичленили перелік найчастіше вживаних акцентів. Це визначення фінансових ризиків як ймовірності втрати ресурсів або недоодержання коштів, ймовірності одержання додаткового прибутку, можливого браку коштів, вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат), вірогідності виникнення несприятливих фінансових наслідків, ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат, відхилення від встановлених цілей та планових норм. Звідси робимо висновок, що фінансові ризики – це різновид ризиків, пов'язаний із невизначеністю майбутніх доходів та витрат від здійснення діяльності підприємством. При цьому вони насамперед пов'язані із прибутком як основним фінансовим результатом будь-якої підприємницької діяльності, але характеризують не лише ризик зменшення рівня прибутку чи взагалі отримання збитків, а й ризик втратити можливість скористатися сприятливою ситуацією на ринку, тобто ризик упущених можливостей. Загалом ми можемо сформулювати найважливіші характеристики фінансових ризиків підприємства, які в сукупності досить повно визначатимуть суть об'єкта дослідження. Це ризики, які [2]:

- можуть виникати на усіх без винятку етапах виробничо-господарської діяльності підприємства;
- впливають на рух фінансових потоків та зміну структури фінансових активів підприємства;
- як і будь-який інший вид ризиків, спричинюються невизначеністю;
- завжди пов'язані з можливістю вибору того чи іншого варіанту розвитку подій;

- характеризуються можливістю відхилення від мети, що передбачається, заради якої здійснювалася обрана альтернатива;
- призводять до негативних фінансових наслідків, таких як втрати прибутку, доходу, частини чи всього капіталу підприємства;
- характеризуються можливістю фінансових та інших втрат, пов'язаних із здійсненням обраної в умовах невизначеності альтернативи;
- характеризуються ймовірністю досягнення бажаного результату;
- дають змогу отримати додаткові позитивні результати.

Оскільки причиною пильної уваги до ризиків діяльності підприємства визначено в переважній більшості ймовірність настання негативних наслідків стосовно їх реалізації, то для підприємства стає необхідним управління ризиками. Всі ризики підприємства – це потенційні загрози його діяльності, а відтак управління ними, що передбачає зниження їх рівня і нейтралізацію причин їх виникнення, зменшуватиме число потенційних загроз, тобто сприятиме забезпеченню його економічної безпеки. Забезпечення достатньо високого рівня економічної безпеки підприємства є можливим при системному підході до вирішення даної задачі. Тобто, забезпечення економічної безпеки підприємства або управління нею, що значно ширше, вимагає створення на підприємстві власної системи економічної безпеки – комплексу заходів щодо забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства і цільового використання його ресурсів шляхом реалізації організацією, яка відповідає за управління економічною безпекою підприємства, у взаємодії з іншими підрозділами сукупності організаційно-економічних і правових заходів, спрямованих на нейтралізацію та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому управління ризиками потрібно розглядати не відокремлено як окреме завдання, а як складову системи економічної безпеки підприємства.

Управління є невід'ємною частиною будь-якої діяльності. Управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їх оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків із метою досягнення цілей підприємства, тобто управління ризиком або ризик-менеджмент (management by the risk) є спеціальним видом управлінської діяльності, який спрямований на ефективний захист підприємства від небажаних закономірних чи випадкових обставин (подій), які в кінцевому результаті можуть негативно впливати на роботу підприємства [3]. Основна мета управління фінансовими ризиками – мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. Головними завданнями управління фінансовими ризиками є оптимізація структури капіталу (співвідношення між власними та позичковими джерелами формування фінансових ресурсів) та оптимізація портфеля боргових зобов'язань [4].

Як підсистема системи економічної безпеки підприємства і як специфічна діяльність система управління фінансовими ризиками підприємства має спиратися на певні принципи:

- фінансовий менеджер повинен свідомо приймати ризик, якщо він має намір отримати відповідний дохід від здійснення фінансової операції;
- портфель фінансових ризиків має складатися з тих ризиків, до яких можна застосувати методи їх нейтралізації;
- фінансові втрати за різними видами ризиків не залежать один від одного, тому всі ризики слід нейтралізувати окремо;
- при управлінні фінансовими ризиками з альтернативних вибирається таке рішення, яке забезпечує найбільшу ефективність і фінансову безпеку;
- в управлінському процесі має враховуватися фінансова філософія підприємства, яка відображається в неохильності, нейтральності або схильності до ризику;
- в процесі управління фінансовими ризиками необхідно враховувати критерії фінансової політики підприємства (може бути агресивна, помірна або консервативна), відповідно до яких встановлюється рівень допустимого ризику; підприємство повинно

приймати тільки ті фінансові ризики, рівень яких не перевищує відповідного рівня дохідності за шкалою «дохідність-ризик»;

- очікуваний розмір фінансових втрат підприємства за фінансовим ризиком має відповідати частці капіталу, яка забезпечуватиме його внутрішнє страхування;

- потрібно зважати на те, що чим довший період здійснення фінансової операції, тим ширший діапазон супровідних їй ризиків;

- витрати підприємства з нейтралізації фінансових ризиків не мають перевищувати обсягу можливих фінансових втрат за ними [5].

Процес управління ризиком є складною і багаторівневою процедурою. Проте її можна умовно розділити на ряд етапів, що виділяються відповідно до особливостей послідовності дій з управління ризиком. Виділення відповідних етапів слід розглядати як умовне, бо на практиці вони часто реалізуються одночасно, а не послідовно, один за одним.

I етап. Ідентифікація та аналіз ризиків, тобто, виявлення ризиків, розуміння їх специфіки, обумовленої їх природою та іншими характерними рисами, виділення особливостей їх реалізації, включаючи вивчення розміру економічного збитку, а також зміна ризиків в часі, ступінь взаємозв'язку між ними та вивчення факторів, що впливають на них. Ряд завдань, які вирішуються на даному етапі: 1) ідентифікуються джерела невизначеності та ризику; 2) сформулюються ситуації і негативні наслідки реалізації ризику; 3) визначаються джерела інформації; 4) виконується оцінка рівня ризику; 5) аналізуються зв'язки між різними видами фінансового ризику.

Даний етап забезпечує інформаційну основу для всієї процедури ризик-менеджменту. Слід враховувати той факт, що в результаті реалізації подальших етапів управління ризиком інформація про ризики може поповнюватися і уточнюватися, так що дії в рамках даного етапу являють собою безперервний процес збору і обробки даних.

II етап. Аналіз альтернативних методів управління ризиком, який має на меті дослідження інструментів, за допомогою яких можна перешкоджати реалізації ризику і впливу його негативних наслідків на функціонування підприємства. Ряд завдань, які вирішуються на даному етапі: 1) як можна знизити ризик за рахунок підходящих превентивних заходів; 2) як можна знизити економічний збиток від реалізації ризику; 3) за рахунок яких джерел можна буде покрити такий збиток у разі його виникнення.

Для різних типів ризиків будуть характерні різні методи управління ризиком.

III етап. Вибір методів управління ризиком, на якому розробляється політика підприємства по відношенню до ризику і невизначеності. До основних завдань, які розв'язуються на даному етапі відносяться: 1) визначення найбільш ефективних методів управління ризиком при даних бюджетних та інших обмеженнях; 2) прогнозна оцінка ефективності системи управління фінансовими ризиками, тобто впливу на рівень загального сумарного ризику реалізації обраної сукупності методів управління окремими ризиками.

Вибір методів управління ризиком можна розглядати як проблему оптимізації в умовах обмежень. Критерії вибору можуть бути різними, в тому числі і фінансово-економічними, наприклад забезпечення економічної ефективності. Згідно з принципом результативності системи управління ризиком відповідні інструменти повинні застосовуватися не для будь-яких ризиків, а в першу чергу для тих, негативні наслідки яких призводять до найбільш помітного впливу на діяльність підприємства. При деяких умовах, наприклад при жорстких бюджетних обмеженнях, частина ризиків, які менеджер оцінює як незначні, буде ігноруватися. У такій ситуації говорять, що по відношенню до ризиків першої групи проводиться **активна стратегія** управління ризиком, а по відношенню до другої – **пасивна**. Поєднання активної і пасивної стратегій при управлінні ризиком є важливим результатом даного етапу, що відображає додаткові особливості процедури ризик-менеджменту.

IV етап. Реалізація обраного методу управління ризиком. На даному етапі приймаються і реалізуються окремі управлінські та технічні рішення. Завдання, які вирішуються, стосуватимуться процедури виконання рішень, а саме: 1) визначаються необхідні заходи; 2)

встановлюються терміни їх реалізації; 3) виділяються ресурси; 4) визначаються вповноваженні особи і підрозділи, відповідальні за реалізацію і контроль прийнятих рішень.

V етап. Моніторинг результатів і вдосконалення системи управління ризиком, який забезпечує зворотний зв'язок у системі управління ризиком, гнучкість, адаптивність та динамічний характер цього процесу. На даному етапі: 1) визначається рівень ефективності системи управління ризиком; 2) аналізуються «вузькі місця» в системі; 3) вирішується питання щодо коригування системи управління ризиком.

На основі даних моніторингу здійснюється оцінка ефективності проведених заходів з метою подальшої адаптації системи управління фінансовим ризиком до зміни як умов функціонування навколишнього середовища, так і сукупності ризиків, шляхом **заміни неефективних заходів більш ефективними** в рамках бюджету та **зміни організації виконання програми управління фінансовими ризиком**, що сприяє зростанню ефективності системи управління фінансовими ризиками на рівні підприємства.

Висновки. В умовах постійної зміни зовнішнього та внутрішнього середовища для підприємства важливо забезпечити власний стабільний розвиток. Для цього необхідною складовою механізму управління підприємством має бути механізм управління фінансовими ризиками. Всі ризики підприємства – це потенційні загрози його діяльності, а відтак управління ними, зменшуватиме число потенційних загроз, тобто сприятиме забезпеченню його економічної безпеки. При цьому управління фінансовими ризиками підприємства потрібно розглядати не як окреме завдання, а як складову системи економічної безпеки підприємства, основна мета якої – мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. Сам процес управління ризиком є багаторівневою процедурою, яку можна розділити на п'ять етапів. Цей процес є безперервним і включає можливість самовдосконалення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Марущак С.М., Єфімова Г.В., Пащенко О.В. Оцінка та управління підприємницькими ризиками : нав. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 296 с.
2. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Інноваційна економіка. 2016. № 5-6. С. 218-223.
3. Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 23(2). С. 9-13.
4. Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 677-680.
5. Письменна Т. В. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2015. Вип. 28. С. 100-106.

УДК 681.12

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Шипілова В.О.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пащенко О.В.

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

Victoriashypilova@gmail.com

Розглянуто класифікацію факторів зростання фінансової стійкості підприємств. Визначено рівні групування факторів фінансової стійкості за ступенем значущості. Виділено групи чинників на кожному рівні впливу. Сформульовано основні положення щодо управління

фінансовою стійкістю підприємств на основі запропонованої класифікації факторів її зростання.

Ключові слова: фінансова стійкість, економічний цикл розвитку, економічна політика, фінансове управління.

Багато джерел надають різні класифікації факторів як зовнішніх, так і внутрішніх, що впливають на фінансову стійкість підприємства, але окремо вони не дають загальної картини для повного розуміння їх впливу. Відомо, що на фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства спробуємо об'єднати їх в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості. За рівнем виникнення виділяють внутрішні та зовнішні чинники.

Залежно від ступеня їх значущості виділяють чинники I рівня (базові), II рівня (похідні) та III рівня (деталізуючі). Чинники I рівня – це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників.

До чинників I рівня відносять:

- фазу економічного розвитку системи;
- стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного циклу розвитку економічної системи є базовим зовнішнім чинником, що впливає на фінансову стійкість підприємства. Залежно від фази економічного розвитку системи будуть різними темпи реалізації продукції, виробництва, їх співвідношення, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходів підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, у свою чергу, призводить до ще більшого скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Отже, знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що неодмінно негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства.

Другим базовим чинником I рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. Вона є основоположним чинником при визначенні загальноекономічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовані всі інші його стратегії (стратегія управління обсягами діяльності, стратегія управління власним та позиковим капіталом, фінансова стратегія). На рівні підприємства необхідно велику увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку підприємства буде визначати також потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами в необхідному обсязі з метою самофінансування, і разом із цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства.

Чинники II рівня – похідні. Вони є результатом дії основоположних (базових) чинників (фази економічного розвитку системи та стадії життєвого циклу підприємства). До складу чинників II рівня (похідних) належать:

- середній рівень доходів населення;
- демографічна ситуація;
- соціальна політика держави;
- податкова політика держави;
- грошово-кредитна політика;
- амортизаційна політика;
- загальний рівень стабільності;
- стратегія управління обсягами діяльності;
- стратегія управління активами;

- стратегія управління капіталом;
- стратегія управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають як зовнішніми, так і внутрішніми.

Зовнішні чинники – це такі, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо). Від ступеня відповідності видів, напрямів, методів цього регулювання і фази економічного циклу залежатиме характер та глибина впливу деталізуючих чинників, або чинників III рівня.

До внутрішніх похідних чинників II рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом. Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби та оптимізації структури капіталу, що, у свою чергу, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства. Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною метою підприємства, оскільки це один із чинників, який сприяє максимізації його ринкової вартості.

Чинники III рівня – є деталізуючими. За допомогою їх з'ясовують і деталізують механізм впливу на фінансовий стан підприємства похідних чинників. До чинників III рівня (деталізуючих) відносять:

- рівень конкуренції;
- рівень інфляції;
- склад та структуру активів;
- стратегію управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом;
- стратегію управління ризиком.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість є різним. Тому за їх значимістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічним за своїм впливом є також правильний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом із цим виникає ризик неплатоспроможності підприємства. Оптимізація управління поточними активами полягає в тому, щоб забезпечити достатньо високий рівень прибутковості активів при одночасній мінімізації ризику втрати платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості.

Другим за своєю значущістю внутрішнім чинником III рівня є стратегія управління капіталом – оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними. Зі збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а саме та частка, яка спрямовується на реінвестиційні цілі.

Отже, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

На фінансову стійкість підприємства значний вплив мають кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикового капіталу, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Отже, у цьому зв'язку особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Вплив зовнішніх чинників III рівня на фінансову стійкість особливо зростає на стадії економіки кризового періоду. З фінансовою стійкістю підприємства тісно пов'язаний обсяг платоспроможного попиту населення, оскільки зростання обсягу попиту є стимулом до розширення обсягу його діяльності. Останнє потребує зростання активів підприємства, що, у свою чергу, обумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування цього приросту. Залучення додаткових джерел фінансування призводить до структурних змін у складі джерел фінансування активів, а отже, відповідно впливає на ступінь фінансової стійкості підприємства.

Падіння платоспроможного попиту, яке характерне для кризового періоду функціонування економіки, призводить до загострення конкурентної боротьби та підвищення рівня конкуренції на ринках різних типів. Гострота конкурентної боротьби – не менш важливий зовнішній чинник фінансової стійкості, оскільки така боротьба призводить до кон'юнктурних змін на товарних, ресурсних та фінансових ринках, що, у свою чергу, є причиною змін цін на продукцію підприємства (що впливає на можливі обсяги реалізації), на матеріальні ресурси (що змінює витрати на виробництво та реалізацію), на фінансові ресурси (що відбивається на можливості залучення підприємством позикових коштів). Усі ці зрушення відразу відбиваються (позитивно чи негативно – залежно від характеру змін зовнішніх чинників на ступені фінансової стійкості підприємства).

Зовнішнім фактором III рівня, що впливає на фінансову стійкість, є рівень інфляції. Порівняно зі стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел. Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого зросте вартість капіталу підприємства. Усе це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства.

Висновки. Оскільки з різних причин виникають чинники, що впливають на фінансову стійкість, то при виборі методів управління ними необхідно це врахувати. Якщо зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства, то внутрішнім чинникам властивий високий ступінь керованості, а характер їх зміни безпосередньо залежить від організації роботи самого підприємства. Отже, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на фінансову стійкість підприємства може бути різним, яким потрібно і можливо управляти в певних межах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єлецьких С. Я. Удосконалення процесу управління фінансово стійким розвитком промислового підприємства / С. Я. Єлецьких // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4(59-60). – С. 74-80.
2. Косарева І.П., Удовика Є.М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств / І. П. Косарева, Є. М. Удовика // Глобальні та національні проблеми економіки (електронне наукове видання). - 2018. - № 23. - С. 246-251. - Режим доступу: <http://globalnational.in.ua/archive/23-2018/48.pdf>.
3. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства / І. П. Косарева, А. С. Бут // Молодий вчений. - 2017. - № 4. - С. 678-682. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_160.
4. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем / Н. М. Притуляк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 1. – С. 26-31.
5. Решитнякова А. В., Щербань О. Д. Управління фінансовою стійкістю підприємства // ББК 65.261 (4 укр). – 2016. – С. 139.

6. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства / О. Стрішенець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2018. - № 3 (РОЗДІЛ III. Економіка та управління підприємствами). - С. 58-65. - Режим доступу: <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/367/313>.

УДК 338.246:677(477)

ОЦІНКА РИЗИКІВ ПРОЕКТУ ЗА МЕТОДОМ МІНІМІЗАЦІЇ ПОХИБКИ

Шульга Л.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
vb11501@mail.ru

Розглянуто послідовність оцінки ризику в інвестиційному проектуванні. Обґрунтовано проведення якісного аналізу ризику за інвестиційними фазами. Запропоновано використання сценарного підходу до кількісної оцінки ризику. Охарактеризовано особливості оцінки чутливості інвестиційного проекту до факторів ризику.

Ключові слова: ризик, фактори ризику, інвестиційні фази, сценарний аналіз, аналіз чутливості.

Оцінка ризиків проекту починається з якісного аналізу. Для можливості використання результатів якісного аналізу його доцільно виконувати за інвестиційними фазами. До ризиків передінвестиційної фази відносяться:

- віддаленість від інженерних мереж;
- відношення місцевої влади;
- доступність підрядників.

Віддаленість від інженерних мереж пов'язується з ризиком розташування підприємства в місці, що не має поблизу ліній комунікації.

Відношення місцевої влади до проекту має бути позитивним, оскільки він переслідує наступні цілі:

- зосередження товарних потоків та переведення їх на екологічно чисті транспортні системи;
- більш повне використання наявної транспортної інфраструктури;
- стимулювання пропозиції логістичних послуг тощо.

Ризик доступності підрядників на місці необхідно оцінити доволі ретельно, оскільки, ринок конкурентний і існує можливість обрання тих підрядників, які відповідають вимогам більші ніж останні.

Ризики інвестиційної фази складаються з наступних:

- платоспроможність замовника;
- витрати, що непередбачені;
- валютний ризик;
- недоліки проектних робіт;
- невчасність поставок;
- невчасна підготовка робітників;
- непорядність підрядника.

Ризик неплатоспроможності замовника є мінімальним, оскільки, більшу частину коштів планується залучити у вигляді акціонерного капіталу, а кредит планується отримати по лінії Європейського Банку Реконструкції та Розвитку

Витрати, що не передбачені можуть виявитись значними через індивідуальність проекту та неможливість передбачити всі аспекти. Його виконання. Насамперед це пов'язано із витратами на просування послуг нового порту.

Валютний ризик знаходиться на високому рівні, оскільки проект передбачає міжнародні відносини та валютне фінансування.

Недоліки проектних робіт є мінімальними, оскільки при розробці та виконанні проекту передбачено його супровід консалтинговою компанією.

Невчасність поставок може мати місце з огляду на ризики пов'язані із вибором постачальника. Несвоєчасна поставка впливає на графік виконання проекту, тому цей вид ризику слід віднести до пріоритетних.

Невчасна підготовка робітників пов'язана із ринком праці, що знаходиться в дисбалансі. Важке становище на суднобудівних заводах спричинило наявність безробіття серед робітників відповідного рівня, тому ризик зриву строків виконання проекту від несвоєчасної підготовки робітників можна вважати мінімальним.

Непорядність підрядника є одним з головних ризиків. Це пов'язано із зловживанням ситуацією за для корисних цілей на рівнях від робітника, що займається будівництвом до керівників організацій.

Ризики фази експлуатації поділяються на композиції: фінансово-економічні ризики; технічні; соціальні; екологічні.

До ризиків фінансово-економічної композиції належать такі:

- нестабільність попиту – ризик пов'язаний із обсягом замовлень є прерогативним і досить високим;

- поява альтернативного проекту - досить актуальний ризик, оскільки на практиці існує декілька аналогічних проектів створення таких комплексів;

- зменшення цін може відбуватись через зростання конкуренції, а за прогнозами ринку попит на послуги даного типу зростатиме;

- збільшення виробництва конкурентів – ризик аналогічний до ризику появи альтернативного проекту;

- ріст податків – в залежності від виду податків можна робити прогнози про їх зростання чи зменшення, насамперед можуть зрости місцеві збори та податки;

- неплатоспроможність споживачів можливий для України ризик, що потребує пильного ставлення;

- ріст цін на сировину, перевезення – головним фактором, що може вплинути на ефективність проекту є зростання цін на енергоносії, ризик є доволі високим;

- залежність від постачальників – головними постачальниками є так звані інфраструктурні господарства, які будуть забезпечувати життєздатність порту, оскільки такі підприємства є монополістами, ризик є високим;

- нестача обігових коштів – на початковому етапі становлення проекту;

Технічними ризиками є наступні:

- ризик нестабільності якості послуг з технічної точки зору є мінімальним, при відносинах клієнт-компанія можливі труднощі, тому ризик оцінюється як середній;

- новизна технології – проект не передбачає застосування нових технологій;

- недостатня надійність технології – надійність технології перевірена досвідом існуючих аналогічних портів виправдовує покладені на неї надії;

- відсутність резерву потужності пов'язана з максимальною завантаженістю комплексу, що в перші роки експлуатації не передбачається.

Соціальні ризики:

- небезпека страйку – робітнича культура працівника даного регіону не передбачає вирішення проблем за допомогою страйків, тому ризик можна вважати мінімальним;

- проблеми набору робочої сили можуть бути пов'язані з плинністю кадрів, оскільки ця проблема є актуальною для всього ринку в цілому;

- недостатній рівень заробітної плати – встановлення заробітної плати навіть на мінімально можливому рівні не викличе суттєвого зростання ризику;

- кваліфікація кадрів – в Україні і зокрема в Миколаєві існує достатня кількість кваліфікованих робітників, особливо в галузі морських перевезень, тому рівень цього ризику буде мінімальним.

Екологічні ризики містять:

- ймовірність шкідливих викидів пов'язана з характеристикою вантажу, що буде оброблятися;

- шкідливість виробництва – даний вид діяльності не є шкідливим, якщо це не пов'язано із шкідливими викидами.

Наступним кроком оцінки ризиків є складення сценарного аналізу. Для варіантів розвитку подій використовуються наступні припущення:

1. Песимістичний варіант: Зростання витрат – 5 %; Зменшення обсягу реалізації – 10 %; Зростання ризикованості проекту – 10 % (збільшення ставки дисконту на 10% від той, що визначена).

2. Оптимістичний варіант: Обсяг реалізації зростає за рахунок цін – 10 %, Витрати зменшуються – 10 %; Ризикованість проекту зменшується – 10 % (зменшення ставки дисконту на 10% від той, що визначена).

3. Найбільш ймовірний варіант розвитку подій: Обсяг реалізації зменшується – 5 %; Витрати не змінюються; Ризикованість не змінюється.

Таким чином, можна зробити висновок про гранично можливі значення показників. Песимістичний сценарій показує, що проект в найгіршому з випадків є не ефективним, ні один з показників не відповідає функції цілі, окрім значення внутрішньої норми прибутковості. Розраховані за допомогою правила 3 сигм показники ефективності відповідають функції цілі, окрім індексу прибутковості. Введення в розрахунок сценаріїв різних варіантів ставки дисконту зумовлене необхідністю врахування всіх ризиків проекту, а не лише показників реалізації та видатків.

Аналіз чутливості використовується для отримання інформації про зміну NPV в залежності від зміни вхідних даних. Вхідні дані в ході аналізу були застосовані; ставка дисконту, обсяг реалізації, змінні витрати, постійні витрати. По результатах аналізу робимо висновок про вплив показників на значення NPV.

Розподілимо визначені за допомогою якісного аналізу ризику проекту по таких групах:

1. Ризики, що впливають на обсяг реалізації;
2. Загальні ризики проекту, що впливають на строки його виконання тощо;
3. Ризики, що впливають на витрати проекту.

Ризики, які буде віднесено до певної групи, отримають відповідну важливість в розрахунках методу експертних оцінок.

До групи номер один (ризики, що впливають на обсяг реалізації) віднесемо наступні ризики:

- платоспроможність замовника;
- нестабільність попиту;
- поява альтернативного проекту;
- зменшення цін;
- збільшення виробництва конкурентів;
- неплатоспроможність споживачів.

До групи номер два (загально проектні ризики) віднесемо наступні ризики:

- віддаленість від інженерних мереж;
- відношення місцевої влади;
- доступність підрядників;
- недоліки проектних робіт;
- невчасність поставок;
- невчасна підготовка робітників;
- непорядність підрядника;
- залежність від постачальників;

- нестача обігових коштів;
- ризик нестабільності якості послуг;
- новизна технології;
- недостатня надійність технології;
- відсутність резерву потужності;
- небезпека страйку;
- проблеми набору робочої сили;
- недостатній рівень заробітної плати;
- кваліфікація кадрів;
- ймовірність шкідливих викидів;
- шкідливість виробництва..

До групи номер три (ризики, що впливають на витрати проекту) віднесемо наступні ризики:

- витрати, що непередбачені;
- валютний ризик;
- ріст податків;
- ріст цін на сировину.

Таким чином, найбільша кількість ризиків припадає на групу другої важливості (19 ризиків), 6 ризиків припадає на групу першої важливості та 4 ризики на групу третьої важливості.

Наступним кроком є використання методу експертних оцінок для визначення ризикованості проекту. Для цього розрахуємо показники важливості подій використовуючи результати аналізу чутливості. Еластичність події першої важливості дорівнює 2,7, а події другої важливості 2,1.

За результатами аналізу ризиків проводиться ретельне маркетингове дослідження. Особлива увага приділяється ризикам із першим та другим пріоритетом.

Припустимо, що маркетингове дослідження не виявило додаткової інформації і розрахунки ефективності не зміняться. Тоді використаємо перевірку отриманих результатів на «здоровий глузд».

Перевірка отриманих результатів на «здоровий глузд» виконується шляхом порівняння висновків зроблених за рахунок різних методів обґрунтування.

Через відсутність даних про аналогічні компанії, не можливо застосувати даний метод для перевірки точності розрахунків, але є можливість використати результати визначення показників за допомогою правила трьох сигм, математичного очікування та методу класифікації інвестицій.

Таким чином, можна зробити висновок про відповідність всіх показників функції цілі. Внутрішня норма доходності майже не перевищує ставку дисконтування, що свідчить про відсутність запасу ефективності проекту. На критичному значенні знаходиться індекс прибутковості, він дорівнює мінімальному значенню функції цілі з врахуванням допусків точності.

Висновок. Якісний аналіз ризиків інвестиційних проектів передбачає розподіл видів ризиків за фазами інвестиційного проекту, з виділенням для кожної фази тих з них, що найбільш суттєво впливають на реалізацію проекту. Далі з метою кількісної оцінки ризику інвестиційного проекту застосовується сценарний підхід, за якого оцінюються показники ефективності за песимістичним і оптимістичним сценаріями. Це дає можливість оцінити граничні значення основних параметрів проекту і статистичними методами оцінити їх дисперсію. І на останок проводиться аналіз чутливості проекту до впливу факторів ризику, за яким вони розподіляються на групи за ступенем важливості. В цілому така послідовність оцінки ризику інвестиційного проекту дасть повню інформацію щодо факторів ризику, ступеню їх впливу на ефективність проекту та сформує інформаційне підґрунтя щодо управління процесом реалізації проекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єфімова Г. В. Систематизація та ідентифікація загроз діяльності підприємства як передумова управління його економічною безпекою / Г. В. Єфімова, С. М. Марущак // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса, 2016. – № 1 (48) 17. – С. 77-84.
2. Матушевська О.А., Оцінка факторів зовнішнього середовища, що впливають на економічну безпеку промислового підприємства: непізнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) / О. Матушевська // Економіка України. – 2016. – № 3. – С. 56-59.
3. Мельник О.О. Дослідження сучасних тенденцій та визначення методологічних основ забезпечення економічної безпеки підприємства / О.О. Мельник // Економіка розвитку. – 2017. – № 3(59). – с. 115–118.
4. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2018. – № 9. – С. 140-148.
5. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: Моногр. / М.В. Фоміна; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2015. – 141 с.

СЕКЦІЯ №4
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 338.2:65.012.8:339

**НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ МАЛОГО БІЗНЕСУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Абаза В.С., магістрант

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, Миколаїв

Досягти абсолютної економічної безпеки в малому бізнесі неможливо, оскільки природа останнього повністю заснована на законах ринку з притаманними йому стихійністю і непередбачуваністю. Задача господарюючого суб'єкта – мінімізувати ризики підприємницької діяльності, забезпечив стан бізнесу, при якому гарантується стабільність функціонування.

Ризик для малого бізнесу пропонуємо розглядати як усвідомлену можливість реального прояву загроз, тобто виникнення небезпек зниження частки ринку, втрати клієнтів, здійснення ненавмисних або навмисних помилок співробітниками, недосконалості вітчизняного законодавства, руйнування бізнесу, нанесення шкоди майну, виникнення загрози життю та здоров'ю людей.

О. Бандурка та ін. [1] прослідковують взаємозв'язок між «загрозою» та «небезпекою», розглядаючи економічну загрозу як потенційну можливість заподіяння шкоди суб'єктам господарської діяльності з боку окремих факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, тобто виникнення загрози означає потенційну можливість економічних втрат для підприємства. Реакція підприємства на виникнення загрози повинна проявлятися у формуванні умов для відбиття можливої небезпеки [1, с.10].

Тієї ж думки дотримується і М.І. Копитко [2], позначаючи загрозу як вплив зовнішнього середовища, його суб'єктів або внутрішніх елементів системи, що може призвести до втрат, а небезпеку як форму прояви загрози, що призводить до реальних втрат. Тобто загроза економічній безпеці підприємства - це потенційна можливість заподіяння шкоди суб'єкту господарювання внутрішніми і / або зовнішніми факторами, а небезпека стає такою за умови отримання загрозою реального прояву [2].

Таким чином, визначаючи економічну безпеку суб'єкта господарювання як попередження загроз, які здатні вплинути на рівновагу економічної діяльності або навіть порушити його, дослідники [3-10], в першу чергу, класифікують негативні фактори внутрішнього і зовнішнього середовища на:

- внутрішні і зовнішні [3, с.107];
- об'єктивні і суб'єктивні;
- точкові, локальні і загальні [4, с.40-41];
- систематичні і несистематичні;
- довгострокові, середньострокові, короткострокові [5, с.132-133];
- керовані і некеровані [3, с.108];
- ті, які частково піддаються нейтралізації, і ті, які не піддаються нейтралізації [6, с.30];
- правові, економічні, політичні, екологічні, науково-технічні, технологічні, демографічні [7, с.24];
- специфічні, в залежності від галузі [8, с.171] або регіону [9, с.331] тощо.

Якщо мова йде про підприємства малого бізнесу, то крім усього вищесказаного, можна ще виділити наступні загрози:

- загрози, пов'язані з конкурентною боротьбою;
- загрози, пов'язані з людським фактором;
- загрози, пов'язані з діяльністю держави;
- загрози, пов'язані з організованою злочинністю;
- загрози, пов'язані з техногенними та природними факторами [10, с.271].

Відповідно реальний прояв даних загроз - це небезпека не витримати конкуренцію (постійне зниження своєї частки ринку, втрата клієнтів і, в результаті, припинення існування); небезпека скоєння ненавмисних або навмисних помилок співробітниками (вчинення неправильних дій, порушення трудової дисципліни, конфлікти, «текучка» кадрів, розголошення стратегічної і фінансової інформації бізнесу); небезпека недосконалості вітчизняного законодавства (стримування перспектив розвитку, відсутність обліку специфіки галузі або регіону, корупція); небезпека руйнування бізнесу; небезпека заподіяння шкоди майну, виникнення загрози життю та здоров'ю людей.

Економічна безпека бізнесу - поняття комплексне і пов'язано не стільки з внутрішнім станом підприємства, скільки з впливом на нього зовнішнього середовища. Під забезпеченням економічної безпеки малого підприємства слід розуміти реалізацію сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених дій суб'єктів підприємницької діяльності щодо формування такого механізму управління процесами залучення ресурсів і їх перетворенням в суспільно корисні продукти, який, поряд з виробничими, містить методи і технології ефективної взаємодії з усіма групами зацікавлених осіб для протидії реальним і потенційним загрозам господарської середовища, завдяки чому формується (підтримується) достатній рівень економічної безпеки малого підприємства, що дає йому можливість функціонувати на ринку і розвивати свої ринкові можливості поряд з великими підприємствами і потужними корпораціями [11].

На нашу думку, економічна безпека малого бізнесу - це такий стан суб'єкта господарювання в поточному і перспективному періоді, яке сприяє реалізації стратегії його розвитку, забезпечує своєчасне її коригування відповідно до змін ринкового середовища та з урахуванням галузевих, регіональних, національних особливостей.

Євроінтеграційні процеси в Україні вимагають від керівників підприємств розробки не лише стратегії розвитку, а й стратегії безпеки, яка включає напрями мінімізації загроз економічній безпеці малого підприємництва.

С. Салоїд [12], пропонує базові стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства: стратегія миттєвого реагування, попереджувальна стратегія, стратегія обмеженого впливу, відновлювальна стратегія [12], зазначаючи, що механізм управління економічною безпекою підприємства доцільно розділити на попереджуваче та антикризове управління. Саме такий підхід зменшить негативний вплив загроз та небезпек.

Сьогодні дослідники виділяють об'єктивні проблеми, що перешкоджають економічній безпеці українських суб'єктів малого і середнього підприємництва: високий податковий тиск, високі банківські відсотки по кредитах, нерозвиненість інституту овердрафту, наявність адміністративних бар'єрів та корупції, високі орендні ставки на комерційну нерухомість, відсутність погодження девелоперами будівництва нових об'єктів з планами розвитку підприємництва на тій чи іншій території, збереження кризових тенденцій в економіці, стан війни, зниження якості освіти та професійної підготовки.

Однак існують також суб'єктивні проблеми, які також створюють істотні труднощі для забезпечення економічної безпеки. До них можна віднести низьку соціальну відповідальність, яка притаманна багатьом суб'єктам малого бізнесу.

Крім цього, до суб'єктивних проблем забезпечення економічної безпеки малого підприємства можна віднести проблему неконтрольованого поширення інформації.

Створюючи систему економічної безпеки на підприємствах малого бізнесу, необхідно враховувати, що для захисту інформації, в тому числі персональних даних, необхідна реалізація цілого ряду заходів, які можна розділити на три групи: юридичні, організаційні та технологічні [13, с.158]. Юридичні заходи регулюють діяльність людей, які мають доступ до

охоронюваним відомостями і визначають міру відповідальності за втрату або крадіжку секретної інформації. Організаційні заходи полягають у підборі, перевірці та навчанні персоналу. Одним з таких методів є примус, яке тісно пов'язане з регламентацією, коли працівники змушені виконувати встановлені правила. Також мова може йти про спонукання, коли працівник підприємства малого бізнесу виконує інструкції з етичних і особистих міркувань. Технологічні методи захисту від неконтрольованого поширення інформації ґрунтуються на застосуванні сучасних технологій і систем, які передбачають моніторинг інформації, яка передається в мережі.

Також до суб'єктивних проблем забезпечення економічної безпеки малого підприємництва можна віднести проблему кримінальної конкуренції та іншої діяльності, яка завдає шкоди внаслідок порушення законодавства або ділової етики.

Якщо ризики постійно виникають у процесі діяльності малого підприємства і вони є нормою бізнес-процесів, то загрози через вплив чинників внутрішнього чи зовнішнього середовища призводять до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, персоналу та інтелектуальної власності та врешті-решт можуть перерости в небезпеку, тобто призвести до втрати бізнесу. Отже, мінімізувати загрози можливо за умови окреслення стратегічних напрямів економічної безпеки малого підприємства (табл.).

Таблиця 1. Окреслення стратегічних напрямів економічної безпеки малого бізнесу задля мінімізації загроз зовнішнього та внутрішнього середовища

Стратегічний напрям забезпечення економічної безпеки малого підприємства	Мінімізація загроз економічній безпеці малого підприємства
Миттєве реагування	• своєчасне виявлення загроз малому підприємству, що можуть сприяти заподіяння підприємству, його працівникам та клієнтам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; • оперативне реагування на негативні тенденції розвитку зовнішнього та внутрішнього середовища.
Передбачення	• виявлення та формування умов, сприятливих для реалізації малим підприємством своїх основних інтересів; • підбір, перевірка та навчання персоналу.
Відновлення	• послаблення шкідливих наслідків від дій конкурентів або злочинців, спрямованих на підриг економічної безпеки малого підприємства; • збереження та ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів.

* Складено автором

Висновки. В умовах євроінтеграційних процесів для забезпечення економічної безпеки українського малого підприємства від загроз внутрішнього і зовнішнього середовища, керівництву необхідно приймати рішення з такою швидкістю, з якою виникають різні негативні зміни, та вміти їх передбачати. Функціонування системи економічної безпеки малого підприємства складається з окремих стратегічних напрямів, кожен з яких відображає специфіку реалізації заходів з мінімізації загроз за окремими напрямами діяльності підприємства або його ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки: підручник [Текст] / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236с.
2. Копитко М.І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств транспортного машинобудування): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 21.04.02 – Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності / Копитко Марта Іванівна; Університет економіки та права «КРОК». – Київ, 2015. – 40с.
3. Якубович З. Ідентифікація загроз економічній безпеці машинобудівного підприємства [Текст] / З. Якубович // Галицький економічний вісник. – 2010. - №3 (28). – С.107-112.
4. Іванків О. Діагностика загрози економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. Іванків // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі України. – 2016. - № 1. – С. 40-45. - Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. – Назва з екрана.
5. Васильців Т.Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства [Текст] / Т.Г. Васильців, М.Б. Пасічник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – С.128-135.
6. Гадышев В.А. Классификация угроз экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В.А. Гадышев, О.Г. Поскочинова // Вестник Санкт-Петербургского университета ГПС МЧС. – 2014. – С.27-31. – Режим доступа: <https://vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V32/6.pdf>. – Название с экрана.
7. Гусев В.С. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов [Текст] / В.С. Гусев, Б.И. Кузин, М.Д. Медников. – СПб.: Очарованный странник, 2001. – 256с.
8. Ермолаев Д.В. Угрозы экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / Д.В. Ермолаев // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2012. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru>. - Название с экрана.
9. Петренко О.В. Економічна безпека підприємства: загрози та шляхи їх пересічення [Текст] / О.В. Петренко, В.М. Антоненко // Економіка і суспільство. – 2016. – Випуск 2. – С.328-333.
10. Стерхов А.П. Комплексная безопасность бизнеса и основные проблемы ее обеспечения [Электронный ресурс] / А.П. Стерхов // Вестник ИрГТУ. – 2012. - №11 (70). – С. 270-277. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru>. – Название с экрана.
11. Сороківська О.А. Інноваційні напрями підвищення економічної безпеки підприємств малого бізнесу в умовах конфліктних ситуацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Сороківська Олена Анатоліївна; ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2016. – 43с.
12. Салоїд С.В. Механізм управління економічною безпекою підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / С.В. Салоїд // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2017. - №14. - Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108778/103721>. – Назва з екрана.
13. Северина С.В. Інформаційна безпека та методи захисту інформації [Текст] / С.В. Северина // Вісник Запорізького національного університету. – 2016. - № 1(29). – С.155-161.

УДК 339.9

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Андрєєва Г.В., студентка гр.6431м

Науковий керівник: Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

anna0706018@gmail.com

Анотація. Розглянуто сутність та особливості міжнародної економіки. Визначені сучасні тенденції розвитку міжнародної економіки.

Ключові слова: світова економіка, економіка, інтернаціоналізація, структурні зміни, цілісна система.

Вступна частина. Світова економіка – це єдиний світовий організм, що включає в себе економічну обстановку в кожній країні. Вона виникла на основі міжнародного поділу праці і привела за собою створення кооперативів. Характерними елементами сучасного світового співтовариства називають розширений формат і достатній ступінь відкритості для інших країн, рух до глобального економічного взаємозв'язку, що виявляється через економічну інтеграцію, яка є передумовою більш тісного взаємного співробітництва та взаємозв'язку між країнами світу, основою для формування глобального світового господарства.

Метою роботи є вивчення сучасної тенденції розвитку міжнародної економіки.

Основна частина. Світова спільнота дедалі виразніше постає як функціонально взаємопов'язана цілісна система, а глобалізація світової економіки створює нове "навколишнє середовище" для економічного зростання країн, визначаючи нові орієнтири їхньої економічної політики. Динамічні зміни у світовому господарстві становлять "глобальні виклики" багатьом країнам.

Один із таких "викликів" породжується фінансовою глобалізацією — формуванням глобального фінансового ринку, інтенсифікацією транскордонних фінансових трансакцій, появою нових механізмів та інструментів міжнародних фінансових операцій.

Розвиток міжнародної економіки в сучасних умовах характеризується певними особливостями, які є наслідком розвитку процесів науково-технічної революції, інтенсифікації міжнародних господарських зв'язків, глобалізації економічних процесів на інтернаціональному рівні. До основних особливостей розвитку міжнародної економіки належать:

1. Цілісність формування міжнародної економіки в сучасних умовах. Це означає, що в наш час міжнародна економіка розвивається і може функціонувати як цілісний соціально-економічний організм.

2. Системність міжнародної економіки. Ця особливість означає, що міжнародна економіка розвивається як система, що має ядро та органічно пов'язані з ним структурні елементи. В сучасному світі ядром міжнародної економіки можна вважати Організацію Об'єднаних Націй, зокрема її економічні органи, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк тощо. А як структурні, можна розглядати проаналізовані вище елементи.

3. Діалектичність міжнародної економіки. Ця особливість означає, що розвиток міжнародної економіки відбувається за рахунок розв'язання притаманних йому внутрішніх діалектичних протиріч. Вони мають місце як

всередині ядра системи міжнародної економіки, в його структурних елементах, так і у взаємодії між ними.

4. Суперечливість міжнародної економіки. Ця особливість фіксує конкретний стан розвитку взаємовідносин між найбільш розвиненими структурними елементами міжнародної економіки, які претендують на абсолютизацію свого пріоритету. Йдеться про суперечності, насамперед, між основними центрами міжнародної економіки, такими як США, Західна Європа, Японія.

5. Інтегративність міжнародної економіки. Ця особливість означає, що у процесі розвитку міжнародної економіки з'являються загальні закономірності. Вони властиві її структурним елементам та світовому господарству як цілісному утворенню.

Розглянуті особливості міжнародної економіки можна вважати загальними тенденціями її розвитку в сучасних умовах. При цьому треба зазначити, що важливими передумовами функціонування міжнародної економіки в таких напрямках є наявність певних факторів розвитку країн світу. Серед них необхідно виділити такі.

1. Науково-технічна революція. Це процес об'єднання революцій у науці та техніці. Науково-технічна революція зумовлює об'єднання зусиль країн світу з метою використання

сукупного науково-технічного потенціалу світового співтовариства, в тому числі і в межах окремих країн.

2. Інтернаціоналізація господарського життя. Цей фактор об'єктивно передбачає всебічний розвиток господарських зв'язків між країнами світу і ґрунтується на постійному об'єктивному процесі розвитку продуктивних сил, економічних відносин у країнах світу.

3. Глобальні проблеми розвитку міжнародної економіки. Цей фактор означає, що зараз у світі існують проблеми, які об'єктивно не визнають національних кордонів. До таких глобальних проблем треба віднести:

а) проблему війни і миру. Ця проблема означає, що не може бути іншої альтернативи загрози світової війни, як мирне співіснування країн світу;

б) екологічні проблеми. Ці проблеми мають особливе значення для нашої країни, яка зазнала шкоди внаслідок Чорнобильської катастрофи;

в) продовольча проблема;

г) медична проблема;

д) демографічна проблема;

е) енергетична проблема;

є) інформаційна проблема та інші.

Розв'язання глобальних проблем має важливий вплив на формування системи міжнародної економіки, оскільки передбачає об'єднання з цією метою виробничих, науково-технічних, трудових ресурсів та фінансових засобів країн світу[1, с. 24-25].

Отже, перелічені фактори об'єктивно впливають на формування та розвиток міжнародної економіки як цілісного соціально-економічного організму. Світовому господарству поряд із загальними особливостями притаманні й окремі конкретні риси, що характеризують його функціонування в сучасних умовах. До них треба віднести такі:

а) зміни у структурі міжнародної економіки. Зокрема йдеться про появу нових перспективних груп країн, таких як нові індустріальні держави, окремі країни перехідної економіки;

б) динамізм економічного розвитку, якому притаманні в цілому постійні темпи економічного зростання;

в) посилення інтеграційних процесів між країнами світу;

г) посилення диференціації економічного розвитку серед країн, що розвиваються;

д) ринкова уніфікація економічного розвитку більшості країн світу.

Поряд з особливостями розвитку міжнародної економіки треба виділити і певні структурні зміни, що мають місце у процесі її функціонування за умов посилення, інтенсифікації міжнародних економічних зв'язків країн світу. До таких змін насамперед можна віднести:

а) збільшення обсягу виробництва продукції у матеріальній сфері;

б) зниження частки сільськогосподарського виробництва в цілому в межах міжнародної економіки;

в) високі темпи розвитку сфери послуг і збільшення числа зайнятих в ній;

г) швидкий науково-технічний прогрес транспортної та інформаційно-комунікаційної систем;

д) зниження частки традиційних зовнішньоторговельних угод порівняно із зовнішньоторговельними операціями, які обслуговують виробництво;

е) зміна аграрно-сировинної спрямованості країн, що розвиваються;

є) скорочення у світовому товарообороті частки сировинних товарів, збільшення частки машин та устаткування.

Розвиткові міжнародної економіки притаманні економічні закони та закономірності. Зміст економічних законів, які діють у межах міжнародної економіки полягають у тому, що це постійні, повторювані причинно-наслідкові зв'язки, які відображають суттєві моменти в розвитку міжнародних економічних відносин, явищ, процесів. Вони є певною модифікацією економічних законів, що діють на національному рівні. Економічні закони в межах

міжнародної економіки діють об'єктивно, тобто не залежать від волі та свідомості суб'єктів міжнародних економічних відносин. Оскільки міжнародна економіка в цілому розвивається на засадах товарно-грошових відносин, то їй притаманні насамперед закони ринкової економіки[2, с. 21-22].

Уряди багатьох країн розуміють, що подолати ці негативні тенденції глобалізації вони можуть, тільки координуючи політику та об'єднуючи зусилля. Ось чому поряд із глобалізацією на сучасному етапі розвиваються процеси регіоналізації, зокрема регіональної економічної інтеграції. Такі процеси активно набирають сили в Західній Європі (ЄС) та - Північній Америці (НАФТА). Вони відбуваються (хоч і значно повільніше) і в Азії (Організація Азійсько-Тихоокеанського економічного співтовариства), Латинській Америці та в Африці.

Глобалізація фінансового середовища ставить, таким чином, на порядок денний питання про відповідну "глобальну" координацію дій країн у фінансово-економічній сфері, про надзвичайно відповідальну роль світових фінансових організацій (МВФ, МБРР та ін.) у регулюванні валютно-фінансових проблем та забезпеченні прогнозованої (керованої) еволюції сучасної валютно-фінансової системи.

Великого значення за умов глобалізації світових фінансів набувають уніфікація стандартів діяльності фінансових установ, бухгалтерської звітності, національної статистики, гармонізація критеріїв та вимог валютно-кредитної, податкової політики, розробка загальних "правил поведінки" у глобальному фінансовому середовищі.

Висновки. Формування світового ринку закономірно зумовило встановлення міждержавних зв'язків з їх характерними рисами, особливостями та закономірностями, що базуються на теорії міжнародної економіки.

Міжнародну (світову) економіку можна трактувати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні — це теорія, що застосовується для вивчення економіки сучасного взаємозалежного світу. Вужче трактування визначає її як частину теорії ринкової економіки, що вивчає закономірність взаємодії суб'єктів різних держав у міжнародному обміні товарами, русі факторів виробництва та формуванні міжнародної економічної політики держав.

Базою міжнародної економіки є теорія ринкової економіки, мікро-і макроекономіка. Поєднання їх з прикладними економічними дисциплінами, такими як міжнародний маркетинг, фінанси, облік тощо, дало змогу створити універсальну теорію міжнародної відкритої економіки, яка стала третьою складовою сучасної економічної теорії і застосовується у більшості країн світу та у сфері їх економічної взаємодії.

REFERENCES:

- [1] Міжнародні економічні відносини : Історія міжнар. екон. відносин: Підручник для екон. вузів і фак./ А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. В. Бутенко та ін.. -К.: Либідь, 1992. -190 с.
- [2] Міжнародна економіка : Підручник/ Григорій Климко, Віра Рокоча,; Ред. Анатолій Румянцев,; Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. -К.: Знання-Прес, 2003. -447 с.

Andreieva H.V , student gr.6431

Current trends of international economy development.

Abstract. The essence and features of the international economy are considered. The modern tendencies of development of the international economy are defined.

Keywords: world economy, economy, internationalization, structural changes, holistic system.

Андреева А.В, студентка гр. 6431

Современные тенденции развития мировой экономики.

Анотация: Рассмотрены сущность и особенности процесса глобализации. Систематизированы новые черты интернационализации мировой экономики. Определены направления и последствия интеграции мировой экономики.

Ключевые слова: глобализация, экономика, интеграция, интернационализация, транснационализация, мировая экономика

Andreieva V. Hanna , student anna0706018@gmail.com

Natalya Ph. Tubalseva, PhD, associate professor, may07.05.63@gmail.ru

National University of Shipbuilding, Mykolaiv

Current trends of international economy development.

Abstract. The essence and features of the international economy are considered. The modern tendencies of development of the international economy are defined.

Keywords: world economy, economy, internationalization, structural changes, holistic system.

УДК 339.94:65.017.2:3

ПІДТРИМКА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Волосяк М.В., канд. екон. наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Україна, Миколаїв

Світовий досвід демонструє: малий та середній бізнес (МСБ) є елементом ринкового господарства та рушієм економічного розвитку. Цей сектор економіки значною мірою визначає темпи зростання, структурні, якісні, кількісні ознаки і характеристики національного валового продукту. Частка малого та середнього бізнесу у формуванні ВВП в розвинених країнах коливається в інтервалі від 50 до 80%. Наприклад, у Франції даний показник становить 56%, при цьому 64% населення країни зайнято в малому та середньому бізнесі. У Великій Британії внесок малого та середнього бізнесу в економіку країни становить 50% ВВП та охоплює 55% зайнятих. Для Італії даний сектор забезпечує місцями 80% економічно активного населення, частка ВВП при цьому також складає 80% [1, с.997]. Крім того, розвиток малого та середнього бізнесу Є. Матвіїшин та Г. Третяк [2] розглядають як рушійну силу формування в країні середнього класу. Це потрібно розглядати не як супутній ефект, а як одну з цілей зміцнення соціально-політичної та економічної стабільності країни. Адже представники середнього класу дуже зацікавлені в захисті своїх громадських та бізнесових інтересів, а тому виступають ініціаторами заходів, скерованих на підвищення прозорості діяльності органів влади, на скорочення явищ монополізації певних секторів ринку, на спрощення дозвільних процедур та податкової системи тощо [2, с.189].

Діяльність підприємств МСБ дає змогу залучати до роботи більше працівників, що сприяє скороченню безробіття, розширенню для працездатного населення можливостей знайти бажану роботу і покращити добробут своїх родин. Окрім того, МСБ є важливим наповнювачем бюджетів різних рівнів та джерелом соціальних внесків.

Встановлення міжнародних контактів відкриває нові ринки для МСБ й може значно збільшити конкурентоспроможність і зростання підприємств цього сектору. Не зважаючи на ключову роль підприємств малого та середнього бізнесу в розвитку економіки, в Україні МСБ не є достатньо інтернаціоналізованим.

Термін «інтернаціоналізація» стосується всіх видів діяльності, завдяки яким підприємства МСБ встановлюють вагомі ділові відносини з іноземним партнером: експорт, імпорт, прямі іноземні інвестиції, аутсорсинг, міжнародне технічне співробітництво. Це може відбуватися як на транскордонному так і міжнародному рівні. Інтернаціоналізація може призвести до підвищення конкурентоспроможності на рівні підприємства, що в решті решт сприяє покращенню економічних показників на національному рівні:

- активність МСБ на міжнародному рівні пов'язана із зростанням товарообігу;

- підприємства МСБ, що працюють на зовнішніх ринках, зазвичай мають більш високий рівень зайнятості, ніж «неактивні» малі та середні підприємства;

- має місце потужний зв'язок між інтернаціоналізацією та комерціалізацією інновацій.

У [3] зазначається, що інтернаціоналізація українських підприємств малого та середнього бізнесу може проявлятися у формі наступних стратегій:

- Торговельна (операції прямого та непрямого експорту / імпорту товарів та послуг);
- Кооперативна (контрактне виробництво, ліцензування, франчайзинг та створення спільних підприємств);
- Інвестиційна (здійснення / отримання прямих та портфельних іноземних інвестицій [3, с.17].

Інтернаціоналізація підприємств малого та середнього бізнесу за рівнем використання торговельних стратегій є низькою (рис.1).

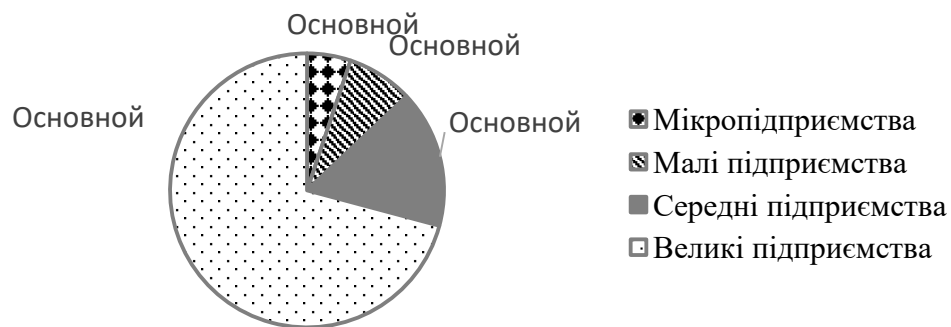

Рис. 1. Обсяг експорту за розміром підприємства в Україні в 2017 році, % (без урахування окупованої території АРК, м. Севастополя, частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) (Джерело:[4])

За даними Держкомстату України, у 2017 році експортна діяльність була представлена переважно великими підприємствами із часткою 67,3% від загального експорту, тоді як частка МСБ становила лише 27,7% (4,9% - мікро, 7,4% - малі та 15,4% - середні підприємства) (рис.1).

Але, варто зазначити, що експорт вітчизняних товарів сільськогосподарства в галузевій структурі експорту здійснюється переважно МСБ (майже 60% від загального експорту в галузі у 2017 році) [4]. Зважаючи на це, Рада виконавчих директорів Світового банку у травні 2019 року назвала експорт сільськогосподарської продукції – основною рушійною силою української економіки, і ухвалила рішення про реалізацію Програми на основі результатів з прискорення приватних інвестицій у сільське господарство (Program for Results (PforR) Accelerating Private Investment in Agriculture Program) [5]. Програма покликана розширити можливості підприємств малого та середнього бізнесу у сільськогосподарському секторі.

Кооперативні стратегії передбачають контрактне виробництво, ліцензування, франчайзинг або створення спільних підприємств. Проте відносна частка малого та середнього бізнесу, що займається такою діяльністю є низькою. Частка МСБ, які б мали експортного посередника становить всього 8% у порівнянні із 18% великих українських підприємств [3, с.18].

Найменш поширеною формою інтернаціоналізації українських підприємств МСБ є використання інвестиційних стратегій, що відбувається через залучення прямих та портфельних інвестицій. Відносна частка МСБ, для якого характерний такий вид діяльності є вкрай низькою. За даними Світового банку, лише 2,7% підприємств МСБ в Україні можуть бути визнаними такими, що мають іноземний капітал (принаймні 10%) [3, с.18-19].

Що ж заважає українським підприємствам МСБ почати в недалекому майбутньому міжнародну діяльність?

По-перше, деякі сектори, як правило, є більш міжнародними та підходять для інтернаціоналізації, ніж інші: торгівля, транспорт, зв'язок, дослідження. МСБ, що займаються електронною комерцією, більш активні на міжнародному рівні, ніж їх традиційні колеги.

По-друге, існують об'єктивні бар'єри для інтернаціоналізації вітчизняних МСБ:

- недостатньо оборотного капіталу для фінансування експорту;
- недостатньо інформації, щоб знайти та проаналізувати ринки;
- неможливість зв'язатися з потенційними закордонними клієнтами;
- недостатньо управлінського часу;
- недостатньо підготовлений персонал тощо.

Інтернаціоналізація вітчизняних підприємств МСБ неможлива без належного фінансування. Однак відсоток малих та середніх підприємств, які користуються кредитами значно менший за аналогічний показник у великих (рис. 2).

Це може бути пов'язане з тим, що на відміну від великих підприємств, МСБ частіше отримує відмову на запит про додаткове фінансування.

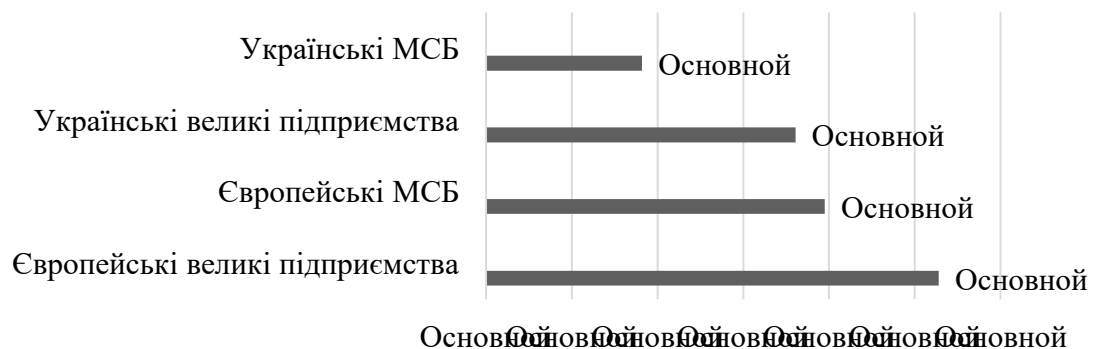

Рис. 2. Частка компаній, що користуються банківським кредитом, % [3]

Зокрема за даними дослідження Світового банку, серед опитаних компаній, у 11,7% МСБ було відхилено кредитний запит, тоді, як жодне опитане велике підприємство не повідомило про відмову в отриманні банківського кредиту. До речі, в країнах ЄС майже така ситуація з нерівномірним доступом до банківського кредитування [3, с.41]. Саме тому існує необхідність створення нових ефективних механізмів, що б забезпечили належний доступ українських підприємств МСБ до фінансових можливостей.

Основними програмами, що на даний момент діють в Україні та мають на меті підвищити рівень доступу МСБ до фінансових ресурсів є програми ПВЗВТ (Поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі з ЄС) [6], а також регіональні та двосторонні програми за ініціативи Європейського банку реконструкції та розвитку, Німецького банку розвитку та Європейського інвестиційного банку.

Серед вказаних бар'єрів для інтернаціоналізації вітчизняних МСБ – брак обізнаності. Тоді як підвищення доступу до знань та інформації є необхідною умовою інтернаціоналізації. Вдосконалення навичок робітників підприємства є необхідною умовою для посилення конкурентоспроможності бізнесу. Однак, лише 23,1% МСБ в Україні проводять тренінги для підвищення професійних знань своїх працівників, що нижче показників як українських великих підприємств, так і європейського МСБ (рис. 3).

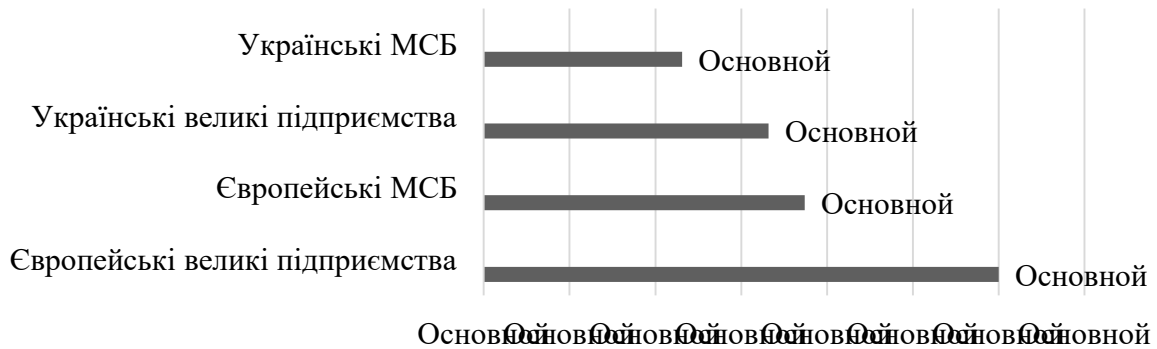

Рис. 3. Частка компаній, що проводять навчальні тренінги для персоналу, % [3]

З метою вирішення цієї проблеми було ініційовано програми ПВЗБТ, регіональні та інші програми під керівництвом Європейського Союзу, ПРООН, USAID, PLEDDG (ПРОМІС) тощо. Вищезазначені програми мають на меті: надання консультаційних послуг у таких сферах як стратегія, маркетинг, оперативна діяльність, управління якістю, енергоефективність, фінансове управління, надання допомоги у здійсненні аналізу виробничо-збутових мереж, пошуку можливостей виходу на експортні ринки, проведення навчання, сприяння участі у торговельних ярмарках, сприяння жіночому та соціальному підприємництву.

Сьогодні в Україні існує об'єктивна потреба у підвищенні знань представників МСБ. Не зважаючи на існування великої кількості програм, важливим залишається питання поінформованості українських підприємців щодо використання їх можливостей.

Однією з основних умов інтернаціоналізації МСБ є висока конкурентоспроможність підприємств, що формується передусім за рахунок розробки та комерціалізації інновацій.

Для багатьох підприємств інновації стають ефективним інструментом в конкурентній боротьбі. При цьому лише незначний відсоток інновацій у кінцевому результаті доходить до етапу виведення на ринок (комерціалізації). Підприємницька ініціатива є важливим інструментом створення інновацій та їх комерціалізації на локальному та національному рівнях. Крім того, ефективність комерціалізації інновації залежить від маркетингової підтримки, головним завданням якої є забезпечення поінформованості та налагодження зв'язків. В свою чергу, комерціалізація інновацій дозволяє збільшити ймовірність успіху на ринку та підвищити конкурентоспроможність інноваційних товарів чи послуг.

Для вітчизняних підприємств МСБ характерний низький рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу (лише 12% українських МСБ використовують ліцензії на технології закордонних компаній). Крім того, підвищення доступу до технологій та інновацій потребує також вирішення проблеми низького рівня інноваційної діяльності серед українських малих та середніх підприємств (лише 9,5% вітчизняних підприємств представили на ринку новий продукт або послугу) [3, с.47].

Сьогодні в Україні працюють міжнародні програми реалізації інноваційного потенціалу МСБ, наприклад, «Горизонт-2020», в рамках якої існує інструмент фінансування МСБ задля реалізації ризикових інноваційних ідей з високим ринковим потенціалом.

Висновки. У глобалізованому світі малі та середні підприємства мають протистояти конкуренції з боку розвинутих країн та країн, що розвиваються, використовувати ринкові можливості, які ці країни представляють. Існує прямий зв'язок між інтернаціоналізацією та підвищенням ефективності МСБ. Міжнародна діяльність сприяє зростанню зайнятості, підвищенню конкурентоспроможності та підтримці довгострокового сталого розвитку підприємств. Однак, українські підприємства малого та середнього бізнесу мають низький рівень використання торговельної, кооперативної та інвестиційної стратегій міжнародного співробітництва. Основними бар'єрами на шляху до інтернаціоналізації вітчизняного МСБ є: нерівномірний доступ до банківського кредитування, брак знань та інформації, недостатня

усвідомленість важливості освіченої робочої сили у розвитку бізнесу, низький рівень впровадження інновацій українським МСБ. Зважаючи на фундаментальну роль МСБ для української економіки, вже більше п'яти років в країні працює велика кількість ініціатив, метою яких є стимулювання розвитку малих та середніх підприємств та подолання вищезазначених бар'єрів. І сьогодні виникає об'єктивна необхідність в розробці ефективних механізмів, які б гарантували рівний доступ до можливостей інтернаціоналізації, а отже сприяли більшому використанню потенціалу підприємств малого та середнього бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стояненко І.В. Розвиток малого та середнього бізнесу в країнах ЄС / І.В. Стояненко, Я.О. Біленко [Електронний ресурс] // «Молодий вчений». – 2018. - № 1(53). – С.997-1000. - Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану.
2. Матвіїшин Є. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні в контексті міжнародної співпраці [Текст] / Є. Матвіїшин, Г.Третяк // Ефективність державного управління. – 2017. – Вип. 1(50). – Ч.2. – С.189-197.
3. Інтеграція українського МСБ в ланцюги доданої вартості ЄС: Аналітичний звіт [Електронний ресурс] // ГО «EasyBusiness» за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках грантового компоненту проекту «Громадська синергія». - Режим доступу: <https://issuu.com/easybusinessua>. – Назва з екрану.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
5. Accelerating Private Investment in Agriculture Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://projects.worldbank.org>. – Назва з екрану.
6. Енциклопедія з експортування в ЄС на засадах ПВЗВТ: пропедія, мікропедія, макропедія [Електронний ресурс] / М. Хеллер, С. Нерпій, В. Пятницький, 2016. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>. – Назва з екрану.

УДК 338.24.021.8

СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Грішина В.П., здобувач ступеня магістра

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

viky_grishina1996@ukr.net

Анотація. Доповідь присвячена визначенню поняття корпоративної безпеки, її мети, уточненню переліку і змісту структурних складових, об'єктів та суб'єктів корпоративної безпеки.

Ключові слова: безпека, корпорація, економічна безпека підприємства корпоративна безпека підприємства, складова корпоративної безпеки, об'єкт безпеки, суб'єкт безпеки.

Вступна частина. Сучасна українська економіка характеризується постійними змінами, викликаними зовнішніми та внутрішніми чинниками. Будь-яке підприємство аби відповідати вимогам сьогодення, успішно конкурувати і виконувати свою місію, має також змінюватися в плані адаптації або випереджати такі зміни. Перед більшістю підприємств, які функціонують в ринковому середовищі, виникає потреба протистояти значній кількості загроз, кожна з яких може негативно впливати на ефективність їх розвитку. Формування безпечних умов розвитку в науковій літературі значною мірою пов'язане з розглядом поняття «економічна безпека підприємства». З поміж великої кількості визначень даної категорії, на нашу думку, варто зупинитися на такому: економічна безпека підприємства – це економічна категорія, яка характеризує умови функціонування підприємства не контрольовані або

контрольовані ним, що забезпечують йому певний рівень стабільності та стійкості, можливість самореалізації та розширеного самовідтворення шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів [1]. В даному визначенні враховані всі аспекти досліджуваного явища, які так чи інакше висвітлювалися в роботах багатьох інших дослідників, і обґрунтована саме така характеристика категорії «економічної безпеки підприємства». Виходячи з наведеного визначення економічної безпеки підприємства, ми логічно переходимо до наступного поняття – безпечного розвитку підприємства – процесу послідовних переходів системи господарювання від одного стану до іншого, якісно не гіршого ніж попередній, внаслідок незворотних, спрямованих, закономірних змін техніки, технології, організації праці та управління, який передбачає продукування нових цілей та створення безпечних умов для переходу від однієї конкретної мети, досягнутої в процесі функціонування підприємства, до іншої [1].

Ціль цієї роботи – пояснити сутність корпоративної безпеки, її зв'язок з економічною безпекою підприємства, визначити мету досягнення, обґрунтувати перелік і зміст структурних складових, визначити об'єкти та суб'єкти корпоративної безпеки.

Основна частина. В Україні функціонує багато підприємств різних форм власності та організаційно-правових форм. В свій час, трансформаційні процеси переходу України до ринкових відносин призвели до системних змін в економіці та появи нових форм господарювання, зокрема, з'явився та почав розвиватися корпоративний сектор економіки зі складовими елементами корпораціями – акціонерними товариствами, які стали базисом вітчизняної економіки. Їх безпечне та стабільне функціонування в умовах ринкової економіки є запорукою успішного функціонування економіки країни. В своїй роботі Я.П. Квач зазначає ряд вітчизняних особливостей корпоративного управління, які потрібно враховувати вибудовуючи стратегії розвитку корпоративних підприємств [2]: тривалий процес державної приватизації, поступова глобалізація української економіки, становлення сучасних механізмів корпоративного управління, формування ліквідного ринку цінних паперів, фондового ринку, соціальної відповідальності та запровадження міжнародних стандартів сталого розвитку корпорації, формування високого рівня корпоративної культури, тощо. Наразі для українських підприємств зазначене залишається однаково актуальним, що підводить нас до завжди, а з врахуванням наявних проблем – особливо, актуального забезпечення якісного та ефективного управління цими підприємствами, що неможливе без належного рівня економічної безпеки. І як зазначає Т.Б. Ши́ра, наразі ми перейшли до наступного етапу наукового поступу, який полягає у переході від окресленого вище трактування безпечних умов розвитку підприємств шляхом забезпечення економічної безпеки до їх формування через корпоративну безпеку [3]. На жаль, багато українських підприємств поки далекі від розуміння того, що розумна побудова корпоративної безпеки повинна відбуватись одночасно з запуском самого бізнесу.

Спираючись на суть двох базових понять – «безпека» та «корпорація», Т.Б. Ши́ра визначає корпоративну безпеку як діяльність спрямовану на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливорює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства [3]. Автор притримується думки, що корпоративна безпека є більш широким поняттям у порівнянні із економічною безпекою, оскільки визначає необхідність виконання більш широкого кола завдань – контроль за процесом виробництва та реалізації продукції для виявлення невикористаних можливостей із подальшим збільшенням ефективності використання наявних корпоративних ресурсів; формування необхідного інформаційного підґрунтя для прийняття тактичних і стратегічних рішень менеджерами усіх рівнів із врахуванням безпекового аспекту, в т.ч. за результатами проведення ділової розвідки; захист інформаційного поля підприємства, зокрема комерційної таємниці; забезпечення фізичного захисту майна корпорації та попередження і припинення внутрішніх конфліктів між групами працівників; робота із претендентами на роботі місця та персоналом корпорації для покращення системи мотивації та більш ефективного використання особистого потенціалу кожного працівника; захист корпоративних прав учасників; недопущення та ліквідація

суперечностей між інтересами менеджерів та акціонерами і т.д. Ми можемо констатувати, що запропонований переліз завдань корпоративної безпеки в переважній більшості співпадає з відповідним переліком завдань управління просто економічною безпекою підприємства, але він містить і завдання, які визначаються інтересами корпоративних підприємств. Наприклад, зменшення ймовірності конфліктів між учасниками корпорації.

Для визначення мети корпоративної безпеки розглянемо визначення даної категорії в динаміці: П.Я. Кравчук: «...стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [4]. В даному випадку увага акцентується на важливості захисту бізнесу та ефективному використанню наявних ресурсів; В.І. Франчук: «...стан корпоративної системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів» [5]. Тут наголошується на важливості формування системи корпоративної безпеки для ефективної протидії загрозам; О.В. Рудковський: «...стан захищеності стабільного функціонування та корпоративних інтересів підприємства від потенційних і реальних загроз, що досягається шляхом гармонізації та взаємоузгодження його інтересів відповідно до інтересів суб'єктів внутрішнього й зовнішнього середовища» [6]. Отже, метою корпоративної безпеки є досягнення корпоративних інтересів завдяки ефективному використанню наявних ресурсів та здатності протистояти загрозам, що уможливорює формування безпечних умов сталого розвитку підприємства.

Оскільки корпоративна безпека не тотожна економічній, розглянемо її структуру. На нашу думку, для корпорації так само важливо захищати свої інтереси в сферах фінансів, кадровій, виробничій, силовій, інформаційній, силовій. Структура економічної безпеки підприємства складається з складових фінансова, кадрова, технологічна, правова, інформаційна, екологічна, силова; ринкова, інтерфейсна [8]. На думку О.В. Рудковського, складовими системи корпоративної безпеки є організаційно-структурна, фінансова, технічна, правова, силова, соціально-психологічна, силова, екологічна, комунікаційна, інтерфейсна, ринкова, інтелектуальна [9]. Т.Б. Шира пропонує таку структуру корпоративної безпеки: економічна; фінансова; кадрова; техніко-технологічна; інформаційна; силова [4]. Перелік складових корпоративної безпеки за Я.М. Кінчарською: фінансово-економічна, організаційно-управлінська, інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, силова [10].

Проаналізувавши структуру економічної безпеки підприємства, пропонуємо саме її покласти в основу структуризації корпоративної безпеки, проте критично переосмисливши, в певній мірі доповнивши та вилучивши зайві складові. Зокрема, ми вважаємо що в структурі корпоративної безпеки доцільно розглядати організаційно-управлінську складову, саме вона характеризує суттєву відмінність корпоративної безпеки від економічної, соціально-психологічну, яка доповнюватиме організаційно-управлінську і інтелектуально-кадрову. Ці два види безпеки принципово доповнюються структуру економічної безпеки. Комунікаційну і інтерфейсну вважаємо за доцільне розглянути як одну складову за своїм змістом. Загалом, пропонуємо таку структуру корпоративної безпеки підприємства [4, 8, 9, 10]:

1) фінансово-економічна складова корпоративної безпеки характеризується станом найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та прибутковості діяльності, а також досягнення максимальних обсягів збуту продукції підприємства внаслідок ефективного просування, стимулювання продажу та врахування потреб споживачі. фінансова складова характеризує фінансове гарантування підприємства. економічна безпека корпоративної системи створює творчий процес, у результаті якого має бути отриманий позитивний результат, який надає можливість відповідним потребам суспільства або суб'єктам господарювання. до даної складової віднесемо ринкову безпеку корпоративної захищеності, яка відображає міру співвідношення внутрішніх можливостей розвитку підприємства із зовнішніми, що склалися

в ринковому просторі. таким чином, виділяємо три підсистеми фінансово-економічної безпеки: фінансову безпеку, економічну безпеку, ринкову безпеку;

2) техніко-технологічна складова корпоративної безпеки полягає в забезпеченні відповідності застосовуваних на підприємстві техніки та технологій сучасним світовим аналогам та з дотриманням чинних екологічних норм. вона включатиме три підсистеми: технічна безпека, технологічна безпека, екологічна безпека;

3) інтелектуально-кадрова складова корпоративної безпеки спрямована на досягнення високого кваліфікаційного рівня персоналу, забезпечення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, розвиток креативного мислення та творчого підходу працівників. структурно виділимо чотири її підсистеми: кадрова безпека, соціально-мотиваційна безпека, морально-психологічна безпека, інтелектуальна безпека;

4) організаційно-управлінська складова корпоративної безпеки підприємства передбачає гарантування законних прав та інтересів акціонерів, забезпечення рівноваги впливу між учасниками корпоративних відносин, підвищення прозорості корпоративного управління та запровадження і дотримання правил раціонального менеджменту та належного контролю. правову безпеку, яка визначає рівень правового захисту, який визначений залежно від співвідношення втрат, які зазнала корпоративна система в результаті порушення юридичних норм і відповідних відвернених втрат юридичною службою, віднесемо до даної складової. вона складається з трьох підсистем: організаційна безпека, безпека акціонерів, правова безпека;

5) інформаційна складова корпоративної безпеки спрямована на ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства, представлення підприємства у середовищі партнерів та конкурентів, захист інформаційних ресурсів. виокремимо три її підсистеми: безпека документообігу, інформаційно-аналітична безпека, іміджева безпека;

6) силова складова корпоративної безпеки полягає в забезпеченні фізичної і моральної безпеки співробітників, гарантуванні безпеки майнових та фінансових ресурсів. вона скрадатиметься з: безпеки персоналу і безпеки майна;

7) екологічна безпека – здатність зберігати встановлені параметри взаємодії із зовнішнім середовищем незалежно від внутрішніх і зовнішніх факторів. проблеми охорони екологічної безпеки можна вирішити тільки через обґрунтування, створення і дотримання відповідних екологічних норм щодо мінімальної питомої ваги шкідливих речовин, які можуть потрапити у зовнішнє середовище, а також дотримання екологічних індикаторів товарів, що виготовляються;

8) інтерфейсна безпека корпоративної системи відображає надійність взаємодії з економічними контрагентами. Виклики інтерфейсної безпеці системи представляють можливі зміни умов взаємодії з економічними контрагентами: споживачами, торговими і збутовими посередниками, постачальниками, інвесторами.

Для більш повної характеристики сутності корпоративної безпеки визначимо її об'єкти і суб'єкти. Об'єктами безпеки є: – фінансові кошти; – персонал; – репутація власників, топ-менеджменту та самої компанії; – активи; – технології та бізнес процеси.

Визначальне місце у системі корпоративної безпеки підприємства відводиться її суб'єктам. Суб'єктами корпоративною безпеки є: 1) керівництво компанії або створений в компанії комітет або рада з безпеки; 2) зовнішня організація (аутсорсинг безпеки); 3) змішаний варіант з двох перерахованих вище варіантів.

Кожен підприємець повинен сам вирішити, який із варіантів забезпечення безпеки йому найбільше прийнятний і такий, що дасть необхідний результат, виходячи з цілого ряду факторів, таких як: об'єкти забезпечення безпеки, його внутрішній кадровий потенціал, фінансові можливості, масштабність корпоративної безпеки та інше. На наш погляд, досить розумним для бізнесу є змішаний варіант, коли частина питань з безпеки замикається всередині компанії, а частина віддається на аутсорсинг. Логічним є віддати на аутсорсинг такі завдання: 1) створення систем кібер-безпеки та ІТ безпеки; 2) проведення аудиту

корпоративної безпеки або окремих напрямків; 3) незалежне консультування з питань корпоративної безпеки; 4) правовий захист бізнесу (залучення адвокатів і юридичних організацій); 5) створення нормативно-правової бази компанії, яка регламентує безпеку компанії; 6) узгоджені з керівником комітету з безпеки взаємодії з державними та правоохоронними органами з питань, що торкаються безпеки компанії.

На внутрішній комітет безпеки рекомендується покласти відповідальність за: 1) узгоджені з аутсорсинговою компанією взаємодії з державними та правоохоронними органами з питань, що торкаються безпеки компанії; 2) організацію робіт зі створення корпоративної безпеки; 3) здійснення контролю за виконанням нормативно-правової бази компанії, яка регламентує безпеку компанії; 4) координацію дій співробітників і підрозділів компанії з питань забезпечення безпеки; 5) взаємодію з аутсорсинговими організаціями, що представляють послуги з корпоративної безпеки; 6) організацію захисту конфіденційної інформації; 7) поточне обслуговування технічних засобів безпеки та охорони; 8) інформаційно-аналітичну роботу щодо забезпечення безпеки компанії; 9) аналіз фінансової діяльності компанії з метою запобігання і виявлення протиправних дій, що завдають шкоди інтересам компанії (крадіжки, відкати, шахрайство, комерційний підкуп і т.п.); 10) проведення заходів, спрямованих на забезпечення кадрової безпеки компанії; 11) проведення внутрішніх перевірок за фактами вчинення протиправних дій з боку персоналу компанії; 12) консультування і надання рекомендацій керівництву та персоналу компанії з питань забезпечення безпеки.

Висновки. Отже, корпоративна безпека – це діяльність спрямована на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз. Вона охоплює дещо більшу сферу своїх повноважень в порівнянні з економічною безпекою підприємства, оскільки стосується всього комплексу наявних відносин тієї чи іншої бізнес-структури з внутрішнім і зовнішнім середовищем. Корпоративна безпека окрім гарантування економічної безпеки підприємства покликана забезпечувати законні права та інтереси акціонерів; рівновагу впливу між учасниками корпоративних відносин; підвищення прозорості корпоративного управління; запровадження та дотримання правил раціонального менеджменту та належного контролю. Структуру корпоративної безпеки складають фінансово-економічна безпека, техніко-технологічна безпека; інтелектуально-кадрова безпека; організаційно-управлінська безпека; інформаційна безпека; силова безпека; екологічна безпека; інтерфейсна безпека. Забезпечення корпоративної безпеки повинно починатися з моменту започаткування бізнесу і мати неперервний характер, оскільки безпека корпорації – це постійний процес, а не кінцевий продукт.

REFERENCES

- [1] Єфімова Г.В., Марущак С.М. Визначення категорій «економічна безпека підприємства» і «безпечний розвиток підприємства». Бізнес Інформ. 2013. № 11. С. 8-13.
- [2] Квач Я.П. Проблеми корпоративного управління на шляху удосконалення економічної безпеки підприємства. Економічний простір. 2015. №98. С. 177-188.
- [3] Шира Т.Б. Корпоративна безпека підприємств в Україні: визначення ключових загроз. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 20189. № 6. Том 29 (68). С. 93-96.
- [4] Шира Т.Б. Концептуальні засади забезпечення корпоративної безпеки підприємств. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 18, Том 2. С. 51-56.
- [5] Кравчук П.Я. Сутність та передумови виникнення поняття корпоративної безпеки підприємства. Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. 2005. №1. С.165-170.
- [6] Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 7. С. 161-167.

- [7] Рудковський О.В. Формування функцій управління корпоративною безпекою. Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. 2013. № 12(1). С. 141-146.
- [8] Марущак С.М. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства на основі теорії нечітких множин. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 5. Т. 1. С. 16-21.
- [9] Рудковський О.В. Структурні елементи системи корпоративної безпеки. Університетські наукові записки. 2014. № 1 (49). с. 355-360.
- [10] Кінчарська Я.М. Сутність корпоративної безпеки підприємства та її структура. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 12 (175). С. 355-360.

Grishina VP, Master's Degree

The essence of corporate security enterprise

Abstract. The report is devoted to defining the concept of corporate security, its purpose, refining the list and content of structural components, objects and subjects of corporate security.

Keywords: security, corporation, economic security of enterprise corporate security of enterprise, component of corporate security, security object, security subject.

Гришина В.П., соискатель степени магистра

Сущность корпоративной безопасности предприятия

Аннотация. Доклад посвящен определению понятия корпоративной безопасности, ее цели, уточнению перечня и содержания структурных составляющих, объектов и субъектов корпоративной безопасности.

Ключевые слова: безопасность, корпорация, экономическая безопасность предприятия корпоративная безопасность предприятия, составляющая корпоративной безопасности, объект безопасности, субъект безопасности.

УДК 339.727.22

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Дубова С.С.

Науковий керівник: Вдовиченко Л.Ю., канд. екон. наук
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
sofyshka1996@gmail.com

Анотація. У доповіді представлено особливості залучення іноземних інвестицій в Україну. Обґрунтовано позитивні та негативні чинники при залученні іноземних інвестицій в Україні. Висвітлено основні підходи до вдосконалення державної політики щодо покращення залучення іноземних інвестицій в Україні для успішного функціонування національної економіки та забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Ключові слова: іноземні інвестиції, світова економіка, національні економічні інтереси, національна економіка.

Вступна частина. Питання забезпечення національних економічних інтересів в умовах глобальних трансформацій стають пріоритетними для країн, адже проблеми узгодження їх фінансової та торгової відкритості із внутрішньою політикою набувають актуальності. Разом з тим, країни, які не спроможні забезпечити соціально-економічний розвиток лише за рахунок власних фінансових ресурсів потребують залучення додаткових коштів у формі іноземних інвестицій.

Проблематикою створення привабливого інвестиційного середовища для залучення іноземних інвестицій, реалізації інвестиційного потенціалу займаються багато українських вчених [1; 2]. Проте, незважаючи на істотну кількість робіт, присвячених вивченню недоліків іноземного інвестування в Україні, проблема оцінки результативності залучення іноземних інвестицій до української економіки не знайшла достатнього висвітлення у дослідженнях попередніх років і потребує подальшого доопрацювання.

Ціль роботи. Оцінка інвестиційного клімату в Україні, визначення механізму іноземного інвестування та шляхів поліпшення інвестиційного середовища в Україні.

Основна частина. Спираючись на світовий досвід, можемо зазначити, що визначальною передумовою трансформаційних перетворень та економічного зростання країни є надходження та ефективне використання прямих іноземних інвестицій. Залучення іноземного капіталу в економіку країни сприяє покращенню стану національного господарства, впровадженню інноваційних технологій, нарощуванню експортного потенціалу. Іноземні інвестиції в Україні є не лише вагомим фактором розвитку вітчизняної економіки, але й водночас важливим індикатором умов підприємницької діяльності у нашій державі [1].

У зв'язку з цим необхідно зосередити увагу на питаннях механізму іноземного інвестування в Україні. Сучасні реалії економіки свідчать про те, що українська економіка щонайменше на 50% є «тіньовою». Очевидно, що в таких умовах привабливість України для іноземних інвесторів дуже мала. При цьому беззаперечним є той факт, що в Україні існує низка інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків: великий ємний та фактично конкурентно необмежений внутрішній ринок з більшості товарних позицій; географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; науковий потенціал; розвинена інфраструктура (наявність портів, мостів, летовищ, складів, систем зв'язку, водопостачання) та інше.

Проте за одним із показників, що відображає ступінь інтеграції країни у світове господарство, розвиток її зовнішньоекономічних зв'язків та прагнення до створення відкритої, експорторієнтованої моделі економіки – накопичені обсяги іноземних інвестицій, Україна значно поступається переважній більшості країн з трансформаційною економікою.

Щорічно Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) проводиться оцінка інвестиційного клімату. Методологія дослідження включає в себе опитування, яке включає 5 основних питань, на які відповідають більше ніж ста керівників найбільших компаній. Для оцінки результатів ЄБА використовує шкалу Лайкерта, яка має 5 градацій, де: 1 – негативно, 3 – нейтрально, 5 – позитивно [3].

За даними ЄБА [3] за 2014-2018 рр. індекс інвестиційної привабливості України, маючи тенденцію до зростання, покинув негативну площину (рис. 1). На це вплинув ряд позитивних факторів, таких, як: прийняття нових законів, розвиток електронних сервісів, діджиталізація економіки, вільний доступ до державних даних, відносна стабільність національної валюти та рівня інфляції, початок проведення реформ в сфері освіти, медицини, сільського господарства, послаблення валютного контролю. Проте залишилися і негативні фактори, які не дають індексу інвестиційної привабливості досягти максимальної позначки. До них відносяться: високий рівень корупції, відсутність земельної реформи, досить великий відсоток тіньової економіки, великий тиск контролюючих органів, воєнний стан на Сході країни, контрабанда, яка перешкоджає легальному веденню бізнесу тощо.

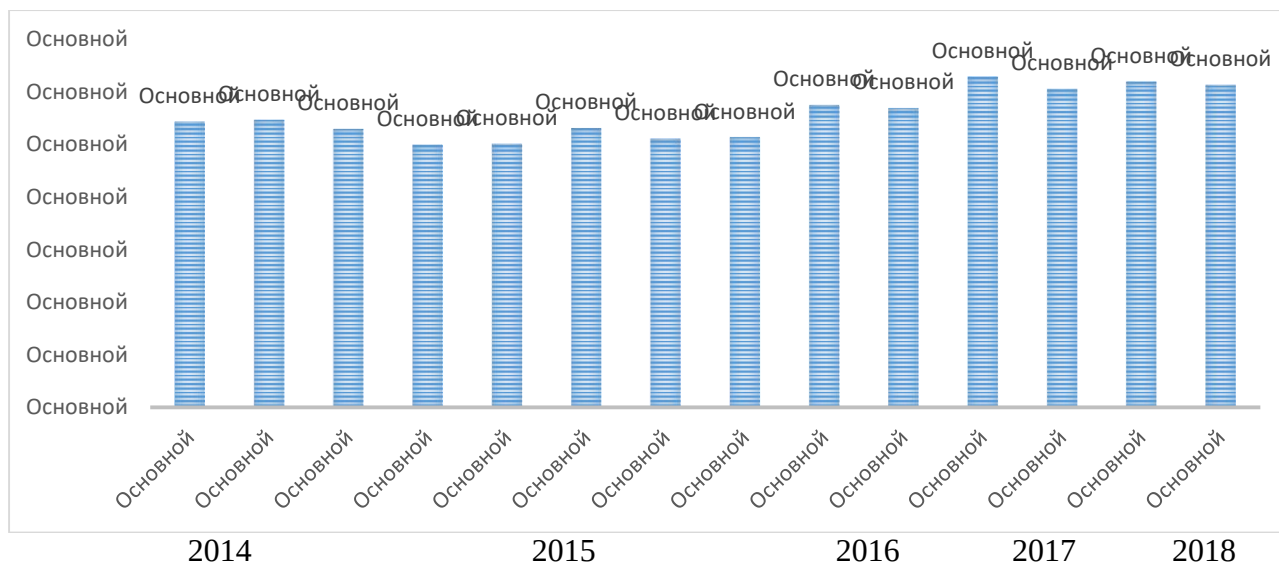

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України [3]

Тож, проаналізувавши вплив позитивних і негативних факторів, бачимо, що вітчизняний інвестиційний клімат зазнав позитивних змін, про що свідчить зростання індексу інвестиційної привабливості, незважаючи на значну кількість несприятливих факторів. Для того, щоб цей індекс мав позитивну тенденцію, а інвестиційний клімат України залишався привабливим для іноземних інвесторів необхідно реформувати судову систему, запустити роботу антикорупційних органів без стороннього впливу та забезпечення авторитету Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, відкрити ринок землі, проводити боротьбу з контрабандою та тіньовою економікою, забезпечити інноваційний розвиток в країні та захист прав інтелектуальної власності, провести врегулювання податкової системи. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна. Підтвердженням цього є динаміка прямих іноземних інвестицій [2, с. 55]. За даними Державної служби статистики України обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну зростав до 2014 р. Проте в період з 2014 по 2018 рр. (табл. 1) відбувається скорочення цього показника [4].

Таблиця 1. Динаміка надходження/вкладення прямих іноземних інвестицій в економіку України та з України у 2005-2018 рр., млн. дол. США [4]

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Приріст/падіння за рік	Прямі іноземні інвестиції з України	Сальдо
2005	7808	+6093	275	7533
2006	5604	-2204	-133	5737
2007	9891	+4287	673	9218
2008	10913	+1022	1010	9903
2009	4816	-6097	162	4654
2010	6495	+1679	736	5759
2011	7207	+712	192	7015
2012	8401	+1194	1206	7195
2013	4499	-3902	420	4079
2014	410	-4089	111	299
2015	2961	+2551	-51	3012
2016	3284	+323	16	3268
2017	2202	-1082	8	2194
2018	2870	+668	1	2869

Досліджуючи основні країни-інвестори у 2018 р., можемо виділити топ-десять країн, на які припадає 79% від загального обсягу надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну (табл. 2).

Впродовж останніх років Україна зазнала низки реформаційних процесів у частині законодавчого регулювання, чимало з них проведені з лозунгом покращення інвестиційного клімату країни. Однак актуальним залишається питання: «Чи відбуваються реальні позитивні зміни або ж продовжується формальне виконання вимог міжнародних організацій з метою отримання від них чергових траншів?». Для цього необхідно дослідити законодавчі зрушення у питаннях, які прямо впливають на інвестиційний клімат в Україні.

Таблиця 2. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України, млн. дол. США [4]

Країни	Прямі іноземні інвестиції
Кіпр	8 932,7
Нідерланди	6 395,0
Велика Британія	1 944,4
Німеччина	1 682,9
Швейцарія	1 515,9
Віргінські Острови (Брит.)	1 358,4
Австрія	1 038,8
Російська Федерація	797,2
Франція	723,4
Польща	571,3
Інші країни	6 646,4

У 2018 р. Світовий банк у рейтингу легкості ведення бізнесу (рейтинг Doing Business) зробив оцінку за 10 компонентами, що характеризують такі умови: реєстрація підприємства, отримання дозволу на будівництво, підключення до систем енергозабезпечення, реєстрація власності, отримання кредиту, захист прав міноритарних інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів, вирішення проблем неплатоспроможності [5]. За даними Світового Банку, найгірший рейтинговий показник України – вирішення проблем неплатоспроможності (149 місце з-поміж 190 країн), яким досліджуються часові та фінансові витрати, а також результат процесу вирішення питань неплатоспроможності підприємства. Такий рейтинг невтішний, особливо якщо порівнювати з показниками сусідніх країн (наприклад, Польщі, Росії, Казахстану, Білорусі Молдови та Грузії) [5]. Виважена організаційно-правова політика є одним із ключових чинників, які впливають на формування інвестиційного клімату будь-якої держави.

Доволі позитивним явищем для інвестиційного клімату України стало надання Національним банком України можливості відкривати юридичним особам-нерезидентам, у тому числі іноземним інвестиційним фондам, рахунки в українських фінансових установах та здійснювати через такі рахунки валютні операції. Зазначені новели містяться у змінах до Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків-резидентів і нерезидентів від 12.11.2003 р. №492 та набрали чинності 04.04.2019 р. [6].

Раніше юридичні особи-нерезиденти могли відкривати в українських фінансових установах лише ескроу-рахунки (так звані рахунки умовного зберігання) та інвестиційні рахунки, які обмежені здійсненням лише інвестиційних дій (тобто здійснення інвестицій в Україну, надходження дивідендів від таких інвестицій тощо). Однак тепер іноземні інвестори зможуть використовувати лібералізовану систему відкриття рахунків в Україні та здійснюватимуть через них валютні операції (не обмежені інвестиційною спрямованістю).

Наприклад, у разі необхідності зарахування коштів на рахунок нерезидента вони будуть спрямовані не до банківської установи його країни реєстрації, а можуть бути направлені на відкритий в Україні рахунок.

Низький рівень прямих іноземних інвестицій та поширення операцій «round tripping» дестабілізують економіку держави. За оцінкою ОБСЄ, міжнародні компанії, використовуючи легальні й незаконні податкові схеми, знижують ефективну ставку податків на 5 відсоткових пунктів, що завдає шкоди бюджетам в масштабах світової економіки. Це призводить до коливання валютного курсу та створює дефіцит платіжного балансу. Україна в останні роки запроваджує в дію низку європейських стандартів, які спрямовані одночасно і на полегшення ведення бізнесу, і на боротьбу з «сірим» капіталом в офшорах. Для цього 23.07.2018 р. була підписана Багатостороння конвенція MLI (Multilateral Instrument). Дана угода дозволяє країні одночасно вносити зміни в усі або деякі чинні Конвенції про уникнення подвійного оподаткування. Підписана конвенція при цьому є частиною Плану дій BEPS (Base erosion and Profit Shifting), який розробляється за ініціативою ОБСЄ та G20 та містить 15 дій, які повинні призвести до того, що податки будуть сплачуватися саме там, де працюють компанії і створюється додана вартість [7].

Висновки. 1. Незважаючи на готовність і визнання українською владою поставлених у сфері іноземного інвестування завдань, варто зазначити, що існуюча проблематика все ж таки не може зникнути. Конкретизуючи, можемо говорити про те, що найголовніше для інвестора – залишати гарантії та інтереси на визнаному місці. Не є секретом той факт, що інвестор хоче залишати за собою право гарантії, що умови його участі як інвестора залишаться без змін, що залучення фінансів залишиться на його користь та на користь підприємств, які мають спільний інтерес.

2. Негативний вплив на інвестиційний клімат в Україні чинять такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, зокрема, низький рівень життя населення; неефективна галузева структура залучення іноземних інвестицій, де частка високотехнологічних та наукоємних виробництв протягом досліджуваного періоду була мінімальною. Невирішеність цих проблем призводить до негативних наслідків як для іноземних інвесторів, які втрачають прибутки і змушені йти з українського ринку, так і для держави у цілому внаслідок погіршення інвестиційного іміджу, скорочення робочих місць та зниження рівня життя населення.

3. Іноземний капітал сприяє успіху державної економічної стратегії, забезпечуючи прискорення економічного і технічного прогресу, оновлення та модернізацію матеріально-технічного забезпечення. Залучення іноземного капіталу дозволяє використовувати інноваційні методи організації виробництва, характерні ринковій економіці, а також постійно підвищувати національну конкурентоспроможність.

4. Ключовими очікуваннями іноземних інвесторів є: фактичне зняття обмежень із валютного врегулювання, боротьба з контрабандою та тіньовою економікою, судова реформа, політична стабільність, прозора приватизація, захист прав інтелектуальної власності, покращення інфраструктури. Тому обґрунтуванню державних пріоритетів ефективного залучення іноземних інвестицій з цих позицій в поєднанні з питаннями забезпечення національних економічних інтересів в Україні і буде присвячено подальші дослідження.

REFERENCES

- [1] [Свистун Л.А., Мороховець І.О. Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці / Л.А. Свистун, І.О. Мороховець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. № 18. – С. 483–489.
- [2] Фатюха Н.Г., Дем'яненко Я.Ю. Стан і перспективи залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / Н.Г. Фатюха, Я.Ю. Дем'яненко // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 3. – С. 54–59.
- [3] Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eba.com.ua/en/press_and_media/press_room/indices/investment_attractiveness_index.

- [4] Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
- [5] Світовий банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
- [6] Інструкція про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків-резидентів і нерезидентів: постанова правління Національного банку України від 12.11.2003 р. №492 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 01.04.2019 р. №56) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.
- [7] Гостинні «гавані». YouControl. 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/news/hostynni-havani-ukrayinskyeksport-do-ofshoriv-vyris-na-20-a-import-na-40>.

Dubova S.S.

Performance and Problems of Attracting Foreign Investment in Ukraine

Abstract. The report presents the features of attracting foreign investments to Ukraine. The positive and negative factors in attracting foreign investments in Ukraine are substantiated. The main approaches to the improvement of the state policy on improving the attraction of foreign investments in Ukraine for successful functioning of the national economy and ensuring competitiveness in the world market are highlighted.

Keywords: foreign investment, world economy, national economic interests, national economy.

Дубовая С.С.

Результативность и проблемы привлечения иностранных инвестиций в Украину

Аннотация. В докладе представлены особенности привлечения иностранных инвестиций в Украину. Обоснованы положительные и отрицательные факторы при привлечении иностранных инвестиций в Украину. Освещены основные подходы к совершенствованию государственной политики по улучшению привлечения иностранных инвестиций в Украину для успешного функционирования национальной экономики и обеспечения конкурентоспособности на мировом рынке.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, мировая экономика, национальные экономические интересы, национальная экономика.

УДК 378.316.4

ДУАЛЬНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ІНДУСТРІЇ 4.0

Канаш О.Є., аспірант, викладач

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

olesia.mandra@nuos.edu.ua

Анотація. Доповідь присвячена визначенню тренду сучасного економічного розвитку – Індустрії 4.0, його основних характеристик та окресленню варіанту вирішення проблеми невідповідності навичок та компетенцій випускників вищих навчальних закладів трансформованому ринку робочої сили – запровадженню дуальної освіти.

Ключові слова: дуальна освіта, Індустрія 4.0, промислова революція.

Вступна частина. Кожного дня анонсується створення нових унікальних технологій, які змінюють існуючі бізнес-моделі, виробничі процеси та безпосередньо впливають на всі сфери життя суспільства в цілому. Звідусіль лунають нові терміни, такі як «IoT», «Big data», «3D printing», «діджиталізація», «smart-місто», «smart-виробництво», які не є автономними,

адже вони утворюють систему нового тренду сучасного економічного розвитку – Індустрії 4.0 – компоненти Четвертої промислової революції. Підприємство, як основна ланка економіки країни, у прагненні підвищити власну конкурентоспроможність, вимушено запроваджувати технологічні інновації, адаптуватися до умов нового бізнес-середовища. Від так, від темпу такої адаптації й залежить успішність його діяльності. Проте, освітнім установам, метою яких є наповнення ринку робочої сили спеціалістами, які володіють актуальними знаннями та навичками, не притаманна відповідна швидкість адаптації. Тож, як наслідок, виникає часовий лаг між запитом бізнесу до ринку праці та програмами вищих навчальних закладів. Подолання цієї невідповідності ми вбачаємо у реінжинірингу навчального процесу в рамках запровадженні системи дуальної освіти.

Ціль цієї роботи полягає в обґрунтуванні необхідності реінжинірингу навчального процесу в умовах зміни тренду сучасного економічного розвитку.

Основна частина. Існує думка, що базовою основою еволюції суспільства є розвиток продуктивних сил. Людина за своєю природою здатна до праці, володіє певними знаннями і навичками, аби винаходити та використовувати засоби виробництва – предмети та знаряддя праці – з метою створення матеріальних благ. Людина ж є основоположним елементом ланцюгу продуктивних сил, рівень знань якої є визначальним у процесі матеріального виробництва. Саме потужність знань формує рівень матеріально-речових елементів продуктивних сил. Потужність технологічної складової засобів виробництва корелює з обсягом та якістю створюваних благ. В свою чергу, засоби та методи виробництва визначають рівень еволюційного розвитку суспільства. Пропонуємо прослідкувати окреслену залежність в історії. У кінці 18 – на початку 19 століття низка англійських вчених та винахідників спричинили справжню промислову революцію, що зумовило перехід від мануфактурного виробництва до фабрично-заводського (машинного). Серед найвизначніших досягнень тогочасної науки – механічний ткацький верстат Джона Кея (1733 р.), доменний метод плавки чавуну Абрахама Дербі молодшого (1735 р.), прядильний верстат, рухомий водяним колесом, перша бавовняна фабрика машинного виробництва Ріарда Айкрайта (1771 р.), винайдення парового двигуна Джеймсом Уайттом (1784 р.) та токарного верстату Генрі Модслі (1787 р.) та інші інноваційні проривні винаходи, що дозволили замінити ручну працю машинним виробництвом і спричинили Перший промисловий переворот туманного Альбіону.

Друга промислова революція, зароджена в Америці кінця 19 ст. – початку 20 ст., більш відома як Технологічна революція, відобразила сторічний розвиток науки та техніки, як результат, виробництва та виробничих відносин. Найвеличніші розуми тогочасності винайшли спосіб переходу від вугілля - як джерела енергії, - до нафти, здійснили зрушення у сталеливарній промисловості, в технологіях електрофікації (Нікола Тесла, Томас Алва Едісон, Джон Вестінауз), в науковій організації праці та менеджменту (Фреденрік Уінслоу Тейлор), запровадили безперервне виробництво на основі конвеєра (Генрі Форд).

Третя промислова революція – «цифрова революція» - етап переходу на новий якісний рівень виробництва з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, головним здобутком якої стало «оцифроване» виробництво. Виникнення нового етапу розвитку в середині 20 ст. було пов'язано з інформатизацією, створенням інтернету та автоматизацією виробництва. Також значний вплив на виробництво здійснили зрушення екологічної складової третьої промислової революції – новітні технології використання альтернативних джерел енергії – вітру, сонця, води, геотермії, біомаси, теплових насосів, тощо. Серед технологій Ідустрії 3.0 окрім автоматизації, - хмарні обчислення, промислові мережі, мобільні технології, сховища даних, диспетчерське управління та збір даних, системи управління виробничими процесами (MES/APS/APC), ERP- система (система управління ресурсами підприємства), роботи нового покоління.

У той час, коли найрозвинутіші країни світу запроваджують новітні технології, адаптуючи до них виробництво, після 2000 року стає популярною думка про те, що ланцюг технологічних революцій має продовження. Світ постане перед новою сходинкою еволюційного розвитку, основні інновації якого стосуватимуться нанотехнологій,

альтернативних паливно-енергетичних систем, біотехнологій, технологій нових матеріалів, генної інженерії – перед четвертою промисловою революцією.

Четверта промислова революція – новий технологічний уклад, що характеризується проникненням технологій 4.0 та визначає їх вплив на економіку та соціальну сферу в цілому. Сфера виробництва матеріальних продуктів даного технологічного устрою трансформується під впливом нових умов, що описується комплексним терміном «Індустрія 4.0».

Індустрія 4.0 (Industry 4.0) – наступний етап цифрової трансформації виробничих підприємств, що супроводжується прискореним впровадженням технологій, таких як промисловий інтернет речей, аналітика великих даних, штучний інтелект, нове покоління роботів, доповнена реальність тощо. Разом це призведе до кращої синергії ІТ та ОТ, зміни бізнес-моделей і значного прискорення інноваційного розвитку [4]. Термін "Industrie 4.0", скорочений до I4.0 або просто I4, виник у 2011 році, де був використаний у проекті високотехнологічної стратегії уряду Німеччини, направленої на комп'ютеризацію виробництва. Термін "Industrie 4.0" був публічно введений у тому ж році на Ганноверському ярмарку. У жовтні 2012 року Робоча група з питань промисловості 4.0 представила німецькому федеральному уряду ряд рекомендацій щодо впровадження галузі 4.0. Члени та партнери робочої групи «Індустрія 4.0», яку очолили Зігфрід Дайс (Robert Bosch GmbH) та Геннінг Кагерманн (Німецька академія науки та техніки), були визнані засновниками Промисловості 4.0. [5]

Індустрія 4.0 певною мірою є продовженням 3.0. На основі технологій та базових принципів Індустрії 3.0 формується надбудова, яка передбачає створення та впровадження нових бізнес-моделей, розумних продуктів та сервісів, інтегрованих ланцюжків по вертикалі та горизонталі. Зазначена надбудова зумовлює виникнення інноваційних проривних технологій, таких як платформи ІоТ (промисловий інтернет речей), цифрові двійники, штучний інтелект, 3D друк, Блокчейн, VR/AR технології та ін.

Ключовий тренд сучасного економічного розвитку - Індустрія 4.0 – зумовлює необхідність забезпечити відповідність рівня бізнес процесів до рівня розвитку продуктивних сил. Проте якщо для підприємств, установ, організацій запровадження інновацій – умова підтримки високого рівня конкурентоспроможності, то освітнім установам не притаманний аналогічний темп адаптації. Відповідно, виникає часова невідповідність між знаннями, здобутими у закладах освіти, та практичними навичками, які необхідні на ринку робочої сили роботодавцям. До того ж, значна частина наукового та науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів залучена у науковій діяльності без прикладної складової, тим самим не маючи достатнього розуміння викликів бізнес середовища. Як результат, певна частина навчальних планів дистанційована від тенденцій ринку і не забезпечує майбутніх спеціалістів найбільш актуальними компетенціями.

Не менш важливим аспектом є відсутність достатньої матеріально-технічної бази для формування практичних навичок майбутніх фахівців. Четверта промислова революція зумовлює необхідність використання інноваційних програмних продуктів аналізу фінансових процесів, прогнозування, аналізу ризиків, які на сьогодні є бажаною реальністю для найбільших підприємств індустрії, не кажучи про навчальні заклади, фінансування яких не передбачає окреслене.

Система державної освіти вимагає високого рівня кваліфікації викладачів, які мають наукові ступені. Тим самим, унеможливорюються залучення фахівців-практиків до формування фахових компетенцій. Тож зв'язок між теорією та практичним застосуванням набутих знань студента є незадовільним.

Актуальною для роботодавців є проблема завищених витрат на підготовку кадрів, навички яких не відповідають викликам бізнес реалій. Тож конкурентоспроможність студента після вищого начального закладу на ринку праці порівняно нижча за спеціаліста з досвідом. Звісно, існують компанії, які створюють системи навчання нових робітників, проте здебільшого це великі компанії, кількість яких незначна у загальному обсязі бізнес суб'єктів.

До вирішення даної проблеми німецькі вчені, зокрема, звернулися ще у 60-х роках ХХ ст.. З цієї ж причини у Німеччині на сьогоднішній час успішно функціонує система дуальної освіти. Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору. [2] Подвійна система міцно утвердилася в німецькій системі освіти. Основна характеристика подвійної системи - це співпраця між малими та середніми компаніями, з одного боку, та закладами освіти, що фінансуються державою, з іншого. Така співпраця регулюється законодавством. На 2018 рік у Німеччині діяли 1563 програми дуального навчання. Найбільше їх в інженерії – 39%, та в економіці – 32%. Чисельність одночасно вчитися і працювати вражає - на одне місце близько 80 претендентів. Торгово-промислова палата має цілу базу підприємств, які готові стати учасниками системи освіти. Кожна п'ята компанія здійснює навчання студентів на виробництві, готуючи для себе майбутні кадри. [1]

Україна ж звернула на шлях дуалізації освіти у 2018 році, ініціювавши Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. Першим етапом Концепції є розроблення нормативно-правової бази для запровадження дуальної освіти у повному обсязі. Другий етап передбачає розроблення типових моделей дуальної форми здобуття освіти у закладах вищої освіти, пілотування моделей та оцінка ефективності (2019-2020) роки. Третій етап - створення кластерів дуальної освіти на базі спроможних закладів освіти та зацікавлених суб'єктів господарювання (2020-2023).

Висновки. 1. Відповідаючи викликам сьогодення – становлення Індустрії 4.0 - та завданням від української системи освіти та бізнесу, часовим рамкам створеної Концепції, ми вважаємо актуальним направлення курсу української системи освіти на шлях дуалізації.

2. В зазначеному контексті наголошуємо на необхідність напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів вищої освіти та роботодавців, спрямованих на усунення часової невідповідності між знаннями, здобутими у закладах освіти, та практичними навичками, які необхідні на ринку робочої сили.

REFERENCES

- [1] Вчитися як на роботі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuye-dualna-osvita-v-ukrayini-943921>.
- [2] Проект Концепції дуальної освіти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/02/kontseptsii-dualnoi-osviti.doc>.
- [3] Стратегія 4.0 - чек-лист для інноваторів Індустрії 4.0. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/2018/06/29/strategy-industry-4-0-check-list-innovators-4-0/>
- [4] Industry 4.0: an australian perspective, Recommendations Report to Australian Government – Department of Industry, Innovation and Science March 2017
- [5] Industry 4.0 - General Overview. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buscreative.blogspot.com/2019/05/industry-40-general-overview.html>
- [6] Philip S. Anton, Richard Silberglitt, James Schneider (2001): The Global Technology Revolution - Bio/Nano/Materials Trends and Their Synergies with Information Technology by 2015., RAND, ISBN 0-8330-2949-5

Kanash O.Ye., Ph.D. student

Dual education in the context of Industry 4.0

Abstract. The report is devoted to identifying the trend of modern economic development - Industry 4.0, its main characteristics and outlining a solution of the problem of mismatch of skills and competences of higher education institutions graduates to transformed labor market - introduction of dual education.

Keywords: dual education, Industry 4.0, Industrial Revolution.

Канаш О.Е., аспірант

Дуальное образование в контексте Индустрии 4.0

Аннотация. Доклад посвящен определению тренда современного экономического развития - Индустрии 4.0, его основным характеристикам и описанию варианта решения проблемы несоответствия навыков и компетенций выпускников высших учебных заведений трансформированному рынку рабочей силы - внедрению дуального образования.

Ключевые слова: дуальное образование, Индустрия 4.0, промышленная революция.

УДК 338.24

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Клисяк М. Д.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
mariia.dmitrievna333@gmail.com

Анотація. У статті досліджено поняття економічна безпека, економічна безпека регіону різних науковців. Досліджено підходи до визначення економічної безпеки. Наведено авторське трактування поняття економічної безпеки регіону.

Ключові слова. економічна безпека, економічна безпека регіону, безпека, система економічної безпеки

Вступна частина. Проблема забезпечення економічної безпеки цікавить вчених доволі довгий час. В сучасному глобалізованому світі існує багато трактувань. Нерівномірність регіонального розвитку та рівня життя населення створює передумови для соціального напруження в суспільстві, загрожує територіальній цілісності країни, стримує динаміку соціально-економічних показників, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність. У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна бути спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій. Тому зростає актуальність наукових досліджень у галузі економічної безпеки регіонів, регіональної економіки та розвитку місцевого самоврядування з метою вирішення проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки на регіональному рівні [1].

Ціль роботи є узагальнення тлумачень поняття економічна безпека регіону та формування його авторського бачення.

Основна частина. Економічну безпеку регіону різні автори розглядають з різних точок зору. Деякі науковці спираються на теорію загальнонаукових категорій і понять економічної безпеки території як регіональної соціально-економічної системи, в свою чергу системи економічної безпеки регіону має свої складові, властивості яких забезпечують можливість досягнення цілей всієї системи. Розглянемо різні трактування економічної безпеки:

- економічна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Економічну безпеку України необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів: міжнародного, національного, регіонального та рівня окремо взятої господарської структури, особистості [2].

- економічна безпека — це сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення [3,4].

- економічна безпека – багатопредметна та багатогранна категорія, її оцінювання вимагає ретельного дослідження та всебічного аналізу. Задля забезпечення економічної безпеки підприємства ключовим питанням є її оцінювання. Якість кількісного оцінювання

економічної безпеки підприємства як підґрунтя ефективного управління залежить саме від методу її визначення. [5]

Деякі науковці визначають економічну безпеку, як систему, наприклад Башинська І.О. визначає економічну безпеку - як стан економічної системи, що характеризується наявністю конкурентних переваг, які досягаються ефективним використанням існуючих власних та залучених ресурсів, своєчасним впровадженням комплексу заходів з метою підтримання нормальних умов працездатності системи для максимального досягнення поставлених цілей у короткостроковому та довгостроковому періоді в умовах постійної зміни навколишнього середовища [6].

В свою чергу Лисовин В.О. та Бондаревська О.М. вважають, що система економічної безпеки регіону – це комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів з метою узгодження різноманітних інтересів, що забезпечує стійкість, адаптивність, самоорганізацію і розвиток регіональної економіки у взаємодії із зовнішнім середовищем її функціонування. Система економічної безпеки регіону повинна бути орієнтована на забезпечення економічної незалежності, стабільності і стійкості, здатності до саморозвитку і прогресу. Її основними принципами мають стати комплексність і системність, гнучкість, порівнянність витрат щодо забезпечення безпеки та майбутніх збитків від загроз. Взаємодія регіональних органів управління та суб'єктів господарювання у системі програмно-цільового управління економічною безпекою повинна будуватися на основі застосування сукупності економічних регуляторів господарської діяльності, пов'язаних із економічними інтересами суб'єктів господарювання регіону [7].

А на думку Дуба Б. С. кожна система економічної безпеки має бути комплексною, гарантувати безпеку за всіма складниками, а не лише інформативну чи ресурсну. Головна мета створення системи економічної безпеки підприємства полягає в гарантуванні поточної ефективної діяльності та забезпеченні подальшого сталого розвитку шляхом своєчасного виявлення, мінімізації і запобігання внутрішнім і зовнішнім викликам, небезпекам, загрозам, ризикам [8].

Модель оцінки економічної безпеки підприємства Л. В. Фролової та О. В. Роженко є уніфікованою, об'єктивною та комплексною, вона дозволяє ґрунтовно, з урахуванням складності ієрархічної системи економічної безпеки, здійснювати об'єктивні розрахунки та приймати ефективні управлінські рішення задля забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропонований системний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства дає змогу об'єктивно досліджувати широке коло елементів підприємства та визначати як його стан, так і напрямок розвитку [5].

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – сукупність основних напрямів економічної безпеки підприємства, які за своїм змістом істотно відрізняються один від одного. Структура економічної безпеки: фінансова безпека, інтелектуальна безпека, кадрова безпека, соціальна безпека, технічна безпека, технологічна безпека, юридична безпека, інформаційна безпека, екологічна безпека, силова безпека, енергетична безпека, інноваційна безпека, ринкова безпека та інтерфейсна безпека [9].

В. Гесць, М. Кизим розглядають економічну безпеку регіону з двох позицій:

- як частину національної економіки для центральних загальнодержавних органів управління;
- як відносно самостійну систему для регіональних органів управління.

Економічну безпеку регіону як підсистему національної економіки формує сукупність властивостей регіону, що забезпечують досягнення максимального внеску регіону в розвиток національної економіки й у забезпечення економічної безпеки країни загалом. Економічна безпека регіону як відносно самостійної економічної системи забезпечує його прогресивний розвиток в умовах впливу різного виду загроз [10].

Економічна безпека регіону – складне та багатоаспектне поняття, котре в сучасних умовах відображає складні перехідні процеси економічного розвитку за умов трансформації. Здійснити адекватне оцінювання, надати прикладні рекомендації стосовно

подальшого розвитку можна виключно за умови синтетичного використання теорії й практики управління безпекою. Україна та її регіони, подібно до інших держав, існують у взаємопов'язаному й взаємозалежному світі, де все яскравіше мають прояв фактори глобалізації, тарегіоналізації, інтеграції господарської діяльності, економічної й соціальної політики. Перелічені процеси здійснюють безпосередній вплив (як позитивний, так і негативний) на функціонування регіональної господарської системи. Можливість зменшення впливу подібних явищ повинна забезпечувати політика гарантування економічної безпеки, яка формується під впливом регіональних складових [11].

Існують різні трактування сутності економічної безпеки, але слід також розглянути окремі підходи до визначення категорії економічна безпека.

Цікавої точки зору дотримується Покропивний С. Ф., який був представником ресурсно-функціонального підходу, на його думку економічна безпека повинна гарантувати покращення раціональності використання фінансових ресурсів, сприяти модернізації обладнання, покращення умов праці за умов постійного впливу внутрішнього та зовнішнього середовища [12]. Подібною точки зору дотримуються Ілляшенко С. М. [13], Фоміна М. В. [14] та наголошували на тому, що ефективне використання ресурсів, використання можливостей розвитку створює умови для досягнення поставленої мети та економічної безпеки.

Інший автор Белокуров В. В. [15] дотримувався конкурентного підходу та стверджував, що економічна безпека пов'язана з наявністю конкурентних переваг, а це зумовлено рівнем фінансового, соціального, технологічного розвитку, кадровим потенціалом, структурою виробництва. Адже саме конкурентні переваги створюють можливості для процвітання, покращення іміджу на міжнародному ринку.

Представники гармонізаційного підходу стверджували, що економічна безпека є способом налагодження відносин та взаємодії між зовнішнім оточенням та самим підприємством, тобто досягнення стану рівноваги та до вчених даного підходу належать Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. [16], Ковальчук І. В. [17].

Такі вчені, як Д. Ковальов, Т. Сухоруков [18] дотримувалися підходу захисту підприємства від впливу загроз та пояснювали, що економічна безпека має сприяти захисту підприємства від впливу існуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, давати можливості для уникнення негативних наслідків та можливих загроз у процесі діяльності. Одночасно важливу роль відіграє не лише усунення загроз, але й адаптація до встановлених умов діяльності, що позитивно впливає на подальший розвиток. Підходу стійкості підприємництва дотримувалися такі вчені, як Кляйнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. Зокрема Тамбовцев В. Л. у роботі [19] та стверджували, що економічна безпека впливає на забезпечення та збереження стабільності, успішності економічного розвитку, процвітання та імідж підприємства. За даних умов важливого значення відіграє саме рівень захисту фінансової діяльності від негативного впливу наслідків нестабільної політичної та економічної обстановки.

Взагалі Кабінет Міністрів України дає таке визначення безпеці як відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди для життя, здоров'я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища [21].

Регіони в межах країни розглядають як основну складову частину державного територіального устрою. Вони є відносно відокремленими територіальними та соціально-економічними комплексами, які охоплюють систему міст і адміністративних районів, кожен із яких має багатогалузеве господарство із системою внутрішніх і міжрегіональних зв'язків. За такого підходу кожна область є мініатюрною моделлю всього господарського комплексу країни. Основною методологічною проблемою регіонального розвитку вважають відсутність загальновизнаного трактування поняття «регіон» із точки зору економічної теорії. Це зумовлює виникнення різних характеристик щодо розмірів регіону, критеріїв його відмежування, тих функцій, що він виконує [22].

Висновки. Таким чином розглянувши поняття безпеки взагалі, економічної безпеки, економічної безпеки регіону різних вчених, бачимо, що існують різні визначення, різні

підходи до визначення. Та пропонуємо тлумачити економічну безпеку регіону як вміння уповноважених структур регіонального рівня забезпечити стійкий розвиток економіки території, як відносно самостійної структури та компетентно управляти можливими ризиками та загрозами. Запропоноване авторське визначення економічної безпеки регіону в контексті адміністративно-територіального підходу.

REFERENCES

1. Дічек О.І. Економічна безпека регіонів – складова системи національної безпеки / О.І. Дічек // Вчені записки Університету «Крок». - Вип. 33. - 2013.- с. 24-30
2. Захаров О.І., Пригунов П.Я. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності. Навчальний посібник / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К. : КНТ, 2011. – 257 с.
3. Листопад, М. Е. Эволюция представлений об экономической безопасности. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.teoriapractica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2011/3/ekonomika/listopad.pdf (1.09.15)
4. Экономическая безопасность России. В. К. Сенчагов о вызовах времени и индикативной системе безопасности.— [Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://raen.info/tmp/academy/faces/document2576.shtml> (1.09.15).
5. Л. В. Фролова, О. В. Роженько Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства / Л. В. Фролова, О. В. Роженько // Актуальні проблеми економіки №3(177), 2016 Режим доступу: http://elibrary.donpuet.edu.ua/151/1/Rozhenko_article_11_03_2016.pdf
6. Башинська І.О. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2т.]. – Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2.– 349 с.
7. Лисовин В.О., Бондаревська О.М. Зміст поняття «економічна безпека регіону /В.О. Лисовин, О.М. Бондаревська // 2019. Електронний режим доступу: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5490/1/30-34.pdf>
8. Дуб Б. С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура / Б. С. Дуб // Управління проектами та розвиток виробництва. - №44. - 2016. - с. 5-18
9. Ярова Ю. О. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи / Ю. О. Ярова, Л. П. Артеменко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2016. - № 13. - С. 257-263. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39
10. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки : монографія. Х. : ІНЖЕК, 2006. 240 с.
11. Варналій З. С., Томашевський Т. Т. Комплексне оцінювання економічної безпеки регіонів України (на прикладі Івано- Франківської області)/ З. С. Варналій, Т. Т. Томашевський// Економіка і регіон, - № 1(68), - 2018. Режим доступу: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/1008/843>
12. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. С. Ф. Покропивного. — К. : КНЕУ, 2003. —608 с.
13. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 3(21).— С. 11–20.
14. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економікоправовий аспект : навч. посіб. / М. І. Камлик.— К. : Атіка, 2005. — 432 с.
15. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. — Режим доступа : <http://www.safetyfactor.ru>.
16. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. В. Ковальчук— К. : Знання, 2008. —679 с.

17. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення : [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. — К. : Лібра, 2003. — 280 с.
18. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України.—2005. — № 10. — С. 48–56.
19. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений : учеб. пособие / В. Л. Тамбовцев. — М. : Инфра-М, 2009. —160 с.
20. Череп Алла Василівна, Лясковец Олексій Володимирович сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування) 2016 Issue 31, Volume
21. Про заходи щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 05.05.97 № 409 //Відомості Верховної Ради України. — 1997.- № 32/288 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1742>
22. Дронь Ю.П. Категорія «регіон»: сутність і напрями досліджень / Ю. П. Дронь // 2011.- Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/17081/1/8.pdf>

Klysiak M. D.

Definition of the category of economic security of the region

Abstract. The article explores the concepts of economic security, economic security of the region of various scientists. Approaches to defining economic security are explored. The author's interpretation of the concept of economic security of the region is given.

Keywords: economic security, economic security of the region, security, economic security system

Клысяк М. Д.

Определение категории экономической безопасности региона

Аннотация. В статье исследовано понятие экономической безопасность, экономическая безопасность региона различных ученых. Исследуются подходы к определению экономической безопасности. Приведены авторская трактовка понятия экономической безопасности региона.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическая безопасность региона, безопасность, система экономической безопасности

УДК 339.9

**МЕТОДИЧНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
УКРАЇНИ**

Морозова А.С.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
enn.moro16@gmail.com

Розглянуто інвестиційну привабливість країн, прямі іноземні інвестиції, стан та перспективи розвитку відносин з приводу залучення іноземних інвестицій, розглянуто інтегральний індекс інвестиційної привабливості країн. Проаналізовано інвестиційну привабливість України.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, прямі іноземні інвестиції, економічний розвиток.

Інвестиційна привабливість країн визначається на основі своєчасної реструктуризації національних економік, позитивної динаміки чистих інвестицій, яка характеризує економічний розвиток підприємства, галузі, держави, ефективного використання потенційних конкурентних переваг. Поняття інвестиційної привабливості важливе в аспекті

міжрегіонального та міждержавного переміщення капіталу як одного з основних факторів економічного розвитку.

Основним напрямом міжнародного інвестування є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), [1]. ПІІ забезпечують прискорене зростання економічної активності приймаючої країни шляхом трансферу технологій, інтеграції національного ринку у світовий економічний простір та гарантують упровадження передових світових практик в управління.

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Можна виділити два канали ефективності:

1. Прихід іноземних фірм на національний ринок призводить до заміщення чи витіснення менш ефективних національних компаній, що спричинює перерозподіл внутрішніх ресурсів між більш і менш рентабельними компаніями і сприяє зростанню середнього рівня продуктивності праці і середніх доходів на душу населення у приймаючій країні.

Іноземні інвестори не одержують економічних переваг від зростання продуктивності праці у вигляді більшого прибутку на відміну від резидентів приймаючої країни, які мають вищий середній рівень доходів за рахунок припливу прямих іноземних інвестицій.

Створення закордонних філій і дочірніх компаній сприяє підвищенню середнього рівня продуктивності праці. Розрізняють дві основні причини цього явища:

— іноземні компанії мають вищий рівень вкладення капіталу на одиницю праці, що безпосередньо впливає на зростання продуктивності праці;

— як правило, іноземні компанії — більші структури (у порівнянні з національними фірмами) і сприяють зростання продуктивності праці за рахунок так званого ефекту масштабу.

2. Другий канал ефективності іноземних інвестицій пов'язаний із посиленням конкуренції на місцевих ринках за рахунок іноземних компаній. Діяльність останніх спонукає національні фірми працювати ефективніше.

Важливо звернути увагу на досвід Китаю. Протягом останніх десятиріч Китай є незаперечним лідером залучення прямих іноземних інвестицій, [2]. Їх позитивний вплив на прискорення економічного розвитку в Китаї, за оцінкою експертів, відбувався через кілька каналів прямих іноземних інвестицій, які:

— позитивно впливають на зростання ВВП шляхом додаткового прямого збільшення капіталів;

— сприяють економічному зростанню через підвищення продуктивності як виробничий фактор;

— створюють нові можливості для підвищення зайнятості;

— створюють високо-конкурентний та динамічний експорто-орієнтований сектор.

Позитивний вплив прямих іноземних інвестицій проявляється також через зростання і зміцнення підприємств з іноземною участю та їх вплив на підприємницьку діяльність національних виробників.

Результатами залучення прямого іноземного капіталу можуть бути економічний ріст за рахунок інтенсифікації процесів у сфері національного господарства; збільшення обсягів торгівлі обох країн (країна-резидент та країна-реципієнт); заохочення експорту країни; збільшення продуктивності та технологічного рівня українських підприємств; розширення асортименту та мережі збуту товарів підприємства на іноземному ринку; вплив на розвиток конкурентного середовища в економіці; зниження внутрішніх "шоків" на стабільність функціонування української економіки; підвищення міжнародного фінансового рейтингу країни.

Ефект впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток залежить від рівня кваліфікації робочої сили в приймаючій країні. Прямі іноземні інвестиції — основний канал передачі технологій, а її реалізація вимагає відповідного рівня підготовки місцевих кадрів, що могли б ефективно працювати з передовими технологіями.

Поряд із позитивним впливом іноземних інвестицій спостерігаються і потенційні негативні ефекти:

- витіснення національних капіталів і компаній (так званий ефект crowding out);
- відтік капіталу з країни на основі трансфертного ціноутворення;
- збільшення залежності країни від іноземного капіталу;
- трансферт частини прибутків за кордон;
- жорстка експлуатація сировинних ресурсів країни-перебування інвестицій.

Небезпечним також є, так звані "викруткові" виробництва, які повністю забезпечуються імпортними комплектуючими і не мають ні власних технологій, ні можливості диверсифікувати джерела постачання.

Таким чином, важливою складовою економічної політики приймаючої держави щодо іноземних інвестицій є здійснення належного регулювання процесів їх залучення та використання.

Для оцінювання інвестиційної привабливості країн використовується ЮНКТАД – індекс, який розраховується лише для країн (розвинених, тих, що розвиваються, та країн із перехідною економікою), де спостерігається в середньому найбільший приплив ПІІ протягом десяти років. Країна, яка має вищі коефіцієнти питомої ваги своїх ВВП, зайнятості та експорту у відповідних світових показниках, отримуватиме більшу частку припливу ПІІ (індекс більший за 1).

Стосовно ситуації в Україні за даними Державної служби статистики обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну зростав до 2014 року. Проте в період з 2014 по 2018 рр. відбувається скорочення цього показника, [3].

Такі зміни відбулися завдяки нестабільності економічного та політичного стану в країні, недосконалості українського законодавства, відсутності належного забезпечення розвитку інвестиційного ринку з боку влади, нерегульованості податкової системи, складності реєстраційних та ліцензійних процедур.

Аналізуючи негативні причини, які впливають на стан інвестиційної діяльності в Україні, можна узагальнити їх і звести до основних трьох аспектів:

- 1) впевненість економічних агентів в майбутньому (включає в себе економічну, політичну і податкову стабільність);
- 2) нормативно-правова база;
- 3) рівень корупції в органах влади.

Однак, не зважаючи на вказані вище недоліки, які впливають на інвестиційний клімат та високий ризик інвестування в Україні, існують також фактори, які приваблюють іноземних та вітчизняних інвесторів. Передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

- 1) вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків та країн Середнього Сходу);
- 2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);
- 3) рівень розвитку промислового виробництва;
- 4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;
- 5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);
- 6) незадоволений попит населення.

Задля покращення інвестиційного клімату України повинна бути сформована виважена та дієва державна інвестиційна політика, яка б враховувала можливості та потреби розвитку кожного регіону і була спрямована на збільшення інвестиційної привабливості територій. Серед основних заходів щодо активізації інвестиційної діяльності в країні можна назвати наступні:

- 1) удосконалення інвестиційного законодавства відповідно до європейських норм та забезпечення його стабільності;

2) забезпечення ефективності реалізації задекларованих реформ, зокрема у судовій, податковій системі, адміністративно-територіальному устрої, впровадження антикорупційної системи з метою активізації інвестиційної діяльності;

3) формування дієвого механізму забезпечення організаційно-інституційних, фінансових та правових передумов для розвитку інвестиційної діяльності;

4) створення автоматизованої інформаційної системи, яка б забезпечила оперативний пошук партнерів у сфері іноземного інвестування, а також належного режиму консультаційного обслуговування з питань права, фінансування, кредитування, страхування, техніко-економічної експертизи інвестиційних проектів;

5) проведення моніторингу інвестиційних проектів, які були реалізовані (нереалізовані) на території регіону задля максимального попередження ризиків інвестиційної діяльності та формування бази даних надійності інвесторів;

6) активізація реалізації програм державно-приватного партнерства, розширюючи коло їх учасників, передусім із країн ЄС, що не лише сприятиме вирішенню проблеми залучення іноземних інвестицій, а й налагодить міжнародну співпрацю, створить передумови для нових виробничих зв'язків;

7) побудова раціональної системи інноваційної інфраструктури, яка повинна сприяти рівномірному розподілу та ефективному використанню інвестиційних ресурсів, зменшенню ризиків інвестування.

Висновок. В умовах глобальних трансформацій інвестування сприяє розвитку та прискорює темпи зростання економіки країн, обсягів експорту, диверсифікації структури економіки, забезпечує впровадження нових, передових технологій, збільшуючи тим самим продуктивність праці та підвищення рівня зайнятості, дозволяє використовувати новітні методи менеджменту та маркетингу тощо.

Оцінка інвестиційної привабливості формує базу для вибору інвестицій. Оскільки невизначеність економічної ситуації істотно позначається на якості прогнозів, що пояснює підвищений ризик в оцінці будь-яких інвестицій, запропоновано використання інтегрованої системи оцінки інвестиційної привабливості на макrorівні, яка сприятиме досягненню компромісу інтересів між інвестором і реципієнтом інвестицій.

Розглянувши інвестиційну привабливість України можна сказати, що не зважаючи на наявність конкурентних переваг, таких, як вигідне географічне розташування, рівень розвитку промислового виробництва, незадоволений попит населення, висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила, значний потенціал економіки тощо, існують негативні чинники, які впливають на стан інвестиційної діяльності в Україні. Задля усунення проблем, пов'язаних із залученням іноземних інвестицій необхідно виконати ряд змін у законодавчій та податковій системі, здійснити реформування та провести дієву державну інвестиційну політику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оцінка інвестиційної привабливості країн світу в умовах глобалізації. Андросова Т.В., Чернишова Л.О., Козуб В.О. [Електронний ресурс] – <http://elib.hduht.edu.ua/>
2. Вплив прямих інвестицій на економічний розвиток приймаючої країни. [Електронний ресурс] – <http://www.investplan.com.ua/>
3. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. Т.І. Олешко, М.А. Козел. [Електронний ресурс] – <http://www.economy.nayka.com.ua/>

УДК 658.589

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Петров В.О., здобувач ступеня магістра

Науковий керівник: Марущак С.М.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

vladpetro1976@gmail.com

***Анотація.** В доповіді розглядаються питання побудови і функціонування на підприємстві системи економічної безпеки.*

***Ключові слова:** економічна безпека підприємства, система, об'єкти, суб'єкти, механізм управління, стратегія.*

Вступна частина. Економічна безпека підприємства (ЕБП) у найвужчому сенсі – це відсутність різного роду небезпек і загроз або наявність можливостей щодо їх попередження, захисту своїх інтересів, недопущення збитків більше критичної межі. Досягнути бажаного можна кропіткою повсякденною роботою відповідного персоналу, служб економічної безпеки, зусилля яких спрямовані на створення найкращих умов для беззбиткової роботи підприємства, збереження його майна, недопущення розголошення таємниці, збереження інтелектуальної власності, залучення висококваліфікованих кадрів, їх навчання та кар'єрний ріст тощо.

Поняття «безпека підприємства» нерозривно пов'язане з поняттями «стійкість», «розвиток», «вразливість», «керованість». ЕБП – це його спроможність розвиватися та працювати в умовах постійно мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, що характеризує її стійкість [1]. Якщо виробничі підприємства, що знаходяться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, а саме зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних, макроекономічних, екологічних, правових, та приймають ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, домагаються запобігання, ослаблення або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або загроз, це свідчить, що за даних умов вони забезпечують досягнення цілей свого функціонування і продукування наступних, що й визначається як розвиток суб'єкта господарювання. Це описує стан підприємства, коли корпоративні ресурси підприємства – земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д. – використовуються, першочергово, для розвитку, а не тільки для запобігання небезпекам і загрозам. Така позиція підприємства – це позиція досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності та забезпечення інтенсивного розвитку.

Ціль цієї роботи – пояснити зміст і побудову систему економічної безпеки підприємства.

Основна частина. Забезпечення достатньо високого рівня ЕБП можливе при системному підході до вирішення даної задачі. Тобто, забезпечення ЕБП або управління нею, що значно ширше, вимагає створення на підприємстві власної системи економічної безпеки. Система економічної безпеки підприємства (СЕБП) – це комплекс заходів щодо забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства і цільового використання його ресурсів шляхом реалізації організацією, яка відповідає за управління ЕБП, у взаємодії з іншими підрозділами сукупності організаційно-економічних і правових заходів, спрямованих на нейтралізацію та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз.

СЕБП повинна бути єдиним організаційно-технічним комплексом, під час формування якого розробляється концепція забезпечення безпеки об'єкта чи політика безпеки. Її основу складає перелік обов'язкових заходів, вжиття яких спрямоване на вироблення алгоритму дій

щодо захисту заявленого об'єкта, таких як визначення складу служби безпеки, її місця в організаційній структурі підприємства; сфера її компетенції, прав і повноважень; варіанти дій у різних ситуаціях уникнення конфліктів між внутрішніми та зовнішніми структурними підрозділами [1].

Оснoву СЕБП складає система уявлень, вимог і умов організації процесу управління ЕБП на різних етапах і рівнях виробничої діяльності (рис. 1). Концептуальні засади ЕБП мають включати мету, завдання, принципи діяльності, об'єкт і суб'єкт, стратегію і тактику. Метою СЕБП є створення умов для функціонування підприємства, що забезпечують йому певний рівень стабільності та стійкості, більшу чи меншу можливість самореалізації та розширеного самовідтворення, не контролювані або контролювані ним шляхом протистояння зовнішнім загрозам і запобігання внутрішнім при наявності відповідних ресурсів. Завдання СЕБП: – прогнозування можливих загроз діяльності підприємства; – організація діяльності щодо попередження потенційних загроз (превентивні заходи); – виявлення, аналіз, оцінка, ухвалення рішень і організація діяльності по реагуванню на реальні загрози діяльності підприємства; – організація діяльності щодо попередження потенційних загроз (превентивні заходи); – виявлення, аналіз, оцінка, ухвалення рішень і організація діяльності по реагуванню на реальні загрози діяльності підприємства; – самовдосконалення систем економічної безпеки підприємства [2] (рис. 1).

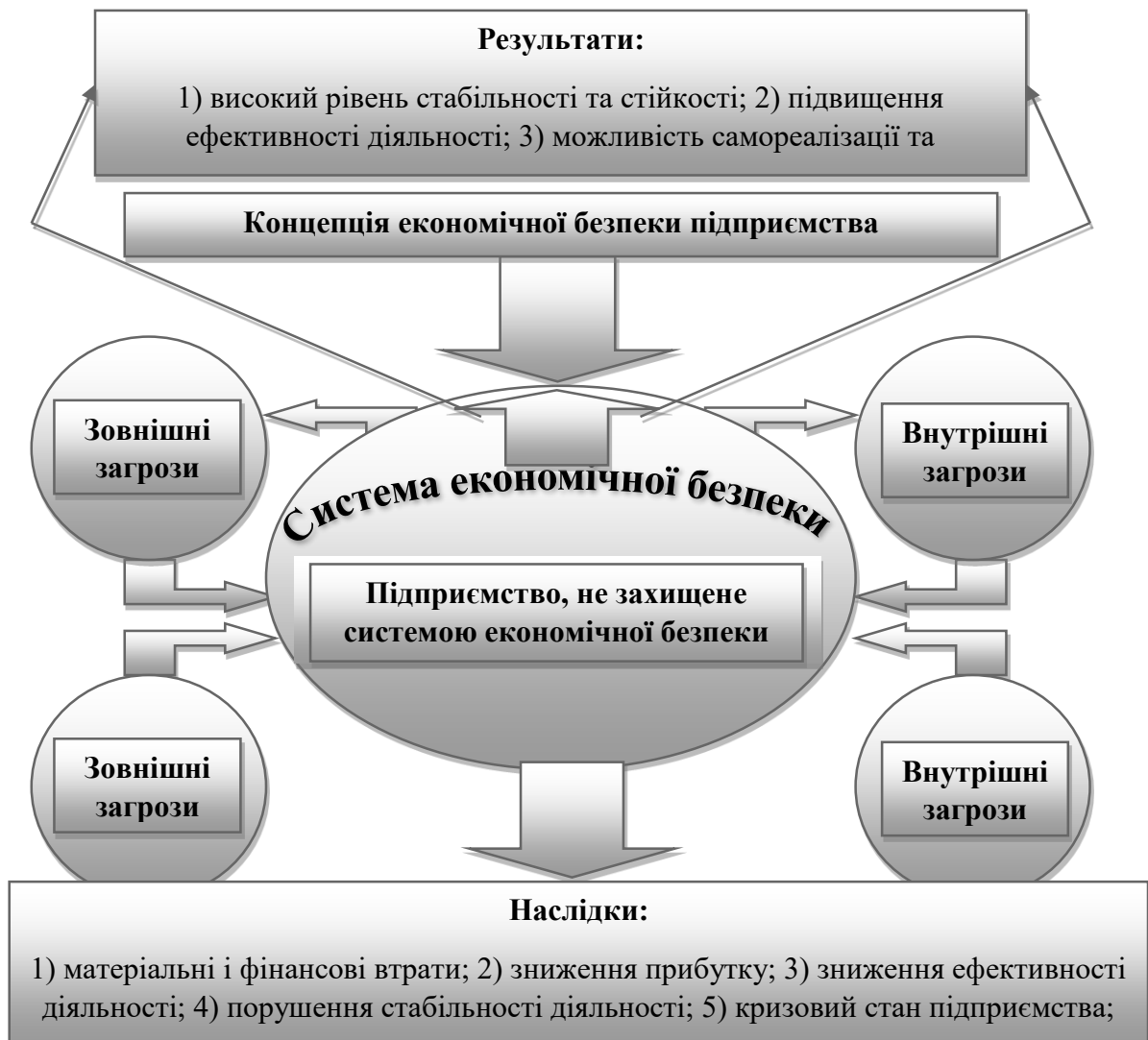

Рис. 1. Значення системи економічної безпеки для діяльності підприємства

СЕБП передбачає виконання таких принципів: – комплексність або системність; – пріоритетність заходів попередження (своєчасність); – поєднання превентивних і реактивних

заходів; – диференційованість; – безперервність; – законність; – плановість; – економність; – координація; – поєднання гласності та конфіденційності; – компетентність; – підконтрольність [3]. Найбільш значимими функціями СЕБП є прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження майна, створення благодійної конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін.

Об'єктами ЕБП виступає все те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення економічної безпеки – різні види діяльності підприємства – виробнича, комерційна, постачальна, управлінська та ін.; – майно і ресурси підприємства – фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, інтелектуальні та ін.; – персонал фірми, її керівників, акціонерів, різні структурні підрозділи, служби, партнерів, співробітників, які володіють інформацією, що становить комерційну таємницю, і т.д.

Суб'єктами ЕБП є ті особи, підрозділи, служби, органи, відомства, установи, які безпосередньо займаються управлінням економічної безпеки підприємства. Оскільки ця діяльність багатоаспектна, це завдання неможливо вирішити за допомогою одного-двох органів. Суб'єкти економічної безпеки за своїм місцем знаходження і діями з середини чи ззовні можна поділити на дві групи.

До першої групи належать ті суб'єкти, які входять в структуру самого підприємства і вирішують завдання щодо забезпечення його економічної безпеки. Це – спеціальні суб'єкти (служба економічної безпеки, або охорона, пожежна команда, рятувальна служба), а також увесь інший персонал фірми, який також піклується про безпеку свого підприємства. Суб'єкти ЕБП першої групи підпорядковуються керівництву підприємства.

До другої групи належать ті суб'єкти, які знаходяться за межами підприємства. Це передусім державні органи, які створюють умови забезпечення ЕБП. До них відносяться: – законодавчі органи; – виконавчі органи влади; – судові органи; – державні інститути; – правоохоронні органи; – система науково-перетворювальних установ. Окрім державних суб'єктів ЕБП існують недержавні організації, агентства, установи, які беруть на себе відповідальність і здійснюють діяльність щодо забезпечення економічної безпеки підприємства – різні приватні охоронні та детективні організації, аналітичні центри, інформаційні служби, навчальні, наукові та консультативні організації тощо. До їх функцій входять послуги з охорони об'єктів, забезпечення захисту інформації, комерційної таємниці, накопичення і представлення інформацію про конкурентів, ненадійних партнерів тощо, які надіються підприємствам за певну плату. Як показує світовий досвід, саме недержавні організації, як правило, вирішують завдання щодо забезпечення безпеки підприємства.

Одним з найбільш значимих елементів СЕБП є механізм управління нею, який представляє собою об'єктивно зумовлену послідовність дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Системний підхід до формування механізму управління ЕБП передбачає необхідність враховувати всі реальні умови його діяльності, а сам механізм повинен мати чітко окреслені елементи, схему їх дії і взаємодії. Структура управління ЕБП складається з певних етапів, послідовне або в деяких випадках одночасне виконання яких і забезпечує сприятливі умови розвитку підприємства. При цьому, механізм управління ЕБП може мати різний ступінь структуризації та формалізації).

Функціям управління ЕБП відповідають свої інструменти, методи та важелі. У практиці управління розрізняють два види функцій управління: 1) основні – весь комплекс обов'язкових робіт, який підлягає неухильному виконанню в процесі реалізації конкретної функції управління в певній послідовності: прогнозування; організація; планування; мотивація; контроль; облік; аналіз; підготовка і прийняття управлінських рішень; 2) конкретні. Більш відособлені, являють собою самостійні галузі професійної діяльності. Саме на основі аналізу конкретних функцій формують структуру управління, здійснюють підбір і розстановку кадрів, розробляють системи інформації, організації діловодства. Конкретні функції управління дозволяють чітко визначити, що, кому і коли робити. Їх виконання залежить від компетентності, гнучкості, оперативності, підприємливості конкретних спеціалістів і, як наслідок, успішне

виконання покладених на них функцій. Управління ЕБП як система передбачає виконання і основних функцій в загальному механізмі, і конкретних для кожного підрозділу підприємства і служби економічної безпеки.

Основними функціями управління ЕБП є планування; організація; мотивація; контроль, які поєднані процесами комунікацій та прийняття рішень. Найважливішим етапом забезпечення ЕБП є стратегічне планування і прогнозування його рівня [4, с. 90].

Стратегії ЕБП за своїм змістом бувають різними: – 1) стратегія прогнозування – це стратегія, орієнтована на прогнозування, завчасне виявлення небезпек і загроз, цілеспрямоване дослідження економічної та криміногенної ситуацій як всередині підприємства, так і в навколишньому середовищі. Виділені для вирішення цього завдання фахівці, створені підрозділи і служби безпеки дають можливість усвідомлено і цілеспрямовано проводити роботу щодо створення сприятливих умов для підприємницької діяльності; – 2) стратегія реагування – це стратегія, пов'язана з необхідністю раптово реагувати на реально виниклі загрози виробничій діяльності, майну, персоналу і т.д. Тобто в даному випадку діє принцип «загроза-відображення». Створені (часто поспішно) для вирішення цього завдання підрозділи, служби, виділені сили та засоби можуть послабити або запобігти впливу загроз; в той же час підприємству може бути завдано шкоди; – 3) стратегія відшкодування – це стратегія економічної безпеки, спрямована на відшкодування (відновлення, компенсацію) нанесеного збитку. Дана стратегія може вважатися прийнятною лише тоді, коли збитки завдано, або тоді, коли немає можливості здійснити стратегії першого або другого типу.

Згідно принципів ЕБП, визначених вище, застосування окремо кожної з визначених стратегій не прийнятне для підприємства. Доцільним є раціональне поєднання трьох визначених способів дій в порядку їх визначення. Пропонуємо визначити такі чотири стратегічні напрямки економічної безпеки підприємства: – 1) стратегія фокусування на підвищенні рівня економічної безпеки підприємства; – 2) стратегія пріоритетного реагування на загрози; – 3) стратегія утримання рівня економічної безпеки підприємства; – 4) стратегія підвищення або утримання рівня економічної безпеки підприємства. Вибір підприємства між стратегічними напрямками управління ЕБП пропонуємо визначати так (табл. 1).

Таблиця 1. Рекомендації щодо вибору стратегії економічної безпеки підприємства

Рівень ЕБП	Вид стратегії ЕБП
Дуже низький	Стратегія фокусування на підвищенні рівня ЕБП
Низький	Стратегія пріоритетного реагування на загрози
Середній	Стратегія утримання рівня ЕБП
Високий	Стратегія підвищення або стратегія утримання ЕБП
Дуже високий	Стратегія утримання рівня ЕБП

Висновки. Управління ЕБП має на меті при ефективному розподілі і використанні корпоративних ресурсів створювати найсприятливіші умови і можливості для досягнення підприємством запланованих цілей, своєчасно виявити і максимально послаблення впливу різного роду небезпек і загроз в умовах нестабільності та змінюваності ринкової економіки, жорсткої конкуренції на ринку, зростаючих вимог до результатів діяльності підприємства, вдосконалення методів управління і засобів впливу. Його ефективність забезпечується СЕБП, яка має на меті вирішення поставлених перед нею завдань тільки тоді, коли буде функціонувати, тобто її невід'ємним складовим елементом є практичні дії щодо забезпечення безпеки бізнесу.

REFERENCES

- [1] Колодяжна І.В., Букріна К.А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 23, част. 1. С. 135-140.
- [2] Чешук В., Полінкевич О. Суть та значення економічної безпеки підприємств у новій економіці. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 3. С. 52-56.
- [3] Івченко Є.А., Івченко Ю.А. Дослідження принципів побудови та функціонування системи економічної безпеки підприємства. Управління проектами та розвиток виробництва. 2017. № 1(61). С. 46-51.
- [4] Птащенко Л.О. Стратегічне та інноваційне забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2018. 320 с.

Petrov V.O, Master's Degree

Structure of the enterprise economic security system

Abstract. The report deals with the issues of construction and functioning of an enterprise economic security system.

Keywords: economic security of the enterprise, system, objects, subjects, control mechanism, strategy.

Петров В.А., соискатель степени магистра

Структура системы экономической безопасности предприятия

Аннотация. В докладе рассматриваются вопросы построения и функционирования на предприятии системы экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, система, объекты, субъекты, механизм управления, стратегия.

УДК 339.9

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Семіст І.М.

Науковий керівник: Вдовиченко Л.Ю., канд. екон. наук
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
SigorM10@gmail.com

Анотація. У доповіді проаналізовано сучасні проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Розкрито фактори впливу на ефективність здійснення експортної та імпоротної діяльності. Визначено основні напрями вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

Вступна частина. Зовнішньоекономічна діяльність є ключовим фактором соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Особливо це є актуальним за сучасних умов, коли спостерігається активізація процесів інтенсифікації розвитку транснаціоналізації та економічної інтеграції на міжнародному рівні, а також міжнародного поділу праці на фоні глобалізації світового господарства.

Стану та перспективам розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні присвячено чимало наукових праць, де автори, в основному, досліджують проблеми розвитку

зовнішньоекономічної діяльності підприємств у розрізі врахування геополітичних перспектив України.

Ціль роботи полягає у пошуку найоптимальніших шляхів реалізації зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Основна частина. Для розвитку зовнішньоекономічної діяльності Україна має природні конкурентні переваги, такі як сприятливі кліматичні умови, вдале географічне розташування (на перетині торговельних шляхів між Європою та Азією), родючі ґрунти, забезпеченість водними ресурсами, а також висококваліфіковані трудові ресурси. Маючи високий експортний потенціал, Україна використовує його недостатньо ефективно.

На сьогодні спостерігається зменшення вартісних обсягів експорту, що свідчить про кризу виробництва. Основні експортоорієнтовані галузі залишаються надзвичайно енергоємними, що робить їх критично залежними від імпортованих енергоносіїв та обмежує можливості нарощування експорту за рахунок девальвації національної валюти [1, с. 121].

До основних недоліків сучасного стану здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні можна віднести [1, с. 122]:

- переважання експорту сировинної групи товарів (майже 70%);
- висока залежність від практично одного імпортера таких енергоносіїв, як нафта та газ;
- імпорт невиправдано великої кількості товарів споживчого призначення, незважаючи на складний економічний стан у державі.

На рис. 1 представлено динаміку обсягів експорту та імпорту товарів і послуг для України за 2002-2017рр. [2]. Як бачимо з рис. 1, протягом 2002-2017рр. обсяг імпорту значно перевищує обсяг експорту.

Стан перевищення обсягу експорту над імпортом спостерігається й у 2018р. Так, згідно з даними Державної служби статистики України експорт товарів з України в 2018р. становив 47,3 млрд. дол., що на 9,4% більше, ніж в 2017р.; імпорт товарів в Україну за 2018р. збільшився на 15,2% в порівнянні з 2017р., до 57,1 млрд. дол. [3].

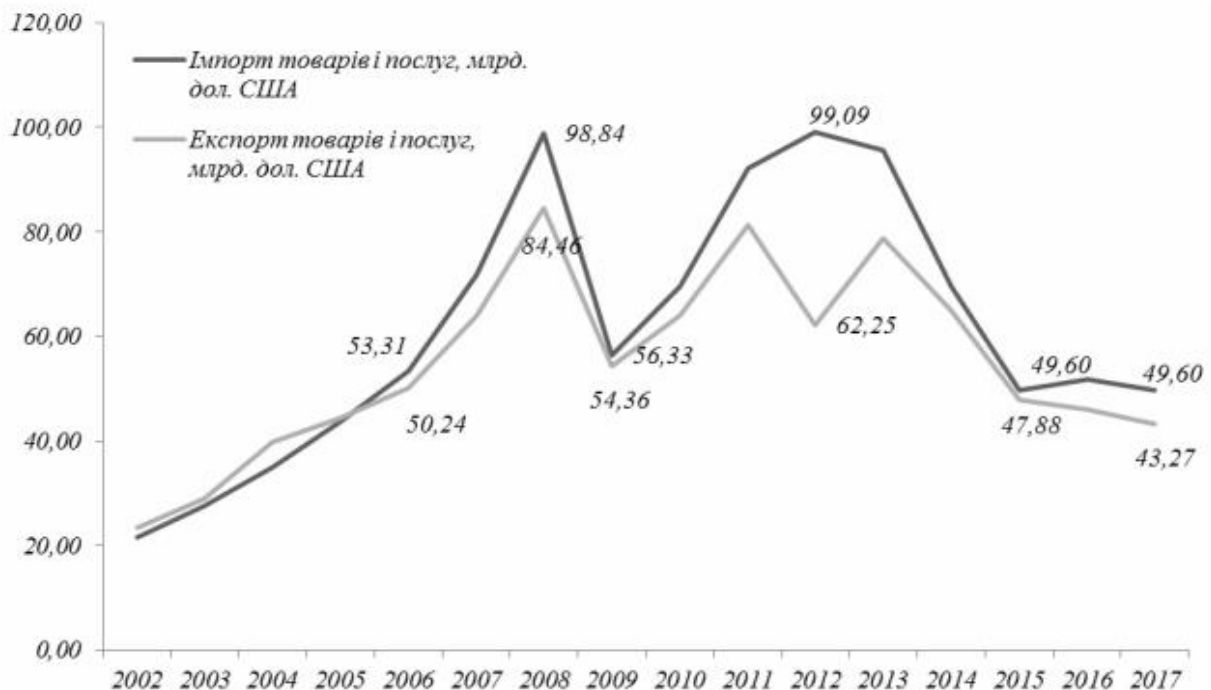

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг для України за 2002-2017рр., млрд. дол. США [2]

Загальний обсяг експорту за 2002-2017рр. із поділом на сферу послуг та товарів [2] представлено на рис. 2. Як видно з рис. 2, частка послуг у вітчизняному експорті є значною. Причинами цього може бути наступне:

- 1) Україна в основному виробляє та експортує товари з низькою доданою вартістю, що приводить до знецінення національного експорту;
- 2) в Україні починають формуватись креативні індустрії інноваційно-технологічного спрямування, які експортують інтелектуальні послуги.

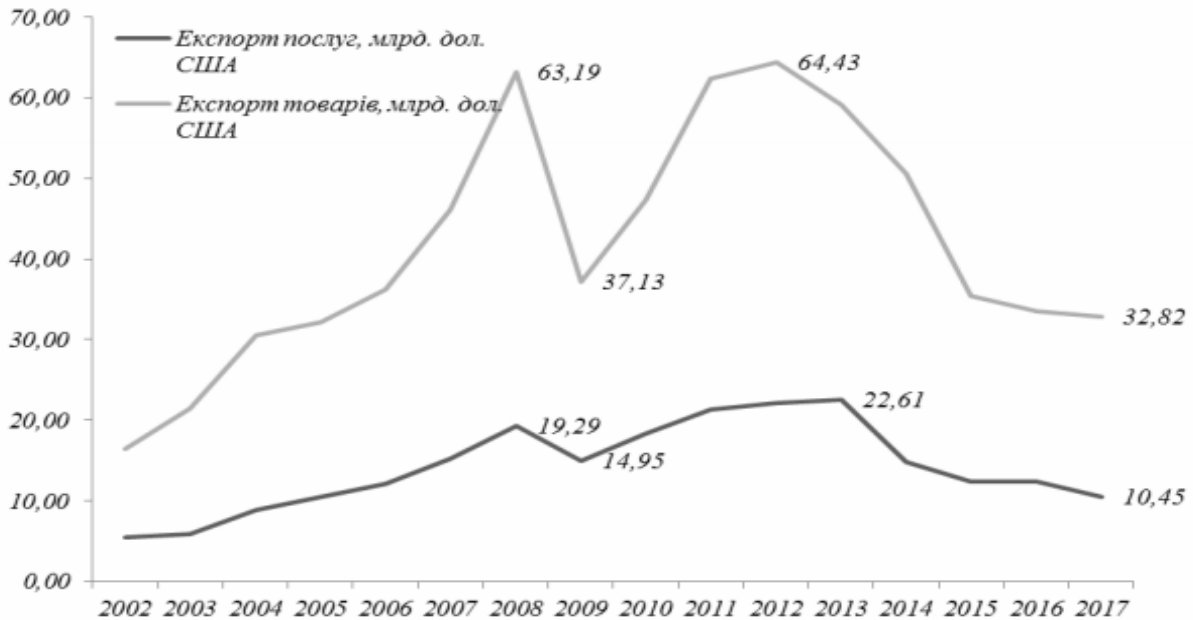

Рис. 2. Динаміка експорту товарів і послуг з України протягом 2002-2017рр., млрд. дол. США [2]

На нашу думку, основним напрямом підвищення ефективності експортної діяльності для підприємств України може стати визначення важелів впливу на споживчий попит. Із цією метою підприємствам варто проводити детальний аналіз споживчого попиту та уподобань споживачів для визначення ресурсів, необхідних для задоволення споживчого попиту, а також спрямувати інвестиції в різноманітні механізми управлінського обліку та контролю, які мають безпосередній вплив на задоволення споживчого попиту.

Варто відзначити, що оптимізація зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств є складним процесом і вимагає своєчасних і достовірних розрахунків ефективності такої діяльності. Основні причини: важко прогнозувати різні ризики – інфляційні (зростання цін на матеріали, комплектуючі, заробітні плати, енергоносії та ін.); політичні (введення обмежень, ембарго, нестабільність ситуації в країні та ін.); ринкові (зміна світових цін, зниження попиту тощо).

Ще одним важливим напрямом покращання ефективності зовнішньоекономічної діяльності є обмеження імпоротної залежності країни. Серед пріоритетних шляхів оптимізації розвитку імпоротної діяльності в Україні є такі [4, с. 100]:

- застосування антидемпінгових та компенсаційних мит, товарних квот із метою захисту вітчизняних виробників (перегляд умов імпорту продукції, що відповідає стратегічним засадам модернізації економіки та має потенціал для наступного розширення експортної пропозиції, запровадження нетарифного регулювання імпорту з метою обмеження доступу на українські ринки конкуруючої продукції за демпінговими цінами, боротьба з тіньовою імпоротною діяльністю) відповідно до норм ГАТТ/СОТ;

- лібералізація імпорту як захід сприяння експорту та посилення конкурентоспроможності (оптимізація імпорту сировини та комплектуючих, що застосовується для виробництва готової продукції);
- запровадження заходів щодо диверсифікації географічної структури енергетичного імпорту з метою підвищення рівня безпеки і стабільності внутрішнього ринку;
- підвищення рівня прозорості та конкуренції у сфері публічних закупівель (шляхом використання підходів до організації та проведення тендерів).

Без нарощування обсягів національного виробництва, підвищення його наукоємності та здійснення модернізації всі спрямовані на регулювання зовнішньоекономічної діяльності заходи залишаються малоефективними.

Висновки. 1. Стан зовнішньоекономічної діяльності в Україні є несприятливим для економіки, оскільки зберігається від'ємний результат за зовнішньоторговельними операціями.

2. Для того, щоб оптимізувати зовнішньоекономічну діяльність України, варто визначити шляхи покращання експорту та імпорту на загальнодержавному рівні.

3. Необхідним є удосконалення національної політики державного регулювання, яка враховуватиме фактори зовнішнього та внутрішнього впливу на зовнішньоекономічну діяльність в Україні.

REFERENCES

- [1] Зосимова Ж.С. Проблеми та умови покращання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств / Ж.С. Зосимова // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – Вип. 2 (10). – С. 119-124.
- [2] The official site of World Bank (2018), «Ukraine. Database», available at: <http://api.worldbank.org/v2/uk/country/UKR?downloadformat=excel> (Accessed 15 August 2018).
- [3] Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- [4] Крикунова В.М. Чинники, динаміка і структура зовнішньоторговельної діяльності підприємств України / В.М. Крикунова, С.В. Фомішин // Економічні інновації. – 2013. – С. 92-101.

Siemiliet I.M.

Ways to optimization the foreign economic activities in Ukraine

Abstract. The report analyzes the current problems and prospects of development of foreign economic activity in Ukraine. The factors influence the efficiency of import and export activities. The main directions of improvement of foreign trade.

Keywords: foreign economic activity, export, import.

Семилет И.М.

Пути оптимизации внешнеэкономической деятельности в Украине

Аннотация. В докладе проанализированы современные проблемы и перспективы развития внешнеэкономической деятельности в Украине. Раскрыты факторы влияния на эффективность осуществления экспортной и импортной деятельности. Определены основные направления совершенствования внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт.

УДК 336.75

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КОЛИВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

Сирих Ю.В., студентка 2 курсу спеціальності «Менеджмент»

Науковий керівник: Ковбатюк М.В., к.е.н., професор

Державний університет інфраструктури та технологій

Україна, Київ

syryhula84@gmail.com

Анотація. У доповіді визначено актуальні проблеми коливання валютного курсу в Україні. Проаналізовано динаміку зміни валютного курсу протягом 2013-2019 рр. та динаміку експорту та імпорту. Зазначено шляхи вдосконалення регулювання валютного курсу з метою стабілізації економіки України.

Ключові слова: валютний курс, курсові коливання, фактори впливу.

Вступна частина. Валютний курс є одним з найголовніших макроекономічних показників. Через курс національної валюти центральний банк впливає на стан платіжного балансу країни, а також використовує його як інструмент монетарної політики [1]. Відомо, що на встановлення курсу національної валюти впливає низка економічних, психологічних, політико-правових та технічних чинників. Досліджуючи вплив таких факторів та вчасно реагуючи на їх позитивні або негативні тенденції, можна досягти значних успіхів у вирішенні основного завдання Національного банку України – забезпечення стабільності національної грошової одиниці [2].

Основна частина. В сучасній економіці валюта виступає як звичайний товар, ціна якого формується під впливом попиту та пропозиції. У лютому 2015 року Національний банк України оголосив про те, що відмовляється від фіксованого обмінного курсу. Таке "звільнення" гривні принесло спочатку катастрофічні наслідки. Вже 26 лютого обмінний курс досяг нового антирекорду - один долар коштував тоді більше 30 гривень. Але ситуація досить швидко стабілізувалася, і на початку 2016 року курс зберігався на позначці 24 гривні за долар [3] (рис.1).

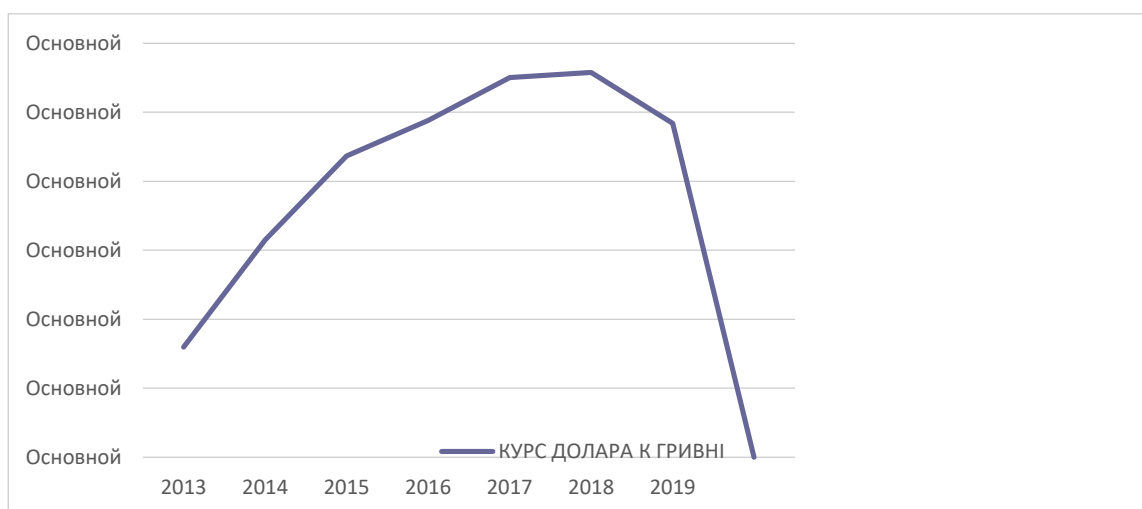

Рис.1. Динаміка курсу долара, грн.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Плаваючий обмінний курс гривні дозволяє економіці України пристосовуватися до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі та протистояти негативним впливам. Національний банк не встановлює цілей щодо підтримки обмінного курсу на певному рівні [5].

На обмінний курс в першу чергу впливає співвідношення експорту та імпорту операцій. Наприклад, імпорт приводить до підвищення попиту на іноземну валюту і зниження курсу гривні; а експорт, в свою чергу, навпаки призводить до збільшення пропозиції іноземної валюти на валютному ринку, а, отже, до підвищення курсу гривні стосовно іноземної валюти. Динаміка експорту та імпорту наведена на рис. 2 та рис. 3.

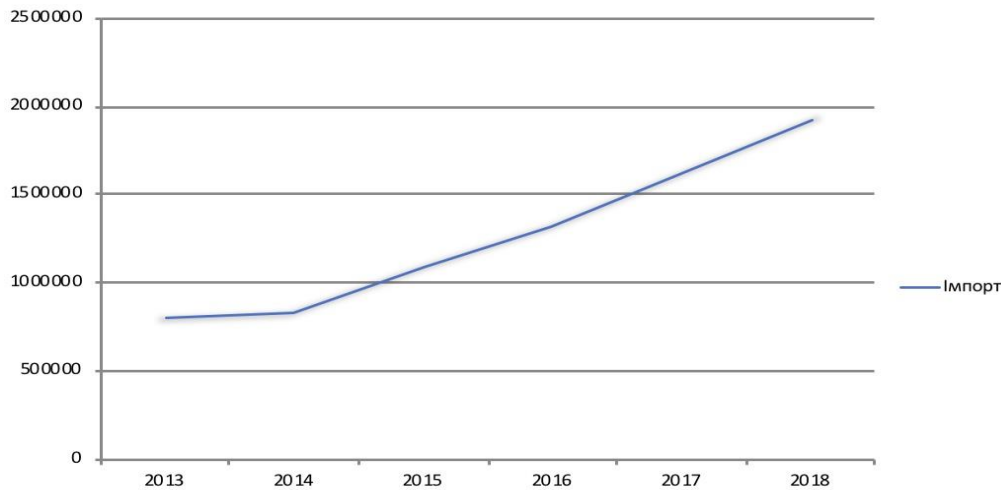

Рис. 2. Динаміка імпорту України, млн.грн.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

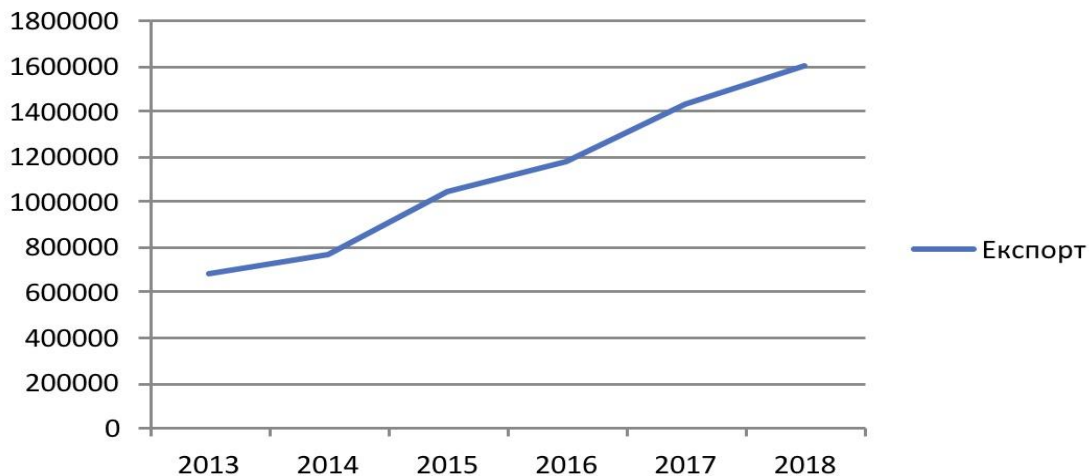

Рис. 3. Динаміка експорту України, млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Аналіз даних свідчить про те, що збільшення експортно-імпортних операцій позитивно впливає на курс національної валюти по відношенню до іноземної. Але це не єдиний фактор впливу на валютний курс.

Які ж фактори впливають на валютний курс?

Можна виділити наступні економічні фактори впливу на коливання курсу гривні:

- *Характер економічної політики країни* (промислова; бюджетно-податкова; грошова-кредитна; соціальна; зовнішньоекономічна). Одним з впливовіших факторів економічної політики є так званий «психологічний чинник», коли, стурбовані економічними перспективами громадяни починають забирати свої депозити з банків, і, за звичкою, намагаються вкласти ці гроші у покупку валюти.

- *Валютні інтервенції центрального банку* – безпосередньо бере участь у діяльності валютного ринку з метою зміцнення або ослаблення валюти країни.
- *Політика центрального банку* (зміна процентної ставки, зміна норм обов'язкових резервів, операції на відкритому ринку). Залежність валютного курсу від політики Центрального банку, зокрема операцій на відкритому ринку, особливо велика. Це пояснюється тим, що найтісніший зв'язок між динамікою валютного курсу і відносними темпами інфляції виявляється при розрахунку курсу на базі експортних цін.
- Також на валютний курс впливає *мито*. Якщо цей непрямий податок збільшується, то іноземна валюта так само міняє свою ціна на більшу.

Стосовно впливу процентних ставок на динаміку валютного курсу, можна стверджувати, що цей фактор визначає міжнародний рух капіталів [1]. У цьому випадку, коли реальні процентні ставки зростають, курс національної валюти має тенденцію до підвищення. Однак, якщо номінальні ставки зростають повільніше, ніж темп інфляції та ВВП, курс національної валюти може навіть знижуватись.

Кожна політична дія має своє відображення на світовому ринку та на стані валютного курсу. Особливо це помітно в Україні. Штучне утримування курсу гривні, яке призводить до зниження конкурентоспроможності національних виробників і забезпечує перевагу іноземним партнерам. Від політичних коливань залежить міжнародна торгівля, яка в свою чергу пов'язана зі змінами експорту та імпорту держави, бажання співпраці іноземних країн з Україною [1].

До психологічних факторів можна віднести «панічну» поведінку з боку учасників ринку, а також інфляційні очікування.

Класифікація факторів впливу на валютний курс наведена на рис. 4.

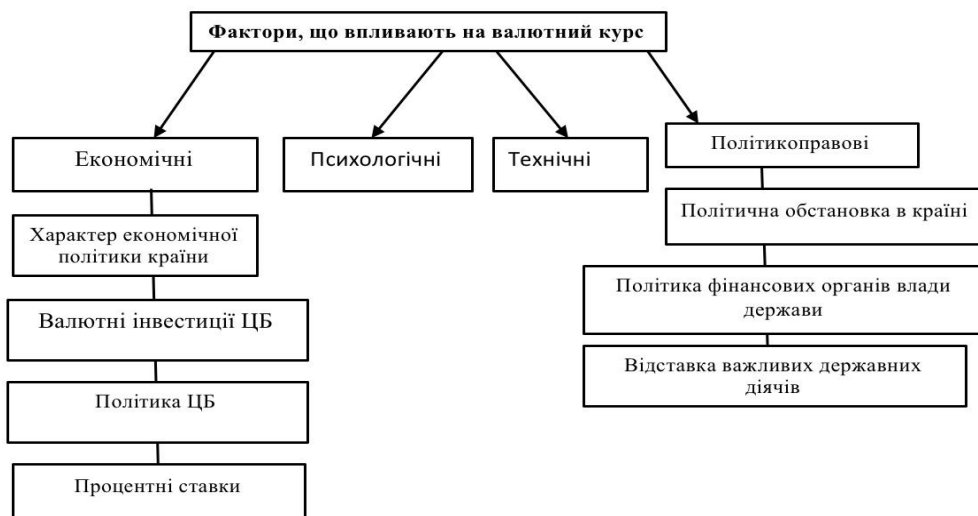

Рис. 4. Класифікація факторів, що впливають на валютний курс

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Висновки. Таким чином, на валютний курс впливає велика кількість різноманітних факторів, а курсові коливання є однією із загроз національним інтересам. Головною проблемою гривні, яка в перспективі може стати загрозою є збільшення дефіциту торгового балансу.

Україна і надалі має бути орієнтована на міжнародні ринки, однак продукція її експорту повинна переорієнтуватися із сировинної складової на готову продукцію і мати високу якість. Тому необхідно покращити інвестиційний клімат для стимулювання імпорту передових технологій, що сприятиме зростанню та укріпленню національної грошової одиниці та зниженню цін.

Тому необхідною умовою та підґрунтям для реалізації головної функції НБУ – «забезпечення стабільності національної грошової одиниці» – є проведення ефективної монетарної політики для досягнення стабільності фінансово-кредитної сфери .

REFERENCES

- [1] Бороденко К.В. Вплив економічних та політичних чинників на коливання валютного курсу гривні /К.В. Бороденко, В.В. Подунай // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/>
- [2] Жмурко Н.В., Митко О.І. Аналіз тенденцій коливання валютного курсу в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 21. С.586-589.
- [3] Курс гривні: чотири роки без штучного дихання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL:<https://www.google.com.ua/amp/s/amp.dw.com/uk/>
- [4] Статистика курсу доллара США. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://net.dn.ua/money/stat.php>
- [5] Коливання валютного курсу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://beta.bank.gov.ua/monetary/about>
- [6] Експорт та імпорт України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/eximp/>

Sirih U.V., 2nd year student of the specialty "Management"

Analysis of factors that affect exchange rate fluctuations

Abstract. The report identifies the current problems of exchange rate fluctuations in Ukraine. The dynamics of the exchange rate during 2013-2019 is analyzed and the dynamics of exports and imports. The ways of improving the regulation of the exchange rate in order to stabilize the economy of Ukraine are indicated.

Keywords: exchange rate, exchange rate fluctuations, influence factors.

Сырых Ю.В., студентка 2 курса специальности «Менеджмент»

Анализ факторов, которые влияют на колебания валютного курса

Аннотация. В докладе определены актуальные проблемы колебания валютного курса в Украине. Проанализирована динамика изменения валютного курса в течение 2013-2019 гг. и динамика экспорта и импорта. Указано пути совершенствования регулирования валютного курса с целью стабилизации экономики Украины.

Ключевые слова: валютный курс, курсовые колебания, факторы влияния.

УДК 658:004

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Ткачук Л.О., здобувач ступеня магістра

Науковий керівник: Жукова О.Ю.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

leontii.tkachuk@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячена методиці побудови моделі оцінки конкурентоспроможності підприємства з використанням нечіткої логіки.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, нечітка логіка, теорія нечітких множин, терм-множина, функція належності, лінгвістична оцінка.

Вступна частина. Конкуренція є одним з істотних і необхідних інструментів механізму ринку. На різних ринках і в окремо взятих ринкових ситуаціях існують різні конфігурації конкуренції. В умовах конкуренції ми можемо спостерігати змагання фірм і компаній на ринку виробництва та реалізації товарів і послуг за споживача, свою частину ринку, прибуток. В загальному метою діяльності господарської та комерційної діяльності організації є отримання у результаті своєї діяльності прибутку. Наразі свою діяльність підприємства України здійснюють в умовах постійно зростаючих конкуренції і невизначеності, нестабільності економіки, що вмотивовує їх шукати нові підходи до формування стратегій їх розвитку. Це стосується питань управління його діяльністю, тобто необхідності розробки нових підходів до визначення його цільової функції, обґрунтування економічних передумов досягнення оптимальних резервів прибутку, які, чи не в першу чергу, забезпечуватимуться конкурентоспроможність підприємства на ринку і, в свою чергу, визначатимуть перспективи його подальшого розвитку [1]. Тобто, для будь-якого підприємства однією з найважливіших цілей є збереження або розширення займаних позицій на ринку або його сегменті, стабільний прибуток або ж його зростання [2]. Маючи на меті максимізацію прибутку, для підприємства важливим є забезпечення високої конкурентоспроможності. Контроль за конкурентами і моніторинг власної позиції на ринку дозволяє виявити і задовольнити запити споживачів раніше та в більшій мірі, ніж інші підприємства. Знаючи сильні та слабкі сторони як свого підприємства, так і підприємств-конкурентів можна оцінити їх потенціал і цілі, справжню стратегію. Це допоможе сконцентруватися на такому напрямку діяльності, де конкуренти слабкіші. Таким чином, визначення конкурентоспроможності має стати невід'ємним елементом маркетингової діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта. Крім того, вивчення конкурентоспроможності підприємства необхідно при виборі підприємства-партнера для організації спільного випуску продукції; залучення коштів інвестора; складанні програми виходу підприємства на нові ринки збуту; прийнятті рішення про зміну асортименту, розробці та виробництві нових виробів та модернізації виробів, що виготовляються, розширенні виробничих потужностей та ін.

Ціль цієї роботи – вдосконалення методики оцінювання конкурентоспроможності підприємства на основі нечіткої логіки.

Основна частина. Рівень конкурентоспроможності характеризує стан підприємства, що визначає перспективи його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань. Ефективність функціонування підприємства, зокрема його здатність відповідати високим вимогам ринку, якість задоволення споживчого попиту та ресурсний потенціал є основними факторами, що визначають конкурентоспроможність. Варто зазначити, що конкурентоспроможність підприємства не тотожна конкурентоспроможності кожного окремого товару, а полягає у спроможності підприємства до адекватної модернізації та переорієнтації виробництва відповідно до життєвого циклу товару, це його вміння конкурувати на ринку, враховуючи потреби споживачів та інтереси його власників [3].

Існують різні підходи щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вирізняють, наприклад, кількісні та якісні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. На практиці методи є взаємопов'язаними, одночасно використовуючи декілька підходів. Ключовими методами оцінювання конкурентоспроможності підприємства є методи, в основі яких лежить життєвий цикл товару, частка ринку, теорія ефективної конкуренції, конкурентна перевага, оцінка конкурентоспроможності продукції тощо [4]. З поміж інших класифікацій методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, на нашу думку, варто відзначити й таку [3]: 1) за величиною комплексного показника конкурентоспроможності товарів на підставі середніх відносних величин, які характеризують окремі параметри товарів; 2) за величиною комплексного чи інтегрального показника на основі поєднання показника конкурентоспроможності товарів і показників ефективності організаційно-економічного механізму управління підприємством; 3) за інтуїтивними характеристиками конкурентного статусу на підставі складання матриць; 4) за допомогою теорії нечітких множин.

В умовах зростаючих обсягів інформації, ускладнення самого явища конкуренції, великої кількості чинників, які підлягають вивченню, різноманітних зв'язків між економічними суб'єктами для управління конкурентоспроможністю підприємства, на нашу думку, в пошуку найефективнішого методу оцінювання конкурентоспроможності варто звернути увагу на методи, засновані на нечітко-логічному підході та методи інтелектуального аналізу даних. За основу в розробці методики оцінювання конкурентоспроможності підприємства ми візьмемо доробки, які висвітлені в працях С.В. Беляєвої, Т.Л. Зубко, А.В. Кваско, С.А. Дrajниці, Г.Ю. Чернишової, А.О. Азарової, О.В. Житкевич, М.М. Шаркаді [3, 5, 6, 7, 8].

На нашу думку, методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства, заснований на теорії нечіткої логіки дозволяє реалізувати наступні переваги: 1) відійти від нормативних значень показників, які часто є обов'язковими при використанні інших підходів; 2) інтегрувати кількісну і якісну вихідну інформацію; 3) оцінювати рівень конкурентоспроможності підприємства та рівні її складових за окремими групами показників (сферами діяльності підприємства); 4) класифікувати рівень конкурентоспроможності підприємства у вигляді «Низький»-«Високий», що є більш прийнятним для суб'єкта управління.

При формуванні інформаційної бази діагностики конкурентоспроможності підприємства варто дотримуватись таких вимог: 1) виключити дублювання інформації; 2) перевіряти достовірність, повноту та несуперечність даних; 3) подавати інформацію у єдиному та зручному для сприйняття форматі; 4) постійно оновлювати інформацію; 5) надавати необхідну інформацію підрозділам та керівникам, що здійснюють планування для можливого подальшого коригування планових показників.

Методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства складатиметься з наступних етапів: 1) обґрунтування сукупності показників конкурентоспроможності підприємства з урахуванням специфіки діяльності, мети підприємства, ступеня детальності дослідження; 2) формування інформаційної бази для обчислення економічних показників: статистичне спостереження для збору даних, методики розрахунку показників, експертне опитування для класифікації показників; 3) розрахунку показників конкурентоспроможності підприємства; 4) розрахунку рівня складових і їх лінгвістична оцінка; 5) розрахунку показника рівня конкурентоспроможності підприємства та його лінгвістична оцінка.

Кількісною характеристикою мети економічної системи є множина показників (індикаторів), які характеризують всі основні сторони діяльності підприємства. Для оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства обґрунтовується множина індикаторів, що задовольняють таким вимогам: 1) є вірогідними даними, тобто відповідають реальному стану; 2) відображають первинну мету економічної системи на основі доступної, але вичерпної інформації; 3) є відносно незалежними один від одного; 4) є проранжованими стосовно чутливості до зміни чинників та управлінських рішень; 5) є співставними в просторі та часі; 6) характеризуються відомими алгоритмами розрахунку.

Загальна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства складається з оцінок трьох складових: підсистеми надходжень, виробничої підсистеми, збутової підсистеми. Кожна складова характеризується певною системою показників [3]. Підсистема надходжень u_1 : коефіцієнт забезпеченості матеріальними ресурсами; рейтинг постачальника; найбільш впливові види ресурсів (кількісна оцінка впливу); економічно-доцільний розмір замовлення. Виробнича підсистема u_2 : коефіцієнт механізації (автоматизації) праці; показник фондоозброєності; показник механоозброєності; коефіцієнт придатності основних фондів; коефіцієнт використання календарного фонду часу; коефіцієнт використання виробничих потужностей; відносний показник виробничих витрат; продуктивність праці; коефіцієнт плинності кадрів; рівень оплати праці порівняно з конкурентами; коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт рентабельності реалізації. Збутова підсистема u_3 : рівень якості; частка

ринку; інтегральний показник конкурентоспроможності товарів. Представлений набір показників є одним з можливих варіантів і може формуватися експертом індивідуально для кожного окремого підприємства із врахуванням його специфіки.

x_m – значення показників, які характеризують діяльність підприємства, де $m = \overline{1; M}$, M – загальна кількість показників; J – кількість складових конкурентоспроможності підприємства, $J = 3$; y_j – рівень окремої складової конкурентоспроможності, де $j = \overline{1; 3}$; P – показник рівня конкурентоспроможності підприємства (кількісне вираження), рівень конкурентоспроможності підприємства – R (якісна оцінка). Припускається, що система показників X достатня для достовірного аналізу (для класифікації і зіставлення рівнів конкурентоспроможності). При цьому, для кожної складової визначаємо підмножину показників $X_j = \{x_1, x_2, \dots, x_{N_j}\}$, N_j – їх кількість.

Сформулюємо алгоритм оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства на основі нечітких описів. Для цього будемо лінгвістичну змінну «Рівень конкурентоспроможності підприємства» або R та її терм-множину значень, яка складається з п'яти компонентів – нечітких підмножин виду R_i , $i = \overline{1; 5}$: 1) R_1 – нечітка підмножина станів «критично низької конкурентоспроможності»; 2) R_2 – нечітка підмножина станів «незадовільної конкурентоспроможності»; 3) R_3 – нечітка підмножина станів «посередньої конкурентоспроможності»; 4) R_4 – нечітка підмножина станів «достатньої конкурентоспроможності»; 5) R_5 – нечітка підмножина станів «абсолютної конкурентоспроможності». В загальному можна стверджувати, що терм-множина лінгвістичної змінної «Рівень конкурентоспроможності підприємства» матиме значення: Дуже низький рівень (ДН), Низький рівень (Н), Середній рівень (С), Високий рівень (В), Дуже високий рівень (ДВ). Очевидною є відповідність рівня показника рівню конкурентоспроможності підприємства. В іншому випадку при менш детальній оцінці можна розглядати терм-множину, яка складається з наступних значень показника: Низький рівень (Н), Середній рівень (С), Високий рівень (В). Рішення щодо терм-множин досліджуваного показника приймає суб'єкт управління.

Для визначення функцій належності, які за нашими міркуваннями матимуть вигляд трапецій, сформулюємо відповідний алгоритм. Передбачається, що значення кількісного показника рівня конкурентоспроможності підприємства – P , може приймати значення з відрізка $[0; 1]$: $P \in [0; 1]$. Тобто, як носій лінгвістичної змінної ми визначаємо відрізок дійсної осі $[0, 1]$. Будь-які скінченновимірні відрізки дійсної осі можуть бути зведені до відрізка $[0, 1]$ шляхом простого лінійного перетворення, тому виділений відрізок одиничної довжини носить універсальний характер і називається носієм виду $[0, 1]$ або 01-носієм. Кожній підмножині R_i , $i = \overline{1; 5}$ відповідатиме функція належності: $\mu_i(P)$, $i = \overline{1; 5}$, де P – кількісний показник рівня конкурентоспроможності підприємства. Для побудови функції належності μ нечітких підмножин R_i задамо п'ять нечітких T -чисел α : $\alpha_1 = (0, 0; 0, 0; 0, 15; 0, 25)$; $\alpha_2 = (0, 15; 0, 25; 0, 35; 0, 45)$; $\alpha_3 = (0, 35; 0, 45; 0, 55; 0, 65)$; $\alpha_4 = (0, 55; 0, 65; 0, 75; 0, 85)$; $\alpha_5 = (0, 75; 0, 85; 1, 0; 1, 0)$.

Комплексний показник функціонально або алгоритмічно пов'язаний з набором початкових показників. В нашому випадку: для j -ої складової конкурентоспроможності: $y_j = g_j(x_1, x_2, \dots, x_{N_j})$; в загальному, де V загальна кількість показників для даного «виходу»: $P = \varphi(x_1, x_2, \dots, x_V)$. Вид залежності невідомий і підлягає встановленню. Завдання комплексного аналізу може бути сформульоване таким чином: визначити процедури g , φ (функції або алгоритми), які пов'язують підмножини X_j , X з комплексними показниками y , P . Далі, в міру набуття кількісних значень P і на підставі функцій μ конструюється

твердження «Рівень конкурентоспроможності». Таке твердження надає певні ваги кожній з гіпотез належності поточного стану підприємства до однієї з нечітких підмножин R . Правила розпізнавання комплексного показника конкурентоспроможності P визначаються на основі стандартного п'ятирівневого 01-класифікатора.

Для лінгвістичної оцінки рівні конкурентоспроможності спочатку потрібно класифікувати значення показників x_v , $v = \overline{1; V}$. Нехай $D(x_v)$ – область визначення параметра x_v , нескінченна множина точок осі дійсних чисел. Визначимо лінгвістичну змінну «Рівень показника x_v » з введенням п'яти нечітких підмножин множини $D(x_v)$: B_1 – нечітка підмножина «дуже низький рівень показника x_v »; B_2 – нечітка підмножина «низький рівень показника x_v »; B_3 – нечітка підмножина «середній рівень показника x_v »; B_4 – нечітка підмножина «високий рівень показника x_v »; B_5 – нечітка підмножина «дуже високий рівень показника x_v ».

Завдання опису підмножин B – це завдання формування відповідних функцій належності $\mu(x_v)$, $m = \overline{1; V}$. При визначенні функцій належності μ (відповідних їм T -чисел) мають враховуватися: а) специфіка даного підприємства; б) специфіка досліджуваного інтервалу часу; в) галузеві особливості підприємства. При побудові функцій належності μ можуть бути взяті за основу середні значення для даної галузі, нормативні значення, експертні оцінки. В якості множини функцій належності може виступати стандартний п'ятирівневий 01-класифікатор, де функції належності – трапецієвидні числа

Кожному v -му показнику на «вході» відносно певного «виходу» можна зіставити оцінку p_v значимості цього показника для розпізнавання цього «виходу». Побудова системи ваг w_v повинна проводитися по кожному окремому підприємству з урахуванням його специфічних особливостей.

Систему оцінок значимостей W доцільно пронормувати таким чином:

$$\forall W \sum_{v=1}^V p_v = 1 \quad (1)$$

Якщо показники можуть бути проранжовані за спаданням значимості для аналізу, для оцінки значимостей може бути використана шкала Фішберна:

$$p_v = \frac{2(V - v + 1)}{(V + 1)V}, v = \overline{1; V} \quad (2)$$

яка відповідає принципу максимуму наявної інформаційної невизначеності про значення w_v .

Коли за кожним показником на вибраному підрівні ієрархії відомі лінгвістичні оцінки, а також визначена система ваг, показник підрівня характеризується своєю лінгвістичною оцінкою, яка визначається функцією належності на 01-носієві:

$$\mu(x) = \sum_{v=1}^V \mu_v(x) \cdot p_v, \quad (3)$$

Показник рівня конкурентоспроможності підприємства обчислюється за формулою:

$$P = \sum_{j=1}^J p_j \sum_{i=1}^5 \alpha_i \mu_{ji}(y_j) \quad (4)$$

Значення P розпізнається на основі стандартного п'ятирівневого класифікатора і формулюється логічний висновок щодо його оцінки R .

Висновки. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності, яка ґрунтується на використанні теорії нечітких множин, дозволяє одночасно використовувати різні види інформації: детерміновану, статистичну, лінгвістичну, інтервальну, що важко дається в рамках інших методик. В результаті суб'єкт управління отримує дані про рівень комплексного

показника конкурентоспроможності, його лінгвістичну оцінку у вигляді твердження «високий рівень-низький рівень», оцінки окремих складових конкурентоспроможності, які стануть основою для прийняття ефективних рішень в процесі розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності.

REFERENCES

- [1] Пеняк Ю.С., Беляєва Л.А., Абрамова О. С. Пеняк Ю. С. Інформаційне забезпечення суб'єкта господарювання в сучасній системі управління конкурентоспроможністю. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2019. Т.2, № 29. С. 197-203.
- [2] Бугай В. З., Сидоренко В. О. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства. Modern Economics. 2019. № 14(2019). С. 33-38.
- [3] Беляєва С.В., Зубко Т.Л. Методика визначення конкурентоспроможності підприємства (теоретичний аспект). Інноваційна економіка. 2013. № 6 [44]. С. 7-81.
- [4] Кваско А.В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Наукові записки. 2017. № 1 (54). С. 111-118.
- [5] Дражниця С.А. Використання методу нечіткої логіки у визначенні конкурентних можливостей підприємства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 2. С. 57-65.
- [6] Чернышова, Г.Ю. Методика оценки конкурентоспособности промышленного предприятия с использованием моделей искусственного интеллекта. Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. 2009. № 4 (28). С. 178-180.
- [7] Azarova A., Zhytkevych O. Mathematical methods of identification of ukrainian enterprises competitiveness level by fuzzy logic using. Економічний часопис-XXI. 2013. № 9-10(2). С. 59-692.
- [8] Шаркаді М.М. Модель оцінки конкурентоспроможності підприємств деревообробної промисловості з використанням нечітких множин. Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. Вип. 2 (46). С. 253-256.

Tkachuk LO, Master's Degree

Model of competitiveness assessment of enterprise using Fuzzy Logic

Abstract. The report is devoted to the methodology of constructing the model of competitiveness of the enterprise using fuzzy logic.

Keywords: competition, competitiveness, fuzzy logic, fuzzy set theory, term-set, membership function, linguistic evaluation.

Ткачук Л.А., соискатель степени магистра

Модель оценки конкурентоспособности предприятия с использованием нечеткой логики

Аннотация. Доклад посвящен методике построения модели оценки конкурентоспособности предприятия с использованием нечеткой логики.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, нечеткая логика, теория нечетких множеств, терм-множество, функция принадлежности, лингвистическая оценка.

УДК 658.589

ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Халус В.Р., здобувач ступеня магістра

Науковий керівник: Марущак С.М.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

halus8486@gmail.com

***Анотація.** Доповідь присвячена системі управління фінансовими ризиками підприємства як підсистемі системи економічної безпеки підприємства.*

***Ключові слова:** економічна безпека підприємства, ризик, фінансовий ризик, ризик-менеджмент, система управління фінансовими ризиками.*

Вступна частина. Розвиток є важливою умовою ефективності життєдіяльності вітчизняних підприємств у конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках. Його визначають як процес переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого. Так, у результаті розвитку виникає якісно новий стан об'єкта, зміна його складу або структури. Стабільний розвиток є найбажанішою стадією життєвого циклу підприємства, головною ціллю якої є збереження досягнутого рівня розвитку в заданих межах на найдовший відрізок часу в умовах постійного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Наразі стає очевидним, що для забезпечення стабільного економічного розвитку необхідною складовою механізму управління підприємством, поряд із організаційно-структурним механізмом, механізмами управління якістю, конкурентними перевагами має бути механізм управління ризиками.

Ціль цієї роботи – визначити місце управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки підприємства, зокрема пояснити зміст фінансового ризику, сутність ризик-менеджменту та визначити етапи управління фінансовими ризиками.

Основна частина. Під ризиком розуміють можливість відхилення фактичного результату від запланованого, а ризикованість – це умова, яка може створити або збільшити (зменшити) можливість небажаного результату. Поняття ризику асоціюється з усвідомленням небезпеки, загрози, ненадійності, невизначеності, невпевненості, випадковості, збитку. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність підприємства, виділяють в особливу групу ризиків, що мають назву фінансових. У сфері відносин підприємства з банками і іншими фінансовими установами постійно діє ця група ризиків. Їх можна вимірювати через співвідношення величини запозичених і власних засобів: чим воно вище, тим більше діяльність підприємства залежить від кредиторів. Високий фінансовий ризик може спричинити припинення кредитування або зміну його умов, а відтак – зупинку виробництва або банкрутство підприємства [1, с. 81].

В процесі аналізу чисельних варіантів визначення поняття «фінансовий ризик підприємства» ми вичленили перелік найчастіше вживаних акцентів. Це визначення фінансових ризиків як ймовірності втрати ресурсів або недоодержання коштів, ймовірності одержання додаткового прибутку, можливого браку коштів, вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат), вірогідності виникнення несприятливих фінансових наслідків, ймовірності виникнення непередбачених фінансових втрат, відхилення від встановлених цілей та планових норм. Звідси робимо висновок, що фінансові ризики – це різновид ризиків, пов'язаний із невизначеністю майбутніх доходів та витрат від здійснення діяльності підприємством. При цьому вони насамперед пов'язані із прибутком як основним фінансовим результатом будь-якої підприємницької діяльності, але характеризують не лише

ризик зменшення рівня прибутку чи взагалі отримання збитків, а й ризик втратити можливість скористатися сприятливою ситуацією на ринку, тобто ризик упущених можливостей. Загалом ми можемо сформулювати найважливіші характеристики фінансових ризиків підприємства, які в сукупності досить повно визначатимуть суть об'єкта дослідження. Це ризики, які [2]:

- можуть виникати на усіх без винятку етапах виробничо-господарської діяльності підприємства;
- впливають на рух фінансових потоків та зміну структури фінансових активів підприємства;
- як і будь-який інший вид ризиків, спричинюються невизначеністю;
- завжди пов'язані з можливістю вибору того чи іншого варіанту розвитку подій;
- характеризуються можливістю відхилення від мети, що передбачається, заради якої здійснювалася обрана альтернатива;
- призводять до негативних фінансових наслідків, таких як втрати прибутку, доходу, частини чи всього капіталу підприємства;
- характеризуються можливістю фінансових та інших втрат, пов'язаних із здійсненням обраної в умовах невизначеності альтернативи;
- характеризуються ймовірністю досягнення бажаного результату;
- дають змогу отримати додаткові позитивні результати.

Оскільки причиною пильної уваги до ризиків діяльності підприємства визначено в переважній більшості ймовірність настання негативних наслідків стосовно їх реалізації, то для підприємства стає необхідним управління ризиками. Всі ризики підприємства – це потенційні загрози його діяльності, а відтак управління ними, що передбачає зниження їх рівня і нейтралізацію причин їх виникнення, зменшуватиме число потенційних загроз, тобто сприятиме забезпеченню його економічної безпеки. Забезпечення достатньо високого рівня економічної безпеки підприємства є можливим при системному підході до вирішення даної задачі. Тобто, забезпечення економічної безпеки підприємства або управління нею, що значно ширше, вимагає створення на підприємстві власної системи економічної безпеки – комплексу заходів щодо забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства і цільового використання його ресурсів шляхом реалізації організацією, яка відповідає за управління економічною безпекою підприємства, у взаємодії з іншими підрозділами сукупності організаційно-економічних і правових заходів, спрямованих на нейтралізацію та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому управління ризиками потрібно розглядати не відокремлено як окреме завдання, а як складову системи економічної безпеки підприємства.

Управління є невід'ємною частиною будь-якої діяльності. Управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їх оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків із метою досягнення цілей підприємства, тобто управління ризиком або ризик-менеджмент (management by the risk) є спеціальним видом управлінської діяльності, який спрямований на ефективний захист підприємства від небажаних закономірних чи випадкових обставин (подій), які в кінцевому результаті можуть негативно впливати на роботу підприємства [3]. Основна мета управління фінансовими ризиками – мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. Головними завданнями управління фінансовими ризиками є оптимізація структури капіталу (співвідношення між власними та позичковими джерелами формування фінансових ресурсів) та оптимізація портфеля боргових зобов'язань [4].

Як підсистема системи економічної безпеки підприємства і як специфічна діяльність система управління фінансовими ризиками підприємства має спиратися на певні принципи:

- фінансовий менеджер повинен свідомо приймати ризик, якщо він має намір отримати відповідний дохід від здійснення фінансової операції;

- портфель фінансових ризиків має складатися з тих ризиків, до яких можна застосувати методи їх нейтралізації;
- фінансові втрати за різними видами ризиків не залежать один від одного, тому всі ризики слід нейтралізувати окремо;
- при управлінні фінансовими ризиками з альтернативних вибирається таке рішення, яке забезпечує найбільшу ефективність і фінансову безпеку;
- в управлінському процесі має враховуватися фінансова філософія підприємства, яка відображається в неохильності, нейтральності або схильності до ризику;
- в процесі управління фінансовими ризиками необхідно враховувати критерії фінансової політики підприємства (може бути агресивна, помірна або консервативна), відповідно до яких встановлюється рівень допустимого ризику; підприємство повинно приймати тільки ті фінансові ризики, рівень яких не перевищує відповідного рівня дохідності за шкалою «дохідність-ризик»;
- очікуваний розмір фінансових втрат підприємства за фінансовим ризиком має відповідати частці капіталу, яка забезпечуватиме його внутрішнє страхування;
- потрібно зважати на те, що чим довший період здійснення фінансової операції, тим ширший діапазон супровідних їй ризиків;
- витрати підприємства з нейтралізації фінансових ризиків не мають перевищувати обсягу можливих фінансових втрат за ними [5].

Процес управління ризиком є складною і багаторівневою процедурою. Проте її можна умовно розділити на ряд етапів, що виділяються відповідно до особливостей послідовності дій з управління ризиком. Виділення відповідних етапів слід розглядати як умовне, бо на практиці вони часто реалізуються одночасно, а не послідовно, один за одним.

I етап. Ідентифікація та аналіз ризиків, тобто, виявлення ризиків, розуміння їх специфіки, обумовленої їх природою та іншими характерними рисами, виділення особливостей їх реалізації, включаючи вивчення розміру економічного збитку, а також зміна ризиків в часі, ступінь взаємозв'язку між ними та вивчення факторів, що впливають на них. Ряд завдань, які вирішуються на даному етапі: 1) ідентифікуються джерела невизначеності та ризику; 2) сформулюються ситуації і негативні наслідки реалізації ризику; 3) визначаються джерела інформації; 4) виконується оцінка рівня ризику; 5) аналізуються зв'язки між різними видами фінансового ризику.

Даний етап забезпечує інформаційну основу для всієї процедури ризик-менеджменту. Слід враховувати той факт, що в результаті реалізації подальших етапів управління ризиком інформація про ризики може поповнюватися і уточнюватися, так що дії в рамках даного етапу являють собою безперервний процес збору і обробки даних.

II етап. Аналіз альтернативних методів управління ризиком, який має на меті дослідження інструментів, за допомогою яких можна перешкоджати реалізації ризику і впливу його негативних наслідків на функціонування підприємства. Ряд завдань, які вирішуються на даному етапі: 1) як можна знизити ризик за рахунок підходящих превентивних заходів; 2) як можна знизити економічний збиток від реалізації ризику; 3) за рахунок яких джерел можна буде покрити такий збиток у разі його виникнення.

Для різних типів ризиків будуть характерні різні методи управління ризиком.

III етап. Вибір методів управління ризиком, на якому розробляється політика підприємства по відношенню до ризику і невизначеності. До основних завдань, які розв'язуються на даному етапі відносяться: 1) визначення найбільш ефективних методів управління ризиком при даних бюджетних та інших обмеженнях; 2) прогнозна оцінка ефективності системи управління фінансовими ризиками, тобто впливу на рівень загального сумарного ризику реалізації обраної сукупності методів управління окремими ризиками.

Вибір методів управління ризиком можна розглядати як проблему оптимізації в умовах обмежень. Критерії вибору можуть бути різними, в тому числі і фінансово-економічними, наприклад забезпечення економічної ефективності. Згідно з принципом результативності системи управління ризиком відповідні інструменти повинні застосовуватися не для будь-

яких ризиків, а в першу чергу для тих, негативні наслідки яких призводять до найбільш помітного впливу на діяльність підприємства. При деяких умовах, наприклад при жорстких бюджетних обмеженнях, частина ризиків, які менеджер оцінює як незначні, буде ігноруватися. У такій ситуації говорять, що по відношенню до ризиків першої групи проводиться **активна стратегія** управління ризиком, а по відношенню до другої – **пасивна**. Поєднання активної і пасивної стратегій при управлінні ризиком є важливим результатом даного етапу, що відображає додаткові особливості процедури ризик-менеджменту.

IV етап. Реалізація обраного методу управління ризиком. На даному етапі приймаються і реалізуються окремі управлінські та технічні рішення. Завдання, які вирішуються, стосуватимуться процедури виконання рішень, а саме: 1) визначаються необхідні заходи; 2) встановлюються терміни їх реалізації; 3) виділяються ресурси; 4) визначаються вповноваженні особи і підрозділи, відповідальні за реалізацію і контроль прийнятих рішень.

V етап. Моніторинг результатів і вдосконалення системи управління ризиком, який забезпечує зворотний зв'язок у системі управління ризиком, гнучкість, адаптивність та динамічний характер цього процесу. На даному етапі: 1) визначається рівень ефективності системи управління ризиком; 2) аналізуються «вузькі місця» в системі; 3) вирішується питання щодо коригування системи управління ризиком.

На основі даних моніторингу здійснюється оцінка ефективності проведених заходів з метою подальшої адаптації системи управління фінансовим ризиком до зміни як умов функціонування навколишнього середовища, так і сукупності ризиків, шляхом **заміни неефективних заходів більш ефективними** в рамках бюджету та **зміни організації виконання програми управління фінансовими ризиком**, що сприяє зростанню ефективності системи управління фінансовими ризиками на рівні підприємства.

Висновки. В умовах постійної зміни зовнішнього та внутрішнього середовища для підприємства важливо забезпечити власний стабільний розвиток. Для цього необхідною складовою механізму управління підприємством має бути механізм управління фінансовими ризиками. Всі ризики підприємства – це потенційні загрози його діяльності, а відтак управління ними, зменшуватиме число потенційних загроз, тобто сприятиме забезпеченню його економічної безпеки. При цьому управління фінансовими ризиками підприємства потрібно розглядати не як окреме завдання, а як складову системи економічної безпеки підприємства, основна мета якої – мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. Сам процес управління ризиком є багаторівневою процедурою, яку можна розділити на п'ять етапів. Цей процес є безперервним і включає можливість самовдосконалення.

REFERENCES

- [1] Марущак С.М., Єфімова Г.В., Пашенко О.В. Оцінка та управління підприємницькими ризиками : нав. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 296 с.
- [2] Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Інноваційна економіка. 2016. № 5-6. С. 218-223.
- [3] Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 23(2). С. 9-13.
- [4] Кузьмінець Т.Г., Перегняк Ю.А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 677-680.
- [5] Письменна Т. В. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2015. Вип. 28. С. 100-106.

Halus VR, Master's Degree

Tasks of the enterprise financial risk management system

Abstract. The report is devoted to the system of financial risk management of the enterprise as a subsystem of the system of economic security of the enterprise.

Keywords: *economic security of the enterprise, risk, financial risk, risk management, financial risk management system.*

Халус В.Р., соискатель степени магистра

Задачи системы управления финансовыми рисками предприятия

Аннотация. Доклад посвящен системе управления финансовыми рисками предприятия как подсистеме системы экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: *экономическая безопасность предприятия, риск, финансовый риск, риск-менеджмент, система управления финансовыми рисками.*

УДК 339.92

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ТНК У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Хамандрик Х.С.

Науковий керівник: Вдовиченко Л.Ю., канд. екон. наук
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
kristinator17@gmail.com

Анотація. У доповіді представлено особливості транснаціональних корпорацій (ТНК) у світі на основі розглянутих підходів до визначення сутності поняття «ТНК». Охарактеризовано потребу в дослідженні впливу діяльності ТНК на розвиток національної економічної системи. Обґрунтовано позитивні та негативні чинники функціонування іноземних ТНК в Україні. Висвітлено основні підходи до вдосконалення державного регулювання ТНК.

Ключові слова: *ТНК, транснаціоналізація, глобалізація, світова економіка, національна економіка.*

Вступна частина. На сучасному етапі суспільного розвитку важлива роль в економіці кожної країни та світу загалом відводиться ТНК. Світова та національна економіка потребує функціонування таких інституцій, як ТНК, оскільки більшість економік отримує значну підтримку з їх боку у вигляді інвестицій, податків, робочих місць тощо.

Серед зарубіжних і вітчизняних вчених є чимало авторів, які комплексно досліджують ТНК у сучасних міжнародних інвестиційних процесах. Особливої уваги заслуговують праці таких вчених, як П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин [1], О.І. Рогач [2] та ін. Функціонуванню ТНК присвячена й велика кількість звітів ООН, СОТ, МВФ, Конференції ООН з торгівлі та розвитку. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, проблема впливу ТНК на національну економіку, особливо на економічний розвиток України, залишається малодослідженою.

Ціль роботи полягає у дослідженні економічної політики ТНК у сучасних міжнародних інвестиційних процесах та виявленні наслідків впливу діяльності ТНК на економіку України.

Основна частина. Одним з основних джерел глобалізації є транснаціоналізація. Рушійною силою транснаціоналізації є ТНК, які одночасно виступають й результатом інтернаціоналізації. Так, О.І. Рогач [2] вважає, що транснаціоналізація – це процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій ТНК, в межах якої значна частина виробництва, споживання, експорту, імпорту й доходу країни залежить від міжнародних центрів за межами держави. Згідно з А.Г. Мовсесяном і С.Б. Огнівцевим [3], транснаціоналізація – це процес перенесення частини відтворювальних процесів з однієї країни в іншу (інші) за допомогою прямих іноземних інвестицій, до яких, на відміну від портфельних, відносять інвестиції, зроблені за кордон з метою організації філій або

встановлення контролю над іноземними компаніями, що стають залежними. Ці інвестиції здійснюються переважно ТНК, які є основою транснаціоналізації.

При цьому, сформулювати однозначне визначення дефініції «ТНК» вкрай важко з огляду на те, що їх організаційна структура дуже часто змінюється, пристосовуючись до змін у міжнародних економічних відносинах. Звичайно, є альтернативні теорії, які описують виникнення й феномен ТНК з різних сторін, їх недоліки та переваги, а також моделюють подальшу трансформацію ТНК. Відповідно до цих теорій відмінними рисами функціонування ТНК є: 1) географічна диверсифікація підприємства в глобальному масштабі; 2) диверсифікація діяльності та виробництва в різних сферах; 3) долучення у світовій спеціалізації та об'єднання підприємства.

Спеціалізація та кооперування поширилися на науково-технічні дослідження. Так, американська корпорація «IBM» має лабораторії в країнах по всьому світі. Якщо підприємства однієї ТНК розміщені в різних країнах, то їх спеціалізація та кооперування розвивають внутрішньо корпоративний обмін, який нині становить 1/3 міжнародного торговельного обігу [1]. Щодо галузі капіталовкладень та науково-дослідних робіт, то ТНК здійснюють тут динамічну політику: встановлюється контроль над зовнішньою торгівлею, охоплюються до 90% прямих інвестицій з-за кордону; ТНК сьогодення активно проникають у високотехнологічні галузі.

Останнім часом у структурі ТНК відбуваються вагомі зміни, головні з яких тісно співпрацюють зі втіленням комплексної стратегії, заснованої на глобальному підході, який передбачає оптимізацію результату не для кожної окремої ланки, а для об'єднання в загальному розумінні.

Регіональні системи управління розділяються на три основні види [1]:

1) Головне регіональне управління, що відповідає за всі види діяльності ТНК у відповідному регіоні, наділено всіма правами з координації та контролю діяльності всіх філій у відповідному регіоні (наприклад, головне регіональне управління американського концерну «General motors», розташоване в Сінгапурі, щодо координації діяльності філій в Азії та Океанії).

2) Регіональне виробниче управління, що координує діяльність підприємств за відповідним виробничим ланцюжком, підпорядковано безпосередньо головному регіональному керуванню ТНК та націлено на розвиток ефективних видів виробництва, нових моделей та товарів (наприклад, корпорація «Hewlett-Packard» на початку 90-х років XX ст. з цієї причини перемістила свої виробничі управління зі США в Європу).

3) Функціональне регіональне управління, що забезпечує специфічні види діяльності ТНК, зокрема збут, постачання, обслуговування споживачів після продажу їм товару, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, відповідає за результати діяльності всіх відповідних структур у регіональному або глобальному аспекті.

Таким чином, ТНК в усе зростаючому ступені перетворюються на двигуни економічного росту, оскільки вони створюють найкращі умови для розкриття можливостей підприємництва, розвитку передової технології та зростання кваліфікації робочої сили. ТНК виступають одним з найважливіших чинників прискорення розвитку приймаючих держав та регіонів, оновлення інфраструктури, забезпечення зайнятості та вирішення соціальних проблем. Ґрунтом для зміцнення конкурентоспроможності національних економік, підвищення навичок, введення прогресивних технологій є матеріальні та нематеріальні активи ТНК.

Сучасна економіка характеризується великомасштабними операціями ТНК, що переважно виявляється через зростання кількості материнських компаній, а також їх закордонних філій. За останні два десятиліття обсяг та темпи зростання світових валових інвестицій в основний капітал були вдвічі меншими, ніж прямі іноземні інвестиції. Мережа філій ТНК по всьому світі розростається досить швидкими темпами, адже нині близько 80% світових платежів пов'язані з внутрішніми транзакціями ТНК. Про зростання масштабів транснаціоналізації світової економіки свідчить те, що сума внутрішнього та зовнішнього

нагромаджених обсягів прямих іноземних інвестицій досягла 1/5 світового ВВП, експорт закордонних філій ТНК становить 1/3 світового експорту, а ВВП, вироблений за рахунок закордонних філій, складає 7% світового ВВП [2].

Основна маса транснаціональних фірм розташована в країнах з ринковою економікою, але у зв'язку зі збільшенням масштабів поширення ТНК до процесу транснаціоналізації долучаються фірми країн з нижчим рівнем економічного розвитку. Такі країни, як Німеччина, Франція, Японія, США, Велика Британія, є основним місцем розташування більш ніж половини материнських ТНК. На ці країни припадає також 2/3 сукупного вивозу прямих іноземних інвестицій. На території промислово розвинутих держав розміщено близько 46% усіх філій ТНК, тоді як у країнах, що розвиваються, їх 42% [2].

Відповідно до даних ООН нині у світі налічується понад 65 тис. ТНК, які мають філії у 850 тис. закордонних компаній, а загальний штат працівників становить близько 74 млн. осіб [4].

Про ступінь впливу ТНК можна говорити, виходячи з питомої ваги активів, інвестицій, рівня технологічності виробництва. Наприклад, за останні два роки питома вага зарубіжних філій ТНК Німеччини зросла у 2 рази. ТНК США, Японії розмістили за кордоном 1/3-1/4 своїх активів. Прямі інвестиції як форма вивозу капіталу ТНК перевищує 3 трлн. дол. [2].

Однак сьогодні серед українських компаній важко знайти ТНК, що відповідають критеріям ООН (річний обіг перевищує 1 млрд. дол., наявність філій у 6 країнах, частка зарубіжних активів складає 25-30% у загальній вартості всіх активів компанії, 1/3-1/5 всього обігу компанії становить реалізація за межами країни-резидента) [2; 4].

Отже, ТНК беруть безпосередню участь в перезавантаженні економіки країн-реципієнтів, глобальних процесах переділу світового ринку. Проте необхідно відзначити, що разом з позитивними сторонами функціонування ТНК у системі світового господарства існує їхній негативний вплив на економіку тих країн, де вони функціонують. Так, можна виділити позитивні й негативні чинники ТНК в Україні, які значно впливають на економіку країни (табл. 1).

Таблиця 1. Чинники впливу ТНК на економіку України
(систематизовано автором на підставі [1; 2; 4])

Позитивні чинники		Негативні чинники	
Чинник	Наслідки	Чинник	Наслідки
Вдосконалення промислової бази України.	Функціонування іноземних компаній на території України мотивує до побудови нових підприємств, оновлення або розширення вже наявних.	Застосування, здебільшого, ТНК української економіки як сировинної бази.	Передача вітчизняним партнерам не відповідних їхньому рівню розвитку технологій із суворими обмеженнями на продаж.
Запровадження інновацій в Україні.	Імпорт різноманітних технологій до України сприяє експортному розвитку, вдосконаленню продукції, зростанню конкурентоздатності на світовому ринку. Надходження товарів та послуг з інноваційними характеристиками	Функціонування бізнесу у видах економічної діяльності, які є вигідними не для економіки України, а для міжнародних компаній.	Недостатній рівень інвестицій в інші види економічної діяльності, що є досить важливими для української економіки.

	заохочують до пристосування під кон'юнктуру ринку українських товаровиробників. За конкретних обставин новітні технології покращують робочий процес працівників та екологічну ситуацію в Україні.		
Підтримка реструктуризації економіки.	Діяльність міжнародних компаній, які розташовані на території України, спонукала до перероблення видів економічної діяльності в її структурі. Перш за все, великого піднесення набули сектори економіки, які перебували у сферах харчування та тютюнової промисловості, торгівлі, фінансів, енергетики, а також телекомунікацій, тобто галузі зі швидким обігом капіталу та забезпеченими ринками збуту.	Хибний вплив соціальної відповідальності ТНК в Україні.	Порушення прав національної робочої сили та використання недоліків українського законодавства у сфері охорони довкілля тощо.
Зміцнення процесів інтернаціоналізації та глобалізації.	Діяльність ТНК в Україні схилає до активізації приєднання вітчизняної економіки до світових процесів та виходу на новітні ринки товарів та послуг.	Уникнення ТНК сплати податків шляхом внутрішнього переливу капіталу в країні з нижчим рівнем оподаткування. Спроможність ТНК впливати на ціноутворення в Україні.	Це призводить до поглинання або банкрутства вітчизняних виробників, а також робить залежною українську економіку від діяльності міжнародних компаній.

Виходячи з вищезазначеного, залучення ТНК в Україну та оптимальний розподіл прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності можливі лише за умови покращення інвестиційного клімату в країні. Вирішення поставленого завдання має включати такі заходи:

1) Подолання бюрократичних бар'єрів та корупції, що дасть змогу забезпечити чітке правове поле інвестиційної діяльності.

2) Впровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик дозволить не тільки залучити додаткові іноземні інвестиції, але й стимулювати іноземні компанії розвивати пріоритетні для української економіки види економічної діяльності. Водночас існує необхідність створення таких умов, які б не обмежували можливості вітчизняних виробників внаслідок отримання певних преференцій іноземними компаніями.

3) Макроекономічна та політична стабільність гарантовано впливатиме на імідж України як інвестиційно привабливої країни.

4) Підвищення рівня життя громадян України приведе до зростання попиту на товари й послуги іноземних компаній та спонукатиме їх до розвитку промислових підприємств на території держави.

Основні підходи до вдосконалення державного регулювання ТНК: принцип взаємодії (взаємодія органів влади щодо регулювання діяльності ТНК); принцип консолідації (створення єдиного механізму, що регулює діяльність у комплексі, яка загалом покликана сприяти розвитку ТНК); принцип стратегічного розвитку (застосування програмно-цільового методу державного регулювання); принцип конкурентних переваг (забезпечення конкурентоспроможності економіки); принцип економічного динамізму (сприяння розвитку економіки загалом та її об'єктів зокрема).

Сьогодні на території України діє понад 30 ТНК [5], тому державне регулювання їх діяльності є вкрай важливим. Не менш важливим сьогодні є й розвиток вітчизняних ТНК, а дієве державне регулювання їх діяльності має стати пріоритетним напрямом економіки України, що посилить конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні.

Висновки. 1. Під ТНК розуміється масштабне об'єднання, що використовує у своїй діяльності міжнародний підхід, передбачає формування й ефективний розвиток міжнародного виробничо-збутового, торговельного та фінансового комплексу з єдиним центром прийняття рішень в країні базування, а також філіями, представництвами та дочірніми компаніями в інших країнах.

2. ТНК відіграють важливу роль на сучасному етапі розвитку світового господарства. Вони безпосередньо впливають на економіку країн-реципієнтів, прискорюють інтернаціоналізацію господарського життя та інновації. Залучення прямих іноземних інвестицій надає країні доступ до фінансових ресурсів ТНК, а також спрощує інтеграцію до світових економічних процесів, доступ до зовнішніх ринків.

3. До позитивних наслідків діяльності ТНК в Україні віднесемо збільшення податкових надходжень до бюджету, зменшення безробіття та підвищення кваліфікації робітників. Негативними ж наслідками є такі, як встановлення з боку ТНК виснаження природних ресурсів, що приводить до значних проблем з екологією, маніпуляції в ціноутворенні, відтік капіталу, перерахунок прибутку в промислово розвинуті країни. Для того, щоб країна була захищена від негативного впливу іноземних ТНК, необхідне державне сприяння створенню конкурентних переваг провідних галузей національної економіки на зовнішніх та внутрішніх ринках шляхом створення вітчизняних ТНК.

4. Можна стверджувати, що зростання кількості компаній, що належать до ТНК, є позитивним явищем, тому необхідно покращувати інвестиційний клімат для залучення капіталовкладень. Виходячи з того, що в Україні діє достатня кількість ТНК, державне регулювання їх функціонування є вкрай необхідним. Розвиток вітчизняних ТНК є перспективою для покращення економічного стану в Україні, а державне регулювання відіграє одну з основних ролей в цьому процесі.

REFERENCES

- [1] Куцик П.О. Ковтун О.І., Башнянин Г.І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : [монографія]. / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин. – Львів: Вид-во ЛКА, 2015. – 594 с.
- [2] Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу : [монографія] / За ред. О.І. Рогача. – К.: «Центр учбової літератури», 2019. – 269 с.
- [3] Мовсесян А.Г., Огнєвцев С.Б. Мировая экономика : [учебник] / А.Г. Мовсесян, С.Б. Огнєвцев. – М. : Финансы и статистика, 2016. – 656 с.
- [4] World Investment Prospects Survey 2009-2011, UNCTAD/DIAE/IA/2009/8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unctad.org/>.

[5] Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Khamandryk K.S.

TNC's economic policy in modern international investment processes

Abstract. The report presents features of multinational corporations (TNC's) in the world based on the approaches considered to define the essence of the term «TNC's». The need to study the impact of TNC's activity on the development of the national economic system is characterized. The positive and negative factors of the functioning of foreign TNC's in Ukraine are substantiated. The main approaches to improving the state regulation of TNC's are highlighted.

Keywords: TNC's, transnationalization, globalization, world economy, national economy.

Хамандрик К.С.

Экономическая политика ТНК в современных международных инвестиционных процессах

Аннотация. В докладе представлены особенности транснациональных корпораций (ТНК) в мире на основе рассмотренных подходов к определению сущности понятия «ТНК». Охарактеризована потребность в исследовании влияния деятельности ТНК на развитие национальной экономической системы. Обоснованы положительные и отрицательные факторы функционирования ТНК в Украине. Освещены основные подходы к совершенствованию государственного регулирования ТНК.

Ключевые слова: ТНК, транснационализация, глобализация, мировая экономика, национальная экономика.

СЕКЦІЯ №5
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657.1

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ»

Диренко Є.В., магістрант

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Liza080797@gmail.com

Результатом діяльності будь-якого виробничого підприємства є випуск і реалізація готової продукції. Крім того, готова продукція виступає й в якості джерела задоволення різноманітних потреб, як самого підприємства, так і суспільства в цілому. Тому актуальним та значимим є детальний розгляд дефініції поняття «готова продукція».

Результати наукових досліджень та теоретичних узагальнень трактування поняття «готова продукція» широко обговорюються у спеціальних наукових публікаціях вітчизняних та іноземних дослідників. Але вивчення численних робіт дозволяє констатувати той факт, що не існує єдиного розуміння економічної сутності поняття «готова продукція». Так, Сук Л.К. та Сук П.Л. вважають, що готовою є продукція, виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і яка відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [12]. Наведене визначення не є оригінальним, тому що повністю співпадає із П(С)БО 9 «Запаси», який є основним нормативним документом в Україні з обліку готової продукції.

На думку Бутинця Ф.Ф. готова продукція – повністю завершена обробкою, укомплектована, яка пройшла необхідні випробування (перевірки). Це виріб (або напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на підприємстві, відповідають затвердженним стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові-покупцеві згідно з чинним порядком прийняття продукції [3].

Схожі думки мають Бородкін О.С., який тлумачить готову продукцію, як продукцію, котра повністю завершена обробкою на конкретному підприємстві, пройшла усі стадії технічного випробування, приймання, укомплектування, відповідно до умов договорів із замовниками та відповідає стандартам або затвердженним технічним умовам, не потребує подальшої обробки на цьому підприємстві і здана на склад чи передана замовнику [2, с. 227], а також Сопко В.В., оскільки, на його думку, готовою продукцією є продукція, завершена у виробництві і підготовлена до продажу або відправки замовнику, до вивезення з підприємства-виробника [11, с. 383].

Хомин П.Я. вважає, що готовою продукцією є така, яка повністю пройшла передбачені технологією виробництва стадії і процеси, оприбуткована на склад, або прийнята замовником [1].

Аналогічних поглядів дотримуються ряд науковців. Хом'як Р.Л. називає готовою продукцією промислового виробництва конкретні вироби, що пройшли всі стадії технологічної обробки на цьому підприємстві, відповідають встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняті відділом технічного контролю і здані на склад або безпосередньо замовнику [4, с. 144]. Федосова Т.В. під готовою продукцією розуміє продукцію, що пройшла всі послідовні стадії технічного процесу, включаючи упаковку, маркування, контроль якості й готова до реалізації [14]. Гудзь Н.В., Денчук П.Н. та Романів Р.В. готовою продукцією називають створений на підприємстві актив, що пройшов всі стадії технологічної обробки, відповідає технічним і якісним характеристикам і призначений для подальшої реалізації або внутрішнього споживання [6].

Глібко В.М. та Бушан О.П. розуміють під готовою продукцією матеріальний результат виробничої діяльності підприємства, коли запаси набувають нової якості. Крім випуску речової продукції, підприємство може виконувати роботи для інших підприємств або надавати послуги. На відміну від тієї, яка в обліку зазначається як готова продукція, цей вид продукції називають «виконані роботи і послуги». Отже, продукція підприємства складається з готової продукції та виконаних робіт і послуг [5, с. 112].

Кожин В.Я. називає готовою продукцією результат закінченого виробничого процесу підприємства, матеріалізований у вигляді вироблених виробів, виконаних робіт і наданих послуг силами основного чи допоміжного виробництва [7].

Узагальнення наведених визначень міститься у трактуванні терміну «готова продукція» Ткаченком Н.М., який пише, що готова продукція – це продукція (виріб, напівфабрикат, робота, послуга), що повністю закінчена обробкою на даному підприємстві, пройшла всі стадії технічного випробування (якщо вимагають відповідні її особливості), приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам, не потребує подальшої обробки на цьому підприємстві і здана на склад. Готова продукція – це матеріальний результат виробничої діяльності підприємства. Крім випуску речовинної продукції (машин, взуття, одягу, хліба, цукерок тощо), підприємство може виконувати певні роботи для інших підприємств або надавати їм послуги. Наприклад, перевезення вантажів своїм транспортом для інших підприємств, ремонтні роботи, будівництво та інше [13, с. 398].

На відміну від багатьох дослідників, Мешко Н.П. зазначає, що готова продукція - продукція (товар), вироблена з використанням давальницької сировини (крім тієї частини, що використовується для проведення розрахунків за її переробку) і визначена як кінцева у контракті між замовником і виконавцем [9].

Як «запас» готову продукцію трактує Ламискін І.А, на думку якого готова продукція виступає частиною матеріально-виробничих запасів, призначених для продажу (кінцевий результат виробничого циклу, активи, завершені обробкою (комплектацією), технічні та якісні характеристики яких відповідають умовам договору або вимогам інших документів, у випадках, встановлених законодавством) [8]. З ним погоджується Шваб Л.І., для якої готова продукція – це запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів і з замовниками й відповідають технічним умовам і стандартам [15, с. 23].

Оригінальне визначення готової продукції сформулював Писаренко Т.М. [10, с. 239] як об'єкта облікової системи промислового підприємства, що поєднує організаційні інструменти обліку виробництва і продажу продукції, виступає засобом для досягнення основної мети функціонування підприємства.

Оскільки в науковій літературі представлені різноманітні бачення економічної сутності готової продукції, то узагальнення наведених трактувань дозволило визначити готову продукцію як обліковий об'єкт у вигляді запасу, що пройшов всі стадії технічної обробки, має відповідні характеристики, підлягає реалізації та є результатом виробничої діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбівалентність і мімікрія облікової теорії: монографія / за ред. П.Я. Хомина. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 474 с.
2. Бородкін О.С. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов / О.С. Бородкін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 3. – С. 32-41.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / під заг. ред. Ф.Ф. Бутиця. – 8-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
4. Бухгалтерський облік в Україні: навчальний посібник / за ред. Р.Л. Хом'яка. – 2-е вид. – Львів: «Інтелект-Захід», 2003. – 820 с.

5. Глібко В.М. Судова бухгалтерія: підручник / В.М. Глібко, О.П. Буцан. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 224 с.
6. Гудзь Н.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Н.В. Гудзь, П.Н. Денчук, Р.В. Романів. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 424 с.
7. Кожинів В.Я. Основи бухгалтерського обліку: підручник / В.Я. Кожинів. – К.: Центр учбової літератури, 2003. – 320 с.
8. Ламискин И.А. Бухгалтерский учет: ученик / И.А. Ламискин. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 450 с.
9. Мешко Н.П. Трансформація процесів управління реалізації готової продукції в умовах переходу до ринку: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Мешко Наталія Петрівна; Дніпропетровський держ. ун-т. – Д., 2000. – 20 с.
10. Писаренко Т.М. Характеристика діючої методики організації обліку готової продукції / Т.М. Писаренко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2015. – Випуск 12 (45). – Ч. 1. – С. 230-239.
11. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В.В. Сопко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 578 с.
12. Сук Л.К. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К.: Каравела. – 2009. – 624 с.
13. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник / Н.М. Ткаченко. – К.: А.С.К., 2000. – 784 с.
14. Федосова Т.В. Бухгалтерский учет: учебник / Т.В. Федосова. – Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2007. – 364 с.
15. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.І. Шваб. – К.: Каравела, 2005. – 568 с.

УДК 338.27

СИСТЕМА РАННЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Кранковський Д.В., студент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

d.kravkovskyi@gmail.com

Вступна частина: Сьогодні в Україні спостерігається постійна тенденція до збільшення кількості фінансово неплатоспроможних компаній, в тому числі і банківських установ. Особливо показовою є ситуація, коли у 2014-2017 роках було визнано неплатоспроможними 88 банків. У той же час банкрутство та ліквідація включають не тільки збитки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, але й зменшення податкових надходжень та збільшення безробіття, що також може бути фактором макроекономічної нестабільності.

У цьому контексті особливу увагу слід приділити організації та вдосконаленню всіх аспектів антикризового управління, впровадженню загальних принципів та методів антикризового управління, вдосконаленню управління персоналом для подолання та відновлення неплатоспроможності. компанії, а також вживають заходів для забезпечення стабільних та функціонуючих операцій, не хочуть втрачати свої позиції в крижкій економіці.

Банк повинен приймати менш ризиковані управлінські рішення для досягнення поставлених цілей та результатів з мінімальною кількістю допоміжного персоналу та мінімальними негативними наслідками.

Мета роботи - розкрити суть та продемонструвати необхідність запровадження та впровадження системи раннього попередження та реагування в банківській установі як спосіб прогнозування кризової ситуації.

Основна частина Актуальність питання управління корпоративними кризами в банках полягає у створенні ефективної економічної системи в умовах довготривалої економічної кризи в країні. У цьому контексті особливу увагу слід приділити організації та вдосконаленню всіх аспектів антикризового управління, впровадженню загальних принципів та методів управління кризовими ситуаціями, удосконаленню управління персоналом для подолання та відновлення неплатоспроможності компанії та вживають заходів для забезпечення своїх позицій у крижкій економіці.

Основним завданням управління кризовими процесами компанії є розробка менш ризикованих управлінських рішень, які б дозволили досягти поставлених цілей та результатів при мінімальній кількості допоміжних працівників та мінімальних негативних наслідках.

Визначення тенденцій, проблемних факторів, виявлення фінансової кризи в банку та розробка заходів щодо управління кризовими ситуаціями, мабуть, є основним завданням системи стратегічного контролю своєчасно. Все це можна досягти, запровадивши в компанії систему раннього попередження та реагування (СРПР) як один з найважливіших інструментів системи управління.

Система раннього попередження та реагування - це спеціальна інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики для підприємства як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища.

Процес створення системи раннього попередження складається з декількох етапів:

- визначення напрямів спостереження;
- визначення показників раннього попередження, які могли б свідчити про розвиток негативного процесу;
- встановити цілі та інтервали для кожного показника;
- формування завдань для інформаційних центрів (розробка висновків про вплив тієї чи іншої інформації на діяльність компанії);
- створення інформаційних каналів: пряме спілкування та зворотний зв'язок між джерелами інформації та системою раннього реагування, між системою та її користувачами - менеджерами всіх рівнів.

Існує дві підсистеми СРПР: система, орієнтована на внутрішні параметри бізнесу (ідентифікація впливу певних факторів, ідентифікація симптомів, ідентифікація першопричин) та система, орієнтована на зовнішнє середовище. Предметом цього останнього дослідження є своєчасне прогнозування загроз, насамперед контрагентами (у випадку банків, аналіз компаній для оцінки їх кредитоспроможності), держави, конкурентів тощо.

Система швидкого реагування та сигналізації створює систему управління ризиками, яка включає такі блоки діяльності:

- виявлення ризиків;
- оцінка ризику;
- зменшення ризику.

Перший блок елементів включає створення інформаційної системи, яка чітко перераховує об'єкти, що підлягають моніторингу, індикатори, що відображають їх кількісний стан та порогові сигнали, які об'єкти можуть генерувати та відображати у значеннях показників.

Другий блок елементів спрямований на аналіз та пошук шляхів подолання очікуваних бізнес-проблем. Залежно від глибини вивчення внутрішніх і зовнішніх середовищ може використовуватися як метод швидкого аналізу, так і всебічний аналіз стану макроекономічних та мікроекономічних систем.

Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє розширити можливості збору, обробки та аналізу інформації, тобто полегшує процедури першого та другого блоку системи швидкого оповіщення та реагування. Розроблені програмні продукти враховують

потреби компаній у швидкому отриманні результатів аналітичних розрахунків. У цьому випадку комп'ютерна техніка може рахувати будь-яку складність і потужність.

Третій блок системи швидкого оповіщення пов'язаний із застосуванням практичних методів управління (прямого впливу) до об'єктів спостереження, зокрема щодо фінансового стану підприємства. З цією метою були прийняті заздалегідь рішення щодо виявлених проблем. У той же час, однак, потрібно закласти основи подолання підприємством негативних тенденцій. В економічній літературі існує чимало моделей прогнозування банкрутства. Деяким з них притаманний фундаментальний підхід, іншим — суто технічне вирішення проблеми прогнозування банкрутства.

Виявлення загрози банкрутства, тобто прогнозування банкрутства є головним завданням СРПР. Прогнозування банкрутства полягає в своєчасній розробці контрзаходів, спрямованих на подолання банком негативних тенденцій. В економічній літературі існує чимало моделей прогнозування банкрутства. Деяким з них притаманний фундаментальний підхід, іншим — суто технічне вирішення проблеми прогнозування банкрутства.

Загалом з метою раннього попередження, запобігання, діагностики визначається група об'єктів спостереження і система фінансових показників які сигналізують про загрозу банкрутства (ліквідності, платоспроможності, структури капіталу, структури і терміновості зобов'язань, чистого грошового потоку), що потребують постійного нагляду і реагування.

Організаційно прогнозування банкрутства може бути здійснено як в самому банку, так і за його межами, наприклад на базі консалтингової фірми, яка обслуговує цей банк.

До переваг цієї системи індикаторів можливого банкрутства можна віднести системний і комплексний підходи, а до недоліків - більш високий ступінь складності прийняття рішення. Не всі ці критерії і показники можуть бути розраховані безпосередньо за даними бухгалтерської звітності. Разом з тим, якщо в рамках попередньої діагностики фінансового стану підприємства є можливість використовувати додаткову інформацію за деякими з цих показників, то надійність аналізу та обґрунтованість висновків лише підвищуються

У вітчизняній практиці такі системи майже не застосовуються, оскільки не враховують галузевих особливостей розвитку підприємств та притаманних їм форм організації бізнесу, стану ринкових відносин в Україні. Йдеться про суто теоретичний характер підходів до прогнозування банкрутства. У вітчизняних умовах дані такого прогнозування є досить суб'єктивними і не дають підстав для практичних висновків хоча дають можливість відстежувати тенденції і таким чином акцентувати увагу на змінах фінансового стану підприємства. Мають бути розроблені вітчизняні моделі прогнозування з урахуванням галузевих особливостей.

Крім синтетичних показників існує багато кількісних підходів щодо оцінки ймовірності фінансової кризи та банкрутства підприємств: методика, визначена законодавством України; методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій, запропонована Агентством з питань попередження банкрутства підприємств і організацій; горизонтальний, вертикальний і трендовий аналіз; аналіз фінансової стійкості на основі визначення надлишків або відсутності джерел для формування запасів і витрат (показник типу фінансової ситуації); аналіз матриць фінансової рівноваги; аналіз фінансових компонентів; експертна діагностика.

Загалом для своєчасного оповіщення, запобігання, діагностики повідомляється група спостережуваних об'єктів та система фінансових показників, які вказують на загрозу банкрутства (ліквідність, платоспроможність, структура капіталу, структура та терміновість зобов'язань, потік чисті грошові кошти), які потребують постійного нагляду та реагування.

Організаційне передбачення банкрутства може мати місце всередині компанії та поза нею, наприклад, на основі консалтингової компанії, яка обслуговує компанію.

Висновки. Спираючись на отримані результати, ми можемо загалом дійти таких висновків:

1. Системи оповіщення та управління є невід'ємною частиною будь-якого антикризового управління, в тому числі і в банківській сфері. Пріоритетна роль СРПР полягає у виявленні перших ознак кризи в суспільстві, тобто передбаченні можливих невдач.

2. Система оповіщення забезпечує: швидший відповідь на початок кризи (ресструються несприятливі зміни та розкривається інформація); особистий та майновий захист; активація системи реагування.

3. Системи раннього попередження та реагування визначають можливості розвитку або інші можливості для суб'єкта господарювання. Тому розробка, створення та впровадження системи раннього попередження та прогнозування є об'єктивною необхідністю стабільного та успішного розвитку та функціонування кожного економічного оператора в сучасних умовах економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богацька Н.М., Галюк О.В. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства/ Н.М. Богацька, О.В.Галюк // «Молодий вчений» – 2013р.
2. Булович Т. В. Характеристика інструментів антикризового управління/ Т. В. Булович// Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2010р.
3. Григоренко Є.О. Інструментарій діагностування фінансового стану в процесі формування антикризової програми підприємства / Є. О. Григоренко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. –2012р.
4. Камнева А.В. Дослідження існуючих інструментів та моделей антикризового управління на підприємстві/ А.В.Камнева// Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики – 2014р.
5. Нусінов В.Я., Семеняка Т.В. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства з метою попередження кризи / В.Я.Нусінов, Т.В.Семеняка // Управління розвитком – 2015р.
- Чібісова І.В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств / І.В.Чібісова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки – 2012р.

УДК 340:004

УПРАВЛІНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ОБЛІКУ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ

Погорєлова О.В., проф. к.е.н., **Баланенко О.Г.**, ст. викладач
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У міжнародній класифікації ділових програм розрізняються наступні класи управлінських систем, які в тому або іншому об'ємі представлені на вітчизняному ринку: АРМ (автоматизоване робоче місце); МРР (Material Resource Planing – планування матеріальних ресурсів); ЕРР (Enterprise Resource Planing – інформаційна система управління ресурсами підприємства); ОЛАР (On line Analytical Processing – засіб аналітичної обробки даних в оперативному режимі) [3].

АРМ є більш менш комплексною системою для малих підприємств, де все управління фінансами здійснюється одним-двома фахівцями, один з яких – головний бухгалтер. Для охопту майже всіх управлінських задач в даному випадку достатньо використовувати, наприклад, систему класу «ІС». Функція бюджетного планування в таких випадках звичайно реалізується генеральним директором [4].

МРР – наступний ступінь класифікації управлінських систем, інтегруючий розрізнені АРМ в єдиний комплекс. Системи, що працюють в стандарті МРР, дозволяють спланувати потреби підприємства в ресурсах під певний об'єм продажів і тим самим забезпечити своєчасні поставки.

ERP охоплюють ресурси в широкому розумінні: і матеріальні потоки, і грошові кошти, і трудові ресурси. В системах такого класу ведеться управлінський і бухгалтерський облік, здійснюється виробниче планування і планування поставок по всьому ланцюжку, фінансові операції. Проте ці системи володіють обмеженими аналітичними можливостями і вельми трудомісткі при впровадженні.

OLAP – управлінські системи, що володіють багатовимірною аналітикою і дають користувачу можливість інтерактивної роботи із звітами. Проводять OLAP – системи головним чином за рубежом. Останніми роками спостерігається стійке підвищення попиту на такі управлінські системи.

Більшість сучасних виробників управлінських систем ERP-класу активно співробітничав з розробниками OLAP-систем. Результатом такої співпраці є системи, що володіють багатофункціональністю і аналітичною потужністю і дозволяють вирішувати практично всі управлінські задачі: фінансового планування, аналізу і контролю. Експерти ринку ділового програмного забезпечення привласнили таким системам абревіатуру BMR (Business Performance Management – управління ефективністю бізнесу). BMR-системи зв'язують воедино такі поняття, як місія компанії, стратегія розвитку, довгострокові програми, середньострокові перспективи, конкретні бюджети в розрізі окремих підрозділів і на загально корпоративному рівні, за будь-які інтервали часу.

У класифікації управлінські системи розрізняють також за масштабом вирішуваних задач: малі, середні і великі системи [5].

До малих систем відносяться програми, що дозволяють автоматизувати роботу бухгалтерії фірми. Їх характеризує низька вартість, доступність для бухгалтера, можливість використання у фірмах з невеликим річним оборотом. Найпоширенішими на ринку є наступні продукти цього класу: близько 50% всіх користувачів бухгалтерських програм віддають перевагу продуктам фірми «1С», «Парус» (розробник – корпорація «ПАРУС-Україна»).

Середні системи характеризуються модульною структурою самої системи і широкими можливостями для оптимізації і настройки. В рамках такої системи звичайно передбачаються модулі для автоматизації всіх сторін діяльності фірми (бухгалтерія, реалізація, купівля, складський облік, виробництво, кадри, маркетинг і т.д.). При цьому не можна плутати різного роду спеціальні програми з модулями однієї системи. Модульна дозволяє організувати роботу всіх співробітників компанії в єдиному інформаційному середовищі, забезпечивши тим самим керівництво компанії звітністю по всіх поточних операціях в реальному часі. Серед систем такого класу слід виділити комплексну бухгалтерську, складську і торгову систему «БЕСТ» (розробник – компанія «Інтелект Сервіс»), що дозволяє за допомогою набору модулів управляти закупівлями, запасами і продажами, заробітною платнею, основними засобами, договорами, взаєморозрахунками, грошовим потоком, виконувати оперативний аналіз товарно-грошових потоків, запасів і фінансового стану.

До великих систем відносяться програмні комплекси, що дозволяють реалізувати множинні потреби користувача в рамках єдиного інформаційного середовища. В їх багатофункціональності полягають як переваги, так і певні недоліки (чим більше і складніша система, тим більше за різні ресурси потрібен для забезпечення її роботи). Спостерігається переорієнтація господарюючих суб'єктів від чисто бухгалтерських програм до систем контролю бізнесу і систем управління підприємствами. У зв'язку з цим на вітчизняному ринку збільшується попит не тільки і не стільки на бухгалтерські програми, скільки на програми, вирішальні задачі планування, що дозволяють виконувати різні фінансові розрахунки і аналітичні оцінки.

Якщо раніше інтерес до програмного забезпечення виявлявся головним чином з боку бухгалтерів, то останнім часом керівники підприємств-замовників активно займаються проблемами, пов'язаними з впровадженням сучасних інформаційних технологій; як наслідок активізації інтересу керівництва до розвитку інформаційних систем, спостерігається

підвищення попиту не на облікові системи, а на комплексні управлінські системи, що забезпечують всесторонню інформаційну підтримку менеджменту.

Концентрація власності і влади призводить до того, що малі підприємства переростають в середні і крупні. Це обумовлює ускладнення задач замовників інформаційних систем і підвищення вимог до розробників і системних інтеграторів.

Об'єднання в інформаційну мережу господарських структур приводить до створення «розширених» підприємств, що, у свою чергу, обумовлює стійке зростання попиту на мережні інформаційні системи і модулі, що управляють розподіленими базами даних.

Класифікація за сферою застосування управління автоматизованих інформаційних систем (УАІС) підрозділяються на традиційні УАІС або як їх раніше називали автоматизовані системи управління виробництвом (АСУ), до яких відносяться дві основні групи: інтегровані та вузькоспеціалізовані системи, та на інформаційні системи нового покоління, до яких належать системи побудовані на штучному інтелекті (інтелектуальні ІС): системи підтримки прийняття рішень (СППР), експертні системи, виконавчі інформаційні системи (інформаційні системи керівників); інформаційнодовідкові системи; офісні інформаційні системи [4].

Штучний інтелект – це штучні системи, створені людиною на базі ЕОМ, що імітують розв'язування людиною складних творчих задач. Створенню інтелектуальних інформаційних систем сприяла розробка в теорії штучного інтелекту логіко-лінгвістичних моделей. Ці моделі дають змогу формалізувати конкретні змістовні знання про об'єкти управління та процеси, що відбуваються в них, тобто ввести в ЕОМ логіко-лінгвістичні моделі поряд з математичними. Логіко-лінгвістичні моделі – це семантичні мережі, фрейми, продукувальні системи – іноді об'єднуються терміном «програмно-апаратні засоби в системах штучного інтелекту».

До групи інтегрованих систем належать корпоративні інформаційні системи (КІС), які інтенсивно використовують у сфері управління виробництвом. Вони підтримують конкретні бізнес-процеси підприємств, виконуючи найбільш відповідальні функції: складання та аналіз консолідованого балансу та аналітичних звітів, управління фінансами і персоналом, собівартістю і торговими операціями тощо. Їх характерна особливість – здатність працювати в територіально розподілених структурах.

Корпоративні інформаційні системи є розвитком систем для робочих груп, вони орієнтовані на великі компанії і можуть підтримувати територіально розгалуженні вузли мережі. В основному вони мають ієрархічну структуру з декількох рівнів. Для таких систем характерна архітектура клієнт-сервер зі спеціалізацією чи серверів же багаторівнева архітектура. При розробці таких систем можуть використовуватися ті ж сервери баз даних, що і при розробці групових інформаційних систем. Однак у великих інформаційних системах найбільше поширення одержали сервери Oracle, DB2 і Microsoft SQL Server. Для групових і корпоративних систем істотно підвищуються вимоги до надійності функціонування і схоронності даних. Ці властивості забезпечуються підтримкою цілісності даних, посилення і транзакцій у серверах баз даних. В Україні найбільшого поширення набула корпоративна інформаційна система "ГАЛАКТИКА» корпорації «Галактика».

До класу вузькоспеціалізованих систем відносяться системи обробки транзакцій (СОТ) (оперативна обробка транзакцій, пакетна обробка транзакцій), які досить поширені. Сюди можна віднести: інформаційні системи для автоматизації банківської діяльності, інформаційні системи у статистиці, інформаційні системи для фінансового і бухгалтерського обліку (наприклад, ІС: Бухгалтерія, FinExpert), інформаційні системи в маркетингу, інформаційні системи в інвестиційному менеджменті (наприклад, Project Expert) та ін. Слід зауважити, що кількість різновидів подібних систем постійно збільшується, а діапазон їх функціональних можливостей розширюється.

З метою узагальнення параметрів класифікації інформаційних систем обліку пропонується наступна схема класифікаційних параметрів:

- основні критерії (категорія інформаційних потоків, об'єм інформаційних потоків);
- додаткові критерії (характеристики безпеки (конфіденційність, цілісність, доступність); структура ІС підприємства (локальна, розподілена); наявність інтегрованих

систем (Інтернет, SWIFT, клієнт-банк та інші); режим обробки інформації (для одного користувача, для багатьох користувачів); режим розмежування прав доступу; місцезнаходження інформаційної системи (в Україні, частково в Україні).

Загальноприйнятої класифікації інформаційних систем обліку поки що не існує, проте їх можна класифікувати за різними ознаками для різних потреб. Представлена класифікація інформаційних систем обліку за вихідною інформацією у теоретичному розумінні розширює пізнавальні концепції вивчення інформаційних систем обліку, їх удосконалення. У практичному аспекті дає змогу зорієнтувати користувачів при виборі елементів інформаційних систем на підприємстві, сприяти їх ефективному впровадженню на підприємстві та розробці проектів інформаційних систем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 31.05.2005 р. № 2594-IV // Відомості Верховної Ради України;
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.11.2018 р. № 996-XIV// Відомості Верховної Ради України;
3. Бутинець Ф.Ф., Івахненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. - Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник / За ред. проф. Бутинця Ф.Ф.; 2-е вид., перероб. і доп. - Житомир: ПП "Рута", 2012. - 544 с.
4. Івахненко С.В. - Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб.- К.: Знання, 2008. - 343 с.
5. Плєскач В.Л., Затонацька Т.Г – Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. посіб.- К.: Знання, 2011. – 718 с.

УДК 339.7

ДИНАМІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Порохнява О.О.

Науковий керівник: д.е.н., проф. НУК Єфімова Г.В.
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова
porohnava2000@gmail.com

Наведено основні суб'єкти та особливості світового валютного ринку. Проаналізовано зміни в валютному ринку в 2018 році. Наведено чинники, що могли вплинути на валютний ринок. Наведено основні наслідки зміни валютного ринку в 2019 році.

Ключові слова: валютна політика, міжнародна валютна політика, валютний ринок, міжнародний валютний ринок, валютні операції, валютний курс.

В сучасному світі валютний ринок є одним з найважливіших аспектів світової системи фінансів та світових економічних відносин взагалі.

Під впливом глобалізації сформувалися такі функціональні особливості валютного ринку [1] :

- Має високий рівень інтернаціоналізації та транснаціоналізації;
- Має глобальний характер;
- Безперервність валютних операцій;
- Саморегулююча дія ринку;
- Має високий рівень уніфікації

До головних учасників та суб'єктів валютного ринку відносяться [2] :

- Комерційні банки різних країн світу;
- Фірми;

- Компанії міжнародного, транснаціонального та національного рівня;
- Центральні банки міжнародного і національного характеру;
- Приватні особи;
- Валютні біржі;
- брокерські фірми

Для аналізу валютного ринку дуже важливим є валютний курс. Валютний курс часто коливається і залежить від деяких чинників [3] :

- темп зростання продуктивності праці;
- темп інфляції в різних країнах світу;
- різниця відсоткових ставок у різних країнах;
- міра довіри до валюти на світовому ринку;
- стан платіжного балансу;
- реальний валютний курс;
- спекулятивні операції на ринку;
- прискорення або затримка міжнародних платежів;
- валютна політика держави та світу

В останній чверті XX століття – початку XXI століття намітилася тенденція до посилення концентрації фінансових операцій у межах міжнародних і регіональних фінансових центрів. Більшість провідних центрів домагаються статусу світового або регіонального фінансового центру, концентруючи непропорційно велику частку міжнародних операцій [4; с. 325–327].

В цілому динаміка показала, що в порівнянні з 2016 роком в 2019 році відбулося зростання на 30% всіх інструментів валютного ринку, таких як валютні операції СПОТ, форвардні операції аутрайт, валютні операції СВОП та опціони. А найбільш впливовими світовими валютами є американський долар та євро [5]

Загалом наслідки зміни валютного ринку в 2019 році :

- збільшення кількості валютних операцій загалом;
- збільшення ролі та впливу фінансових центрів у світі;
- збільшення кількості суб'єктів валютного ринку;
- прискорення валютних платежів;
- створення світових електронних торгових спеціалізованих систем;
- стали жорсткішими порядки укладання валютних угод;
- посилення позицій долара, як міжнародного валютного резерву;
- глобалізація долара;
- процес регіоналізації з виділенням ключової валюти – євро

Висновок. В сучасному світі неможливо жити без валютного ринку. Валютний ринок та валютні операції займають провідне місце для кожної країни та людства в цілому. Адже кожна людина хоч раз стикалася з валютними операціями в своєму житті. Зростання розвитку валютних операцій спричиняє такі позитивні явища для людства, як прискорення валютних платежів в світі, створення спеціальних електронних торгових систем, що полегшують оплату для суб'єктів валютного ринку, посилення позицій долара і його глобалізація. Але валютний ринок залежить також і від валютного курсу, який може коливатися під час збільшення темпу інфляції, темпу зростання продуктивності праці та спекулятивних операцій на ринку

ЛІТЕРАТУРА

1. Салмінський Д.В. Міжнародний валютний ринок: особливості та механізм функціонування на сучасному етапі / Д.В. Салмінський // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 5–6. – С. 141–145[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2013_5-6_24.
2. Міжнародні фінанси : навч. посіб. / І.І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка та ін; за ред. М. І. Макаренка та І.І. Д'яконової. - К.: "Центр учбової літератури", 2013. – С. 261-267

3. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції [підручник] : навч. посіб. / К. Ф. Ковальчук, Д. Є. Козенков, Ю. Г. Момот. - К. : "Центр учбової літератури", 2013. – С. 24-26
4. А.М.Слободяник «Світовий валютний ринок: Тенденції сучасного розвитку»
- 5.Triennial Central Bank Survey of Foreign Exchange and Over-the-counter (OTC) Derivatives Markets in 2019[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bis.org/statistics/rpfx19.htm?m=6%7C381%7C677>

УДК 651

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Серік Т.С., магістрант

Науковий керівник Каткова Н.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і економічного аналізу
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Доходи є одним з узагальнюючих показників роботи підприємства, що виражають результати його виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності. Від отримання доходів в кінцевому підсумку залежить можливість функціонування підприємства, його конкурентоспроможність та фінансовий стан, прибутковість та його подальший розвиток. Тому аналіз доходів є важливим етапом в управлінні діяльністю підприємства, а також оцінювання підприємства зовнішніми суб'єктами прийняття рішень.

На практиці здійснюють зовнішній і внутрішній аналіз доходів.

Зовнішній аналіз базується на звітних даних і тому містить обмежену частину інформації про діяльність підприємства. Метою такого аналізу є оцінка рентабельності роботи підприємства, ефективності використання фондів (капіталу), фінансового положення підприємства загалом. Підсумки такої оцінки враховуються у взаємовідносинах підприємства з акціонерами, кредиторами, податковими органами і служать основою визначення положення цього підприємства на ринку, в галузі. Зрозуміло, що опублікована звітність не стосується всіх сфер діяльності підприємств, містить узагальнені дані, в основному про їх фінансову діяльність, і з тієї причини значною мірою знижує і вуальює негативні явища, що мають місце в діяльності підприємства. А тому потрібні ще додаткові відомості про діяльність підприємства. Банки при вирішенні питання про надання кредиту вимагають заповнити власні, більш деталізовані, форми фінансової звітності. Аналогічно роблять фондові біржі щодо підприємств, цінні папери яких у них котуються. Однак ця інформація доступна тільки переліченим структурам.

Внутрішній аналіз базується на використанні всього комплексу економічної інформації, первинних документів і даних бухгалтерського обліку і звітності. Економіст має можливість реально оцінити стан справ на підприємстві, може отримати з первинних документів достовірні дані про цінову політику підприємства, його доходи, формування прибутків, структуру витрат обігу й оцінити положення підприємства на товарних ринках, валовий, балансовий прибуток. Саме внутрішній аналіз дозволяє вивчити механізм досягнення підприємством максимальних прибутків. В цьому ракурсі, аналіз доходів – це частина економічної стратегії підприємства, яка спрямована на створення економічних умов, що забезпечують відшкодування постійних витрат підприємства, покриття змінних витрат, які залежать від обсягу реалізації продукції, повної і своєчасної оплати всіх видів податків, обов'язкових платежів та забезпечення отримання прибутку.

Стратегія аналізу доходу передбачає:

- створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень;
- проведення аналізу обсягу та складу оптимальних доходів, чинників, які визначають їх розмір та рівень, ступеня достатності отримання доходів для забезпечення самофінансування розвитку підприємства;

- формування політики отримання доходів та вибір інструментів та важелів їх реалізації;
- розробку прогнозу можливих варіантів отримання доходів за видами діяльності та їх експертизу щодо можливості реалізації;
- формування оптимального варіанта плану доходів підприємства [1].

Метою аналізу доходів є оцінка кінцевих результатів діяльності підприємства, вивчення основних причин, їх зміни у динаміці і порівняння з аналогічними підприємствами в регіоні, з показниками підприємств-конкурентів.

Завданнями аналізу доходів підприємства є:

- оцінка виконання плану, динаміки та структури доходів підприємства;
- оцінка впливу факторів на доходи підприємства;
- пошук резервів збільшення доходів;
- обґрунтування та розробка заходів щодо використання виявлених резервів.

Методика аналізу доходів здійснюється як за доходами в цілому по підприємству, так і за їх джерелами надходження.

Основними методами аналізу доходів є горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний [1,2,3].

Горизонтальний аналіз доходів – порівняння показників звітного періоду з показниками минулих періодів. Вертикальний (структурний) аналіз доходів – структурний аналіз доходів підприємства за джерелами їх надходження. Порівняльний аналіз доходів: порівняльний аналіз показників підприємства та галузі в цілому, порівняльний аналіз показників підприємства з його конкурентами, порівняльний аналіз звітних та планових показників. Факторний аналіз доходів – метод аналізу впливу окремих факторів (чинників) на результативний показник. За допомогою нього можна розрахувати суму впливу даних факторів, на основі яких визначити невикористані можливості щодо збільшення доходу підприємства. Для проведення факторного аналізу доходів потрібно підготувати необхідну інформацію та розрахувати показники, які впливають на дохід.

Більшість науковців, аналізуючи фінансово-господарську діяльність, звертають свою увагу на горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний фінансовий аналіз (84,6 %). Найменш використовуваними прийомами у фінансовому аналізі є економіко-математичні й функціонально-вартісні прийоми (7,7 %) [2,3]. Окрім традиційних математично-статистичних методів дослідження фінансових результатів, учені виокремлюють економічні методи, методи економічної кібернетики й оптимального програмування, математичні методи, методи дослідження операцій і теорії прийняття рішень.

Для глибокої оцінки фінансових результатів та точнішого обґрунтування рекомендацій для покращення роботи підприємства також використовують CVP-аналіз і концепцію фінансового важеля. Зазвичай учені аналіз доходів здійснюють за такими напрямками: оцінка рівня, динаміки й структури доходів та показників, що їх формують, тобто доходів і витрат; аналіз доходів від операційної діяльності як основної діяльності підприємства; визначення впливу основних факторів на формування доходів суб'єкта господарювання; аналіз показників рентабельності [3].

Таким чином, аналіз доходів займає особливе місце в управлінні діяльністю і розвитком підприємства. На практиці здійснюють зовнішній і внутрішній аналіз доходів, які мають свої цілі і відмінності. Для аналізу доходів підприємства використовується низка методів, найчастіше використовують горизонтальний, вертикальний і трендовий аналіз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волошина О. А., Кордзаія І. А., Даценко С. М., Ульченко А. М. Методичні підходи до аналізу доходів підприємства та факторів їх формування [Електронний ресурс] / О. А. Волошина, І. А. Кордзаія, С. М. Даценко, А. М. Ульченко // Ефективна економіка. – 2019. - № 6. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/49.pdf

2. Остап'юк Н. А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції / Н. А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1(55). – С. 127–129.
3. Стаднюк Т. Особливості методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств / Т.Стаднюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. - №1. – С. 127-132.

УДК 657.432:004.9

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

Христюк А.А.

Науковий керівник: д.е.н., професор НУК Рогов Г.К., кафедра фінансів
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Актуальність теми дослідження. Фінансовий стан і майбутній розвиток підприємства залежить від того, в якій мірі вірно обрана кредитна політика і як проводиться робота з дебіторами і кредиторами. З цієї причини, значну роль відіграють аналіз і управління дебіторської та кредиторської заборгованості.

Управління дебіторською заборгованістю становить основу управління грошовими потоками підприємства. Кредиторська та дебіторська заборгованість обумовлюється передусім системою грошових розрахунків між підприємствами, при якій завжди є розрив у часі платежу з моментом переходу права власності на товар, між пред'явленням платіжних документів до оплати і часом їх фактичної оплати. Існування постійної дебіторської заборгованості стало атрибутом господарських відносин в умовах ринку, це доречно, у разі якщо дотримана грань, коли взаємні борги виправдані і збалансовані, якщо ними раціонально управляють.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми аналізу дебіторської заборгованості висвітлено у працях таких українських науковців, як А.Я. Василюк, І.О. Власова, Н.О. Ковальчук, О.Г. Лищенко, М.М. Нашкерська, М.Г. Чумаченко та ін.

Мета роботи. Метою роботи є аналіз інформаційного забезпечення аналізу дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Основу фінансової діяльності підприємства становить безперервний кругообіг авансованого капіталу для придбання засобів виробництва, організації виробництва і збуту продукції. У кожному циклі господарської операції ці кошти повинні в майбутньому приносити прибуток підприємству, тобто поновлюватися. Одним з найважливіших джерел формування фінансових потоків платежів є дебіторська заборгованість. Підприємство має контролювати дебіторську заборгованість, обов'язково стежити за термінами погашення, не допускати необґрунтованого зростання дебіторів і суми їх боргів, вчасно вживати заходів щодо витребування простроченої заборгованості, вести активну роботу з дебіторами [1, с.24].

Інформаційне забезпечення аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості організації розробляється як комплекс первинних вихідних значень, які є основою для виконання відповідної оцінки і прогнозу. При цьому важливо домогтися того, щоб застосовувані в якості бази дані відображали специфіку діяльності підприємства.

В якості важливого джерела інформації з метою аналізу дебіторської заборгованості виступає зведена інформаційна одиниця, що містить дані про кредиторів і дебіторів, а також платоспроможності та ліквідності організації, яка отримала назву "операційний норматив заборгованості" (ОНЗ) [2].

При цьому важливо домогтися того, щоб застосовувані в якості бази дані відображали специфіку діяльності організацій. Галузева особливість повинна визначатися як структурою

активів і пасивів підприємства і його діловою активністю, так і низкою часткових показників, у тому числі складом та структурою основних ресурсів.

Для цілей оцінки структури та динаміки дебіторської заборгованості організації, а також її платоспроможності та ліквідності в якості інформаційного забезпечення виступає бухгалтерська звітність. Відкритість фінансової звітності підтверджує можливість її використання при проведенні аналізу зовнішніми користувачами.

Джерелами інформації для економічного аналізу дебіторської заборгованості, крім форм бухгалтерської фінансової звітності, можуть служити:

- бюджети виробництва та реалізації продукції,
- дані оперативних планів і звітів,
- реєстри бухгалтерського обліку;
- акти звірок заборгованостей організації;
- управлінські звіти тощо [4, с.11].

Аналіз тісно взаємопов'язаний з бухгалтерським обліком. З одного боку, облікові дані являють собою головне джерело інформації для аналізу фінансово-господарської діяльності організації. З іншого боку, вимоги, які ставляться перед аналізом, тим чи іншим способом переадресуються обліку [5].

Слід зазначити, що важливу роль при аналізі дебіторської заборгованості відіграє бухгалтерська звітність.

Бухгалтерська звітність - єдина система даних про майновий і фінансовий стан організації та про результати її господарської діяльності, що складається на основі даних бухгалтерського обліку за встановленими формами.

Бухгалтерська звітність дає достовірне і повне уявлення про фінансовий стан організації, фінансові результати її діяльності та зміни в її фінансовому становищі.

Показники бухгалтерської звітності дозволяють проаналізувати економічний потенціал, результати діяльності і в цілому її ефективність. Відомості, що відображаються у звітності необхідні як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам організації з метою проведення оперативного управління, розробки стратегічно важливих рішень [3].

Необхідно зазначити, що при формуванні бухгалтерської звітності організацією повинна бути забезпечена нейтральність інформації, що міститься в ній, тобто виключено одностороннє задоволення інтересів одних груп користувачів бухгалтерської звітності перед іншими.

Інформація не є нейтральною, якщо за допомогою відбору або форми подання вона впливає на рішення та оцінки користувачів з метою досягнення визначених результатів або наслідків.

Бухгалтерська звітність організації включає показники діяльності всіх філій, представництв та інших підрозділів

Кожна складова бухгалтерської звітності повинна містити такі дані [1]:

- найменування складової;
- зазначення звітної дати або звітного періоду, за який складено бухгалтерську звітність;
- найменування організації із зазначенням її організаційно-правової форми;
- формат подання числових показників бухгалтерської звітності.

Бухгалтерська звітність підписується керівником і головним бухгалтером (бухгалтером) організації [1].

У організаціях, де бухгалтерський облік ведеться на договірних засадах спеціалізованою організацією (централізованою бухгалтерією) або бухгалтером-спеціалістом, бухгалтерська звітність підписується керівником організації та керівником спеціалізованої організації (централізованої бухгалтерії) або фахівцем, що здійснює бухгалтерський облік

Основним інформаційним джерелом при оцінці дебіторської заборгованості є баланс підприємства та інші пояснення до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати. Саме вони виступають офіційним джерелом інформації для будь-якого аналітичного

дослідження. Найбільш детальну інформацію відображають бухгалтерські рахунки, на базі яких і формується балансова величина даного активу або пасиву.

У балансі наводяться докладні відомості про вартість активів організації і про величину її боргів. По ньому можна судити про співвідношення необоротних і оборотних активів, а отже, і про маневреність капіталу, про те, за рахунок яких джерел були сформовані необоротні активи.

Крім цього, баланс дозволяє проаналізувати майновий стан підприємства і стан його пасивів. Однак, дана форма звітності не дозволяє відповісти на питання, яким чином відбулися ті чи інші зміни. Для того, щоб відповісти на це питання, необхідно дослідити дані про виробництво і реалізацію продукції, інвестиційну діяльність, організаційні зміни всередині організації тощо. Подібні відомості в процесі проведення зовнішнього аналізу є практично недоступними, оскільки можуть містити комерційну таємницю.

Необхідно зауважити, що бухгалтерський баланс характеризує стан майна організації та джерел його утворення на визначену дату і є за своїм змістом статичним. Безумовно, застосовуючи в аналізі балансові показники за кілька періодів, можна виявити їх динаміку, але визначити приватні зміни не представляється можливим без додаткової внутрішньої інформації. У свою чергу, валюта бухгалтерського балансу, як правило, не характеризує реальної суми коштів, яку має підприємство, оскільки балансова вартість окремих активів не відповідає ринковій.

Значення дебіторської заборгованості не обмежується лише її позицією в активі балансу. Зміна її величини може характеризуватися однією з складових фінансових потоків організації, що дозволяє її оцінювати не тільки за допомогою методів витратного підходу, але і використовувати у визначенні її вартості методи дохідного підходу [4, с.12].

Особливості оцінок дебіторської заборгованості, пов'язані з тим, що даний актив не зовсім матеріальний. Його власник може реалізувати не саму заборгованість, а тільки право вимоги погашення даної заборгованості дебітором, тобто відступити права покупцеві за договором. Така специфіка передбачає в ході аналізу визначення не тільки величини боргу, але прав на заборгованість. Крім обов'язкового відображення вартості активу в бухгалтерських документах, дебіторська заборгованість повинна мати підтвердження у вигляді договору між кредитором і дебітором з додатком первинних документів, які підтверджують виникнення заборгованості і час її тривалості (накладні, рахунки-фактури тощо).

Детальна характеристика показників, можливість аналізу їх у динаміці підтверджують той факт, що пояснювальна записка є важливим джерелом інформації для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства [1].

Окремого висвітлення в якості інформаційного забезпечення аналізу дебіторської заборгованості заслуговує операційний норматив заборгованості.

Операційний норматив заборгованості - це нормативна сукупність заборгованості, встановлена з урахуванням особливостей діяльності підприємства. Операційний норматив заборгованості - виключно внутрішній норматив організації, що відображає галузеві, структурні, адміністративні та організаційно-штатні її особливості.

Комплексність та багатоетапність розрахунків, необхідних для реалізації вдосконаленого інформаційно-методичного забезпечення аналізу дебіторської заборгованості підтверджує необхідність формування автоматизованої моделі, яка може бути реалізована за допомогою спеціального програмного продукту - комп'ютерної програми.

Основним напрямком для розробки такої комп'ютерної програми повинен з'явитися процес формування економіко-математичної моделі, яка описує вдосконалення методики економічного аналізу дебіторської заборгованості організації [3].

В якості основних завдань побудови моделі виступає формування інформаційної бази про величину основних абсолютних і відносних показників, що характеризують величину дебіторської заборгованості та їх вплив на платоспроможність та ліквідність підприємства.

Запропонована модель складається з сукупності наступних значень і матриць:

- формули для розрахунку основних фінансових показників оцінки дебіторської заборгованості;
- довідника (журналу), що відображає індивідуальні особливості діяльності організації, а також стан її дебіторської заборгованості;
- вихідних (заданих) фінансових моделей організації;
- матриці фактичних значень економічних показників фінансового стану організації;
- матриці відхилень фактичних даних від нормативних значень, що містяться в операційних нормативах заборгованості;
- переліку центрів відповідальності виробничої діяльності із зазначенням персональних даних керівника [5, с. 141].

Висновки. Формування інформації про дебіторську заборгованість повинно проводитися в контексті вимог, що пред'являються ринковим середовищем. Задоволення потреб користувачів у інформації про стан дебіторської заборгованості слід здійснювати в розрізі різноманітних класифікаційних ознак. Однак, незважаючи на значні досягнення в питаннях класифікації, вивчення праць сучасних вчених з питань відображення в обліку інформації про дебіторську заборгованість дає можливість стверджувати про існування недоліків і суперечностей у цих питаннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білик М. Управління дебіторською заборгованістю підприємств [Текст] / М. Білик // Фінанси України. - 2014. - № 12. - С. 24-36
2. Бухгалтерський облік і аудит [Електронний ресурс] // ЮРАЙТ – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/22825/audit_ta_buhoblik/buhgalterskiy_oblik_i_audit.
3. Дерев'янко С., Смолій М. Організація та облік дебіторської заборгованості: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://elibrary.nubid.edu.ua>.
4. Кловська Юлія. Дебіторська заборгованість по-новому [Текст] / Юлія Кловська // Дебет-кредит. - 2015. - № 13 (30 берез.). - С. 11-13
5. Ніколаєнко Олена. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання [Текст] / Олена Ніколаєнко // Підприємництво, господарство і право. - 2014. - № 7. - С. 141-145

УДК 657

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Шиян В.Є., студентка гр. 6421 м

Науковий керівник: Погорєлова О.В., к.е.н., проф.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

e-mail: lerashiyana@gmail.com

Сучасні навколишні проблеми - до певної міри наслідок затримки економічної думки. Природа - невичерпне джерело ресурсів, які можна і потрібно необмежено експлуатувати, не замислюючись над наслідками. Так, тип, розвинений розвитком сучасної економіки, може бути охарактеризований руйнуванням природи, на основі використання засобів виробництва, створеного без екологічних обмежень. Такий тип економіки призводить до виснаження корисних копалин і надексплуатації поновлюваних ресурсів зі швидкістю, яка перевищує можливості її природного відтворення. Техногенна економіка породжує погіршення біосфери і забруднення навколишнього середовища через економічної діяльності людини.

Економіка завжди була спрямована на задоволення матеріальних потреб суспільства. В процесі еволюції суспільні потреби збільшувалися, роблячи необхідним подальший розвиток технології. В результаті, в 20 столітті економічний розвиток вже немислимий без науково-технічного прогресу, забезпечення і підтримки постійних темпів зростання виробництва, що має на увазі все більшу залежність від природних ресурсів [1; с. 147]. Безумовно, є в наявності природні і людські ресурси, рівень технічних знань, система інститутів, які визначають умови функціонування економіки. Суспільство завжди залежало від природних ресурсів, але проблема в тому, що ця залежність не враховується в економіці. Людина прагне споживати, а не зберігати. Таким чином, основне протиріччя між економічними та екологічними процесами полягає в тому, що, з одного боку, економіка повинна розвиватися, з іншого боку, це розвиток породжує згубні для навколишнього середовища наслідки.

Екологізація економіки - це процес введення екологічного чинника в аналіз економічних показників розвитку. Цей процес передбачає розробку методів обліку економічних втрат виробництва від зниження якості ОЗ і їх мінімізацію. За оцінками вчених, що склалася на сьогоднішній день, екологічна ситуація надзвичайно небезпечна для майбутнього України. При існуючому типі розвитку економіки очікуване економічне зростання сприятиме подальшій деградації навколишнього середовища. Екологізація економіки націлена на зниження природоємності виробництва. Вона супроводжується зрушенням центру економічного аналізу з витрат і проміжних результатів на кінцеві результати економічної діяльності і далі на прогнозовані тенденції розвитку.

Природні ресурси передбачалися невичерпними, і рівень їх споживання по відношенню до можливостей їх відновлення і запасам не розглядався в числі визначальних параметрів. Поза розглядом залишалися і наслідки економічного розвитку у вигляді різного роду забруднень, деградації навколишнього середовища і ресурсів. Також не вивчався і зворотний вплив, зворотні зв'язки між екологічною деградацією і економічним розвитком, станом трудових ресурсів, якістю життя населення [2; с.15].

На нашу думку під екологічними витратами можна розуміти всі витрати пов'язані із здійсненням екологічної діяльності: витрати за користування всіма природними ресурсами, витрати на охорону навколишнього природного середовища, витрати на усунення негативних наслідків, витрати на дослідження та відтворення природних ресурсів. Залежно від виду діяльності екологічні витрати поділяються на операційні, інвестиційні та фінансові. За часом реалізації розрізняються дві категорії екологічних витрат: капітальні та поточні. Облік поточних витрат на природоохоронну діяльність підприємствами, організаціями та установами здійснюється незадовільно. У переважній більшості випадків ці витрати повністю "розчиняються" в показнику собівартості продукції. Виняток становлять тільки витрати на експлуатацію централізованих очисних споруд на тих підприємствах, де вони виділені в особливі цехи. Витрати на експлуатацію локальних споруд і пристосувань, включених до складу основного виробництва, врахувати відокремлено практично неможливо, тому облік їх ведеться в основному за допомогою вибірок з первинних документів, даних оперативного обліку, статистичних розрахунків та експертних оцінок. Підприємства не в змозі обґрунтовано заповнити форми статистичної звітності, так як основна частина поточних природоохоронних витрат не виділяється у відокремлені статті бухгалтерського обліку та звітності. Найбільша частка екологічних витрат сформована власними коштами підприємств, організацій, установ за регіонами. Тому доцільно такі витрати окремо показувати в обліку та звітності підприємств [3; с. 254].

Бухгалтерський облік, на сьогодні не здатен враховувати екологічний вплив підприємства, установ, організацій на навколишнє природне середовище та інформаційно забезпечити на належному рівні екологічне управління. Існує низка перешкод, щодо організації екологічного обліку та подання звітності по природоохоронних заходах:

– відсутній стимул враховувати зобов'язання через необхідність вираховувати витрати з доходу, що оподатковується після їх здійснення;

- надмірна складність виділення витрат на природоохоронну діяльність із суми загальних витрат;
- відсутність конкретних рекомендацій відносно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах;
- відсутність методики прийняття рішень стосовно зниження та попередження екологічних ризиків;
- недостатнє нормативно-правове регулювання питань, пов'язаних з інформаційним забезпеченням управління охороною навколишнього середовища, раціонального природокористування та екологічної безпеки господарчих суб'єктів;
- облік та списання екологічних витрат ведеться безсистемно та за загальною методикою без врахування їх особливостей;
- екологічні витрати не показуються окремо, а повністю відносяться до собівартості виробленої продукції;
- відсутність інформації у фінансовій звітності про екологічні витрати, екологічні доходи та зобов'язання;
- відсутність конкретних рекомендацій щодо організації екологічного обліку на підприємствах.

Для вирішення завдань регіональної екологічної політики необхідно здійснювати скоординовані дії за такими основними напрямками:

- затвердження додаткової системи плану рахунків і реєстрів аналітичного обліку щодо екологічних витрат, екологічних доходів та зобов'язань;
- внесення змін у національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку інформації щодо екологічних витрат, екологічних доходів та зобов'язань;
- врахування в обліковій політиці підприємства (пов'язаних з екологічною діяльністю) особливостей його господарської діяльності при визначенні екологічних витрат;
- з боку держави – вдосконалення нормативно-правової бази, що базується на міжнародних стандартах та ін.

Отже, охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – необхідна умова сталого економічного та соціального розвитку України. Екологічна діяльність підприємства пов'язана з відповідними витратами, які прямо чи опосередковано впливають на економічні показники діяльності підприємства. Сьогоднішній бухгалтерський облік не здатний враховувати екологічний вплив підприємства на навколишнє природне середовище, тому постає необхідність у створенні умов екологізації обліку на підприємствах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коренюк П.І., Федулова С.О. Економіка природокористування: навч. посіб. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. – 274 с.
2. Лень В., Колівешко О. Екологічні збитки, витрати та втрати: поняття, зміст. Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 2. 11–18 с.
3. Шуміло О.М. Екологічне право України. Екологічне право України: навч. посіб.— К.: Центр учбової літератури, 2012. — 432 с.

СЕКЦІЯ №6
МЕХАНІЗМИ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В МОРЕГОСПОДАРСЬКОМУ
КОМПЛЕКСІ

УДК 339.1

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
СТИМУЛЮВАННЯ ЗБУТУ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Єрмократій А.О., магістрант

Гришина Н.В., к.е.н., доцент

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

natalia.gryshyna@nuos.edu.ua

***Анотація.** Доповідь присвячена висвітленню стану та ефективності виставкової діяльності, як ефективного інструменту стимулювання збуту промислових підприємств. Розглянуто виставкову діяльність у галузі суднобудування.*

***Ключові слова:** виставка, виставкова діяльність, збут, промисловість, конкурентна спроможність.*

Вступна частина. Виставкова діяльність є однією з найпрогресивніших сфер сучасної світової економіки, оскільки вона відіграє важливу роль не тільки для підприємств, які укладають між собою угоду, а й у встановленні та зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, та закріпленні позитивних структурних змін в економіці загалом. Тому для українських підприємств є важливим активне використання даного маркетингового інструменту задля переймання кращого досвіду та успішної конкурентної боротьби.

Питання, пов'язані зі стимулюванням збуту та виставкової діяльністю розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема таких як: І. Гончарова, М. Бєлявцева, Г. Захаренко, Ф. Котлер, С. Моріарті, Л. Лукашова, О. Оснач, В. Парсяк, І. Решетнікова, А. Старостіна, О. Сініцина.

Стимулювання збуту – інструмент маркетингу, який допомагає: привернути інтерес споживачів до фірмової пропозиції; збільшити обсяги збуту; розширити фактичну частку ринку, яка йому належить; завоювати нові канали збуту та нових покупців [1].

Найбільш важливими заходами з стимулювання збуту на ринку товарів промислового призначення вважають каталоги, експозиції на галузевих виставках, ділову переписку, пряму поштову рекламу, роботу з громадськістю (як засіб створення сприятливої атмосфери компанії) [2, с. 277].

Отже, виставка – ринковий захід, який проводиться із визначеною тривалістю та періодичністю, на якому велика кількість підприємств представляє характерний асортимент продукції для однієї або декількох галузей промисловості, реалізує її та надає інформацію про себе з метою сприяння продажу [3]. Вона знаходиться на другому місці по просуванню промислових товарів, після створення власного сайту.

Ціль цієї роботи продемонструвати важливість використання виставок для підтримки конкурентоспроможності промислових підприємств.

Основна частина. На промислових виставках можна використовувати різні методи емоційного впливу на замовника: техніка реальних розмірів, мініатюри, віртуальне тестування обладнання, повне занурення в світ техніки, інноваційні технології, подарунки та сувеніри. Чим яскравіше компанії представлять свої експонати, тим довше буде триматися візуальний

ефект. Також виставки справедливо вважають обличчям держави, а рівень будівництва експоцентрів – показником індустріального і гуманітарного розвитку країни.

Ефект від участі в подібних заходах не просто доведений, але і прорахований. Якщо підприємство регулярно бере участь у виставках, за умови професійного підходу та відповідно відноситься до кожного етапу проведення виставки (рис. 1.1.), то витрати на одні виставки окупаються вже в процесі їх проведення, ефект від інших проявляється з часом, але всі виставкові витрати обов'язково повертаються.

Так як промисловий комплекс за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце, то для підприємств важливо не тільки справити враження своєю продукцією, а й позиціонувати себе як компанію з активною соціальною позицією, що дотримується світових екологічних трендів. Цілі яких може досягти підприємство-учасник промислової виставки: демонстрація своєї продукції, налагодження нових контактів, вихід на новий ринок, переймання досвіду від конкурентів, покращення іміджу та додання до власних позицій за рахунок репутації та значущості виставки в світовому вимірі.

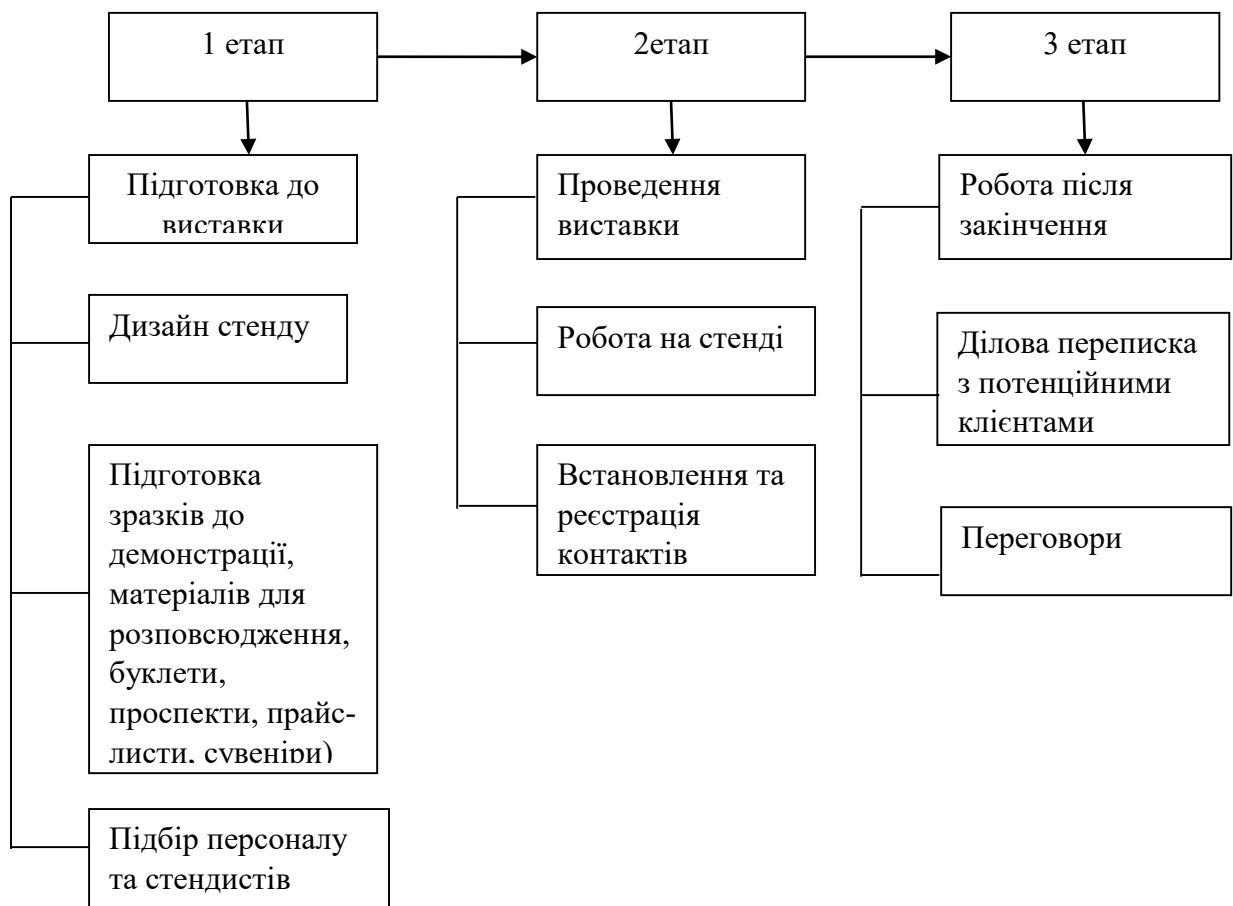

Рис.1 Етапи ефективної участі підприємств в промисловій виставці

У всьому світі промислові виставки вважаються важливим інструментом, на якому базується маркетингова політика компанії-виробника. Наприклад, Європа є домом для найбільших виставкових площ у всьому світі (15,7 млн. кв. м). Далі за масштабністю йде Азіатсько-Тихоокеанський регіон та Північна Америка (8,23 та 8,17 млн. кв. м відповідно). Що стосується кількості місць для проведення виставкових заходів, то в Європі також базується найбільша кількість місць (499), на другому місці Північна Америка (394) і відповідно Азіатсько-Тихоокеанський регіон(205) займає третє місце [3].

В Україні здійснює свою діяльність Міжнародна громадська організація "Виставкова федерація України", основні завдання якої: підтримка діяльності виставкових фірм, організацій; сприяння створенню організаційних та економічних можливостей для розвитку

виставкової діяльності; сприяння і участь у підготовці та проведенні виставкових проєктів; участь у розвитку міжнародної виставкової діяльності; сприяння розвитку виставкових комплексів та випуску виставкового обладнання [6].

Проаналізувавши данні, виставково-ярмаркової діяльності в Україні за 2018 рік, можна зробити висновок, що найбільше промислових виставок проходить в Києві, Дніпрі та Одесі. Серед них найчастіше зустрічаються напрями агропромислового комплексу, машинобудування, освіти, паливно-енергетичний сектор, виробництва та переробки пластмас та каучуку, металургія та суднобудування.

Так, у галузі суднобудування в 2018 році на суднобудівно-судноремонтному заводі «НІБУЛОН» відбулись виставки «Суднобудування-2018» та «Водний транспорт». Метою виставки було розвиток і популяризація суднобудування і судноплавства в Україні. На такому заході були іноземні і вітчизняні компаній-учасники, понад 3000 відвідувачів, посольства країн Європейського Союзу, провідні банки та міжнародні фінансові структури, інвестори, науковці, представники уряду. Також, участь на заході були лідери галузі – представники більше 50 провідних компаній із 20 країн світу, у тому числі Бельгії, Іспанії, Латвії, Німеччини, Нідерландів, Польщі, Румунії, Чехії, Швеції та України, які представляють широкий спектр технологій та обладнання [4].

Найбільшою площею для виставок в нашій країні є "Міжнародний виставковий центр" з його відкриттям в м. Києві, Україна отримала можливість організації та проведення виставок та заходів європейського класу.

В процесі своєї діяльності Центр залучився підтримкою надійних партнерів: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій [5].

"Міжнародний виставковий центр" був прийнятий до Всесвітньої асоціації виставкової індустрії (UFI) відразу в двох категоріях - "Експоцентр" і "Організатор виставок". Це свідчення високого визнання Міжнародного виставкового центру та рівня роботи його фахівців.

Бути учасником UFI, означає мати безліч переваг: учасники мають право використовувати всесвітньо визнаний логотип учасників UFI; взаємодія із ключовими контактами у виставковій індустрії; різні освітні програми та ряд заходів, представлених найактивнішими актуальними темами сучасних виставкових галузей та ін. Такий кодекс етики UFI чітко заявляє про якість і професійність поведінки всіх членів UFI. Це чітка заява про постійну підтримку UFI довіри і прозорості в діловій активності виставок. А надійність – один із найважливіших факторів при виборі місця для проведення бездоганної виставки [3].

Висновки. 1. Виставкова діяльність може стати одним із драйверів економічного зростання як підприємства так і країни в цілому. Основне завдання виставки – забезпечити різні галузі промисловості останньою інформацією і новітніми продуктами та послугами, які допоможуть досягти економічного успіху.

2. Якби не виникали нові види маркетингових комунікацій, виставки були б залишаються одним з найбільш ефективних способів просування промислової продукції. Також можна зазначити, що в Україні виставкова індустрія знаходиться на стадії розвитку. Організаторами та учасниками, за підтримки державного регулювання, створюється сприятливий клімат для активного використання виставкової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Парсяк В.Н. Теорія та практика маркетингу. Миколаїв: НУК, 2010. – 124 с.
2. Оснач О. Ф., Пилипчук В. П., Коваленко Л. П. Промисловий маркетинг. навч. посіб. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 364 с.
3. UFI Всесвітня асоціація виставкової індустрії. URL: <https://bitly.su/8cGKq>
4. Офіційний сайт «Нібулон». URL: <https://nibulon.com/>

6. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://bitly.su/vRzxDKv>
7. Виставкова федерація України. URL: <https://www.expo.org.ua/ua/index.php?lang=ua>
8. Іртищева І.О. Методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики у контексті задоволення суспільних потреб / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія «Економічні науки» – 2018. – № 2. – С. 247-254.
9. Іртищева І.О. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону / І.О. Іртищева, М.І. Стегней, М.С. Михайлов // Економіка і суспільство. – Вип. 16. – 2018. – С. 586-593.

A.A Yermokratii, M.S. of science

N.V. Grishina, PhD Economics

Exhibition activity as effective tool of industrial products promoting

Abstract. The report is devoted to covering the information on the condition and effectiveness of exhibition activities, as an effective tool to stimulate sales of industrial enterprises. Exhibition activity in the field of shipbuilding is considered.

Key words: exhibition, exhibition activity, sales, industry, competitiveness

A. A. Ермократий, магістрант

Н.В. Гришина, к.э.н., доцент

Выставочная деятельность как эффективный инструмент стимулирования сбыта промышленной продукции

Аннотация. Доклад содержит информацию относительно состояния и эффективности выставочной деятельности, как эффективного инструмента стимулирования сбыта промышленных предприятий. Рассмотрено выставочную деятельность в области судостроения.

Ключевые слова: выставка, выставочная деятельность, сбыт, промышленность, конкурентоспособность.

УДК 005.932

ЛОГІСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Іртищева І.О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту

Барабанова Ю.Є., аспірант,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Сучасний розвиток світової економіки характеризується інтенсивним розвитком логістичного управління розподілом і переміщенням різних ресурсів. Глобалізація торгових і транспортних компаній на початку 21-го століття привела до розвитку і створенню таких цифрових електронних технологій як англійських 5 ПЛ, 4 ПЛ, 3 ПЛ і т.д. Відомі так само німецькі та американські інформаційні системи, що забезпечують успішне і ефективно переміщення товарів і вантажів по всьому світу. Однак існування національних кордонів і різних національних законодавств перешкоджають оптимальному логістичному управлінню і регулюванню переміщенням товарів з однієї держави в іншу.

Розробка єдиних або взаємодіючих стандартів, як безпосередніх товарів, так і стандартів, що забезпечують логістичний менеджмент, є актуальним. У зв'язку з цим обґрунтованим і необхідним для підвищення ефективності міжнародної торгівлі, слід визнати розробку проекту - аналізу стандартів логістичного менеджменту України і Європи за доцільне.

Концепція трансформації логістичного менеджменту України в рамках стандартизації і вимог Євросоюзу повинна бути представлена у вигляді системного викладу положень (теоретичних і нормативних), переліку та конкретного змісту етапів дослідження та розробки трансформації логістичного менеджменту, розробки конкретних прикладів національних стандартів з логістичного менеджменту України з урахуванням вимог Євросоюзу.

Положення концепції повинні містити формування, визначення цілей і завдань за видами і типами ЛМ, з точки зору їх стандартизації. Так для переміщення вантажів (товарів) необхідно враховувати, що воно може виконуватися по воді і / або по суші, повітряним шляхом, а також в космосі. Можливо переміщення вантажів морем, річками і озерами, надводним або підводним способом. На суші вантажі можуть переміщатися за допомогою автомобільного та / або залізничного транспорту. Крім того, можливе переміщення вантажів за допомогою трубопроводів: наземних або підземних. Для всіх видів або способів переміщення вантажів повинні бути розроблені відповідні спеціалізовані стандарти, що враховують їх особливості, відмінність по природним і фізичними характеристиками функціонування. Слід врахувати умови мультимодального переміщення вантажів і переміщення вантажів конвертним способом (це, коли вантаж, наприклад, в контейнері розміщується в кузові вантажного автомобіля і разом з ним переміщується в залізничному вагоні по залізниці і, потім разом з автомобілем вивантажується в проміжному пункті, а потім за допомогою автомобіля переміщається в кінцевий пункт призначення).

Стандарти з логістичного менеджменту повинні охоплювати наступні напрямки або області логістичного менеджменту:

1. Безпосередньо логістичні операції на виробництві (накопичення вантажів, складування, облік і зберігання; забезпечення безпеки; облік екологічної безпеки; переміщення вантажів зі складу в райони їх використання або експлуатації; і т.д.). Це стандарти виробничої важливості.

2. Важливим етапом роботи по трансформації логістичного менеджменту є розробка стандартів якості переміщуваних товарів, які необхідні для контролю якості переміщуваних товарів та обліку збитку в результаті виконання операцій логістики з їх транспортування. Так в результаті порушення упаковки товарів під час їх переміщення, товар може бути пошкоджений. Це може статися в результаті порушення герметизації упаковки і надходження вологи. Так само можливі механічні пошкодження перевезеного товару. Тому розробка національних стандартів якості може бути визначена за складом товарів, що експортуються з України. Це перш за все продукція агропромислового сектора економіки України: зерно;

3. Для створення умов сучасного логістичного менеджменту в Україні слід розробити і побудувати інфраструктуру України на основі сучасних технічних засобів і сучасних логістичних рішень з адміністрування логістики.

Сучасна глобалізація світової господарської діяльності тісно пов'язана з інтенсивним переміщенням ресурсів різних видів між державами і спільнотами держав у вигляді різних економічних і політичних союзів і об'єднань, таких як Європейський союз, союз Росії і держав колишнього Радянського Союзу, союз Індії, Бразилії і т.д.

Переміщення ресурсів здійснюється як у плані фінансів, інформації, енергії, людей, так і матеріальних вантажів, товарів. Переміщення матеріальних ресурсів традиційно здійснюється водним, сухопутним і повітряним, а зараз і космічним транспортом, при цьому неминуче відбувається перетин національних кордонів.

Процес переміщення ресурсів національних кордонів, а також зміна середовища руху вантажів, наприклад, переміщення вантажів сушею, а потім водою, або повітрям, пов'язана з проблемою спряженості, тобто рішення задачі подолання зв'язаності при зміні національних вимог і природних умов.

Проблема спряженості в логістиці є наріжним камінням у вирішенні завдання створення єдиної цифрової моделі інформаційних систем управління логістичними ланцюжками поставок в режимі реального часу. Сьогодні ця проблема сформована в

нормативних документах логістичної асоціації Європи. Однак особливості проблеми сполучення недостатньо вивчені, хоча їй і приділяється увага в дослідженнях вчених логістів.

Цікавою проблемою логістики є вирішення завдання забезпечення надійної передачі інформації через інтерфейси інформаційних систем логістики. Одним з важливих рішень проблеми спряженості можна визнати технічне рішення стикування залізничних рейок берегової залізничної колії і рейок на морському поромі. Тут вирішуються завдання стикування рейок в просторі як в горизонтальній, так і у вертикальній площинах при одночасній качці корпусу морського порома від впливу на нього вітрових хвиль. Також слід забезпечити облік припливів і зміну крену палуби порома при зміні навантаження на паром. Це завдання вирішується різними способами. А саме застосуванням механічних пристроїв, що компенсують зміну положення рейок, які перебувають на палубі порома в місці стикування їх з рейками нерухомої частини причалу. Для компенсації таких невідповідностей положень рейок і надійного подолання проблеми спряженості, тут так само використовуються пристрої, що дозволяють амортизувати коливання елементів логістичного ланцюга в місці їх стикування.

Інший цікавий приклад вирішення сполучення полягає в забезпеченні надійної та безперебійної передачі вантажів транспортної системи переправи через судноплавну водойму. Тут відбувається перетин потоків вантажів, що транспортуються водою за допомогою судів і вантажів, що переміщуються автомобільними дорогами або за допомогою залізничного транспорту.

Складна ситуація може виникнути в разі капітального ремонту стаціонарного автомобільного або залізничного моста через річку або морську затока, а також через протоку при необхідності збереження судноплавного руху по воді. Переміщення автомобілів і залізничних складів можна забезпечити за допомогою понтонних переправ або поромів. Застосування поромів призводить до затримки руху транспорту на суші, оскільки вимагається визначені час для вантаження транспорту на пором і розвантаження. Причому об'єм і кількість транспорту обмежені водотоннажністю поромів. Так само на перетин поромами водних перешкод йде необхідний час, який затримує транспортування вантажів в цілому. Ремонт стаціонарного мосту або тунелю здійснюється впродовж певного часу, як правило впродовж декількох місяців. Іншим логістичним рішенням задачі може бути застосування понтонного моста, при цьому рух вантажів по суші так само затримуватиметься у зв'язку зі зменшенням швидкості переміщення вантажів по понтонному мосту. Цей спосіб ефективніший, ніж спосіб подолання водної перешкоди з використанням поромів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неприбуткові організації в системі світових соціально-економічних процесів: [монографія] / [Стройко Т.В., Іртищева І.О., Стегней М.І., Ткаліч Т.І., Крупіца І.В.]; за ред. д.е.н., доцента Стройко Т.В. – Херсон.: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – 135 с.
2. Іртищева І.О. Обґрунтування концепції стратегічної програми в антикризисному управлінні / І.О. Іртищева, С.М. Мінакова // Економіст. – 2014. – № 11. – С. 38-40.
3. Іртищева І.О. Види, цілі і процес формування програми змін в логістичній системі / І.О. Іртищева, С.М. Мінакова // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 155-161.
4. Іртищева І.О. Стратегічні орієнтири розвитку логістичної інфраструктури в морегосподарському комплексі України / І.О. Іртищева, Т.В. Стройко // Збірник наукових праць НУК. – Миколаїв : НУК, 2014. – № 1 (451). – С. 12-16.

УДК 005.21:330.341.1

ДЕРЖАВНЕ СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Косьянова О.О., студентка гр. 3411

Науковий керівник: Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м.Миколаїв

E-mail: mokkyra79@gmail.com

Анотація. В доповіді розглянуто проблему вибору державної інноваційної стратегії в умовах нестабільного середовища і створення сприятливого інвестиційного клімату, враховуючи культурні і економічні аспекти.

Ключові слова: інноваційна стратегія, стратегічне управління, інфраструктура, цифрова модернізація, Індустрія 4.0.

Вступна частина. Розвиток інноваційної діяльності для України є дуже важливим питанням в умовах нових глобальних технологічних змін. Україна посіла 47 місце із 129-ти у рейтингу найбільш інноваційних країн світу Global Innovation Index 2019. Незалежну статистичну перевірку дослідження здійснює Спільний дослідницький центр Європейської комісії. Індекс вираховують на основі більше 80 параметрів, серед яких – кількість заявок на права інтелектуальної власності, створених мобільних додатків, науково-технічних публікацій та обсяг витрат на освіту [1]. Метою авторського дослідження є визначення переваг української економіки і інвестиційного клімату держави.

Інноваційна діяльність є запорукою конкурентоздатності країни на світовій арені. Кожна держава має унікальні особливості, слабкі та сильні сторони, а отже єдиної для всіх інноваційної стратегії не існує. Отже, вибір державної стратегії залежить від багатьох факторів. Економіка України перебуває в складній економічній ситуації, внаслідок агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України. Недосконалість ринкової інфраструктури, застаріла галузева структура виробництва, дефіцит фінансових ресурсів свідчать про наявність проблем стратегічного управління і виступають головними чинниками гальмування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

В той же час існує ряд узагальнених принципів розробки інноваційних стратегій і здійснення стратегічного управління інноваціями в умовах нестабільності середовища. Процес стратегічного інноваційного управління складається з взаємопов'язаних етапів: стратегічне планування інновацій (аналіз ситуації, розробка стратегій); реалізація стратегій; стратегічний контроль [2]. Інтеграція названих етапів утворює систему стратегічного інноваційного менеджменту, що забезпечує охоплення керуючим впливом всіх ланок і елементів, зайнятих вирішенням стратегічних завдань.

Для розвитку інноваційної економіки, цифрової модернізації та трансформації держава повинна взяти на себе відразу декілька ролей: лідера та експериментатора; регулятора і захисника; популяризатора.

Ціль цієї роботи полягає у визначенні головних проблем вибору державної інноваційної стратегії в умовах нестабільного середовища і перешкод для створення сприятливого інвестиційного клімату, враховуючи культурні і економічні аспекти.

Основна частина. Нині провідним світовим трендом є впровадження Індустрії 4.0, тобто «Четвертої промислової революції» [3], характерними рисами якої є повністю автоматизоване виробництво, керування всіма процесами якого здійснюється в режимі реального часу і з урахуванням мінливих зовнішніх умов; кіберфізичні системи, що створюють віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси і приймають децентралізовані рішення, здатні об'єднуватися в одну мережу, взаємодіяти в режимі реального часу, самоналагоджуватись і самонавчатись; інтернет -технології, що забезпечують

комунікації між персоналом і машинами. Масова діджиталізація виробничих підприємств – це головний тренд останніх 5-ти років у всіх розвинених країнах світу. Якщо раніше діджитал-технології були доповненням до виробничих технологій, сьогодні вони часто стають одним з головних факторів конкурентоздатності й ведуть до зміни бізнес-моделей.

В більшості країн Європи діють державні програми Індустрії 4.0. Важливо відзначити, що ці програми базуються на діючих загальнопромислових, експортно-інтеграційних, інноваційних та кластерних програмах розвитку.

В Україні існує проект національної стратегії Індустрії 4.0, розроблений групою експертів від Асоціації підприємств промислової автоматизації та руху «4.0», що вийшов в грудні 2018 [3]. Сьогодні він перебуває на розгляді в Кабінеті Міністрів України.

У січні 2018 року також була затверджена Концепція розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 рр [4]. Фактично це єдиний діючий стратегічний документ, який визначає заходи для переходу до Індустрії 4.0. Незважаючи на вузький фокус (на діджиталізацію економіки), втілення концепції важливо для підвищення готовності країни до четвертої промислової революції.

На сьогодні за рівнем автоматизованості виробництва Україна відстає від розвинених країн більше, ніж на десятиліття. Найбільшою перешкодою є не висока вартість технологій, а їх розрив з промисловістю. На великих підприємствах все ще залишається консервативний і архаїчний підхід до ведення господарської діяльності, а існуюча консолідація технологій стикається з інфраструктурними обмеженнями, такими як: якості доріг, низька швидкість інтернету, застарілість обладнання. Держава повинна бути партнером і активно підтримувати інновації шляхом створення умов для інвесторів, таких як технологічні та індустріальні парки, різноманітні преференції та ін.

Беззаперечно, Україні необхідно, перш за все, розраховувати на внутрішні ресурси, проте важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку української економіки відіграють також і іноземні інвестиції, адже вітчизняний науково-господарський комплекс має для розвитку достатній науковий і технічний потенціал.

Четверта промислова революція буде мати успіх за двох умов: якщо буде добре організована і якщо буде профінансована. Подбати про це повинні ті, кому революція може принести найбільші дивіденди. Головні переваги при переході до нового технологічного виробництва отримають ті підприємства, корпорації та держави, які зможуть підготуватися до нових викликів, а отже влада має бути зацікавлена в реформуванні системи та виробництва на державних підприємствах.

Усвідомлення переваг після впровадження Індустрії 4.0 в національну економіку є важливим кроком перед прийняттям рішення. Наприклад, за оцінками консалтингової компанії Roland Berger, економіка ЄС може недоотримати в найближчі роки 605 млрд. доларів, якщо проігнорує вимоги, що висуваються Четвертої промисловою революцією, але у разі їх виконання потенційний прибуток може досягти 1,25 трильйонів доларів [5].

Тільки на підготовку бази для запуску процесу впровадження Індустрії 4.0 урядом Німеччини вже було асигновано 200 млн. євро, ще 300 млн. виділив бізнес. Передбачалося, однак, що в подальшому бізнес буде працювати за цією програмою самостійно і до 2020 року в технології, що відносяться до Індустрії 4.0, щорічно буде інвестуватися 30-40 млрд. євро. В цілому європейські інвестиції можуть скласти 140 млрд. на рік [6].

Інвестиційні ресурси дають можливість впроваджувати передові технології, новітню техніку, інноваційні форми організації праці та управління виробництвом. Нововведення, нові технології та організаційні рішення дають змогу підприємствам вийти з кризових ситуацій, забезпечити високу конкурентоспроможність продукції [7].

Взаємозв'язок комплексного державного стратегічного управління в інвестиційній сфері і ефективність економічного розвитку досі не достатньо обумовлений і причиною може бути відсутність чітко окресленої концепції державної інвестиційної політики.

Інвестиційна привабливість не в останню чергу залежить від державної політики, від гарантій, які держава може і повинна давати інвесторам. На сьогодні в Україні інвестиційна

діяльність регулюється такими нормативно-правовими актами: Законами «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інститути спільного інвестування», Постановою Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участю іноземного інвестора» та інші [8].

Метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проєктів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами указом колишнього Президента України Петром Олексійовичем Порошенко було створено Національну інвестиційну раду [9].

Україна на світовій арені вважається країною з високими ризиками. Це сильно обмежує «вливання» інвестицій. Також перешкодами для інвесторів залишаються відсутність гарантій прав власності, нестабільне податкове законодавство, значний корупційний тиск і валютні обмеження.

Висновки. Підводячи підсумки за даним дослідженням, можна зробити висновки, що:

1. Залучення іноземних інвестицій в економіку України залишається однією з ключових проблем реформування економіки, і для запобігання негативних моментів, даний процес потребує відпрацювання регулюючого механізму, завдяки якому іноземне інвестування стане взаємовигідним.

2. Іноземні інвестиції можуть бути джерелом не лише капіталу, але також нових технологій, навиків менеджменту і системи маркетингу. Ці ресурси, в свою чергу, стимулюють конкуренцію, новачі, акумуляцію капіталу і завдяки цьому створюють робочі місця та забезпечують економічне зростання.

3. Для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату і упорядкованого руху цифровізації постає нагальна необхідність створення інноваційної екосистеми, дорожніх карт цифрової трансформації за галузями, удосконалення і осучаснення законодавства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Global Innovation Index [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
- [2] Инновационный менеджмент : учебное пособие / Г. А. Маховикова, Н. Ф. Ефимова. - Москва : Эксмо, 2010. - 205с.
- [3] Національна стратегія Індустрії 4.0, АППАУ [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-6>
- [4] Урядовий портал. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>
- [5] Roland Berger GmbH. The digital transformation industry [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.rolandberger.com/ru/Media/The-digital-transformation-could-add-EUR-1.25-trillion-to-Europe-s-industrial-va.html>
- [6] Industry 4.0 – Opportunities and Challenges of the Industrial Internet [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.pwc.nl/en/assets/documents/pwc-industrie-4-0.pdf>
- [7] Інвестиційний менеджмент: курс лекцій / О.І. Гуторов / Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків. – 2014. – 203 с.
- [8] Верховна Рада України. Законодавство України [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
- [9] Указ Президента України від 21 червня 2019 року № 423/2019 «Питання Національної інвестиційної ради» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/4232019-27637>

[10] Іртищева І.О., Криленко Д.В. Інституційні аспекти формування моделі економічного зростання Причорноморського регіону / І.О. Іртищева, Д.В. Криленко // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28. – № 1. – С. 220-228.

State strategic management of innovative activities

Annotation. The report discusses the problem of choosing a state innovation strategy in an unstable environment and creating a favorable investment climate, taking into account cultural and economic aspects.

Keywords: innovation strategy, strategic management, infrastructure, digital modernization, Industry 4.0.

Государственное стратегическое управление инновационной деятельностью

Аннотация. В докладе рассмотрена проблема выбора государственной инновационной стратегии в условиях нестабильной среды и создания благоприятного инвестиционного климата, учитывая культурные и экономические аспекты.

Ключевые слова: инновационная стратегия, стратегическое управление, инфраструктура, цифровая модернизация, Индустрия 4.0.

УДК 330.341.1

ТРАНСКОРПОРАТИВНІ КЛАСТЕРНІ ФОРМИ В МОРСЬКОМУ ПОРТУ

Кошара К.А., аспірант, викладач

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація. Доповідь присвячена основним принципам створення кластеру та його різновидів. Перспективи транскорпоративного кластеру як засобу інтеграції потенціалів підприємств економіки моря з метою посилення їх конкурентної спроможності на світових ринках. Наведено приклади ефективної кластеризації.

Ключові слова: економіка, транскорпоративний кластер, конкурентна спроможність, морський порт

Вступна частина. В сучасних умовах глобальної конкуренції найбільш ефективним при організації міжнародного виробництва стає кластерний підхід, що представляється інструментів формування системи налагодженого взаємодії освіти, науки, бізнесу і держави. Кластерний підхід являє собою нову технологію менеджменту, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність галузі, регіону і економіки країни в цілому[1].

Ціль цієї роботи полягає у демонстрації організаційної будови морських кластерів та з'ясування мотивів, які спонукають до їх започаткування.

Основна частина. Об'єднання учасників на засадах кластерного підходу набуло широкого поширення в міжнародній господарській практиці останніх десятиліть [2].

Кластер це - група однорідних взаємопов'язаних економічних об'єктів (корпорацій, галузей чи підприємств). Термін «кластер» запозичений з англійської мови (cluster, буквально - «рости разом»). Згідно з класичним визначенням, в основі якого лежить підхід професора Гарвардської школи бізнесу М. Портера, кластер являє собою групу географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, що діють в певних сферах, що характеризуються спільністю діяльності та взаємодоповнюють один одного. Центром кластера найчастіше буває кілька потужних компаній, при цьому між ними зберігаються конкурентні відносини. Цим кластер відрізняється від картелю або фінансової групи. При цьому найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновацій в конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між всіма учасниками кластера.

Таким чином, в кластері інтегруються організації і компанії, які взаємодіють між собою за географічним принципом і організують в певній сфері свою діяльність. Кластери спочатку, хоча і формувалися для підвищення конкурентоспроможності економік окремих регіонів, не мали яскраво вираженої орієнтації на інновації. Інноваційний кластер як форма концентрування виробництва, створюється головним чином через наявність потрібних природних ресурсів.

Сучасні інноваційні кластери відрізняються від спочатку створених тим, що вони більшою мірою, ніж звичайні кластери орієнтуються на інноваційні розробки у своїй рооті. Все більше кластери створюються з націлені на здійснення нового прориву в технологіях виробництва, створення нових ринків і нових товарів. У світовій економіці склалася чітка тенденція переходу від галузевих кластерів до транскорпоративних та міжнародних, що в повній мірі стосується і реалізації транскордонних проектів [3].

До складу транскорпоративних кластерів входять міжнародні фонди і організації, які зацікавлені в підтримці тих чи інших кластерних ініціатив. Вигоду, одержувані від інтеграції в міжнародний кластер, полягають у зростанні обсягів експорту і його диверсифікації. Вимоги до підвищення конкурентоспроможності кластерів сприяють розвитку їх міжнародних зв'язків, а також створення і реалізації програм вигідного співробітництва. Формування конкурентоспроможних кластерів вимагає від його творців обов'язкової орієнтації на світовий ринок, оскільки життєздатні кластери, які діють тільки на регіональному рівні, - швидше виняток, ніж правило. В ході своїх досліджень Майкл Портер проаналізував конкурентні можливості більш 100 галузей в десяти країнах. Виявилось, що найбільш конкурентоспроможні транснаціональні компанії зазвичай не розкидані безсистемно по різних країнах, а мають тенденцію концентруватися в одній країні, а часом навіть в одному регіоні країни. Це пояснюється тим, що одна або кілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширює свій позитивний вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів і конкурентів [4]. В результаті формується «кластер». Для всієї економіки держави кластери виконують роль зон зростання. Слідом за першим найчастіше утворюються нові кластери, і міжнародна конкурентоспроможність країни в цілому збільшується.

Так, наприклад, кластер «Біотехнологічна долина», який діє на території Німеччини, Франції і Швейцарії, активно розвиває співпрацю з кластером InVivo (Монреаль, Канада). Мета цієї співпраці полягає не тільки в обміні технологією та інформацією, а, що є більш важливим, в пошуку для компаній, що входять в кластер, перспективних ринків збуту в Північній Америці і ЄС. Успішне функціонування кластера є результат комбінації ефективної взаємодії учасників, а також впливу суб'єктивних і об'єктивних інституційних чинників, які створюють самі учасники проекту. Можливості інноваційного розвитку кластерів в більшості своїх випадків безпосередньо не залежать від конкурентних переваг конкретних компаній, а також від володіння новітніх технологій та просторового розміщення компаній [5].

Використання ідеї транскорпоративних кластерів при створенні морського кластеру є досить доцільним. Адже морський кластер включає в себе: транспортно-логістичні вузли, дорожнє господарство, складські комплекси, митні пости, вантажні термінали і інші об'єкти логістичної інфраструктури. Саме тому на базі морського порту найпростіше заснувати транскорпоративний морський кластер (ТМК) з долученням міжнародних фондів та інших великих корпорацій. ТМК має усі можливості для конкурентоспроможності та росту. Основною задачею після його створення буде його безпосередній розвиток. Напрямами розвитку ТМК є:

- визначення потенціалу формування;
- державна підтримка розвитку;
- створення інституційного середовища для його розвитку;
- сприяння в розвитку логістичної інтеграції учасників
- підтримка конкретних кластерних логістичних проектів та їх моніторинг.

Висновки. В сучасній економіці, особливо в умовах глобалізації, традиційний поділ економіки на сектори або галузі втрачає свою актуальність. На перше місце виходять кластери

- системи взаємозв'язків фірм і організацій. Кластерний підхід здатний найпринциповішим чином змінити зміст державної політики. ТМК сьогодення є найефективнішим видом кластеру.

REFERENCES

- [1] Портер, М. Конкуренция. М.: Вильям, 2003.
- [2] Бойко О.В. Умови та перспективи формування регіональних транспортно-логістичних кластерів / О.В. Бойко // Логістичні системи: глобальних, національний, регіональний та локальний виміри та Польськоукраїнська конференція з питань транскордонних транспортних перевезень: науково-практична конференція, 15-16 травня 2014 р.: збірник тез.- Луцьк.: «Волиньполіграф» ТМ. – 2014. – С.10 – 12.
- [3] Цзян Суй. Международные отраслевые кластеры как инновационная форма интеграции предприятий / Цзян Суй // Социально-экономические явления и процессы. – 2012. - № 7-8. – С. 185.
- [4] Мигранян А. А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров. Интернет ресурс(<http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html>)25.11.2019
- [5] Головинов, О.Н. Инновационные кластеры: вопросы теории и практики / О.Н. Головинов // Вестник экономической науки Украины. – 2015. – № 1 (28). – С. 49.

Trans-corporate cluster forms in the seaport

Koshara KA, PhD student, teacher

Abstract. The report deals with the basic principles of creating a cluster and its variants. Prospects of the trans-corporate cluster as a means of integrating the potentials of marine economy enterprises in order to enhance their competitiveness in world markets. Examples of effective clustering are given.

Keywords: economy, trans-corporate cluster, competitiveness, seaport

Транскорпоративные кластерные формы в морском порту

Кошара К.А., аспирант, преподаватель

Аннотация. Доклад посвящен основным принципам создания кластера и его разновидностей. Перспективы транскорпоративного кластера как средства интеграции потенциалов предприятий экономики моря с целью усиления их конкурентной способности на мировых рынках. Приведены примеры эффективной кластеризации.

Ключевые слова: экономика, транскорпоративный кластер, конкурентная способность, морской порт

УДК 005.932

ВПЛИВ СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Кошик О.М., студентка гр.5431

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація. В доповіді запропоновано механізм функціонування підприємства, з елементами розробки системи збалансованих показників та використання інформаційної системи управління менеджменту.

Ключові слова: система збалансованих показників, операційний менеджмент, операційна система, економіка, потенціал підприємств,

Вступна частина. Операційний менеджмент відноситься до однієї з базових функцій будь-якого підприємства. Операційний менеджмент має забезпечувати ефективне і раціональне ведення продуктивної виробничої діяльності. Кожне підприємство виконує свої операційні функції, тобто здійснює діяльність з виробництва продукції або надання послуг, які потребують суб'єкти зовнішнього середовища. Основою його діяльності є операційна система, яка вимагає відповідного управління, підготовки менеджерів, переважні компетенції яких ґрунтуються на аналітичному мисленні та здібностях, можливостях і вмінні сприймати та оцінювати переваги нових технологій, застосовувати широке коло знань у галузі аналізу, організації виробництва, системотехніки, технології, поведінкових і соціальних наук. Якщо операційна функція буде виконуватись не ефективно, тоді й все підприємство в цілому не зможе досягти успіху. Саме тому неможливо переоцінити актуальність даної теми.

Ціль цієї роботи полягає у дослідженні напрямів розвитку операційної системи підприємств.

Основна частина. Про вплив системи збалансованих показників на ефективність підприємства. Що дають збалансовані показники? - це механізм розвитку підприємства. Щоб підійти до аналізу організаційної структури та бізнес-процесів підприємства необхідно :

1. Потрібно провести аналіз підприємства і оцінити всі бізнес-процеси;
2. Побудувати фінансову структуру підприємства, яке дозволить згрупувати центр фінансової відповідальності;
3. Побудувати систему бюджетного підприємства;
4. Розробити систему збалансованих показників. Що вона дає для господарської діяльності підприємства? Розроблена професорами Гарвардського університету Робертом Капланом та Дейвидом Нортон [12] *Збалансована система показників* (ЗСП) є найбільш ефективною та широко використовуваною в усьому світі комерційними, державними, промисловими та некомерційними компаніями концепцією реалізації стратегії компанії.

Збалансована система показників – це система стратегічного управління організацією на основі вимірювання та оцінки її ефективності за набором показників, підібраним так, щоб врахувати всі істотні (з погляду стратегії) аспекти її діяльності (фінансові, виробничі, маркетингові тощо) [1, 12]. Збалансована система показників перетворює місію та загальну стратегію організації у систему взаємопов'язаних цілей та показників, оскільки, на думку розробників системи, управління – це, по суті, переведення стратегії в цілі, які можуть бути вимірними.

При використанні збалансованої системи показників стратегія розглядається за чотирма аспектами [12]:

- фінанси;
- відносини з клієнтами;
- організація внутрішніх бізнес-процесів;
- навчання та розвиток.

Кожен з аспектів повинен містити інформацію про:

- цілі, яких прагне досягти організація;
- показники, за допомогою яких можна виміряти успішність досягнення цілей;
- цільові значення показників, які свідчать про досягнення поставленої цілі;
- стратегічні ініціативи – комплекс заходів, спрямованих на ліквідацію так званого

"розриву" між фактичними значеннями показників та їх цільовими значеннями. Кожна стратегічна ініціатива повинна бути забезпечена достатньою кількістю ресурсів: людських, фінансових, технічних. Стратегічні ініціативи повинні бути визначені для кожного показника та сприяти досягненню цільового значення показника. На думку розробників збалансованої системи показників, ініціативи породжують результат, відповідно, реалізація стратегії здійснюється реалізацією ініціатив.

Отже, збалансована система показників допомагає організаціям вирішити дві ключові проблеми: ефективно оцінювати результати діяльності організації та реалізовувати стратегію.

Збалансована система показників дає можливість пов'язати довгострокові стратегічні цілі з короткостроковою діяльністю за допомогою чотирьох процесів:

1. уточнення бачення та переведення його у стратегію – допомагають менеджерам дійти згоди у питаннях бачення організації та її стратегії, за допомогою переведення складних тверджень у операційні терміни, які можуть спрямовувати діяльність виконавців на нижчому рівні;

2. комунікація і зв'язок – дають змогу менеджерам довести стратегію до всіх рівнів організації (від вищого до нижчого) та пов'язати її з цілями підрозділів та індивідуальними цілями працівників;

3. планування та постановка цілей – дають змогу компаніям інтегрувати бізнес та фінансові плани;

4. стратегічний зворотний зв'язок та навчання – дають компаніям можливість для так званого стратегічного навчання. Зворотний зв'язок та процеси контролю, які зазвичай існують на підприємствах, фокусуються або на компанії, її підрозділах або на окремих працівниках та відповідають передбаченим у бюджеті фінансовим цілям. Зі збалансованою системою показників у центрі управлінської системи організації компанія може здійснювати моніторинг короткотермінових результатів у трьох додаткових перспективах – відносинах з клієнтами, внутрішніх бізнес-процесах, навчанні та розвитку- та оцінити стратегію у світлі нещодавньої діяльності.

Перевагами Збалансованої системи показників є [12]:

- 1.глибоке розуміння бізнесу у всіх взаємозв'язках внутрішніх та зовнішніх процесів;
- 2.стратегічна спрямованість бізнес-активності всіх підрозділів та співробітників;
- 3.збільшення темпів досягнення стратегічних цілей;
- 4.цілеспрямований зосереджений розподіл всіх ресурсів;
- 5.оцінка ефективності управлінських рішень в межах стратегії компанії;
- 6.розуміння співробітниками стратегічних цілей компанії та своїх персональних завдань;
- 7.покращення взаємодії співробітників та підрозділів;
- 8.отримання ключової бізнес-інформації в узагальненому систематизованому вигляді, доступному для розуміння;
- 9.персональна відповідальність керівного складу та рядових співробітників за виконання закріплених за ними показників;
- 10.підвищення мотивації співробітників за рахунок чіткості персональних цілей та завдань.

Використання збалансованої системи показників у системі стратегічного управління на підприємстві дасть можливість підвищити ефективність стратегічного управління на всіх його етапах: починаючи від здійснення стратегічного аналізу, розробки стратегії, реалізації стратегії та закінчуючи здійсненням стратегічного контролю.

Висновки. Операційна система є основою будь-якого підприємства. Від того, як побудована і як працює ця система, залежить успіх компанії. Звичайно, як і будь-яка система, ОС потребує постійного контролю, розвитку та покращення. І будь-яку організацію розглядають як відкриту систему, що постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Вона складається із взаємозалежних підсистем, які перебувають одна з одною в організаційних відносинах.

Для нормального функціонування підприємства необхідна збалансована система підприємства, що дозволить своєчасний моніторинг, і від того результату, що буде отримано, при відхиленнях, це допоможе прийняти потрібне, своєчасне управлінське рішення.

Використання збалансованої системи показників у системі стратегічного управління на підприємстві дасть можливість підвищити ефективність стратегічного управління на всіх його етапах: починаючи від здійснення стратегічного аналізу, розробки стратегії, реалізації стратегії та закінчуючи здійсненням стратегічного контролю.

REFERENCES

- [1] Бабяк Н.Д. Збалансована система показників в оцінці ефективності управління витратами підприємства / Н.Д. Бабяк, А.Г. Паскалова // Інноваційна економіка. – 2015.
- [2] Запорожец И. М. Бюджетирование в системе управления судостроительным предприятием / И. М. Запорожец // Економіст. – 2010. – № 7. – С. 46-47.
- [3] Менеджмент організацій [Текст] : навч. посіб. / В. І. Гуменник, Ю. С. Копчак, О. С. Кондур. - К. : Знання, 2012. - 504 с.
- [4] Система управління організацією. Технології управління організацією. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_373921_sistema-upravlinnya-organizatsiieyu-tehnologii-upravlinnya-organizatsiieyu.html
- [5] «МЕНЕДЖМЕНТ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eprints.kname.edu.ua/Архів_«Славія»_ \[Електронний_ресурс\].](http://eprints.kname.edu.ua/Архів_«Славія»_ [Електронний_ресурс].) – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20061008090638/http://www.slavija.ua/>
- [7] Запорожець І. М. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни "Операційний менеджмент" / І. М. Запорожець. – Миколаїв : НУК, 2012. – 17 с.
- Запорожець І. М. Операційний менеджмент. Лекції. Навчальний посібник / І.М. Запорожець. – Миколаїв : НУК, 115с.
- [8] Запорожець І. М. Операційний менеджмент. Практикум : навчальний посібник / І. М. Запорожець. – Миколаїв : НУК, 2012. – 84 с.
- [9] Величко В.В. Економіка підприємства : конспект лекцій. – Харків: ХНАМГ, 2004. - 114 с.
- [10] Соціальна відповідальність: навч. посібник / О.Є. Кузьмін, О.В. Пирог, Л.І. Чернобай, С.Б. Романишин, Н.О. Вацик. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. – 328 с.
- [11] Businessstudio. Проектирование организации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessstudio.ru/>
- [12] "Южная правда" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.up.mk.ua/mainpage/show_item/16472
- [13] Звіт про прибутки та збитки, його зміст і методика складання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/19040323/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/zvit_pro_pributki_zbitki_yogo_zm_ist_metodika_skladannya
- [16] Кужилова О., Переясловська О. «Проведение кабинетных исследований: SWOT-анализ как метод оценки положения компании на рынке»//Отдел маркетинга - №4, 2010.
- [17] Федуловоа Л.І., Менеджмент організації: Підручник - К.: Либідь, 2004. - 448 с.
- [18] Шершньова З.Є., Стратегічне управління: Підручник. -- 2-ге вид., перероб. і доп. -- К.: КНЕУ, 2004. -- 699 с
- [19] Inna Irtysheva Marianna Stehnei, Olena Gurina Financial mechanism of the socio-oriented economic development of the Black Sea region Baltic Journal of Economic Studies Vol 4, No 4 (2018), p. 202-208

УДК 334.764

СИСТЕМИ ТЕХНОЛОГІЙ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Куляндра О.Є., Швець А.А., студенти гр.4421 НУК

Науковий керівник: Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,

Національний університет кораблебудування ім.адм. Макарова

Україна, м.Миколаїв

E-mail: elenakuliandra11@gmail.com

Анотація. У статті визначено системи технологій у морегосподарського комплексу в Україні. Досліджено структуру та стан морегосподарського комплексу України та виявлено тенденції його функціонування. Визначено, що функціонування морегосподарського комплексу України свідчить про його невідповідність зростаючим потребам морської галузі, вимогам європейських стандартів щодо морської діяльності. Визначено основні завдання розвитку системи технологій морегосподарського комплексу України.

Ключові слова: структура, класифікація, комплекс, морегосподарська діяльність, морегосподарський комплекс.

Вступна частина. У зв'язку зі зростанням інтересу до освоєння ресурсів і просторів Світового океану, у процесах міжнародної інтеграції й геополітики все більшу роль отримує розвиток морегосподарської діяльності. Під регіональним морегосподарським комплексом (МГК) розуміється цілісна сукупність взаємодіючих у межах певної акваторії підприємств і організацій, що представляє собою соціально-економічну систему, функціональна домінанта якої полягає у забезпеченні конкурентної переваги регіонального господарства за рахунок раціонального використання морських ресурсів [1]. При цьому МГК розглядається як підсистема регіонального господарства, що саморозвивається у широкому змісті, і яка охоплює не тільки виробництво матеріальних і нематеріальних благ, але й «виробництво самого життя й самої людини».

Вивчаючи літературні джерела з цього питання, було виявлено, що існує низка підходів до поняття морегосподарського комплексу [1–7], але, як серед науковців, так і практиків, одностайності суджень у його визначенні все ж таки немає. В результаті чого, вивчення даної проблеми та розроблення відповідної теоретичної і методологічної бази, яка б дала можливість сформувати механізм функціонування сучасного морегосподарського комплексу в цілому та дозволила б аналізувати стан та перспективи його розвитку в Україні, досліджені недостатньо. Для досягнення цієї мети доречним є розгляд різноманітних підходів науковців до тлумачення терміну «морегосподарський комплекс» та перелічення всіх факторів (напрямів, об'єктів) тяжіння до моря.

Метою роботи є визначення системи технологій у морегосподарського комплексу в Україні, дослідження структури та стан морегосподарського комплексу України.

Основна частина. Морська господарська (морегосподарська) діяльність – основна складова морської діяльності – процес одержання законної й невоєнної вигоди від використання ресурсів Чорного й Азовського морів та інших районів Світового океану для забезпечення задоволення будь-яких видів потреб людини й суспільства й розширене відтворення його природно-ресурсного потенціалу [2]. Націленість господарства регіону на забезпечення його конкурентоспроможності дозволяє об'єднати в одному понятті мету та засоби її досягнення [3]. Великого значення набуває поняття систем технологій МГК. Наприклад, у Шостака В.П. наведена класифікація морських технологій і технічних засобів, в основу якої покладено принцип, виходячи з необхідності цільного подання про технічну оснащеність процесів вивчення й освоєння океану Як відзначав В.П. Шостак, класифікація технічних засобів з виділенням навіть найбільш характерних ознак – типорозмірів, способу

плавання, застосовуваних технологій утруднена. Групи об'єктів, виконуючи різні функції, поєднуються рішенням одного стратегічного завдання на рівні державних або міжнародних комплексних програм. Прикладом технологій, пов'язаних, наприклад, із судновим машинобудуванням можна вважати прелік технологій, наведених С.М. Соловйовим [5] та Г.П. Мосталигінім і Н.Н. Толмачевським [6]. Загальні технології машинобудівної, хімічної і будівельної галузей, технології видобутку чорних та кольорових металів і підготовки сировини та палива до виробництва чавуну, металургії чавуну, сталі, міді, алюмінію, ливарного виробництва, обробки металів тиском та ін.

До заходів формування конкурентоспроможного у світі вітчизняного морегосподарського комплексу відносяться

- формування інноваційної та технологічної бази морської діяльності, в тому числі: розробка і впровадження організаційних і технологічних інновацій в морегосподарський комплекс України;

- розробка і використання нових технологій і матеріалів;

- розвиток науково-технічного потенціалу морегосподарського комплексу України;

- удосконалення наукової та технологічної бази систем пошуково-рятувального забезпечення та безпеки морекористування, забезпечення безпеки населення приморських регіонів та пом'якшення наслідків від морських стихійних лих тощо.

Розвиток спеціальної інфраструктури морекористування, в тому числі: логістика, гідрографія і океанографія, гідрометеорологія, геодезія, морська картографія, навігація тощо. Розвиток кадрового потенціалу морського господарства, в тому числі: підвищення престижу морських професій, розробка та реалізація системи заходів, спрямованих на забезпечення збалансованості попиту і пропозиції по фахівцям морських професій на ринку праці, створення умов для закріплення кадрів в морегосподарському комплексі нашої країни [7]. Розвиток туристично-рекреаційного комплексу (круїзний, екологічний, культурно-пізнавальний, паломницький, науковий та науково-експедиційний, екстремальний, проведення конференцій та семінарів, спортивний, лікувальний і загальнооздоровчий туризм). Забезпечення екологічної безпеки приморських територій та прибережних акваторій, включаючи ліквідацію накопиченого збитку навколишньому середовищу. Збереження морського культурної і природної спадщини, у тому числі: популяризація морського спадщини, інформаційнопросвітницька, наукова і видавнича діяльність, освіта і виховання молоді з орієнтацією на морські професії, розвиток морських меморіалів, музеїв, архівів, бібліотек, колекцій, історичних міст, поселень та фортифікаційних споруд, інших рухомих і нерухомих об'єктів історико-культурної спадщини.

Як бачимо, морегосподарський комплекс постає як інтегральне явище, оскільки об'єднує державну та регіональну політику, підтримку малого бізнесу, залучення іноземних та внутрішніх Морегосподарський комплекс: проблеми розвитку та регулювання 55 інвестицій, інноваційну політику, науково-технічну, освітню та ін. Крім цього, долається вузькогалузева спеціалізація даного комплексу, а це дозволяє державі сформувати багатовекторний план дій в області комплексного соціально-економічного приморського розвитку регіонів з урахуванням накопиченого морегосподарського потенціалу. Формування цілісного морегосподарського комплексу є невідкладною нагальною потребою для подолання економічної кризи та дійсно надійною основою успішного функціонування національної економіки України.

Перспективою подальших досліджень є визначення тенденцій розвитку морегосподарського комплексу України в регіональному розрізі з урахуванням його запропонованої функціональної структури. Таким чином, у МГК можуть використовуватися як спеціальні технології, властиві тільки МГК (наприклад, суднобудуванню), так і ті, що використовуються у багатьох галузях промисловості, тобто є універсальними. У зв'язку з цим ми пропонуємо наступну класифікацію систем технологій МГК (див. таблицю). Класифікація здійснюється за галузевою ознакою (скоріше це групи галузей). Технології розбиті на технології одержання матеріалів, які є загальними або універсальними для всіх галузей

(наприклад, технології одержання заготовок для комплектуючих (листового прокату, профілів і т.п.); підготовчі технології галузі (наприклад, технології виготовлення комплектуючих і технологічного оснащення; технології галузі (наприклад, технології складання секцій корпусу й надбудови судна).

Висновки. Отже, морегосподарський комплекс поділяється на функціональні сегменти, які є, з одного боку, самостійними видами господарської діяльності, а з іншого – взаємопов'язаними, і таким чином складають єдину систему, що має синергетичний потенціал та внутрішні резерви для формування інфраструктур акваторіального та територіального розвитку при їх взаємодії. Сформований авторами на підставі проведеного дослідження методологічний підхід до функціонування морегосподарського комплексу як цілісної системи є основою для побудови кластерної форми організації цього комплексу. Крім визначення сутності поняття морегосподарського комплексу та змісту його функцій, даний методологічний підхід включає й положення, що забезпечуватимуть ефективне функціонування в Україні морегосподарського комплексу, а саме: збалансований розвиток діючих суб'єктів морегосподарського комплексу; переорієнтацію або створення нових суб'єктів, що заповняють відсутні сегменти в морегосподарському комплексі; ліквідацію диспропорцій, що виникають у розвитку функціональних сегментів морегосподарського комплексу; тісний взаємозв'язок усіх суб'єктів морегосподарського комплексу; розширення участі суб'єктів морегосподарського комплексу в зовнішньоекономічній діяльності. При цьому ефективне управління в сучасному морегосподарському комплексі України має здійснюватися на державному, регіональному рівнях та рівні суб'єктів господарювання за допомогою прямих і непрямих методів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Трунін, К.С. Структурування морегосподарського комплексу України. // Збірник наукових праць НУК. – Миколаїв: Нук, 2014. - №1(451). – 136. (с. 120 – 125).
2. Макогон, Ю. В. Украина - держава морская: монография [Текст] / Ю. В. Макогон, А. Ф. Лысый, Г. Г. Гаркуша, А. В. Грузан / Под ред. Ю. В. Макогона. - Донецк: Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2010. – 391 с.
3. Управління інноваційною діяльністю підприємств та організацій морегосподарського комплексу: монографія [Текст] / С. І. Бай, В. С. Блінцов, С. Д. Бушуєв та ін. — Миколаїв: видавець Торубара О. С, 2013. — 448 с
4. Шостак, В.П. Эффективность техники освоения океана. Направления проектных исследований [Текст] / В.П. Шостак. – К.: Наукова думка, 2002. – 319 с.
5. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти) : монографія / [О. М. Кібік, О. П. Подцерковний, Ю. З. Драпайло, В. О. Котлубай та ін.] ; за ред. О. М. Кібік, О. П. Подцерковного. – Херсон : ФОП Грінь Д. С., 2014. – 442 с.
6. Розміщення продуктивних сил : підручник / [В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін.] ; за ред. В. В. Ковалевського та ін. – К. : Товариство «Знання»; КОО, 1998. – 502 с.
7. Сєднєв Ю. В. Специфіка розвитку морегосподарського комплексу в муніципальних правовідносинах [Електронний ресурс] / Ю. В. Сєднєв // Актуальні проблеми держави і права. – Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua/v69/77.pdf>
8. Innovative development of the economy: global trends and national features. – Collective monograph / Zaporozhets I.M., Fateev N.V., Kozyr B.Yu. – Lithuania: Publishing House “Baltija Publishing”, 2018. – 716 p.

Куляндра Е.Е., студент групи 4421 НУК, Швец А.А., студент групи 4421 НУК, г. Николаев

Системы технологий в морехозяйственном комплексе в Украине

Аннотация. В статье определено системы технологий в морехозяйственном комплексе в Украине. Исследована структура и состояние морехозяйственного комплекса Украины и выявлены тенденции его функционирования. Определено, что функционирование морехозяйственного комплекса Украины свидетельствует о его несоответствии растущим потребностям морской отрасли, требованиям европейских стандартов морской деятельности. Определены основные задачи развития системы технологий морехозяйственного комплекса Украины.

Ключевые слова: структура, классификация, комплекс, морехозяйственная деятельность, морехозяйственный комплекс.

Olena Kulyandra, student of group 4421, **Anastasiya Shvets**, student of group 4421 NUS, **Mykolaiv Systems of technology in the maritime complex in Ukraine**

Abstract. The article identifies technology systems in the maritime economy in Ukraine. The structure and condition of the Ukrainian maritime complex was investigated and trends of its functioning were revealed. It is determined that the functioning of Ukraine's maritime economic complex testifies to its incompatibility with the growing needs of the maritime industry, the requirements of European standards for maritime activities. The main tasks of development of the system of technologies of the maritime complex of Ukraine are determined.

Keywords: structure, classification, complex, maritime activity, maritime complex.

УДК 005.932

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИВАТНОГО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Лебеденко В.Ю.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотация. Доповідь присвячена дослідженню конкурентоспроможності закладу охорони здоров'я, визначенню її факторів та особливостей в секторі приватної медицини. Наведено приклад конкурентоспроможності ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка».

Ключові слова: конкурентоспроможність, економіка, менеджмент закладу охорони здоров'я, фактор конкурентної спроможності.

Вступна частина. Не секрет, що кількість приватних медичних закладів збільшується щороку. Вже зараз частка ринку медичних послуг нараховує більше 10% приватного сектору. Така тенденція до росту зумовлює збільшення конкуренції, а тому важливо розуміти особливості конкурентоспроможності саме медичного закладу та визначати її фактори задля більшої захищеності закладу на ринку.

Збільшення частки приватних медичних закладів має значний вплив на стан сфери охорони здоров'я в цілому. Ринкова економіка зумовлює конкуренцію, а конкуренція – постійний ріст якості послуг. Таким чином, поява більш сильних конкурентів на ринку мотивує бюджетний сектор до розвитку, відхід від сталого існування. Згідно Концепції розвитку системи фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я [1], створення умов для розвитку конкуренції у сфері охорони здоров'я передбачає також сприяння розвитку приватної практики у сфері охорони здоров'я, зокрема під час надання первинної медичної допомоги та спеціалізованої амбулаторної допомоги і частини вторинної медичної допомоги. Тобто, розвиток конкуренції позитивно впливає на розвиток і державного, і приватного сектору ринку медичних послуг.

Така ситуація зумовила зацікавленість держави до створення так званого «державно-приватного фінансування» закладів охорони здоров'я для підтримки конкуренції. Державно-

приватне партнерство в сфері охорони здоров'я полягає в залученні приватних інвестицій у державний сектор охорони здоров'я, необхідних для реалізації інвестиційних проектів. В розвинених країнах близько третини проектів, що реалізуються в рамках державно-приватного партнерства стосуються саме сфери охорони здоров'я [2]. Прийнятий ще у 2010 році Закон України «Про державно-приватне партнерство» [3], яким визначено організаційно-правові засади взаємодії між державою та приватними партнерами на договірній основі. Найпоширенішими у світовій практиці формами реалізації проектів державно-приватного партнерства у соціальній сфері є контракти на будівництво, реконструкцію, експлуатацію об'єктів інфраструктури [4, с. 47].

Мета цієї роботи полягає у вивченні особливостей факторів конкурентоспроможності підприємства, впливу «державно-приватного партнерства» на них на прикладі аналізу фінансової діяльності ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка».

Основна частина. Дослідженням поняття конкурентоспроможності підприємства займалися велика кількість закордонних та вітчизняних учених Г. Ассель, І. Ансофф, Ф. Котлер, Г. Минцберг, Пітерс, М. Портер, Ф. Тейлор, А. Сміта, А. Файоль, Р. Фатхутдинов, та інші. За визначенням Г. Азоева, конкурентоспроможність підприємства - це здатність ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку, це результат його конкурентних переваг по всьому спектру проблем управління підприємством [5].

Як визначає у своїй праці І. Г. Кадирус, конкурентоспроможність - ринкова категорія, що має динамічний, мінливий характер, та повинна забезпечуватися такими показниками, як висока ефективність, яка реалізується завдяки сучасному обладнанню, технологіям, кваліфікованими працівниками та здатністю завоювати й тривалий час утримувати стійні позиції на ринку, що забезпечується завдяки ефективному використанню принципів маркетингового управління.

На ринку медичних послуг це визначення також актуальне, адже в даному секторі відбувається доволі активний розвиток технологій, тому часто саме інноваційна діяльність стає вирішальним фактором у конкурентних відносинах. Споживач бажає отримати якісні послуги, адже об'єктом слугує його власне здоров'я. Це зумовлює також розширення круга послуг однієї клініки новими відділами.

Так, проаналізувавши маркетингову діяльність ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка», можна звернути увагу на тому, що маркетинг підприємства робить акцент на відкритті нових секторів: спочатку, загальної хірургії та рентгенівського центру, а тепер і появи власної звукотехнічної лабораторії для виготовлення протезів. Це зменшує потребу аутсорсингу підприємства, а також дає можливість клініці повністю контролювати процес виготовлення ортопедичної роботи від початку моделювання до моменту встановлення. Це не тільки поліпшує якість послуг, а і збільшує довіру споживача. А довіра пацієнта у медичному секторі – важливий фактор для конкурентоспроможності.

Говорячи про фактори конкурентоспроможності, слід звернути увагу на те, що їх можна класифікувати на зовнішні та внутрішні. Таким чином, відкриття власного виробництва, описане вище, можна віднести до ряду зовнішніх факторів, звертаючи увагу на які, слід сказати про законодавчу базу та все згаданий раніше принцип «державно-приватного фінансування».

Одним з прикладів взаємодії держави та приватного медичного сектору можна назвати створення тендерів. Тобто, створюється державна закупівля послуг, яку отримує лікарня на основі прозорого конкурсу. Такий тендер може забезпечити збільшення рентабельності медичного закладу за рахунок надходження сторонніх коштів. Це можна прослідити на прикладі ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка», яке, за даними моніторинговий портал «DoZorro», виграла тендер на закупівлю стоматологічних послуг від Відділу охорони здоров'я виконавчого комітету Бердянської Міської Ради і отримало у 2018 році фінансування 2 703 104 грн., потім, у 2019 році, також здобуло закупівлю вже на 2 959 380 грн. Таким чином, можемо прослідити, як державна закупівля вплинуло на рентабельність

підприємства (табл.1), розрахувавши коефіцієнт за фінансовою звітністю. Поява стороннього фінансування зумовлює появу ситуації, коли рентабельність перевищує 100%.

Табл. 1. Коефіцієнт рентабельності ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка».

Назва коефіцієнту	2018 рік	2019 рік
Рентабельність власного капіталу	112,32%	120,13%
Рентабельність активів	110,03%	118,43%

Можливість державного замовлення у закладах охорони здоров'я та створення конкурсу регулюється статтею 24 Закону України про Заклади Охорони Здоров'я.

Законодавство стосовно медицини в останній час знаходиться в стані реформування. Застаріла модель створила ряд факторів, які перешкоджають сектору медицини розвиток, мотивацію бюджетних закладів до підвищення якості. Тому підтримка конкуренції була одним з рішень цієї проблеми. Також в Україні одним з концептуальних напрямів реформування системи охорони здоров'я, згідно Постанови КМУ № 208 [6], є врегулювання питання запровадження обов'язкового державного соціального медичного страхування, яке передбачене Законом України «Про страхування» [7], але наразі ця система не працює за відсутністю законодавчої бази. Тому, як висновок, можна сказати, що законодавство, як зовнішній фактор конкурентоспроможності, наразі задовольняє її існування своєю підтримкою, але знаходиться у стані розвитку та створення нових реформ.

Управління внутрішньою конкурентоспроможністю на підприємстві полягає також в контролі збуту продукції та послуг. В медичному секторі на цей фактор частіше всього впливає платоспроможність населення, тому для споживача досить привабливою є можливість послуги позики за отримані послуги, особливо якщо ціна на деякі послуги, наприклад в стоматологічній лікарні, може становити до 50% середньої заробітної платні в Україні. Наочно ми можемо побачити, як такий апарат працює у ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка». Програму позики за отримані послуги компанія називає «Формула посмішки», вона можлива для будь-якої послуги в клініки без обмежень і має такі положення:

1. Відбувається первинний огляд та озвучується орієнтовна вартість лікування.
2. У перші відвідування потрібно сплатити 40% від орієнтовної вартості.

3. На підставі не оплачених чеків, адміністратор складе Повідомлення, в якому за погодженням з пацієнтом буде вказана сума і терміни щомісячних платежів за отриману, але не оплачену послугу.

Максимальний термін позики – 6 місяців. Така послуга з точки зору ризик-менеджменту є доволі ризиковою для підприємства, але, якщо аналізувати конкурентоспроможність – це є привабливим фактором та може залучити споживачів з більш низьким рівнем заробітку. Для того, щоб зрозуміти вплив такого рішення на підприємство, проаналізуємо його фінансову звітність за визначимо коефіцієнт дебіторської заборгованості (табл. 2.).

Табл. 2. Коефіцієнт дебіторської заборгованості ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка».

Коефіцієнт	2018р.	2019р.
Оборотність дебіторської заборгованості, оборотів	14,58	15,65
Середній період погашення дебіторської заборгованості, днів	25	23

Значення коефіцієнта демонструє кількість оборотів дебіторської заборгованості, тобто скільки разів дебітори погасили свої зобов'язання перед компанією. Кількість оборотів дебіторської заборгованості збільшується з 14,58 до 15,65, що може значить ряд клієнтів мають труднощі з оплатою рахунків або стоматологія збільшує вартість своїх послуг. Втім, кількість днів середнього погашення заборгованості знижується з 25 до 23 днів, що є позитивною динамікою. Зважаючи на те, що показник доволі високий та оборотність

продовжує збільшуватись, підприємство "довіряє" споживачам своїх послуг, створюючи сприятливу маркетингову політику. І, як можемо побачити, зважаючи на зменшення періоду погашення заборгованості, така "довіра" є оправданою.

Тобто, для управління конкурентоспроможністю підприємства, важливо враховувати всі фактори, і зовнішні, і внутрішні. Для медичного закладу важливо не тільки звертати увагу на утримання споживачів шляхом поліпшення якості послуг, а й прилучати нових за допомогою створення нових умов, як на прикладі ПрАТ «Бердянська стоматологічна поліклініка», встановлення системи короткострокових позик.

Висновки. 1. Визначеною особливістю конкуренції на ринку медичних послуг є державно-приватне партнерство. Це значить створення державних закупівель, тендерів, що в змозі збільшити рентабельність підприємства та зміцнити його позицію у боротьбі з конкурентами.

2. Реформація ринку медичних послуг передбачає не тільки встановлення добровільного страхування, а й підтримання конкуренції, яка є рушієм до поліпшення якості не тільки в приватному секторі, а й в державному. Це світовий досвід, описана в мережі Health Evidence Network, який намагаються ввести на українському ринку.

3. Одна з практик залучення нових споживачів у закладах охорони здоров'я – створення можливості послуги короткострокової позики. З однієї точки зору, це ризик – створення додаткової дебіторської заборгованості, але, на проаналізованому прикладі, можна побачити, що вона має високу оборотність та погашення.

REFERENCES

- [1] Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку системи фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я» від 18.09.2013 р. № 776-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776-2013-p>
- [2] Мочальников В. Мировые тенденции развития государственно-частного партнерства [Электронный ресурс] / В. Мочальников. – Режим доступа: <http://www.inecon.org/images/stories/publicacii/vesnikran/2011/Mochalnikov20112.doc>.
- [3] Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
- [4] Павлюк К. В. Развитие державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я / К. В. Павлюк, О. В. Степанова // Фінанси України. – 2011. – № 2. – С. 43–55.
- [5] Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга. 1996. – 208 с.
- [6] Постанова КМУ «Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я» від 17 лютого 2010 р. № 208 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/208-2010-p>.
- [7] Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vp>.
- [8] Моніторинговий портал DoZorro [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dozorro.org/>

Lebedenko V.Y.

Additional features of competitiveness of a private medical mortgage.

Annotation. The advantage is awarded to the competitiveness contribution to the Health Protection contribution, to the importance of the factors in the private medicine sector. The stock of competitiveness of the prat "Berdyansk Dental Clinic" has been introduced.

Key words: competitiveness, economy, management of health protection mortgage, competitiveness factor.

Лебеденко В.Ю.

Исследование особенностей конкурентоспособности частных медицинских учреждений.

Аннотація. Доклад посвящен исследованию конкурентоспособности учреждения здравоохранения, определению ее факторов и особенностей в секторе частной медицины. Приведен пример конкурентоспособности ЗАО «Бердянская стоматологическая поликлиника».

Ключевые слова: конкурентоспособность, экономика, менеджмент учреждения здравоохранения, фактор конкурентной способности.

УДК 330.341

ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ТА ЇХ ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Литвиненко Д.П., Поткін О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотація. Досліджено основні тенденції розвитку транспортних потоків зернових культур України та їх вплив на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Досліджено особливості формування логістичних ланцюгів транспортних потоків зернових культур.

Ключові слова: зерновий ринок, транспортний потік, водний транспорт, логістична діяльність.

Вступна частина. Рівень розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу визначає його інтенсивність та економічну ефективність, впливає на глибину процесів кооперації та інтеграції, насичення ринку продовольством, продовольчу безпеку держави. Державне регулювання ринку зерна не відіграє стимулюючої ролі щодо виробництва зерна, а відсутність системного підходу до регулювання зернового ринку може призвести до подальшого зменшення показників урожайності та обсягів виробництва зерна в Україні, скорочення доходів сільськогосподарських виробників.

Ефективний розвиток зернопродуктового підкомплексу в Україні має велике технологічне, економічне і соціальне значення, яке полягає в задоволенні широкого попиту на високоякісне продовольче і фуражне зерно та продукти його переробки. Це надзвичайно важливо з огляду на глобальну продовольчу кризу. Без наявності продовольчого зерна держава не в змозі забезпечити потреби населення, а без кормового зерна не може розвиватися тваринництво.

Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків Миколаївської області вимагає наявності високоефективної та розгалуженої транспортної системи. Транспортна система відіграє в сучасних умовах визначальну роль як один із найважливіших факторів економічного розвитку області.

Мета доповіді. Дослідження основних тенденцій розвитку транспортних потоків зернових культур України та їх вплив на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Основна частина. Як свідчить аналіз сьогодні в Україні зростає потенціал у виробництві сільськогосподарської продукції. За даними Української аграрної конфедерації у 2015/2016 МР було експортовано зернових у розмірі 39,4 млн. т., що на 13% перевищує результати попереднього сезону 2017/2018 МР. При цьому експорт пшениці склав 17,354 млн. т, кукурудзи – 17,396 млн. т., ячменю – 4,409 млн. т., інших зернових культур – 256 тис. т. [2]. Зростання експортного потенціалу неможливе без удосконалення та розвитку агрологістики, функціонування якої забезпечує необхідний обсяг поставок сільськогосподарської продукції у визначеному часовому просторі з мінімізацією витрат. Витрати сільськогосподарських товаровиробників утворюються на всіх рівнях ланцюгів постачання, залежать від цінних

флуктуацій на світових ринках ресурсів та зростають за рахунок операцій управління замовленнями, поставками, складуванням та ін.

При значних сезонних збуреннях витрат слід очікувати нерівномірності та нелінійності формування вартості всередині агроланцюгів поставок сільськогосподарських культур. Формування вартості виробленої продукції залежить від періодичності ресурсних потоків, змін цін на ресурси, стратегії продажу та позиціонування на ринках. Виникають логістичні витрати, значна частка яких зосереджена у вартості матеріально-технічних ресурсів та послугах перевезення. Так, останнім часом спостерігалось значне підвищення закупівельних цін на матеріальнотехнічні ресурси: запасні частини, нафтопродукти, вугілля, природний газ.

Діяльність сільськогосподарських товаровиробників на конкурентних ринках сільськогосподарських культур спрямована на захоплення ринкової владою у визначеному сегменті, що в кінцевому випадку залежить від можливості продати продукцію в сезонний період максимальних цін. Тоді основне питання слід розглядати як зберігання урожаю на складах по досягненню найвищого ринкової точки продажу. Логістика на аграрних ринках ототожнюється з оптимальним управлінням пропорціями економіко-технологічних характеристик в окремих частинах ланцюга поставок, що охоплює мікро-, мезо- та макроекономічні рівні. Вона виконує інтеграційні та коопераційні функції в управлінні процесами збуту, виробництва, транспортування та розподілу. Ринки сільськогосподарської продукції характеризуються складними міжгалузевими техніко-економічними зв'язками, що вимагає від агрологістики переходу на макроекономічний рівень. Сучасний стан логістики транспортування зерна характеризується тенденціями, основними серед яких можна визначити:

1. Стрімке нарощування обсягів виробництва та розширення географії експорту сільськогосподарської продукції, що дало значний поштовх у побудові складів та оптимізації їх розміщення по відношенню до споживача. За даними Адміністрації морських портів України, сьогодні потужність зернових терміналів у морських портах дозволяє перевалювати до 33 млн. т зерна за умови утилізації потужностей на рівні 85%. Це в повній мірі забезпечує експорт зернових сільгосппідприємств країни.

2. Зростання обсягів транспортних перевезень та розбудова транспортної інфраструктури з перевезення сільськогосподарської продукції. За даними "Укрзалізниці" обсяги перевезення зерна залізницею у 2018 р. значно зросли: експорт – на 15,7%, для внутрішнього ринку – на 20,6%.

Не зважаючи на значні прориви, при формуванні транспортних потоків зернових культур України виникають ряд проблем, які негативно відображаються на перспективах розвитку ринків сільськогосподарських культур в цілому, зокрема, це:

- зниження рівня інвестицій (зокрема пільгових кредитів) в логістику на будівництво сучасних технологічних сховищ, елеваторів, автопарків і ін.;
- відсутність логістичного підходу в прогнозуванні попиту, управлінні збором урожаю (в частині зниження польових втрат), транспортуванні та зберіганні;
- недосконалість торговельних мереж, яка виявляється у відсутності ефективно функціонуючих оптових ринків та відповідно обладнаних торговельних місць;
- дефіцит компетентного кадрового потенціалу логістів, підготовленого з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва.

Для багатьох трейдерів, сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств основним завданням є створення власної мережі сховищ та елеваторів, що потребує планування інфраструктурного розміщення і розрахунку майбутніх обсягів зберігання. У зв'язку з цим ефективною є логістика великих компаній та агрохолдингів, здатних забезпечити відповідний рівень інвестицій в потужності для зберігання та транспортування виготовленої продукції.

Висновки. В залежності від того, які економіко-організаційні заходи будуть здійснені у коротко- та середньостроковій перспективі, можна очікувати різні сценарії розвитку ситуації на зерновому ринку України. Якщо регіон не буде позитивно

вирішувати накопичені проблеми щодо інтенсифікації зерновиробництва, розвитку збутової і виробничої інфраструктури, то можна очікувати подальшу стагнацію цієї галузі і втрату пріоритетних позицій на внутрішньому і світовому ринках. Тому саме удосконалення системи перевезень з ефективним сервісним обслуговуванням: залізничним (здешевлення перевезень за рахунок електрифікації залізниць), водним (зменшити витрати річковим транспортом на поставки в порти) та автомобільним транспортом (удосконалення ланцюга поставок самовивозом в порт з поля через зберігання на елеваторах) є надійним шляхом збереження конкурентних переваг України на світових ринках.

REFERENCES

- [1] Маслак О. Розвиток зернової логістики в Україні / О. Маслак // Агробізнес сьогодні. – 2016. – № 14 (333). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniy-gektar/5898-rozvytok-zernovoi-logistyky-v-ukraini.html>.
- [2] Науменко Д. Логістика зернових в Україні: бар'єри для росту експорту / Д. Науменко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukr.lb.ua/economics/2016/08/15/342521_logistika_zernovih_ukraini.html.
- [3] ООО Бруклин-Киев. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://elevatorist.com/kompanii/11-bruklin-kiev>.

Potkin O.O., Litvinenko D.P.

Formation of grain cultural transport flows and their logistics

Abstract. The basic tendencies of development of transport flows of grain crops of Ukraine and their influence on increase of competitiveness of agricultural production are investigated. The peculiarities of formation of logistic chains of grain flow transport flows are investigated.

Keywords: grain market, transport flow, water transport, logistics

Поткин А.А., Литвиненко Д.П.

Формирование транспортных потоков зерновых культур и их логистического обеспечения

Аннотация. Исследованы основные тенденции развития транспортных потоков зерновых Украины и их влияние на повышение конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции. Исследованы особенности формирования логистических цепей транспортных потоков зерновых культур.

Ключевые слова: зерновой рынок, транспортный поток, водный транспорт, логистическая деятельность.

УДК 330.341.1

ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АСК «УКРРІЧФЛОТ»

Мар'янюк К.Г.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

karinamaryanko9@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячена аналізу логістичної системи управління операційної діяльності (на прикладі АСК «Укррічфлот»). Досліджено процес руху сировинних, матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних потоків логістичним каналом, процес управління операційної діяльності Укррічфлоту.

Ключові слова: логістика, операційна діяльність, універсальна логістична система, логістичні затрати, логістичний менеджмент, транзакція.

Вступна частина. Вітчизняні підприємства недостатньо використовують у своїй діяльності логістичні підходи та концепції. Це зумовлено, насамперед, слабким розвитком в Україні логістики як науки, хоча існують усі передумови для її застосування. Основними причинами, що призупиняють широке застосування системи логістики як основи організації підприємницької діяльності підприємств є складність організації процесу її формування та поелементне застосування логістики у різних ділянках підприємства. Ще однією важливою перешкодою широкого впровадження логістичних концепцій в діяльності підприємств є господарсько-організаційні особливості вітчизняної економіки. Для комплексного та практичного застосування концепцій логістики, формування логістичних систем підприємств необхідними є відповідний рівень розвитку та рівень розвитку економіки суспільства в цілому. Враховуючи те, що метою створення логістичної системи є гармонізація інтересів виробників, постачальників і споживачів, то її основними напрямками є: удосконалення параметрів вхідних потоків ресурсів на основі покращення зв'язків з постачальниками; удосконалення внутрішніх потоків, тобто результатів і погодженості дій підрозділів підприємства; удосконалення зв'язків з споживачами, забезпечення найбільш точної відповідності вихідних потоків товарів та послуг з їх вимогами. Доводиться констатувати, що в умовах мінливості ринку та недостатньо напрацьованих науковцями систем ефективного управління логістичною діяльністю, формування логістичної системи часто відбувається спонтанно та неефективно. АСК УКРРІЧФЛОТ - це транспортна компанія, що володіє власною інфраструктурою і надає комплексні логістичні рішення з використанням річки Дніпро. Основним видом діяльності Компанії є транспортування вантажів морськими і річковими шляхами. Річкові судна і каботажний флот Компанії виконують перевезення по Дніпру (з заходом в морські порти України), а також по Дунаю. Основу вантажопотоку складають мінерально-будівельні вантажі, метал, феросплави, руда та зернові [1].

Суднобудування – високотехнологічна галузь, одна з пріоритетних у розвитку економіки нашої держави. Україна, як морська держава, має багато суднобудівних і судноремонтних підприємств, конструкторсько-технологічних і наукових організацій, установ морської інфраструктури, самі великі з яких знаходяться у Південному регіоні. Розвиток морегосподарського комплексу є одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності країни. Країна, яка веде активну зовнішню торгівлю і при цьому не розвиває в достатній мірі морегосподарський комплекс, функціонує неповноцінно. Усе наведене вище визначає актуальність теми роботи за даною проблематикою.

Ціль цієї роботи полягає у дослідженні та аналізі логістичної системи управління операційної діяльності на прикладі АСК «Укррічфлот».

Основна частина. У фаховій літературі, що висвітлює проблеми становлення та розвитку логістики в Україні, переважно досліджується зарубіжний досвід застосування логістичних підходів на виробничих підприємствах. Кількість літературних джерел, в яких досліджуються питання, що стосуються застосування логістики та формування логістичних систем на підприємствах сфери послуг є невеликою. Зарубіжними науковцями К. Кльозе, Л. Міротіним, Б. Анікіним частково досліджено проблеми формування логістичних систем на підприємствах. Серед українських фахівців важливий внесок у розвиток логістики зробили Є. Крикавський, Н. Чухрай, М. Окландер, В. Николайчук, І. Смірнов. Однак, низку питань щодо формування логістичних систем на підприємствах належним чином не досліджено. Мало уваги приділено практичним аспектам формування логістичної системи підприємств, відсутні чіткі рекомендації щодо методики її ефективного формування на цих підприємствах [2].

АСК УКРРІЧФЛОТ - це транспортна компанія, що володіє власною інфраструктурою і надає комплексні логістичні рішення з використанням річки Дніпро. Основним видом діяльності Компанії є транспортування вантажів морськими і річковими шляхами.

Річкові судна і каботажний флот Компанії виконують перевезення по Дніпру (з заходом в морські порти України), а також по Дунаю. Основу вантажопотоку складають мінерально-будівельні вантажі, метал, феросплави, руда та зернові. У структуру входять 5 портів

(Дніпропетровський річковий порт, Запорізький річковий порт, Херсонський річковий порт, Миколаївський річковий порт, Київський портопункт) і 2 судноремонтних підприємства (Херсонський суднобудівний-судноремонтний завод, Вилківська ремонтно-експлуатаційна база флоту). До складу Компанії також входить зерновий елеватор, який надає послуги з приймання та відвантаження, накопичення і зберігання зернових, олійних і технічних культур. Елеватор на території Дніпропетровського річкового порту побудований і зданий в експлуатацію в 2012 році. Акціонерна судноплавна компанія (АСК) «Укррічфлот» - найбільший річковий перевізник України. До складу компанії входять Дніпровський, Запорізький, Миколаївський і Херсонський річкові порти. На сьогоднішній день «Укррічфлот» здійснює понад 40% перевезень зовнішньоторговельних вантажів від загального обсягу їх перевезень українськими судновласниками. Причали оснащені сучасною вантажною технікою та обладнані залізничними коліями, що дозволяє досягати більшого вагонообігу [3].

Розвиток морегосподарського комплексу є одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності країни. Країна, яка веде активну зовнішню торгівлю і при цьому не розвиває в достатній мірі морегосподарський комплекс, функціонує неповноцінно.

Маючи вигідне географічне розташування, довгу берегову лінію і морські кордони, розвинену мережу портів, автомобільних і залізних доріг, серйозний науковий і освітній потенціал для розвитку морської галузі в цілому, Україна має потужний портовим потенціалом серед всіх країн Чорного моря. Однак складна економіко-політична ситуація в Україні і відсутність виваженої державної політики в галузі морського транспорту, яка б чітко відображала цілі, механізм та інструменти ефективного розвитку і діяльності портів може призвести до скорочення вантажообігу і втрати морського потенціалу України. Незважаючи на цілий ряд заходів, вжитих на державному рівні, нормативно-правова база держави, регулююча діяльність морської галузі, залишається недосконалою [5].

«Відсутність методики розрахунку ставок портових зборів, при якій би враховувалися економічні показники, робить порти України конкурентно непривабливими в порівнянні з іншими портами Чорного і Балтійського морів. Також на законодавчому рівні передбачена система надання знижок на портові збори, але тільки лише для деяких портів, що ставить їх в більш вигідне економічне становище в порівнянні з іншими портами України. Зазначені проблемні питання неодноразово піднімалися «Укррічфлот» на рівні Міністерства інфраструктури України та Адміністрації морських портів України, але поки що не знайшли свого вирішення», - розповідає начальник юридичного відділу ТОВ «Укррічфлот» Олена Нестеренко [4].

«Розвиток Миколаївського регіону я бачу в розвитку портів. Вчора складно назвати Миколаїв містом суднобудування. Швидше, Миколаїв - це місто портів. Далеко не кожне місто може похвалитися наявністю порту, а у нас їх кілька. В даний час можливості Миколаївського регіону в формуванні сучасної системи транспортних комунікацій стають помітно привабливими. Маючи в розпорядженні розгалужену транспортну мережу, що містить всі сучасні типи повідомлення і досить розвинену в місті Миколаєві інфраструктуру, цілком логічно ставити питання про притягнення великих інвестицій для створення тут сучасного транспортного вузла.

Україна як перспективне транзитна держава конкурує за вантажопотоки з іншими державами. І розвиток морегосподарського комплексу Миколаївського регіону дало б поштовх для реалізації транзитного потенціалу України. «Укррічфлот» готова зробити все для того, щоб Миколаїв став потужним транспортним вузлом, який збільшує обсяги торгівлі України з іншими державами [6].

В конкурентній боротьбі критичними чинниками успіху є сервіс-поставки і низькі витрати на здійснення робіт в ланцюжку створення матеріальних благ і цінностей як в єдиному цілому. Щоб досягти цього, потрібна швидка синхронізація виконання робіт всіх підприємств, що беруть участь в ланцюжку створення матеріальних благ і цінностей. Тому логістичні центри повинні функціонувати на базі загальнотранспортних вузлів і мультимодальних

термінальних комплексів, забезпечуючи при цьому динамічну взаємодію всіх видів транспорту. Складовими частинами логістичного центру є автомобільні підприємства, залізничні станції, аеропорти, термінали, рухомий склад, засоби перевантаження і управління, експедиторські підприємства, що забезпечують в своїй взаємодії комплексне вирішення поставлених задач з використанням сучасних логістичних технологій. Наявність логістичного центру дозволяє упровадити систему масштабних маршрутних перевезень, а використання міжнародних методів обробки інформаційних потоків під управлінням логістичних систем, діючих в рамках міжнародних транспортних коридорів, дозволяє забезпечити високу якість перевізного процесу контейнерів і контейлерів між національними і міжнародними економічними центрами [8].

Знизити експлуатаційні витрати в рамках автоматизованих логістичних систем можна тільки при високому рівні інформаційного забезпечення виробу, коли можливо швидко отримувати необхідну і достовірну інформацію про склад виробу, сумісності і можливості заміни, виробника тощо. Так, за оцінками міністерства оборони США, використання таких систем дозволяє більш ніж в два рази скоротити обсяг запасних частин на складах. Економія досягається і в результаті спрощення експлуатації та обслуговування виробу, якщо частина цих дій перекладається на автоматизовані системи (облік стану, статистика відмов, створення і коригування на їх основі графіків обслуговування і ремонту, функціональна електронна документація, ефективне навчання персоналу).

1 PDM - Product Data Management (управління даними про виріб).

2PLM - Product Life cycle Management (управління життєвим циклом виробу).

3CALS - Continuous Acquisition and Lifecycle Support (безперервна закупівля і інформаційна підтримка виробу на всьому життєвому циклі).

В останні роки в Україні здійснюються активні розробки і пошуки найприйнятніших варіантів організаційно-функціональних структур ЛЦ, що враховують специфіку і стан транспортної системи і логістичної інфраструктури ТОВ «Укррічфлот». Зокрема в євроазійській системі МТК потрібне застосування принципово нових підходів до організації руху товару, в основі яких закладені принципи логістики і управління ланцюгами поставок, пріоритетність розвитку логістичної інфраструктури, формування інтегрованих логістичних систем і ЛЦ на регіональному, міжрегіональному і міжнародному рівнях. Створення сучасної логістичної інфраструктури в транспортному комплексі на базі ЛЦ дозволить ТОВ «Укррічфлот»: [7]

– забезпечити інтеграцію вітчизняного транспорту в євроазійську і світову транспортні системи як рівноправного партнера;

– знизити на 30-40% логістичні витрати, пов'язані з транзитними і міжрегіональними вантажопотоками;

– забезпечити розвиток контейнерних перевезень вантажів в інтер- і мультимодальному сполученні по МТК;

– впровадити міжнародні стандарти логістичного сервісу для споживачів;

– забезпечити розвиток експорту транспортних послуг і реалізацію транзитного потенціалу України;

– привернути вітчизняні та іноземні інвестиції в розвиток логістичної інфраструктури [8].

Сьогодні все більше зростає актуальність застосування логістичного підходу у діяльності транспортної системи ТОВ «Укррічфлот». Він гарантує підвищення ефективності її функціонування, активізує процеси інтеграції в світову транспортну систему; сприяє підвищенню прибутку за рахунок скорочення витрат. Таким чином, виявлено недоліки транспортного комплексу ТОВ «Укррічфлот», які потребують логістичного підходу. Визначено доцільність застосування логістичного підходу в діяльності ТОВ «Укррічфлот», переваги комбінованих перевезень та результати створення сучасної логістичної інфраструктури в транспортному комплексі на базі логістичних центрів.

Висновки. 1. «Укррічфлот» розробляє два найбільші родовища піску на Дніпрі: Верхнедніпровське (видобуток веде Дніпропетровський річковий порт) і Червоноднепровське (Запорізький річковий порт). Видобуток сировини здійснюється щорічно, після закінчення нересту риби. Сукупний обсяг видобутку піску портами досягає 1 млн тонн в навігацію. До складу компанії також входять суднобудівно-судоремонтне підприємство, що забезпечує технічне обслуговування суден, і зерновий елеватор потужністю 30 тис. Тонн на території Дніпропетровського річкового порту (зданий в експлуатацію в 2012 році), який надає послуги з приймання та відвантаження, накопичення і зберігання зернових, олійних і технічних культур. Вантажно-розвантажувальні роботи в порту можуть здійснюватися за різними варіантами. Варіант - це процес переміщення вантажів по якому-небудь виробничим призначенням. Залежно від конструктивних особливостей оброблюваних судів або інших рухомих засобів, транспорту, типу і розташування перевантажувальних засобів, складів та під'їзних шляхів, роду вантажів, що переробляються вибирається оптимальна схема технологічного процесу вантажних робіт. Всі підняті проблеми розвитку морегосподарського комплексу Миколаївського регіону на сьогодні залишаються актуальними, і з часом їх актуальність лише посилюється. Морегосподарського комплексу, який завжди був найважливішим ключовим і бюджетотворюючим ядром Миколаєва, необхідні глобальні зміни. У зв'язку з цим «Ніка-Тера» звернулася до Міністерства інфраструктури та Миколаївську обласну адміністрацію з проханням про оновлення складу робочих груп і відновлення їх роботи.

2. Обґрунтовано, що поширеними підходами управління логістичними системами є проектний та програмно-цільовий, системний підхід, інтеграційний та мережевий підхід. Загалом підходи управління логістичними системами об'єднано у системний підхід, процесний підхід та функціональний підхід, а фундаментальними принципами логістичного управління є: гнучкості, системності, стійкості, адаптивності, зворотнього зв'язку тощо.

3. Визначено, що основними шляхами підвищення ефективності логістичної системи ТОВ «Укррічфлот» є її комплексне забезпечення; досягнення взаємозв'язку видів забезпечення логістичної діяльності з іншими видами діяльності підприємства; використання системного підходу щодо впровадження логістики в господарську діяльність на основі оцінювання комплексу функціональних та забезпечуючих підсистем. Проведено проектний аналіз визначення ефективності від впровадження бізнес процесів на ТОВ «Укррічфлот». Аналіз свідчить про те, що після впровадження нової логістичної системи логістичні витрати зменшаться за всіма елементами логістичної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Безгулая Н. Морське надбання України: [Морський торговий порт "Південний"] / Н. Безгулая // Технополіс. - 2012. - № 7. - С. 22 – 25
- [2] Васюк І.В. Зарубіжний досвід впровадження маркетингових логістичних концепцій на підприємстві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/ed_work/n_7/13.pdf.
- [3] Гудзь П.В. Аналіз зарубіжного досвіду застосування системного управління логістичною діяльністю / П.В. Гудзь, Т.І. Остапенко // Бізнесінформ. – №4. – 2015. – С.139-142.
- [4] Дубовик Н. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємств сервісної діяльності на морському транспорті / Н. В. Дубовик // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. – 2012. – № 4 (41). – С. 166–185
- [5] Кабанець І.А. Визначення основних логістичних підходів до управління інноваційними процесами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2539>
- [6] Кіщак І.Т. Водні транспортні коридори у контексті євроінтеграції України І.Т.Кіщак, С.П.
- [7] Офіційний сайт Укррічфлоту. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://urf.ua/ua/>

- [8] Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лип. 2013 р. № 548-р. – Режим доступу : www.kmu.ua
- [9] Шевчук //Четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2014. - С. 74-76

Marianko K.G.

Logistics system in the management of operational activities of Ukrrechflot

Annotation. The report is devoted to the analysis of the logistics management system of operational activities (on the example of "Ukrrechflot"). The process of movement of raw materials, material, labor, financial and information flows through the logistics channel, the process of managing the operational activities of Ukrrechflot.

Keywords: logistics, operational activities, universal logistics system, logistics costs, logistics management, transaction.

Марьянко К.Г.

Логистическая системы в управлении операционной деятельностью АСК Укрречфлот

Аннотация. Доклад посвящен анализу логистической системы управления операционной деятельности (на примере АСК «Укрречфлот»). Исследован процесс движения сырьевых, материальных, трудовых, финансовых и информационных потоков логистическим каналом, процесс управления операционной деятельностью Укрречфлота.

Ключевые слова: логистика, операционная деятельность, универсальная логистическая система, логистические затраты, логистический менеджмент, транзакция.

УДК: 330.341.1

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЛОГІСТИЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА**

Мельник А.І., студентка 6-го курсу

Науковий керівник: Запорожець І.М., к.т.н, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Ел. адреса: Liikka2018@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячена розгляду корпоративної інформаційної системи, яка представлена в Україні – SAP R/3. Розглянуто її структуру та етапи реалізації з метою удосконалення системи логістичного управління підприємством.

Ключові слова: управління, логістика, інформаційні системи, конкурентоздатність, бізнес-процеси.

Вступна частина. В сучасних умовах проблема вдосконалення структури і методів управління підприємством стає однією із найбільш важливих, тому що від якості управління залежить саме виживання суб'єкту господарювання в конкурентній боротьбі. Все це цілком належить і до системи логістичного управління підприємством, оскільки від транспортування випускаємої продукції залежить його конкурентоздатність. Розвивати логістичні концепції потрібно з урахуванням результатів сучасних досліджень та аналізу сегментів ринку. Інформація у сучасному світі – це стратегічний ресурс, який допомагає кваліфікованому керівнику прийняти зважене управлінське рішення. Тому є актуальним питанням для підприємств розробка механізму інформаційного забезпечення системи логістичного управління для досягнення ефективності функціонування операційних систем та покращення конкурентних позицій на ринку.

Ціль цієї роботи полягає у демонстрації корпоративної інформаційної системи SAP R/3 та розгляду етапів реалізації цієї системи на українських підприємствах.

Основна частина. Логістичні інформаційні системи являють собою відповідні інформаційні мережі, які функціонують починаючи з вивчення вимог замовника, і охоплюють системи постачання, виробництва та розподілу [1].

Для українських підприємств доречно буде застосувати корпоративні інформаційні системи (KIC). Так як в її основі лежить цілісний комплекс програмно-апаратних засобів, який реалізує всі бізнес-процеси та інформаційні потоки на підприємстві. Важливою перевагою KIC є можливість роботи в мережах, до яких входять комп'ютери, що працюють під управлінням різних операційних систем або побудовані на різних обчислювальних платформах.

Однією з найбільш відомих корпоративних інформаційних систем, представлених в Україні, є SAP R/3 (нім. «Systeme, Anwendungen und Produkte in der Datenverarbeitung» – «Системи, додатки та продукти в обробці даних»). Буква R з R / 3 є початковою літерою слова «Realtime» і означає негайну проводку і актуалізацію даних, які в рамках інтеграції негайно доступні всім зацікавленим відділам підприємства. Цифра 3 означає, що в системі реалізована архітектура клієнт / сервер додатків / система управління базами даних (трирівнева модель).

Будучи світовим лідером у сфері створення рішень для бізнесу, компанія SAP надає комплексне програмне забезпечення і послуги, що повністю відповідають потребам підприємств різних секторів економіки [2].

Компанія SAP працює на ринку IT більше 20 років. R/3 застосовують близько тисячі підприємств. Перевагою цієї системи є ліквідація надмірних інформаційних каналів, але складно налагодити модулі внаслідок високих вимог до організації виробництва.

Система SAP R/3 складається з набору прикладних модулів, які підтримують різні бізнес-процеси компанії й інтегровані між собою в режимі реального часу (рис. 1) [3].

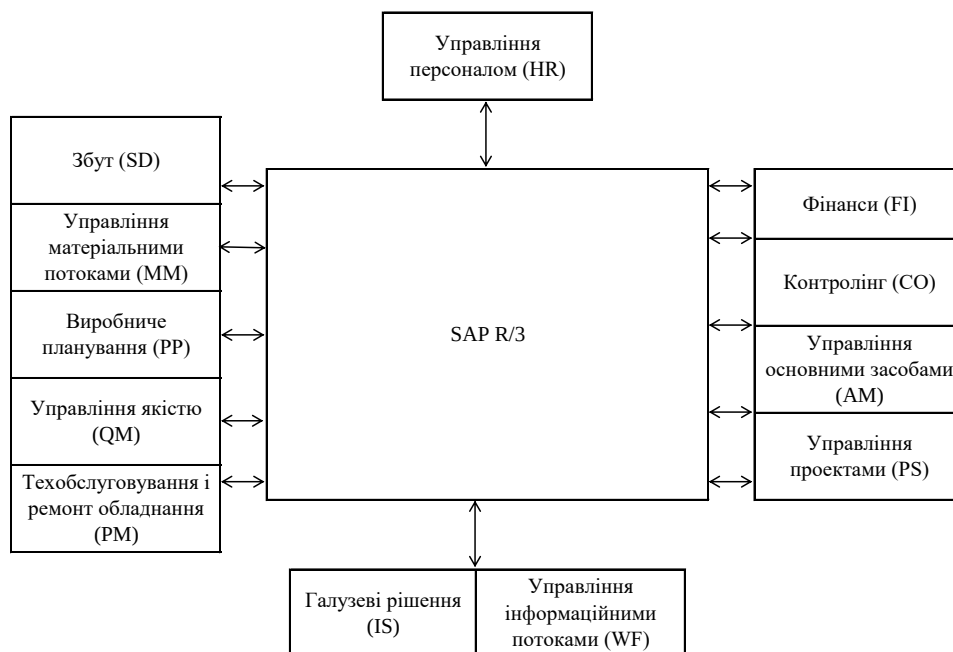

Рис. 1. Прикладні модулі інформаційної системи SAP R/3

В свою чергу, кожен модуль інформаційної системи відповідає за відповідну йому сферу діяльності. Основою SAP R / 3 є базова система, яка інтегрує незалежно від апаратної платформи всі прикладні модулі. При цьому користувачі повинні здійснювати роботу в середовищах Macintosh, OS / 2, Motif / OSF, Windows.

Система SAP має таку структуру: програмне забезпечення, бази даних, сервери та робочі місця. Саме ця побудова забезпечує те, що інформація, яка була внесена і накопичена

є оперативною та достовірною. Завдяки такій структурі розробляються та погоджуються параметри, що впливають на швидкість прийняття управлінських рішень [4].

Для успішної реалізації проекту SAP потрібно виконати наступні етапи: підготовка проекту, концептуальне проектування, реалізація, остаточна підготовка, запуск та обслуговування (рис. 2).

Рис. 2. Етапи реалізації системи SAP R/3

Розглянемо детальніше кожен етап:

1. Етап підготовки проекту передбачає створення відповідних команд проекту і областей відповідальності. На цьому етапі визначаються цілі впровадження SAP, готується стратегія і приблизний план проекту, а також визначається необхідна інфраструктура (в тому числі комп'ютерне та мережеве обладнання).

2. Концептуальне проектування має на увазі остаточне визначення і документування вимог компанії. Консультанти та члени команди проекту проводять співбесіди і збори з різних областей діяльності підприємства для підтвердження вимог щодо тих чи інших бізнес-процесів. Результатом цього етапу повинен стати документ під назвою «концептуальний проект»

3. Мета даного етапу - конфігурація базової системи з урахуванням вимог концептуального проекту. Для цього бізнес-процеси групуються в цикли пов'язаних між собою процесів. Підготовлена на даному етапі базова модель в подальшому стає основою робочої системи. Технічна команда організовує системне адміністрування, визначає інтерфейси і перенесення даних, звіти, документацію для кінцевих користувачів та сценарії тестування. Результатом цього етапу повинна бути повністю перевірена система SAP, яка відповідає всім вимогам компанії.

4. Ця фаза спрямована на підготовку системи і компанії до переходу на SAP. Вона консолідує всю попередню діяльність. Вирішуються всі виняткові ситуації і усуваються недоліки. Під керівництвом команди проекту проводять навчання кінцевих користувачів. Потім здійснюється перенесення даних в нову систему.

5. Це фаза вирішення питань, пов'язаних із запуском системи. Проводиться перевірка готовності моделі, а також усуваються можливі проблеми. Крім того, відбувається моніторинг з метою виявлення можливостей для оптимізації. Вимірюються переваги, отримані завдяки новій системі, з метою оцінки окупності проекту, що може привести до повтору деяких фаз циклу впровадження для подальших покращень. Проект офіційно оголошується закритим.

На концептуальному рівні бізнес-процеси вже відтворені в системі діяльності багатьох підприємств, наявність інтегрованого сховища даних і засобів управління інформаційними потоками означає, що при впровадженні SAP R/3, як правило, не потрібно відтворювати бізнес-процеси «з нуля». Досить налаштувати систему під потреби конкретного користувача.

SAP R/3 – це ідеальна система для планування виробництва, вона дозволяє врахувати безліч нюансів технологічних процесів і дозволяє вести розрахунки максимально деталізовано. Майже всі операції реєструються в режимі реального часу. Планування закупівель з урахуванням потреб виробництва дозволяє працювати just-in-time. Також ця система забезпечує прозорість усіх бізнес-процесів підприємства, дає змогу оптимізувати логістичну мережу і процес постачань, скоротити час виведення продуктів на ринок і виключити дублювання операцій.

SAP R/3 має надійний захист даних. У ній можливо налаштувати доступ до інформації для кожного користувача індивідуально, щоб уникнути псування даних.

Рішення SAP допомагають підприємствам у всьому світі удосконалювати стосунки з клієнтами, розширювати спільну діяльність з партнерами і підвищувати ефективність діяльності компаній у всіх сферах бізнесу.

Щодо недоліків SAP R/3, то система ще не пристосована до українського ринку. Законодавче поле часто змінюється, що неможливо оперативно відобразити в обліку. Також кваліфікованих програмістів для SAP R/3 знайти складно. Систему можна впроваджувати за умови достатньої матеріальної бази. Щоб система працювала ефективно, реєстрація операцій повинна проводитися в режимі онлайн, при цьому у всіх користувачів повинен бути до неї доступ.

Висновки. Отже, система SAP/R3 має як позитивні, так і негативні сторони. Але треба враховувати перспективи розвитку і здатність підприємства йти в ногу з часом. А в деяких випадках навіть бути на крок попереду конкурентів і мати значні переваги на ринку. Система дозволить комплексно автоматизувати підприємство та охопити різні сторони за сферами діяльності. Існує така особливість, за якої можна врахувати всі бізнес-процеси підприємства, мати єдину інформаційну базу, де зберігаються дані та можливість мати достовірну інформацію у будь-який час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дудар Т. Г., Волошин Р. В. Основи логістики. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 176 с.
2. Плескач В. Л., Затонацька Т. Г. Інформаційні системи і технології на підприємствах. – К.: Знання, 2011. – 718с.
3. SOFTLINE-IT. Автоматизація бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.softline.kiev.ua/ua/>.
4. Алект. SAP R/3[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.alekta.ru/Solutions/ERP-system/mySAP-ERP.php>.
5. SAP PM Project management. SAP R/3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.newsaperp.com/ru/blog-sappm-sap-implementation-steps>.
6. Козир Б. Ю. Логістичні центри в механізмах матеріально-технічного забезпечення суднобудівних кластерних систем / Б. Ю. Козир, І. М. Запорожець / Суднобудування та морська інфраструктура . – Миколаїв, 2016 р. - № 1-2 (5). С 91-97.
7. Irtychsheva I.A. Food security in the structure of regional management of economic development: European experience and Ukrainian reality / Kostiantyn Shaposhnikov, Inna Irtychsheva, Lida Rogatina // Wybrane problemy zarzadzania i ekonomii. Redakcja Myroslava M. Novak, Pavel Dzikancki. – Ostrowiec Swietokrzyski – Piotrkow Trybunalski. – 2018. – 69-77.
8. Запорожець І.М. Процесно-орієнтоване управління в суднобудівних кластерних системах / І.М.Запорожець, М.В. Фатєєв, Б.Ю. Козир / Електронне наукове фахове видання "Східна Європа: економіка, бізнес та управління". – Дніпро, 2018 р. Випуску № 4 (15).

УДК 656.615

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ

Мігай Н.Б., канд. екон. наук, доцент

Хмарська І.А., канд. екон. наук., доцент

Первомайська філія Національного університету кораблебудування імені адмірала

Макарова

Україна, Миколаїв

natalyamigay6@gmail.com

***Анотація.** Доповідь присвячена висвітленню проблем формування ефективної логістичної інфраструктури морських портів України. Здійснено аналіз діяльності вітчизняних морських портів та визначено переваги створення мультимодальних логістичних центрів*

***Ключові слова:** морський порт, транспортно-логістичний сервіс, логістична інфраструктура, мультимодальний логістичний центр*

Вступна частина. У сучасних умовах трансформації глобальної економічної моделі світогосподарських зв'язків, формування ефективної логістичної інфраструктури морських портів для будь-якої країни, яка має вихід до моря є надважливим завданням. Сучасна конкурентна боротьба на ринках світової морської торгівлі має тенденції до змін у співвідношенні між обсягами випуску товарів та послуг і місцем основних орієнтованих на експорт галузей у світовому розподілі праці. Підприємства морської галузі виступають лідерами з перевалки вантажів різного типу за умов якісної специфікації кожного окремого морського порту світу [1].

Морські порти України є найважливішою складовою частиною не тільки транспортної, але і виробничої інфраструктури країни. Їх роль у вітчизняній економіці визначається тим, що вони розташовані нанапрямах міжнародних транспортних коридорів, атакож тим, що через них проходить адміністративний та економічний кордон України. На жаль, сучасні українські реалії функціонування морських торговельних портів у напрямку забезпечення ефективного транспортно-логістичного сервісу свідчать про досить низький рівень розвитку. Як результат, низький попит на послуги морських торговельних портів України, порівняно із закордонними через недостатній рівень розвитку логістичної інфраструктури.

Конкуренція та перехід вагової частини клієнтів до портів сусідніх країн вимагає рішучих дій у прийнятті рішень щодо розвитку нових технологій та підвищення якості та швидкості обробки вантажів в українських портах[2]. Формування засад реформування портових послуг, позиціонування морських портів України як потужних логістичних центрів в міжнародних транспортних коридорах набуває сьогодні особливої актуальності.

Метою роботи є дослідження основних проблем розвитку логістичної інфраструктури морських портів України та визначення переваг формування ефективних логістичних центрів на їх основі.

Основна частина. Ефективне використання можливостей морських портів України є суттєвою передумовою розвитку вітчизняної економіки. Жорстка конкуренція на міжнародних ринках, сучасні інтеграційні процеси, а також економічні реалії визначають необхідність чіткого розуміння завдань щодо розвитку, реформування та підвищення ефективності роботи системи морських портів.

Згідно даних Адміністрації морських портів в Україні існує портовий комплекс, який станом на 2019р. налічує 13 морських портів (Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Одеса, Южний, Миколаїв, Ольвія, Херсон, Скадовськ, Бердянськ, Маріуполь), здатних переробити до 230 млн. т вантажів на рік, більше 100 портових операторів, які забезпечують роботу морських портів(табл. 1).Для порівняння - у 2013 р. Україна володіла 18 морськими портами. Третину наявних потужностей становлять державні

стивідорні компанії, зношування основних фондів яких сягає 80% [3]. Для виявлення проблем розвитку логістичної інфраструктури України здійснено аналіз діяльності морських портів.

Таблиця 1. Сучасний стан морських портів України (2018)[3]

Показники	Одиниці
Кількість морських портів, шт.	13
Кількість причалів, шт..	263
Протяжність причалів, км.	40
Оброблено вантажів (експорт, імпорт, транзит), тис. тон	135,171
Дохід, млн.. грн.	7394

Динаміка вантажообігу морськими портами України наведена на рис. 1

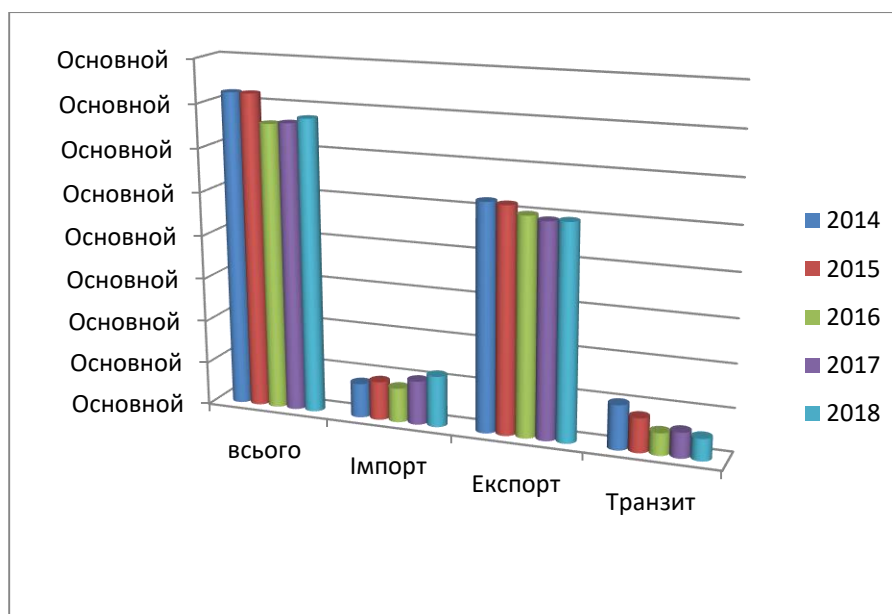

Рис. 1. Динаміка вантажообігу морськими портами України
складено за даними [3]

Як видно з рис.1. вантажообіг морських портів за аналізований період має стійку негативну динаміку за показником транзиту вантажів. Це може свідчити про недовіру клієнтів до надійності логістичної системи забезпечення морських перевезень. При цьому, згідно даних Міністерства інфраструктури України за 2016–2019 роки перевалка вантажів у морських портах зростає. Так, у 2017 році вантажообіг у портах України збільшився на 0,6%, у 2018 році - на 2%, а за 6 місяців 2019 року у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року цей показник вже досягає +13%. В поточному році найкращі показники демонструють морські порти Чорноморськ (121,1%), Миколаїв (119,5%), Одеса (112,3%), Рені (110,6%), Усть-Дунайськ (218,3%), Херсон (131,2%) та Південний (120,3%)[4].

В той же час, рівень розвитку логістичної інфраструктури України займає низькі позиції в міжнародних рейтингах. Необхідно відмітити, що в останні роки спостерігаються позитивні зрушення. Так, у спеціалізованому міжнародному рейтингу торгової логістики за узагальнюючим показником LPI 2016, де було представлено 160 країн, які оцінювалися за п'ятибальною системою, Україна займала 80 місце. Оцінка країни становила 2,74 бали з 5 можливих, а у міжнародному позиціюванні по субіндексу логістичної компетентності Україна мала лише 2,55 бала. Цей же показник LPI 2018 для нашої країни у 2018 році мав такі значення:

66 місце країни у міжнародному рейтингу, оцінка країни 2,83 бала, а позиціювання по субіндексу логістичної компетентності 2,84 бала. [5].

Основними проблемами, що перешкоджають розвитку логістичної інфраструктури морських портів України є: нестача коштів для фінансування усіх видів робіт; незбалансованість розвитку перевантажувальних потужностей та наземної інфраструктури загальногосподарського використання; низький рівень координації між видами транспорту та місцевою владою із забезпечення розвитку припортової інфраструктури; низька ефективність використання потенціалу існуючих перевантажувальних потужностей; обмеженість інструментів залучення приватних інвестицій; недостатньо розвинута транспортна інфраструктура в морських портах та на акваторіях; недостатній рівень та невідповідність глибин в окремих морських портах; повільне оновлення основних фондів та невідповідність їх технічного рівня сучасним вимогам; втрата вітчизняними портами транзитних вантажопотоків, їх переорієнтація на порти країн Балтики, Польщі, Румунії, Німеччини; недосконалість процедур митного оформлення та наявність високих корупційних ризиків; недостатній рівень впровадження електронних систем оформлення вантажів та недосконалість тарифної політики у сфері надання послуг; недостатній рівень якості послуг; неможливість здійснення повномасштабної оптимізації діяльності державних підприємств морської галузі у зв'язку з високим рівнем витрат на утримання об'єктів соціальної інфраструктури; низький рівень участі органів місцевої влади в процесі розвитку морських портів регіону; надмірне фіскальне навантаження на портові збори; відсутність сформованої політики щодо забезпечення соціальних гарантій та оптимізації персоналу галузі на тлі зростаючої інтенсифікації та автоматизації виробничих процесів.

Світовий досвід підтверджує, що підвищення рівня надання логістичних послуг в портовій сфері України найкраще реалізувати за рахунок створення на їх основі мультимодальних логістичних центрів.

Основними принципами створення логістичних центрів мають стати наступні: мінімізація логістичних витрат; координація перевізного процесу всього логістичного ланцюга; вибір учасників об'єднання за критерієм ефективності взаємодії; диспетчеризація процесу перевезень; автоматизована система управління складськими приміщеннями; формування конкурентних переваг.

Розвиток логістичної інфраструктури морських портів дозволить забезпечити економічне зростання та конкурентні переваги на міжнародному рівні завдяки підвищенню інвестиційної привабливості територій з розвинутою транспортно-складською інфраструктурою, поліпшенню екологічної безпеки, оптимізації транспортної інфраструктури та взаємодії вантажовласників і операторів під час обслуговування всього логістичного процесу, збільшення доходів держави від реалізації транзитного потенціалу.

REFERENCES

- [1] Нікулін С.Г., Рощина Н.В. Світові тенденції розвитку морських портів / С.Г. Нікулін, Н.В. Рощина // Актуальні проблеми секторальної економіки. 2015. – № 4(20). С. 148–154.
- [2] Корнійко Я. Р. Технологічні та інформаційні переваги формування мультимодальних транспортно-логістичних центрів [Електронний ресурс] / Я. Р. Корнійко // Водний транспорт. - 2016. - Вип. 1. - С. 113-117. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_1_20
- [3] Адміністрація морських портів України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.uspa.gov.ua/pokaznikiroboti/pokazniki-roboti-2018>
- [4] Вантажообіг морських портів зростає вже три роки [Електронний ресурс] // - Режим доступу: <https://www.depo.ua/ukr/money/vantazhoobig-morskikh-portiv-zrostaє-vzhe-tri-roki-201909121027394>
- [5] GlobalRankings 2016 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://lpi.worldbank.org/international/scorecard/radar/254/C/UKR/2018#chartarea>

Khmarska I.A. PhD in economics, Assistant professor

Problems of development of seaports logistic infrastructure in Ukraine

Abstract. The report is devoted to the problems of formation of efficient logistic infrastructure of Ukrainian seaports. The analysis of the activity of domestic seaports are completed and advantages of creating multimodal logistics centers are identified

Keywords: seaports, transport and logistics service, logistics infrastructure, multimodal logistics center

Мигай Н.Б., к.э.н., доц.

Хмарская И.А. к.э.н., доц.

Проблемы развития логистической инфраструктуры морских портов Украины

Аннотация. Доклад посвящен изучению проблем формирования эффективной логистической инфраструктуры морских портов Украины. Осуществлен анализ деятельности отечественных морских портов и определены преимущества создания мультимодальных логистических центров.

Ключевые слова: морской порт, транспортно-логистический сервис, логистическая инфраструктура, мультимодальный логистический центр.

УДК 005.932

**НАСКРІЗНА КОМП'ЮТЕРНА ПІДГОТОВКА
В НАВЧАЛЬНОМУ ПЛАНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕНЕДЖМЕНТ»**

Трушлякова А.Б., старший викладач

Запорожець І.М., к.т.н, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Миколаїв, Україна

Анотація. В доповіді викладено шляхи підвищення ефективності підготовки випускників спеціальності «Менеджмент» з проблем використання інформаційних технологій. Обґрунтовано необхідність розробки та реалізації програм наскрізної комп'ютерної підготовки.

Вступна частина. Будь яка організація як об'єкт управління в менеджменті – це сукупність взаємодіючих елементів (підприємств), кожний з яких має свою структуру. Елементи пов'язані між собою функціонально (кожний виконує окремі види робіт в рамках єдиного виробничого процесу), а також інформаційно, обмінюючись документами, письмовими та усними розпорядженнями та ін.. Крім того, ці елементи взаємодіють з зовнішніми системами, при цьому їх взаємодія також може бути як інформаційною, так і функціональною. І такий підхід є справедливим практично для всіх організацій, яким би видом діяльності вони не займались – промислового підприємства, банку, комерційної фірми та ін..

Такий погляд на організацію дозволяє сформулювати загальні принципи побудови корпоративної інформаційної системи в масштабі всієї організації (підприємства).

Проблема побудови комплексних управлінських систем сформувалась як окремий напрямок науки про управління і стала базою розвитку цілої галуззі високих технологій [1].

Мета доповіді полягає у викладенні особливостей оволодіння студентами спеціальності «Менеджмент» компетенцій в сфері інформаційних технологій.

Основна частина. Вивчення інформаційних систем менеджменту (ИСМ) передусім передбачає дослідження моделей і механізмів комп'ютерної обробки управлінської інформації в розрізі існуючих функціональних напрямків менеджерської діяльності в організації. Менеджмент організації об'єднує сукупність принципів, засобів і форм управління,

спрямованих на оптимальне використання матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних ресурсів організації з метою одержання запланованих господарських результатів. Тому вивчення комп'ютерних технологій в управлінні базується на знаннях щодо змісту та функцій менеджменту.

Функціональна структура ICM відповідає основним функціям менеджменту організацій – планування, організація, мотивація і контроль. Відповідно до цих функцій в ICM розробляються і розвиваються підсистеми (модулі) відповідного функціонального призначення. Модульний принцип створення та експлуатації ICM забезпечує їх гнучкість по відношенню до зовнішніх факторів і динамічність розвитку. Досвід створення та експлуатації інформаційних систем (IC) об'єдналися в стандарт MRP II, що забезпечує ефективне планування всіх ресурсів виробничого підприємства, в тому числі фінансових і кадрових. IC класу MRPII реалізує задачі оптимального формування потоку матеріалів, полуфабрикатів і готових виробів. При цьому забезпечується інтеграція всіх основних бізнес-процесів підприємства: постачання, запаси, виробництво, дистрибуція.

Система планування MRPII в інтеграції з модулем фінансового планування FRP (Finance Requirements Planning) отримали назву ERP (Enterprise Requirements Planning), які дозволяють ефективно планувати всю комерційну діяльність сучасного підприємства, в тому числі фінансові витрати на проект поновлення обладнання та інвестиції в виробництво нової продукції.

Методологія ERP – систем передбачає можливість підтримки задач логістичного управління:

- управління закупівлями сировини, матеріалів, товарів;
- облік руху матеріалів, полуфабрикатів, товарної продукції на складах і в підрозділах;
- аналіз збуту готової продукції.

Важливими елементами компетенцій випускника спеціальності «Менеджмент» є:

- знання та уміння виконувати управлінські функції в сучасному динамічному інформаційному середовищі;
- уміння провести аудит, дати оцінку існуючого стану інформаційної системи підприємства та обґрунтувати напрямки розвитку.

Аналіз структури навчального плану спеціальності «Менеджмент» з різних спеціалізацій дозволив сформулювати такі пропозиції:

1. Розробити програму наскрізної комп'ютерної підготовки спеціальності «Менеджмент», що складається з двох взаємопов'язаних частин: ступінь бакалавра та ступінь магістра.

2. Підготувати серію методичних матеріалів по вивченню сучасних проблем розвитку інформаційних технологій в управлінні бізнес-процесами.

В програмі наскрізної комп'ютерної підготовки необхідно визначити вклад навчальних дисциплін, що забезпечують вивчення окремих функцій менеджменту (операційний менеджмент, проектний аналіз, дослідження операцій, бізнес-планування логістичних проектів, оптимізація логістичних рішень та ін..) в отриманні навиків роботи в інтегрованому інформаційному просторі сучасного підприємства. Ці задачі можливо вирішити, включаючи в зміст лабораторних робіт, практичних занять, курсових робіт, а також кваліфікованих робіт завдання, пов'язані з використанням інформаційних технологій.

Висновки. 1. Знання та уміння виконати функції управління бізнес-процесами з використанням сучасних інформаційних систем є важливим фактором конкурентоспроможності випускників спеціальності «Менеджмент». 2. Ефективним механізмом отримання випускниками необхідних компетенцій в використанні інформаційних системах менеджменту є розробка та реалізація програм наскрізної комп'ютерної підготовки на протязі бакалавратського та магістерського циклів.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Шваб Клаус. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію / Клаус Шваб / "Клуб Сімейного Дозвілля", — 2019р.
- [2] Тепскотт Дон. Блокчейн-революція / Дон Тепскотт, Алекс Тепскотт / "Літопис", — 2019р.
- [3] Стейнер К. Тотальна автоматизація. Як комп'ютерні алгоритми змінюють світ / Крістофер Стейнер / "Наш Формат", — 2018р.
- [4] Аллен М. E-Learning: Как сделать электронное обучение понятным, качественным и доступным / Майкл Аллен / "Альпина Паблишер", — 2016р.
- [5] Макдауэлл Г. Карьера менеджера IT-проекта. Как устроиться на работу в ведущую технологическую компанию / Гейл Макдауэлл, Джеки Баваро / "ПИТЕР", — 2015р.

СЕКЦІЯ №7
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

УДК 332.1

РОЗВИТОК ТА ОЦІНКА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ
ПРОЦЕСАМИ. НАЦІОНАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Ганза А.А., магістрант кафедри менеджменту
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
nasiafabrika@gmail.com

***Анотація.** Розглянуті причини виникнення та особливості національних і регіональних інноваційних систем. Запропоноване означення регіональної інноваційної системи. На основі аналізу інноваційного потенціалу регіонів України здійснено їхній розподіл на групи та обґрунтована доцільність створення в окремих регіонах України інноваційних кластерів.*

***Ключові слова:** інновації, розвиток, науково-технічний прогрес, національна економіка, регіональна економіка, тенденції, кластери.*

Вступна частина. Розвиток наукомістких технологій та сфер діяльності починаючи з 80-тих років минулого століття забезпечує не тільки підґрунтя економічного зростання національних та світової економік, а й визначає їхнє положення у світі та рівень добробуту населення відповідного державного або територіального утворення. В той же час слід відмітити, географічні, кліматичні та інші природні фактори, які могли впливати на рівень та темпи розвитку економік ще 40-50 років тому під час закладення засад та динамічного розвитку Економіки 4.0 втратили свою актуальність на відміну від національних та регіональних особливостей управління реалізацією інноваційних процесів.

Так, небагаті на природні ресурси країни, такі, як Японія та Південна Корея, демонструють рівень розвитку економіки та рівень її складності, засновані на науково-технічному прогресі, інвестуванні у фундаментальні та прикладні наукові дослідження, яким можуть позаздрити значно більш природньо багаті країни. В той же час не можна вважати, що відсутність доступу до природних ресурсів є визначальною, ні, адже існують і приклади таких країн, як США, Німеччина, Велика Британія, Китай, які мають значні природні ресурси і складну, технологічно розвинену економіку.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей формування та управління інноваційними процесами, які притаманні певним країнам та регіонам; виявленні таких особливостей у вітчизняній економіці та виробленні рекомендацій щодо напрямків подальшого розвитку управління інноваціями на рівні національної економіки.

Основна частина. Розвинені країни світу мають певні особливості та тенденції в інноваційній сфері, характерні для них усіх. До таких особливостей слід віднести:

- посилення регулюючих функцій держави в інноваційній сфері за одночасного скорочення прямого державного участі у фінансуванні інноваційної діяльності;
- посилення цільової орієнтації інноваційних розробок для вирішення завдань щодо розвитку обмеженого набору пріоритетних сфер – біотехнологій, електроніки та телекомунікацій, охорони навколишнього середовища;
- використання великих національних, міжгалузевих та глобальних науково-технічних програм;
- довгострокове програмування розвитку інновацій;
- глобалізація розподілу наукової праці та інтеграція різних областей науки, техніки і виробництва та розвиток системи горизонтальних зв'язків;
- зростання закордонного фінансування наукових досліджень;

Проте у різних за рівнем розвитку та положенням у світі країн є й притаманні лише їм особливості, урахування яких є можливим з огляду на необхідність побудови національних інноваційних систем як доповнення та на противагу наднаціональним, глобальним. Створення концепції національних інноваційних систем стало наслідком повороту від концепції глобалізаційних процесів у світовій економіці до засад протекціонізму, викликаного зростанням політико-економічного тиску, викликаного збільшенням економічної потужності "Азійських тигрів", перш за все – Китаю, в меншому ступеню – Японії, південної Кореї, Малайзії та Індонезії. Ця концепція передбачає розгляд усіх елементів інноваційного процесу як взаємопов'язаних складових складної системи, функціонування якої забезпечується певним набором інституційних чинників на рівні конкретної держави. Вважається, що такий комплекс інститутів правового, фінансового, організаційного та соціального характеру, які забезпечують інноваційні процеси, має міцні національні корені, спирається на традиції, політичні та культурні особливості певної політичної нації.

Так, проведене у [1] дослідження дозволяє стверджувати, що у світі існує кілька моделей національної інноваційної діяльності, відповідно до яких можна стратифікувати певні групи країн. Наприклад, схожими за ознаками організації та здійснення інноваційної діяльності є такі країни, як США, Німеччина та Швейцарія (для них орієнтація на великі науково-дослідні компанії та колективи з гарним обладнанням та добре розробленими програмами наукового пошуку), США, Великобританія, Франція та Швеція (ці країни схожі за інноваційними пріоритетами, так чи інакше пов'язаними з космічними технологіями та виробництвом озброєнь), країни Азії (їхній технологічний та науковий розвиток спирається на запозичення та швидке допрацювання найбільш передових ідей, швидке впровадження інновацій та тривалий час їхньої експлуатації у різних сферах), країни пострадянського простору та інші країни, що розвиваються (за термінологією ООН) (ці країни не розвивають свій науковий та технологічний потенціал через нестачу коштів, є джерелом інтелектуальних ресурсів для більш розвинених країн, але поки ще мають значні резерви для відкладеного старту) тощо. Внаслідок цього основними задачами, що стоять перед інноваційними системами на національному рівні, тобто ключовими питаннями національної інноваційної політики малої країни визначені такі відносно різноспрямовані задачі, як:

- накопичення національних технологічних компетенцій;
- цілісність національної стратегії;
- національні особливості, зокрема національна культура, етос і моральний стан нації;
- міжнародна орієнтація.

Іншими словами, національна інноваційна система та стратегія її розвитку мають включати:

- ідентифікацію тих ніш, які країна прагне зайняти на міжнародних ринках;
- планування процесу створення національних технологічних переваг за допомогою інтеграції національних НДДКР, міжнародного ліцензування, створення спільних підприємств або придбань;
- розвиток національної системи освіти та її інтеграція у загальносвітовий освітній простір за допомогою інноваційних інструментів, зокрема, діджиталізації.

Вітчизняна національна інноваційна система постульована у [2]. Її ідеєю є відновлення позицій України у світовому рейтингу інноваційної діяльності, мірилом якої вважається рейтинг за інноваційною складовою Глобального рейтингу конкурентоспроможності економіки Світового економічного форуму, за яким, на жаль, Україна займає далеко не чільні місця (табл. 1). Як видно з неї, поставлені задачі виконуються й Україна демонструє непогану динаміку інноваційного рейтингу, залишаючись на тих же місцях у глобальному.

Таблиця 1. Україна у Глобальному рейтингу конкурентоспроможності

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Глобальний рейтинг	73	84	76	79	85	83	85
Інноваційна складова	79	93	81	72	73	58	60

Примітка: побудовано на матеріалах Світового економічного форуму (<http://www3.weforum.org>)

У регіональному розрізі також можна скористатися концепцією національної інноваційної системи, поклавши у її основу поняття "регіональної інноваційної системи" як сукупності елементів інноваційного процесу, які функціонують на основі певного набору інституційних чинників правового, фінансового, організаційного та соціального характеру на рівні окремого регіону держави, оскільки кожен регіон є не тільки підсистемою національної економіки, а й відносно самостійно. Її частиною із власним циклом суспільного виробництва, особливими формами прояву стадії відтворення і специфічним перебігом процесів розвитку.

Проведений в [3] аналіз дозволяє стверджувати, що повільні темпи зростання інноваційної складової глобального рейтингу конкурентоспроможності національних економік у випадку України не є випадковим, адже переважна більшість регіонів України мають низький рівень сформованості стадій інноваційного процесу, що впливає на їхню інноваційну активність (табл. 2).

Таблиця 2. Інноваційний розвиток регіонів України (за [3])

Група	Регіони	ГЗ, ТТ, ЗЗ, ВІ	Особливості регіональної інноваційної діяльності
1	м. Київ, Харківська обл.	В*ВВВ	Підтримка інноваційного потенціалу і повноцінне його використання; активізація дифузії інновацій в регіони з нижчим рівнем інноваційного розвитку
2.1	Львівська обл.	ВН*ВВ	Розвиток і нарощування процесів інфраструктурного забезпечення інноваційної системи
2.2	Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Сумська, Херсонська обл.	НВВВ	Розвиток і нарощування наукового потенціалу інноваційного процесу регіону
3.1	Дніпропетровська, Миколаївська обл.	ВННВ	Розвиток інноваційної інфраструктури та виробничого потенціалу освоєння знань
3.2	Полтавська обл.	ННВВ	Розвиток наукової та інфраструктурної складових інноваційної системи
3.3	Донецька обл.	ННВВ	Нарощування виробничого потенціалу для освоєння інновацій
3.4	Київська, Чернігівська, Тернопільська обл.	НВНВ	Розвиток наукового потенціалу і виробничого освоєння знань
4.1	Одеська обл.	ВННН	Використання інтелектуального потенціалу регіону для формування і розвитку інноваційної інфраструктури, процесів освоєння знань і використання інновацій
4.2	Волинська, Вінницька, Житомирська, Хмельницька області	НВНН	Формування і розвиток наукової, виробничої, ринкової складових інноваційної системи
4.3	Закарпатська, Луганська, Чернівецька обл.	НННВ	Формування і розвиток наукової, інфраструктурної та виробничої складової інноваційної системи
5	Рівненська, Черкаська обл.	НННН	Формування інноваційного потенціалу регіону: створення всіх складових регіональної інноваційної системи, створення науково-до-

Група	Регіони	ГЗ, ТТ, ЗЗ, ВІ	Особливості регіональної інноваційної діяльності
			слідних підрозділів, виконання спільних наукових програм, обмін досвідом з регіонами груп 1 і 2, активізація інноваційних процесів органами влади

Умовні позначення та скорочення: ГЗ – генерація знань, ТТ – трансфер технологій, ЗЗ – засвоєння знань, ВІ – використання інновацій, В – високий рівень, Н – низький рівень

Світовий досвід доводить, що жодна країна не змогла реалізувати інноваційний розвиток одразу за усіма напрямками. Для ефективності управління інновацій вони мають бути розділені за пріоритетністю і увага має надаватися лише обмеженій кількості найбільш пріоритетних напрямків. Для України такими галузями є органічне та високоефективне рослинництво, виробництво авіаційної і ракетно-космічної техніки, енергетичне машинобудування, виробництва засобів зв'язку, ІТ-технології, виготовлення тонкого автомобільного листа, високоміцних, безшовних і труб з покриттям, транспортні хаби. Високоефективним засобом інтегрувати процеси управління розробкою та впровадженням інновацій є створення інноваційних кластерів.

Інноваційними (дослідними або заснованими на знаннях – *research clusters, knowledge based clusters*) називають кластери, до складу яких входять науково-дослідні інститути, університети, фірми, здатні до інновацій, їх поглинання та утилізації та установи бізнес-середовища, які надають підтримку інноваційним процесам. Інноваційні кластери розглядаються в Європейському Союзі в якості ключового фактору успіху загальноєвропейського дослідницького простору, вони діють на основі не співфінансування компаній, а на основі надання грантів в результаті відкритого конкурсу [4]. У США інноваційні кластери залишаються зосереджені на результатах і комерційної привабливості [5], в ЄС основними рушійними силами є державні науково-дослідні установи, Австралія використовує змішаний підхід [5], у Канаді в основному діють місцеві громадські галузеві кластери, хоча відомі спроби універсализації кластерів [6].

Висновки. В Україні, як і в багатьох країнах зі складною економікою, існують певні відмінності між розвитком та інноваційним потенціалом регіонів. Такий самий ефект спостерігається і на глобальному рівні, де в цій якості виступають національні економіки. Відповідно, необхідне створення національних та регіональних інноваційних систем, які сприятимуть як захисту національних інноваційних досягнень, так і прискорюють інноваційний розвиток економік завдяки процесам співфінансування та глобальної кооперації науково-дослідної діяльності. Ефективним засобом для реалізації регіональних та національних інноваційних програм у межах регіональних та національних інноваційних систем є інноваційні (дослідні) кластери.

REFERENCES

- [1] Ильяшенко Н. С, Мицура Е. А. Развитие национальной инновационной системы Украины как перспектива выхода на мировой рынок // Актуальні проблеми економіки №5(143), 2013. – С. 83 – 94
- [2] Інноваційна Україна – 2020: Національна доповідь; [за ред. В. М. Гейця та ін.]. – К.: НАН України, 2015. – 336 с.
- [3] Инновации в экономике. Текущие научные проблемы Восточной Европы / Монография. под ред. Эльжбеты Милош / Lublin: Politechnika Lubelska, 2013 – 137 с. – URL: https://www.academia.edu/8278878/Стимулирование_инновационной_деятельности_в_Украине
- [4] Innovation clusters in Europe. A statistical analysis and overview of current policy support. European Commission. – URL: http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Tools_Resources/Cluster.pdf

- [5] Philips P.B., Ryan C.D. The Role of Clusters in Driving Innovation / Handbook of BestPractices, 2010, pp. 281-294. – Режим доступа: <http://www.iphandbook.org/handbook/>
- [6] Sirazetdinov R., Brazhkina A. Universal Structural Model of a Standard Economic Cluster / ICT - from Theory to Practice . Ed.: Marek Miłosz, PIPS, Lublin, 2010, pp. 51-62
- [7] Іртищева І.О. Інституційні аспекти формування моделі економічного зростання Причорноморського регіону / І.О. Іртищева, Д.В. Криленко // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28. – № 1. – С. 220-228.

Ганза А.А., Магістрант кафедри менеджмента

Аннотация. Рассмотрены причины возникновения и особенности национальных и региональных инновационных систем. Предложено определение региональной инновационной системы. На основе анализа инновационного потенциала регионов Украины осуществлено их деление на группы и обоснована целесообразность создания в отдельных регионах Украины инновационных кластеров.

Ключевые слова: инновации, развитие, научно-технический прогресс, национальная экономика, региональная экономика, тенденции, кластеры.

Hanza A.A, Master of Management Department

Abstract. The causes and peculiarities of national and regional innovation systems are considered. Definition of regional innovation system is proposed. Based on the analysis of the innovative potential of the regions of Ukraine, their stratification into groups is made, and the feasibility of creating research clusters in certain regions of Ukraine is substantiated.

Keywords: innovation, development, scientific and technological progress, national economy, regional economy, tendencies, clusters.

УДК 656:005.932

УКРАЇНА В ПРОЕКТАХ НОВОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ

Ганчо Н.А., Назрієва З.Т., Коляда Н.О.. студенти групи 1431

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Анотация. В доповіді обґрунтована важливість ініційованого урядом КНР логістичного мегапроекту «Новий шовковий шлях». Розглянуто варіанти участі України в проекті Нового шовкового шляху.

Ключові слова: Новий шовковий шлях, макрологістичні системи, караванний шлях, транзитні коридори, конкурентоспроможність.

Вступна частина. Початок історії Великого шовкового шляху відносять до 2 століття до нашої ери, коли китайський посол Чжан Цянь відвідав країни Центральної Азії з дипломатичною місією. До 4 ст. до н.е. торговий шлях із Європи до країн Азії обривався біля кордонів Китаю. Гірські хребти Азії: Каракорум, Тянь-Шань, Гімалаї, Гіндукуш — скривали найдавнішу і багату китайську цивілізацію від усього світу.

Слід зазначити, що присутність слова «шовковий» дуже важливий. У минулі часи шовк мав величезну частку на ринку, хоча доставлялося з одного кінця світу в інший безліч інших товарів. Завдяки своїй легкості, компактності, величезному попиту і дорожнечі він був ідеальним предметом торгівлі. Товарний потік складався із предметів розкоші, які користувалися популярністю в аристократів: коштовності, килими, фарфор.

Найбільш відомий шлях проходив із західної частини Китаю через сучасний Казахстан. Також був маршрут через Киргизію. Після цього торговці йшли через Самарканд, Бухару,

Мерв і уздовж Каспійського моря до Середземного. Існував і менш популярний маршрут по пустелях: через західну частину Казахстану до нижньої Волги і далі до Чорного моря.

Дані торгові шляхи існували з другого століття по п'ятнадцяте включно. При цьому Шовковий шлях ніколи не був єдиним цілим. Всі товари з однієї частини світу в іншу доходили через посередників. Кілька разів за всю історію Шовкового шляху маршрути повністю контролювалися одною державою. Було це в шостому столітті при Тюркському каганаті, при Монгольській імперії в 13 ст. і при імперії Тимура в 14 ст.

Важливим досягненням Великого Шовкового шляху стало те, що завдяки розробленим маршрутам з'явилося безліч міст в Азії, були побудовані дороги, готелі, склади. Багато міст були створені спеціально для мандрівників. Під час зупинки їм вдавалося змінити втомлених в дорозі тварин, найняти охорону, розвантажити товари. Також саме завдяки середньовічним торговцям виникли чеки: купцям було зручно здавати гроші під розписку, а вже в іншому місті отримувати гроші від довіреної особи.

Мета доповіді. Довести важливість Нового шовкового шляху в розвитку глобальної економічної системи та визначити роль України в механізмах розвитку цього мегалогістичного проекту.

Основна частина.

Восени 2013 року в ході візитів в Південно-Східну Азію голова КНР послідовно висунув ініціативи «Економічний пояс Шовкового шляху» і «Морський шовковий шлях XXI століття». Пізніше вони об'єдналися в ініціативу «Один пояс, один шлях».

Спираючись на свої широкі географічні зв'язки з євразійськими країнами, Китай ініціював логістичний мегапроект «Один пояс, один шлях», який складається з таких елементів:

- «Економічний пояс Шовкового шляху» – створення трьох транс'євразійських економічних коридорів: північного (Китай – Центральна Азія – Росія – Європа), центрального (Китай – Центральна і Західна Азія – Перська затока і Середземне море) і південного (Китай – Південно - Східна Азія – Південна Азія – Індійський океан).

- «Морський Шовковий шлях XXI століття» – створення двох морських маршрутів: один маршрут веде з узбережжя Китаю через Південно-Китайське море в Південно-Тихоокеанський регіон, інший передбачає з'єднання приморських районів Китаю і Європи через Південно-Китайське море і Індійський океан).

- Китайсько-пакистанський економічний коридор.
- Економічний коридор Китай-Бангладеш-Індія-М'янма.

Стратегічна ініціатива КНР відразу була подана як ідея створення для Китаю та сусідніх країн простору спільного розвитку. «Поясом» мали бути охоплені всі країни континенту, що лежать між Китаєм та Європою. Згодом, китайський лідер доповнив цю ідею «Морським Шовковим шляхом XXI століття», що охоплює континент морем та має на меті розвиток берегової інфраструктури задля посилення торгівлі між Азією, Європою, Африкою та іншими регіонами світу [1].

22 жовтня 2019р. в місті Чжухай провінції Гуандун відкрився III форум «Морський Шовковий шлях XXI століття». Тема форуму – «Будівництво регіону Великої затоки».

Регіон Великої затоки обіцяє стати однією з найбільших міських агломерацій в КНР і світі. Він включає в себе Гонконг, Макао і дев'ять міст провінції Гуандун.

До 2035 року китайська влада збирається перетворити регіон у високорозвинений центр технологій, інновацій та економічної активності, який буде конкурувати з Кремнієвою долиною США і регіоном Токійської затоки.

Що стосується України, то за своїм географічним положенням вона якраз знаходиться на шляху проходження Північного сухопутного коридору Нового Шовкового шляху, який проходить з Китаю через Казахстан, Росію і далі в Європу. Але всі транзитні потоки з Азії в Європу, як в прямому так і в зворотному напрямках проходять територією Білорусії. Вже діє північний маршрут з Китаю в Європу через Казахстан, РФ і Білорусь (в обхід України).

Намагаючись взяти участь в транснаціональному проєкті та отримати вигоду для себе, український уряд розробив і запропонував Китаю альтернативний маршрут в Європу.

Як бачимо, маршрут повинен пролягати через Україну, Грузію, Азербайджан, Казахстан, Китай, включаючи дві паромні переправи Чорного і Каспійського морів. Але запущений на початку 2016 року за цим шляхом поїзд зазнав фіаско. За ціною він не зміг конкурувати з Північним маршрутом «Нового шовкового шляху» (через Росію), оскільки виявився більш ніж в 2 рази дорожче нього.

Для того, щоб здешевити перевезення і забезпечити конкурентоспроможність, Україна в травні 2016 року приєдналася до Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту (МТМ), а також домовилася про зниження тарифу на перевезення контейнерів по «Новому Шовковому шляху». Але, тим не менш, це не вирішило проблему, оскільки зменшення тарифу максимум на 30% не робить транзит через нашу країну конкурентоспроможним. А тому до сьогодні ніякого руху поїздів по «Українському Шовковому шляху» немає.

Крім цього, Китай схвалив будівництво Південної гілки «Нового шовкового шляху» в обхід Росії під назвою «Шовковий вітер». Цей напрямок має цілком практичний характер, оскільки повинен з'єднати Піднебесну з Південною Європою (в той час, як напрямок через Росію з'єднує з Північною, Центральною та частиною Західної Європи).

Висновки. Новий шовковий шлях повинен вибудувати найзручніші і швидкі транзитні маршрути через центр Євразії. Україні необхідно брати активну участь у розвитку транскаспійського міжнародного транспортного коридору, як частина Нового шовкового шляху.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] ЦТС-Консалтинг. Експертний центр, що спеціалізується на консалтингу компаній транспортного бізнесу. — [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.cfts-consulting.com>
- [2] Гришина Н.В. Логістичне управління підприємствами транспортної системи / Н.В. Гришина, І.М. Звіришина // Електронне наукове фахове видання «Східна Європа: економіка, бізнес та управління» Випуск 1 (12). Дніпро. 2018. С. 148-155
- [3] Іртищева І.О. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону / І.О. Іртищева, М.І. Стегней, М.С. Михайлов // Економіка і суспільство. – Вип. 16. – 2018. – С. 586-593.
- [4] Іртищева І.О. Можливості імплементації досвіду соціального розвитку країн ЄС у вітчизняну практику / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 20/2. – С. 6-11.
- [5] Фатєєв М.В., Козир Б.Ю. Удосконалення механізмів управління морськими наливними терміналами / Козир Б.Ю., Поткін О.О., Фатєєв М.В. / Збірник наукових праць НУК № 2, 2017р.

УДК 36.64:629.5

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАНУ І РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Гришина Л.О., к.е.н., професор НУК, Філіпішина Л.М., д.е.н., професор
Первомайська філія Національного університету кораблебудування імені адмірала
Макарова

Україна, Первомайськ
grishinappi@gmail.com, ontariofilpi@ukr.net

***Анотація.** Доповідь присвячена висвітленню організаційно-економічних аспектів розвитку водного транспорту, як складової морегосподарського комплексу країни, в умовах європейського вектору економічної інтеграції. Проведено дослідження сучасного рівня*

використання потенціалу водного транспорту, як складової транспортної системи України. Визначено напрями розвитку водного транспорту.

Ключові слова: морегосподарський комплекс, водний транспорт, транспортна система, європейська інтеграція.

Вступна частина. Україна визначила пріоритетом європейський вектор економічної інтеграції, що обумовлюється геополітичними, суспільно-політичними, економічними, історично-культурними реформами. В складних трансформаційних умовах національної економіки, інтеграція до Європейського Союзу для України являється однією із можливостей подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій у модернізацію виробництва, підвищення використання власного потенціалу, зокрема і потенціалу морегосподарського комплексу країни. На сьогодні реалії функціонування морегосподарського комплексу України свідчать про його невідповідність зростаючим потребам у різних видах діяльності морської галузі, вимогам європейських стандартів якості надання транспортних послуг, зокрема. При тому, що саме водні (морські) перевезення, як найбільш ефективний спосіб доставки вантажів внаслідок низької її собівартості та можливостей вирішувати проблеми перевезення великогабаритних вантажів, виступають одним із найбільш привабливих складових транспортної системи. Відтак виникають нагальні потреби у відновленні і розвитку водного транспорту, що відповідають сучасним вимогам реформування транспортного комплексу України в умовах її інтеграції до світової транспортної системи.

Мета дослідження. Мета цієї роботи полягає у дослідженні організаційно-економічних аспектів функціонування водного транспорту та визначення напрямів його розвитку в умовах євроінтеграції.

Основна частина. Дослідження світового досвіду функціонування транспортних систем показує, що в більшості морських держав важлива роль належить морському транспорту, обсяги перевезення вантажів яким зростають з кожним роком. Так, морські перевезення вантажів у 2015р. у Німеччині становили більше 300 млн. тон, у Китаї – 213 млн.тон, у Великобританії – 98 млн.тон. Нажаль, Україна в цих показниках значно програє не тільки європейським країнам, а і Росії, де цей показник становить 19 млн.тон.

З огляду на те, що в Європі формується нова мультимодальна Транс'європейська транспортна система, яка включає всі види транспорту та спрямована на побудову Транс'європейської транспортної мережі до 2020 р., то Україні необхідно долучитися до цього процесу, активізуючи застосування інноваційних технологій у перевізному процесі, використання логістичного підходу, поширення мультимодальних перевезень. Це вимагає дослідження спроможності нашої країни до участі у цих проектах, використовуючи потенціал водного (морського) транспорту. Організаційні засади цього процесу закладені Постановою кабінету міністрів України №1095 від 6.09.2017р. «Про створення Державної служби морського і річкового транспорту» [4].

Проведене дослідження сучасного стану перевезення вантажів і пасажирів різними видами транспорту в Україні підкреслює актуальність і важливість розвитку водного транспорту, оскільки його потенціал не задіяний на повну потужність, що характеризується постійним скороченням частки морського і річкового транспорту. Так, у перевезенні вантажів різко виділяється автомобільний транспорт, частка якого залишається досить високою і стабільною, у той час як усіма іншими видами транспорту ці обсяги постійно скорочуються. Заслуговує окремої уваги динаміка перевезення вантажів водним транспортом, питома вага якого є низькою з огляду на його мультимінімальні показники (табл.1) [5].

Таблиця 1. Основні індикатори водного транспорту, як складової транспортної системи України

Індикатор	Роки							
	2010		2015		2016		2017	
	обсяг	(%)	обсяг	(%)	обсяг	(%)	обсяг	(%)
Вантажооборот , всього млрд. ткм, у т.ч.:	418,7	100	334,7	100	344,2	100	364,2	100
-морський транспорт	3,6	1,2	3,9	1,1	2,5	0,7	2,9	0,8
-річковий транспорт	1,7	0,9	1,6	0,5	1,5	0,4	1,4	0,4
Капітальні інвестиції* , млрд.грн.	19,6	100	18,7	100	25,1	100	37,9	100
-у т.ч.водний транспорт	0,18	0,9	0,30	1,6	0,24	1,0	0,25	0,7
Середньооблікова кількість штатних працівників* , тис.осіб	824,3	100	661,4	100	659,9	100	655,2	100
-у т.ч.водний транспорт	9,6	1,2	3,8	0,6	3,4	0,5	2,3	0,4
Експорт-імпорт транспортних послуг , Експорт,млн. дол.США	7835,2	100	5263,2	100	8300,5	100	5861,4	100
-з них послуги морського транспорту	1234,3	15,6	735,9	14,0	661,6	8,0	612,1	10,4
Імпорт, млн.дол.США	1178,9	100	1153,3	100	989,2	100	1213,1	100
-з них послуги морського транспорту	143,0	12,2	191,7	16,6	141,2	14,3	222,8	18,4

Примітка.*- Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

Серед основних викликів транспортної сфери, що визначають закономірності і напрямки розвитку водного транспорту та суднобудівної індустрії необхідно визначити:

- підвищення обсягів та інтенсивності переміщення вантажів і пасажирів водним транспортом;

- зростання попиту на перевезення нестандартних, спеціальних вантажів;
- впровадження європейських стандартів і вимог до експлуатації транспортних засобів;
- підвищення вимог до якісних характеристик транспортного обслуговування;
- розширення ринку транзитних послуг та ін [1].

Слід відзначити, що в 2017 р. Адміністрація морських портів України в якості наглядача приєдналась до Європейської організації морських портів (ESPO), яка об'єднує портові адміністрації країн Європейського Союзу. Така співпраця забезпечується законодавчою базою, основною складовою якої є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2015 р.), яка запроваджує умови посилення економічних та торговельних відносин, що ведуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС [6]. Маючи статус члена-спостерігача та на основі підписаної угоди про Асоціацію з ЄС зони єдиної торгівлі, Україна має можливість не тільки доступу до передових європейських практик розвитку транспортної інфраструктури, просування українських терміналів на зовнішньому ринку, але і представляти національні інтереси щодо залучення коштів у інвестиційні проекти в українських портах і компаніях, розвитку державно-приватного партнерства та обміну досвідом у реформуванні водного транспорту в цілому.

Ключовим питанням розвитку річкового транспорту і логістики є активна участь України у європейській ініціативі відновлення річкового шляху Е-40. В межах розвитку цього водного шляху проводиться днопоглиблення, вже розпочато роботи з модернізації та ремонту

шлюзів Дніпровського каскаду. Україна активно співпрацює з Європейською комісією та міжнародними компаніями з метою розробки чіткого механізму гармонізації законодавчої бази у сфері внутрішніх водних шляхів. Крім того, вже сьогодні можна відзначити робіт щодо цих завдань, а саме:

- розпочаті роботи щодо імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС, директив та регламентів ЄС у сфері міжнародного морського та внутрішнього водного транспорту;

- продовжується реформа управління морською галуззю, передано 6 підприємств до сфери управління Морської адміністрації;

- здійснюється фінансування бюджетної програми «Здійснення заходів щодо підтримки впровадження транспортної стратегії України» (у 11 півріччі 2018р. виділено коштів 39609,0 грн);

- встановлення навігаційного обладнання вздовж берегової лінії, що сприятиме переходу на європейський рівень здійснення заходів з державного нагляду і контролю за безпекою на водному просторі України, тощо.

Серед основних напрямів підвищення обсягів перевезень вантажів водним транспортом слід відзначити як, макро-, так і макрорівня, а саме:

- зменшення негативного впливу загальноекономічної кризи;
- підвищення обсягів виробництва основних вантажоутворюючих видів діяльності;
- активізація експортно-імпорتنих перевезень;
- забезпечення водного транспорту паливом і запчастинами;
- відродження суднобудівного виробництва та оновлення транспортних засобів;
- розвиток логістичної інфраструктури морегосподарського комплексу, тощо.

Висновки. Ефективне використання потенціалу водного транспорту сприяє інтенсивному розвитку національної економіки, що обумовлює необхідність забезпечення чіткого і взаємопов'язаного функціонування транспортної системи країни. Україні необхідно вибудувати власну стратегію розвитку водного транспорту, як складової національної транспортної мережі, яка б передбачала будівництво найважливіших об'єктів інфраструктури, залучення нових транзитних вантажопотоків, співробітництво з Європейським Союзом. Продовження по території України маршрутів транс'європейської транспортної мережі створюють нові можливості для реалізації національних геополітичних та економічних інтересів в умовах трансформації вітчизняної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Гришина Л.О., Карась П.М., Приходько Н.В. Розвиток суднобудівної індустрії в контексті реформування транспортної системи України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 86-96.
- [2] Іртищева І.О., Стройко Т.В. Стратегічні орієнтири розвитку логістичної інфраструктури в морегосподарському комплексі України. *Збірник наукових праць НУК*. 2014. № 1(451). С. 12-17.
- [3] Макогон Ю. В., Лысый А. Ф., Гаркуша Г. Г., Грузан А. В. Украина – держава морская: монографія. ДонНУ, 2010. 393 с.
- [4] «Про створення Державної служби морського і річкового транспорту»: Постанова кабінету міністрів України №1095 від 6.09.2017р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- [5] Транспорт і зв'язок України 2017. Державна служба статистики України. Київ, 2018. 168с.
- [6] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Gryshyna L., PhD Economics, professor,
Filipishyna L. Doctor of Economic Sciences, Professor

Organizationally-economic aspects of the state and development of water-carriage of Ukraine are in the conditions of Eurointegration.

Abstract. The report deals with the organizational and economic aspects of the development of water transport, as a component of the country's maritime economic complex, in the context of the European vector of economic integration. The current level of utilization of the potential of water transport as a component of the transport system of Ukraine has been researched. The directions of development of water transport are determined.

Keywords: maritime complex, water transport, transport system, European integration

Гришина Л.А., к.т.н., професор НУК

Филиппина Л.М., д.е.н., професор

Аннотация. Доклад посвящен освещению организационно-экономических аспектов развития водного транспорта, как составляющей морехозяйственного комплекса страны, в условиях европейского вектора экономической интеграции. Проведено исследование современного уровня использования потенциала водного транспорта, как составной транспортной системы Украины. Определены направления развития водного транспорта.

Ключевые слова: морехозяйственный комплекс, водный транспорт, транспортная система, европейская интеграция

УДК 658.012.2

**ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ В МЕХАНІЗМАХ УПРАВЛІННЯ
СУДНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Фатєєв М.В., к.т.н., професор, Поткін О.О.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

ipdo@nuos.edu.ua

Анотация. Доповідь включає аналіз особливостей використання системи збалансованих показників для ефективного управління суднобудівними підприємствами. Наведено фрагмент системи показників.

Ключові слова: суднобудівне підприємство, організаційні структури, збалансована система показників, стратегічні цілі.

Вступна частина. В світовому суднобудуванні проходять суттєві зміни. Розвивається ринок нових видів спеціалізованих суден (газопереробні та нафтопереробні судна), розширяється потреба суден для добування вуглеводів на морських шельфах, інтенсивно удосконалюються комп'ютерні технології проектування, технологічної підготовки та управління виробництвом. Зростає потреба в побудові транспортних річкових суден та суден типу «річка-море», суден портофлоту для морських та річкових портів.

Вказані обставини загострюють конкуренцію в різних сегментах глобального ринку суднобудування. Важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності в цих умовах є забезпечення ефективності управління суднобудівними та судноремонтними підприємствами.

Ефективність системи управління полягає в здатності підприємства досягати поставлених цілей з оптимальним співвідношенням отриманих результатів і витрат. Перед керівництвом підприємства стоїть задача збалансувати суперечливі інтереси різних груп стейкхолдерів (акціонери, співробітники, постачальники, замовники, влада та ін.). Друга важлива задача менеджменту – забезпечити баланс між фінансовими та операційними критеріями виміру ефективності діяльності підприємства, а також між показниками попередніх періодів і майбутніми даними.

Збалансована система показників (ЗСП, Balance Scorecard) – це інструмент стратегічного менеджмента, що дозволяє виміряти ефективність підприємства з допомогою збалансованих індикаторів, які комплексно відображають його поточний стан. Система ЗСП запропонована Р.Капланом і Д.Нортоном [1]. Сутність системи ЗСП формулюється двома основними положеннями:

- одних фінансових показників не достатньо для повного та всебічного (збалансованого) опису стану підприємства, їх необхідно доповнити іншими показниками;
- система ЗСП виконує не тільки функції комплексного індикатора стану підприємства, а також є елементом системи управління, який забезпечує зв'язок між стратегічними завданнями власників (або топ-менеджерів) і операційною діяльністю.

Традиційні фінансові показники дають характеристику минулих подій. Розробка управлінських рішень на основі тільки фінансових показників притаманна для індустріальної епохи, коли інвестиції в довгострокові конкурентні переваги і відношення з клієнтами не були принципово важливими для успіху в бізнесі. Характерні риси сучасної інформаційно-інноваційної епохи [2]:

- переважна роль нематеріальних активів;
- орієнтація на споживача;
- необхідність урахування фактора глобалізації;
- нові мережеві організаційні структури і методи управління бізнесом.

Ціль доповіді полягає у викладенні особливостей формування збалансованої системи показників в умовах суднобудівного підприємства.

Основна частина. Для забезпечення конкурентоспроможності в сучасних умовах підприємство повинно реалізувати такі дії:

- розвивати відносини з клієнтами, які дозволяють зберегти існуючих клієнтів та дати можливість виходу на нові споживчі сегменти;
- пропонувати інноваційні продукти та послуги, на які є попит в цільовому сегменті споживачів;
- виробляти орієнтовані на споживача високоякісні продукти, послуги по конкурентоспроможним цінам та з коротким часом виходу в лідери;
- мобілізувати досвід робітників і мотивувати їх на постійне професійне удосконалення та підвищення якості продукції;
- розвивати інформаційні технології та системи.

Система ЗСП пропонує представити показники у вигляді чотирьох взаємопов'язаних груп (рис.1).

Рис.1. Структура збалансованої системи показників.

Група 1. Традиційні фінансові показники в рамках затвердженої стратегії (позиції підприємства з точки зору акціонерів, інвесторів).

Група 2. Показники, в роботі з клієнтами треба звернути увагу, щоб досягти бажаних фінансових результатів.

Група 3. Внутрішні процеси, треба звернути увагу для задоволення клієнтів і досягнення бажаних фінансових результатів (інноваційні процеси, виробництво, збут та ін.).

Група 4. Заходи, які необхідно зробити для розвитку внутрішніх ресурсів, задоволення клієнтів і досягнення бажаних фінансових результатів.

Перед тим, як приступити до побудови системи ЗСП необхідно мати розроблену стратегію розвитку підприємства, на її основі вирішити які перспективи повинні бути вибрані і до якого рівня треба провести декомпозицію. Важлива задача декомпозиції – доведення стратегічно важливих цілей та задач до конкурентних виконавців.

Суднобудування має ряд особливостей, які суттєво впливають на формування системи ЗСП:

- тривалий цикл побудови суден;
- нерівномірність завантаження виробничих потужностей;
- одиничність та мілкосерійність виробництва;
- велика номенклатура використовуваних матеріалів та інше.

Структура системи ЗСП на етапі виходу з довгострокової кризи ТОВ «Суднобудівний завод «Океан»» може бути представлена таким чином.

Стратегічні цілі підприємства об'єднуються в нагальну проблему виходу підприємства на траєкторію сталого розвитку. При цьому конкурентне середовище на зовнішніх ринках суднобудування потребує використання сучасних методів кластерної інтеграції з глобальними лідерами суднобудівної галузі. Стан внутрішнього ринку продукції суднобудування сприяє освоєнню певних сегментів транспортних суден для внутрішніх водних шляхів.

Основні показники ЗСП по групам:

1.1. Збільшити вартість портфеля замовлень підприємства.

1.2. Підвищити якість побудови несамохідних барж.

2.1. Розширити номенклатуру замовників на побудову несамохідних барж.

2.2. Підвищити рівень механізації та автоматизації технологічних процесів основного виробництва .

3.1. Підвищити ефективність корпоративної інформаційної системи підприємства за рахунок поновлення її елементів.

3.2. Забезпечити відповідність функціонально-організаційну структуру підприємства та його стратегічних цілей.

4.1. Підвищити рівень компетенцій управлінських кадрів.

4.2. Підвищити рівень кваліфікації робітників основних професій.

4.3. Підвищити ефективність мотиваційних механізмів

Вказані показники каскадуються по всіх рівнях організаційної структури і використовуються як індикатори в процесах прийняття управлінських рішень.

Висновки. 1. Система ЗСП є ефективним інструментом планування і контролю виробництва. 2. Система ЗСП інформаційно пов'язується з системами мотивації, системами бюджетування, внутрішньої звітності суднобудівного підприємства і забезпечує ефективність управління.

REFERENCES

- [1] Каплан Роберт. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Роберт Каплан, Дейвид Нортон / "Олимп-Бизнес", — 2016р.
- [2] Армстронг Майкл. Управление результативностью. Система оценки результатов в действии /Майкл Армстронг, Анджела Бэрон/ "Альпина Паблишер", — 2018 р.
- [3] Парментер Дэвид. Ключевые показатели эффективности. Разработка, внедрение и применение решающих показателей / Дэвид Парментер / "Олимп-Бизнес", — 2008 р.

- [4] Лоусон Раеф. Сбалансированная система показателей — лучшие практики. Разработка, внедрение и оценка / Раеф Лоусон, Тоби Хетч, Денис Дезрочес / "Баланс Бизнес Букс", — 2014 р.
- [5] Рамперсад Хьюберт. Индивидуальная сбалансированная система показателей / Хьюберт Рамперсад / "Олимп-Бизнес", — 2005 р.
- [6] Козир Б. Ю. Логістичні центри в механізмах матеріально-технічного забезпечення суднобудівних кластерних систем / Б. Ю. Козир, І. М. Запорожець / Суднобудування та морська інфраструктура . – Миколаїв, 2016 р. - № 1-2 (5). С 91-97.
- [7] Запорожець І. М. Формування механізмів дуальної освіти в підготовці фахівців для суднобудівної галузі / Запорожець І. М., Трушлякова А. Б./ Науково-практичний журнал «Регіональна економіка та управління». – Запоріжжя, 2019р. 3 (25) серпень 2019 р. 118-120с.

Zaporozhets IM, Potkin OO

Balance sheet indicators in ship management mechanisms

Abstract. The report includes an analysis of the features of using a balanced scorecard for the efficient management of shipbuilding enterprises. A fragment of the scorecard is provided.

Keywords: shipbuilding enterprise, organizational structures, balanced scorecard, strategic goals.

УДК 005.71 – 043.82

**ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА**

Міщенко Ю.В., студентка 6 курсу

Присакарь М.С., студентка 6 курсу

Науковий керівник: Іщенко О.А., к.е.н., викладач

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв

Ел. адреса: riverdeadpool@gmail.com

prisakar.marina1@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячена дослідженню важливості життєвого циклу у розвитку підприємства з метою посилення конкурентоспроможності та підвищення економічних показників.

Ключові слова. Життєвий цикл, управління життєвим циклом, менеджмент, конкурентоспроможність.

Вступна частина. Підприємству, як і будь-якій мікроекономічній системі, притаманні властивості циклічності. Циклічний характер розвитку змушує їх швидко адаптуватись до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі та проявляти гнучкість і динамічність, необхідні для їх стабільного росту. Істотну роль у забезпеченні ринкової стійкості та конкурентоспроможності будь – якого підприємства відіграє ефективність управління життєвим циклом.

У конкурентному середовищі менеджери підприємств часто звертаються до економічних та управлінських інструментів, які дають змогу оптимізувати менеджмент організації. Такими інструментами є діагностика підприємства та економічно-фінансовий аналіз. Ринкова економіка вимагає вивчення методів управління на рівні основної ланки – підприємства. Більшість промислових підприємств є структурними елементами вертикально-інтегрованої структури, яка також має певний життєвий цикл. З метою ефективного управління на різних стадіях життєвого циклу підприємства та з урахуванням впливу всіх чинників на рівень його розвитку актуальності набуває питання визначення впливу стадій розвитку вертикально-інтегрованої структури на рівень розвитку підприємства, яке виступає

її бізнес-одиницею. В останні десятиліття розвитку економічної науки концепція життєвого циклу організації (ЖЦО) все частіше використовується в організаційних дослідженнях з ціллю вивчення різноманітних аспектів менеджменту. Більш глибоке вивчення запропонованих моделей організаційного розвитку дозволяє отримати цілісну картину формування, становлення, зрілості, кризи та спаду діяльності підприємства. Проте дослідження теорії та практики діагностики, куди входить діагностика життєвих циклів підприємства, показує, що вона часто не будується за принципом перспективності, а, на жаль, слугує тільки інструментом аналізу систем без виходу на розробку пропозицій щодо їх покращення для ухвалення та реалізації управлінських рішень.

Ціль нашої роботи є визначення етапів життєвого циклу підприємства та аналіз завдань залежно від етапів життєвого циклу розвитку підприємства. Також важливим є аналіз наявних у літературних джерелах наукових підходів до визначення життєвого циклу організації, та визначення впливу стадії розвитку вертикально інтегрованої структури на стадії життєвого циклу підприємства.

Виклад основного матеріалу. У результаті трансформації біологічної концепції життєвого циклу виникла теорія життєвого циклу організації, яка активно розвивається протягом останніх десятиріч. З погляду багатьох дослідників, теорія біологічного розвитку може бути використана в процесі оцінки підприємства, оскільки має місце народження, розвиток, зростання компанії та смерть.

Проведене дослідження засвідчує, що для побудови інтегрального показника з метою визначення стадії життєвого циклу, не існує загальновизнаного переліку оціночних показників – окремі дослідники пропонують надто обмежений їх перелік, інші розраховують всі можливі за економічним змістом коефіцієнти, і чітко не виокремлюють систему показників-індикаторів кожної зі стадій життєвого циклу.

Розвиток кожного підприємства має циклічний характер, тобто проходить через певні стадії життєвого циклу, що визначають особливості фінансової, виробничо-господарської, інвестиційної та інших видів діяльності. На наш погляд, головними причинами циклічного розвитку підприємства слід вважати зміну ціннісних орієнтацій та установок залежно від змін зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства [4]. Саме зміни умов зовнішнього середовища змушують підприємство, пристосовуючись до цих змін, переглядати наявні цінності та перебудувати саме підприємство, його виробничий процес, систему взаємовідносин із персоналом та зовнішніми зацікавленими сторонами. Щодо життєвого циклу підприємства, то вченими розроблено і представлено досить велику кількість праць із теорії життєвого циклу, однак досі між різними дослідниками немає єдиної думки щодо кількості її стадій.

Значну популярність серед дослідників здобула теорія життєвого циклу організацій, розроблена І. Адісесом. До моделі І. Адісеса, входять десять стадій життєвого циклу організації: виходжування, "стадія немовляти", стадія швидкого росту, юність, розквіт, стабільність, аристократизм, рання бюрократизація, бюрократизація та смерть [1].

Назви етапів, фаз, циклів життєдіяльності підприємства у літературних джерелах, продемонстровані в табл. 1.

Таблиця 1. Визначення життєвого циклу

	Автор	Терміни, що вживаються
1.	І.О. Бланк	Народження, дитинство, юність, рання зрілість, кінцева зрілість та старіння.
2.	С.Ф. Покропивний, В.М. Колот	Народження (тривалість до 1 року), дитинство (до 2 років), юність (3-5 років), рання зрілість (6-10 років), остаточна зрілість (11-20 років), старіння (21-25 років).
3.	2 3 В.В. Григор'єв.	Зародження, ріст, стабільність, занепад
4.	4 Б.З. Мільнер.	Народження, дитинство, юність, рання зрілість, розквіт, повна зрілість, старіння, оновлення

5.	І. Адізес	Зародження, дитинство, зрілість, розквіт, стабільність, аристократія, рання бюрократія, смерть
6.	Є.М. Коротков	Експлерент, пацієнт, віолент, комутант, латалент
7.	З.Є. Шершньова, С.В. Оборська	Зародження, виникнення, становлення, зростання, рання зрілість, застарівання, припинення діяльності.
8.	Ф.Ф. Мазаракі, Л.О. Лігоненко	Народження, дитинство, юність, рання зрілість, зрілість, старіння, відродження.
9.	В.О. Василенко	Поріг нечутливості, становлення, розвиток, зрілість, насичення, спад, крах, ліквідація.
10.	Ж. Ліппіт	Народження, юність, зрілість

На нашу Коваленко К.В., базовими умовами формування системи показників для визначення стадії життєвого циклу підприємства на основі фінансової звітності є такі [3]:

1. Адекватність системи показників завданням діагностичного дослідження, тобто можливість за їх допомогою побудувати інтегральний показник щодо визначення стадії ЖЦО.

2. Наявність інформаційного забезпечення для розрахунку обраної сукупності показників, можливість проведення динамічного та порівняльного аналізу із показниками репрезентативної групи інших підприємств.

3. Можливість чіткого визначення алгоритмів розрахунку показників, що забезпечує тотожність їх економічного тлумачення різними фахівцями.

4. Однозначність формування нормативного значення та/або позитивної (негативної) тенденції зміни.

5. Охоплення показниками усіх найважливіших складових (блоків, підсистем) господарської діяльності підприємства.

6. Оптимальна чисельність показників за кожною із обраних складових дослідження, виключаючи зі складу показники, що дублюють один одного.

Перша група вихідних показників формує складову «навчання та розвиток персоналу». Як зазначають Р. Каплан та Д. Нортон: «Фактично не може бути кращого прикладу революційних змін інформаційного віку, ніж поява нової філософії відносно внеску кожного працівника в розвиток підприємства» [2]. Таким чином, кардинальна зміна управлінського світогляду вимагає такого ставлення до персоналу, що дозволяє в повній мірі використати його потенціал для досягнення стратегічних цілей підприємства. З цією метою необхідно оцінити ефективність працюючих підприємств на різних стадіях життєвого циклу [5].

Висновки. Розуміння динаміки економічних показників у процесі розвитку підприємства дозволяє припустити, до якої із стадій ЖЦО належить кожне конкретне підприємство. Відповідно, знання особливостей господарської діяльності на конкретній стадії дозволяє прийняти управлінські рішення щодо структурування можливих проблем та завчасно підготуватись до «пасток» життєвого циклу. Відстеження керівником, корпоративним фінансовим аналітиком планової трансформації параметрів господарювання також забезпечує уникнення багатьох помилок у розробці фінансової, збутової, виробничої політик підприємства та формує можливості довгострокового зростання та досягнення цілей діяльності підприємства.

REFERENCES

- [1] Портер М. Стратегія конкуренції / М. Портер; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1998. – С. 390.
- [2] Коваленко О. В. Концепція життєвого циклу підприємства та кризові фактори : [Електронний ресурс] / О. В Коваленко // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Biznes/2010_1/2010/01/100104.pdf
- [3] Коваленко К.В. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект / К.В. Коваленко // Електронні наукові фахові видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2008_3/20%20.pdf

- [4.] Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors / M. E. Porter. – New York : The Free Press, 1980 (2nd ed. – New York: Free Press, 1998. – 397 p.
- [5] Адизес И. К Управление жизненным циклом корпорации / И. К. Адизес ; [пер. с англ. под науч. ред. А. Г. Серефяна]. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с.
- [6] Іртищева І.О., Завгородній К.В. Закономірності розвитку сучасних регіональних логістично-аутсорсингових систем / І.О. Іртищева, К.В. Завгородній // Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць. Вип. 1. – Харків, ХНАУ. – 2017. – С. 302–309. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus).

Mishchenko Yu.V., Prisakar M.S. 6th year students

Life cycle of organization and its role in enterprise development

Abstract. The report is devoted to the study of the importance of life cycle in the development of the enterprise in order to enhance competitiveness and increase economic performance.

Keywords. Life cycle, life cycle management, management, competitiveness

Мищенко Ю.В., Присакарь М.С. студентки 6 курса

Жизненный цикл организации и его роль в развитии предприятия

Аннотация. Доклад посвящен исследованию важности жизненного цикла в развитии предприятия с целью усиления конкурентоспособности и повышение экономических показателей.

Ключевые слова. Жизненный цикл, управление жизненным циклом, менеджмент, конкурентоспособность.

УДК 338.012 (26)

**ФОРМУВАННЯ МОРЕГОСПОДАРСЬКИХ ІНТЕГРОВАНІХ
КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Рогов В. Г., викладач

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

viacheslav.rogov@nuos.edu.ua

Анотація. Доповідь присвячена висвітленню світового досвіду інтеграції підприємств суднобудування та створення морегосподарських кластерів. Наведено приклади інтегрованих корпоративних структур.

Ключові слова: інтеграція, суднобудування, підприємство, морегосподарський комплекс, кластер.

Вступна частина. Актуальним стимулом розвитку суднобудівних підприємств є горизонтальна та вертикальна інтеграція, передумовою якої є висока капіталомісткість будівництва суден. Здебільшого суднобудування в таких інтегрованих структурах – лише один з видів бізнесу. Характерними особливостями зазначених об'єднань є розмежування цивільних та військових підприємств, а також створення державно-приватних партнерств. Світова практика свідчить, що створення великих морегосподарських об'єднань дає можливості знизити витрати завдяки ефекту синергії, відмовитися від посередників та успішно залучати нові замовлення.

Ціль цієї роботи полягає у висвітленні світового досвіду формування інтегрованих корпоративних структур у морегосподарському комплексі з метою використання його підприємствами суднобудування України.

Основна частина. Формування морегосподарських інтегрованих корпоративних структур відбувається в Японії, Південній Кореї, Китаї, Німеччині, Іспанії, Італії, Хорватії,

Польщі та інших країнах. Так, у 2016 р. бременська суднобудівна компанія Люрсен придбала гамбурзьку верф Блом унд Фос. Об'єднання приватних підприємств суднобудування в Німеччині призвело до формування ThyssenKrupp Marine Systems, під контроль якого згодом перейшли інші незалежні приватні верфі. Подібні процеси можна спостерігати в Іспанії та Італії, де утворилися крупні суднобудівні компанії – відповідно Nafantia та Fincantieri.

За останні роки у суднобудівній промисловості Китаю регулярно відбуваються злиття та поглинання. Наприклад, у 2016 р. COSCO Group заснувала COSCO Shipbuilding Heavy Industry, до якої увійшли 13 суднобудівних та понад 20 судноремонтних підприємств. Також об'єдналися CSIC Dalian Shipbuilding з Shanhaiguan Shipbuilding, Wuhan Shipbuilding та Beihai Shipbuilding, а також Chongqing Hongjiang та Chongyue [1, с. 33]. У липні 2019 р. суднобудівні підприємства CSSC та CSIC, що виготовляють як кораблі, наприклад, авіаносці для китайського військово-морського флоту, так і судна, зокрема, танкери, повідомили про злиття з метою створення найбільшої в світі верфі [2].

У Японії підприємства суднобудування об'єднали свої зусилля для будівництва бурових суден. Так, у 2013 р. IHI Marine United та Universal Shipbuilding створили Японську морську спілку, що стала найбільшим суднобудівним підприємством Японії. У 2014 р. підприємство Namura придбало Sasebo Heavy Industries і стало третім за величиною виробником суден в Японії. Компанії Imabari Shipbuilding та Mitsubishi Heavy Industry створили спільне підприємство MI LNG з будівництва доків для великих контейнерних суден та перевезень скрапленого природного газу [3]. У 2017 р. Mitsubishi Heavy Industry та Oshima Shipbuilding уклали угоду про створення суднобудівного об'єднання [4].

Інтеграція підприємств суднобудування може відбуватися шляхом формування морегосподарських або суднобудівних кластерів, що сприяють швидшому впровадженню наукових розробок та інновацій у виробництво, а також підвищенню кваліфікації працівників. Про доцільність застосування кластерного підходу свідчить досвід розвинутих морських держав: Південної Кореї, Японії, Італії, Німеччини, Франції, Фінляндії, Норвегії тощо. Так, у Південній Кореї науково-дослідні роботи та процеси проєктування і виробництва суден зосереджені в межах однієї компанії, що дає можливість уникнути непотрібних розробок [5]. Морегосподарський кластер може об'єднувати як незначну кількість, так і декілька тисяч підприємств та організацій, які взаємодіють з метою отримання єдиного інтегрального прибутку, більшого порівняно з сумарним прибутком учасників кластера, який вони б отримали, працюючи окремо [6].

Рушійною силою кластера є його ядро, яким може бути не тільки промислове підприємство, але й університет або науково-дослідний інститут. Успішна діяльність ядра кластера сприяє позитивному впливу на його оточення, яке зі свого боку зумовлює подальший розвиток інших учасників кластера завдяки ефектам масштабу, охоплення та синергії [7].

До складу морегосподарських кластерів можуть входити суднобудівні підприємства, порти, судноплавні компанії, постачальники морського обладнання, університети, морські наукові лабораторії, підприємства рибної промисловості, надавачі логістичних, інженерних та морських туристичних послуг, класифікаційні товариства, обслуговуючі банки, брокерські та страхові компанії тощо.

Так, морський кластер Басконії складається з двох секторів: суднобудування та порти. Окрім підприємств морегосподарського комплексу, до його складу входять державні органи, академії та фінансові установи. Баскський уряд субсидує приватні науково-дослідні проєкти кластеру [8].

Морський кластер Нідерландів охоплює суднобудування, річковий транспорт, виробників морського обладнання, порти, військово-морський флот, днопоглинання, вантажоперевезення та рибальство.

Компонентами кластеру Шлезвіг-Гольштейн у Німеччині є верфі, порти, морська логістика, судноплавні компанії, постачальники морського обладнання та інженерних послуг, океанографія та морські наукові лабораторії, берегова охорона, морські біотехнології, риболовля, аквакультура, морський туризм та спорт [9].

У теперішній час відбувається процес формування морегосподарського кластеру на Філіппінах за участю бізнесу та Управління морської промисловості (MARINA). План розвитку морської промисловості Філіппін на 2019-2028 роки передбачено формування «національно інтегрованої морської промисловості» шляхом інтеграції підприємств суднобудування, судноремонту, пов'язаного з ними допоміжного бізнесу, а також науково-дослідних та навчальних установ зі створенням Морського центру інновацій та знань [10].

Відсутність комплексного морського кластеру Європи протягом тривалого часу стала однією з причин відставання європейських суднобудівників від азійських конкурентів. У результаті переважну частину замовлень на будівництво серійних суден отримали підприємства Китаю, Південної Кореї та Японії, тоді як країнам Європейського Союзу залишилися здебільшого тільки одиничні замовлення з будівництва технологічно складних суден. Лише наприкінці 2005 р. було створено Європейську мережу морських кластерів з метою налагодження комунікацій та взаємодії між кластерами окремих країн та максимального використання потенціалу досліджень та інновацій. До її складу увійшли морські кластери Болгарії, Великої Британії, Данії, Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Фінляндії, Франції та Швеції [11]. Втім, європейські морегосподарські кластери все ще занадто малі для забезпечення повноцінної конкуренції великим кластерам Азії.

Розрізняють три підходи до створення морегосподарських кластерів: «згори вниз» (top-down), «знизу вгору» (bottom-up) та змішаний (combination play) [12, с. 25]. Формування кластерів «згори вниз» та їхня підтримка здійснюється з боку уряду. Таким чином, завдяки довгостроковій економічній політиці забезпечуються сприятливі умови для наукових досліджень, розробок та інновацій, що надає імпульс розвитку учасників кластеру. Ініціаторами створення морегосподарських кластерів «знизу вгору» є великі підприємства – лідери ринку та господарські об'єднання. Такі кластери спрямовані передусім на вирішення короткострокових завдань, наприклад, щодо, координації науково-дослідних робіт, лобювання інтересів учасників кластерів, розширення ринків збуту, розвитку персоналу тощо. Морегосподарський кластер змішаного типу створюється на основі взаємодії уряду та бізнесу шляхом формування державно-приватних партнерств.

Висновки. 1. Суднобудівним підприємствам України доцільно використовувати світовий досвід формування та функціонування інтегрованих структур вертикального та горизонтального типу.

2. Інтеграція підприємств суднобудування може відбуватися шляхом створення морегосподарських кластерів, які дозволяють на основі взаємодії підприємств різноманітних видів економічної діяльності отримувати доступ до сучасних технологій, успішно реалізовувати інноваційні проєкти та підвищувати конкурентоспроможність продукції.

REFERENCES

- [1] Daniel, L., Yildiran, C. (2019) Ship Finance Practices in Major Shipbuilding Economies [Electronic resource]. – Access mode: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/ship-finance-practices-in-major-shipbuilding-economies_e0448fd0-en
- [2] The Maritime Executive (2019) CSSC-CSIC Megamerger Confirmed at Last [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.maritime-executive.com/article/cssc-csic-shipbuilding-megamerger-confirmed-at-last>
- [3] IHS Fairplay (2017) East Asian shipbuilders regroup in the wake of financial woes [Electronic resource]. – Access mode: <https://fairplay.ihs.com/commerce/article/4299716/east-asian-shipbuilders-regroup-in-the-wake-of-financial-woes>
- [4] Ship&Offshore (2018) Japanese Cooperation in Shipbuilding [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.shipandoffshore.net/news/new-ships-weekly-report/new-ships-weekly-report-article/id/japanese-cooperation-in-shipbuilding.html>
- [5] Шамрай, Ф. Вопросы обеспечения конкурентоспособности судостроения [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- https://www.korabel.ru/news/comments/voprosi_obespecheniya_konkurentosposobnosti_sudostroe_niya.html
- [6] Осипов, В. М. Перспективи створення морегосподарського кластеру в Україні [Текст] / В. М. Осипов, О. А. Єрмакова // Економіка і прогнозування: наук. журнал. – 2009. – №3. – С. 111-122
- [7] Степанова, А. А. Кластеризація як форма стимулювання інноваційних процесів в економіці України [Текст] / А. А. Степанова // Проблеми науки. — 2012. — № 11. — С. 7-14.
- [8] Monteiro, P. V. (2013) A Differentiation Framework for Maritime Clusters: Comparisons across Europe / Pedro Valadas Monteiro, Teresa Noronha Vaz [Electronic resource]. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/271705233_A_Differentiation_Framework_for_Maritime_Clusters_Comparisons_across_Europe
- [9] Степанова, К. В. Кластеризація морегосподарської діяльності: світовий досвід та українські реалії [Текст] / К. В. Степанова // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Том 2., №2. – С. 256-270
- [10] Maritime Industry Authority (2018) Philippines: Maritime Industry Development Plan (MIDP) 2019-2028, Nationally Integrated and Globally Competitive Maritime Industry https://marina.gov.ph/wp-content/uploads/2018/12/Draft-MIDP-2019-2028_LPE_LMC_26Nov_8Dec2018.pdf
- [11] Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка: «Щодо перспектив створення морських кластерів в Одеській області» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/987/>
- [12] The European Commission DG MARE (2008) The role of Maritime Clusters to enhance the strength and development of European maritime sectors [Electronic resource]. – Access mode: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/report_results_en.pdf

Rogov, V. H., lecturer

Creating the maritime integrated corporate structures: foreign experience

Abstract. The report focuses on the worldwide experience of shipbuilding enterprises integration and maritime clusters creation. The examples of integrated corporate structures are given.

Keywords: integration, shipbuilding, enterprise, maritime complex, cluster.

Рогов В. Г., преподаватель

Формирование морехозяйственных интегрированных корпоративных структур: зарубежный опыт

Аннотация. Доклад освещает мировой опыт интеграции предприятий судостроения и создание морехозяйственных кластеров. Приведены примеры интегрированных корпоративных структур.

Ключевые слова: интеграция, судостроение, предприятие, морехозяйственный комплекс, кластер.

УДК 656.6

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІКИ ВРАЖЕНЬ

Сіренко І.В., кандидат екон. наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Україна, Миколаїв
grayplus@nuos.edu.ua

***Анотація.** Розглянуто основні аспекти наявних на ринку туристичних послуг цифрові інформаційні технології, пов'язані з віртуалізацією туризму як частини економіки вражень, перспективні напрямки розвитку таких технологій.*

***Ключові слова:** туризм, інновації, віртуальний туризм, інформаційні системи, діджиталізація, маркетинг, Інтернет, комунікації, інвестиції.*

Вступна частина. У сучасному світі розвиток економіки призвело до виникнення нових економічних відносин, які отримали назву Економіка 3.0, а далі – Економіка 4.0, з її автоматизацією процесів та повсюдним впровадженням інтернет-технологій, а розвиток соціальних відносин – до виникнення т. зв. економіки вражень, яка ставить на чільне місце людський фактор. Взаємодія цих двох процесів, згідно [1], призводить до поступового відходу від реальності, активному зануренню у враження, з переходом від областей "бути" і "розважатися" через "навчатися" до "діяти" в термінах зазначених авторів. Однак найбільш багаті і пам'ятні враження містять в собі елементи всіх чотирьох областей.

Істотну частину економіки вражень становить туристична галузь, одним із глобальних завдань якої є забезпечення сталого емоційного відгуку на нові для туриста місця з подальшим формуванням стійкого бажання повторних відвідувань. Випереджаюче зростання туристичної галузі в порівнянні зі світовою економікою ([2] вказує на середньорічний приріст бл. 4%) забезпечується кількома чинниками, в тому числі і глобальною та всеосяжною діджиталізацією сучасного суспільства. Важливу роль у подібних перетвореннях відіграють інформаційні технології, впровадження на ринок туристичних послуг елементів сучасного ринку комунікацій і інформаційних технологій призвело до безпрецедентного зростання ринку короткострокової оренди місць розміщення, що також підтверджується звітами UNWTO [3, 4]. Однак в більш віддаленій перспективі вважаємо за можливе впровадження технологій, які не вимагатимуть від майбутнього туриста переміщення в іншу точку для отримання достатньої кількості вражень або сприятимуть його кращій підготовці до подорожі і придбання нових емоцій, також заснованих на цифрових інформаційних технологіях.

Мета роботи полягає в демонстрації перспектив побудови нових бізнес-моделей в туристичній галузі, заснованих на розвитку технологій цифрового майбутнього.

Основна частина. Автори наукових робіт, що досліджують питання інновацій в туризмі, акцентують увагу на їх різних аспектах. Так, в [5] проаналізовані кілька робіт, в яких даються різні визначення інновацій в туризмі, з чого ми можемо зробити висновок, що інновації в туризмі – це виведення на ринок нового туристичного продукту (яким може бути маршрут або дестинація), що володіють в певний момент часу вищими споживчими якостями, при цьому будучи націлені на підвищення рівня задоволеності туриста, його якості життя, а також організація нових видів туристичної діяльності або застосування нових принципів надання туристичних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Як бачимо, інноваційна діяльність в туризмі обов'язково включає впровадження цифрових технологій, що безсумнівно потягне за собою виникнення віртуального туризму і віртуальних туристичних організацій.

Оскільки в глобалізованому цифровому світі турист не обмежений лише фізичною доступністю в пошуку партнерів, які можуть надати йому туристичну послугу, він отримує можливість встановити стабільний контакт з підприємствами транспорту, розміщення і додаткового сервісу через цифрові комунікаційні мережі. Найбільш поширеними інноваціями в галузі транспортних послуг та послуг розміщення стали електронне бронювання, електронні квитки й електронні візи. Помітною тенденцією останніх років стала підвищена мобільність такого доступу. Сучасні користувачі цифрових технологій все частіше використовують для пошуку інформації та комунікацій смартфони і планшетні комп'ютери, які за обчислювальними можливостями вже досягають рівня настільних ПК і ноутбуків середнього цінового сегмента, а побудова мереж мобільного зв'язку стандартів *LTE* і *5G* забезпечує їм високошвидкісний доступ до ресурсів *Internet*.

Слід також вказати на активне використання клієнтами коштів доповненої реальності в реальних самостійно організованих або придбаних туристичних продуктах, пов'язані з використанням віртуальних гідів, довідкових систем, навігаційних продуктів різних виробників. Подібні продукти можуть мати комерційний характер, а можуть проводитися на замовлення муніципальних утворень дестинації, як, наприклад, мобільні додатки "Флоренція путівник" від *eTips LTD*, *Metro AR Pro* або *Flightradar24* від *Travel Network Ltd*. Віртуально побувати на реальних дестинаціях в режимі реального часу можна з використанням встановлених у багатьох знакових місцях віртуальних камер, що транслюють в *Internet*.

Отримання туристом доступу до інформації по місцях розміщення в бажаній дестинації без участі турагента дозволяє йому скоротити витрати і сформувати туристичний продукт за своїм бажанням, однак наявність у останнього досвіду роботи і довгострокових оптових домовленостей можуть нівелювати цей аспект. У той же час вважаємо, що саме у турагенції на нинішньому етапі розвитку технологій комунікацій та візуалізації є більше можливостей по організації віртуального туризму.

Під віртуальним туризмом розуміється "діяльність індивіда, що дозволяє за допомогою використання сучасної комп'ютерної техніки та комунікаційних мереж створити і отримати максимально реалістичну сенсуальну інформацію про бажану дестинацію з числа реально існуючих без фактичного переміщення в неї" [5]. Такий туризм дозволяє здійснити відвідання бажаної дестинації швидко, безпечно і без необхідності отримання зайвої інформації про місце, що не відносяться до мети туру. Стало загальноприйнятим виділяти в залежності від цілей відвідування мережі такі види віртуального туризму: освітній, пізнавальний, розважальний, науковий і екзотичний, кожен з яких має свого клієнта і свої маркетингові кошти для залучення і утримання споживача. Віртуальні цифрові технології відіграють в цьому не останню роль. Однією з цих технологій є *3D*-панорама – спеціальна фотографія, що охоплює весь простір навколо однієї певної точки: на 360° горизонтально і не менше 180° вертикально. Віртуальна *3D*-панорама збирається з кількох фотографій, знятих ширококутним об'єктивом і об'єднаних за допомогою ПЗ в одне безшовне зображення, що створює повне враження присутності клієнта в певній точці. У разі об'єднання кількох *3D*-панорам, поєднаних між собою прямими або перехресними переходами, можна говорити про *3D*-тури. В даний час деякі турагенти можуть запропонувати потенційним клієнтам напередодні покупки реального туристичного туру здійснити віртуальний *3D*-тур, проте в подальшому такі тури можуть і замінити реальні. Так вже сьогодні існує можливість здійснити віртуальний тур Берліном, Сан-Франциско, Ботсваною та іншим дестинаціями. Готельні підприємства також впроваджують технології віртуальної реальності, наприклад, програма *VRoomService* використовується в готелях *MarriottMarquis* (Нью-Йорк, США) і *MarriottParkLane* (Лондон, Великобританія), які пропонують віртуальні подорожі в Анди (Чилі), відвідування кафе з морозивом в Руанді і прогулянку вулицями Пекіну.

Безсумнівним наступним кроком буде доповнення існуючих *3D*-турів актуальними звуковими ефектами і певною кількістю інших сенсорних подразників подібно до того, як це робиться в т. зв. *5D*-кінотеатрах. Для пов'язування різних сенсорних подразників з візуальним і аудіо доріжками буде необхідна розробка спеціалізованого ПЗ, початок чому вже покладено

розробкою пакету *PhoscodeDevalVR*. Надалі створення віртуальних турів з допоміжної діяльності турагентів перетвориться в окрему, самостійну діяльність з надання туристичних послуг, які будуть надаватися віддалено, через *Internet*. Саме такою ми, і не тільки ми (напр., [6, 7]), бачимо перспективу розвитку віртуальних інформаційних технологій в туризмі. Наступним кроком стане "зшивання" все більшої кількості 3D-панорам і забезпечення інтерактивної взаємодії користувача (клієнта віртуального туристичного продукту) з туром подібно до того, як це зроблено в сервісі *Google Street View*. Об'єднання подібних турів і сервісів завдяки збільшенню пропускної спроможності *Internet* і обчислювальних можливостей клієнтських обчислювальних пристроїв і серверів дозволять говорити про єдиний віртуальний туристичний простір, властивості якого на сьогоднішній день і перспективу вивчені в [8].

Висновки. В даний момент вже можна вести мову про віртуальні подорожі, тобто про віртуальний туризм як допоміжну частину туристичної діяльності, яка використовується турагентами для підтримки і розвитку своєї основної діяльності. В основі таких подорожей лежать 3D-панорами і зібрані з них 3D-тури. Резонно припустити формування в майбутньому індустрії, в якій віртуальні тури стануть кінцевим самоцінним продуктом споживання. Зміна моделі поведінки споживача туристичних послуг ставить перед туристичними підприємствами завдання інноваційного розвитку туристичних продуктів і пошуку нових, індивідуалізованих пропозицій для ІТ-грамотного користувача з використанням цифрових технологій.

REFERENCES

- [1] Джозеф Б. Пайн, Джеймс Х. Гилмор, Экономика впечатлений. Работа – это театр, а каждый бизнес – сцена. Вильямс. 2005
- [2] International Tourism Highlights. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>
- [3] Yearbook of Tourism Statistics Data, 2013 – 2017, 2019 Edition. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420414.1>
- [4] New Business Models in the Accommodation Industry - Benchmarking of Rules and Regulations in the Short-term Rental Market. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284421084>
- [5] Шамликашвили В. А. Виртуальный туризм как новый вид туризма // Креативная экономика. – 2014. – №10(94). – С.128-138.
- [6] Маховка В.М. Виртуальные технологии в туризме // Материалы X Международной научно-практической конференции "Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы" (г. Пинск, 4 апреля 2016). Пинск: ПолесГУ, 2016. С.211-212.
- [7] Борисов Е. А. Трехмерная визуализация туристических объектов и маршрутов как элемент информационного обеспечения деятельности турагентств // Горный информационно-аналитический бюллетень. 2013. №12. С.302-305.
- [8] Климова Т.Б., Вишневская Е.В. Перспективы развития виртуального информационного пространства в туристской индустрии // Научный результат. Технологии бизнеса и сервиса. 2017. Том 3, Выпуск №1 – URL: <http://rrbusiness.ru/journal/article/1060>
- [9] Innovative development of the economy: global trends and national features. – Collective monograph / Zaporozhets I.M., Fateev N.V., Kozyr B.Yu. – Lithuania: Publishing House "Baltija Publishing", 2018. – 716 p.

Sirenko IV, candidate of Economics, assoc. prof.

Information technologies as a means of providing the efficiency of the tourist industry as a complex economy of impacts

Abstract. The basic aspects of digital information technologies available in the tourist services market are considered, connected with the virtualization of tourism as a part of the economy of impressions, perspective directions of development of such technologies.

Keywords: tourism, innovations, virtual tourism, information systems, digitization, marketing, Internet, communications, investments.

Сиренко И.В., канд. экон. наук, доцент.

Информационные технологии как средство обеспечения эффективности туристической отрасли как составляющей экономики впечатлений

Аннотация. Рассмотрены основные аспекты имеющихся на рынке туристических услуг цифровые информационные технологии, связанные с виртуализацией туризма как части экономики впечатлений, перспективные направления развития таких технологий.

Ключевые слова: туризм, инновации, виртуальный туризм, информационные системы, диджитализация, маркетинг, Интернет, коммуникации, инвестиции.

УДК 330.341.1

МОРСЬКІ ТОРГОВІ ПОРТИ УКРАЇНИ В РИНКОВИХ УМОВАХ (ТОВ «ПОРТ ОЧАКІВ»)

Стоцька Я.В.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Україна, Миколаїв

yana.stockaya@gmail.com

Анотація. Доповідь присвячена висвітленню нинішнього стану і проблеми розвитку портового господарства України (на прикладі ТОВ «Порт Очаків»). Досліджено бізнес процеси порту. Розглянуто недоліки функціонування галузі та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: управління операціями, бізнес процеси, управління портом, розвиток морських портів, механізми державного управління.

Вступна частина. Основна мета транспортного забезпечення - своєчасна доставка вантажу в якісному стані в кінцевий пункт призначення. Транспортне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності здійснюється шляхом використання певних видів транспортів. В залежності від того, який вид транспорту застосовується у зовнішньоекономічної діяльності визначається характер транспортного забезпечення.

Транспорт забезпечує зв'язок між виробником і споживачем, доставляючи товари у місця споживання. Виконуючи цю роль, транспорт обслуговує міжрегіональні зв'язки, просторове переміщення товарів відповідно до потреб населення і народного господарства. Саме завдяки транспорту населені пункти вчасно забезпечуються товарами, формується різноманітні асортименти товарів у роздрібних торговельних підприємствах. Рівень розвитку транспортної галузі впливає на технологічний процес торговельних підприємств, його ритмічність, продуктивність праці працівників, пов'язаних з переробкою вантажів. Робота транспорту впливає на швидкість обігу товарів, схоронність товарно-матеріальних цінностей, обсяг і структуру товарних ресурсів, їх розміщення [1].

Аналіз найважливіших проблем функціонування різних видів транспорту, які чекають свого невідкладного розв'язання, свідчить про їх масштабність, складність і визначність для загального розвитку економіки Миколаївської області, їх реалізація потребує великих інвестицій і непростих організаційних рішень.

Морські порти є складовою частиною транспортної і виробничої інфраструктури держави на різних напрямках міжнародних транспортних коридорів. Від ефективності функціонування морських портів, рівня їх технологічного й технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури міжнародним вимогам

залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. Серед основних проблем функціонування та розвитку портової галузі можна назвати:

- зниження рівня прибутковості морських портів у зв'язку із значним зносом основних засобів (понад 70%);
- повільне оновлення основних фондів морських портів;
- відсутність дієвого механізму залучення приватних інвестицій для розвитку морських портів та захисту прав інвесторів;
- зменшення обсягу транзитних вантажопотоків у зв'язку з недостатньо розвинутою інфраструктурою морських портів;
- недосконалість законодавства з питань митного оформлення, перетинання державного кордону;
- зниження рівня завантаженості морських портів у зв'язку із зменшенням обсягу транзитних вантажопотоків; зниження попиту на продукцію вітчизняного виробництва на світовому ринку;
- зменшення обсягів експортних вантажопотоків через морські порти у зв'язку з перевезенням вантажів іншими видами транспорту (автомобільним, залізничним);
- нерозвинута транспортна інфраструктура в морських портах та на під'їзних шляхах;
- низький рівень технічної безпеки в морських портах тощо [1].

Ціль цієї роботи полягає у дослідженні ролі транспортного забезпечення у ринкових умовах (ТОВ «Порт Очаків»).

Основна частина. Багато науковців досліджували проблеми розвитку морських торговельних портів України, зокрема Т.О.Цабієва – засади забезпечення сталого функціонування та розвитку морських портів України [2], С.В.Ільченко – організаційно-економічні основи інституціонального реформування морських портів [4], О.О.Карпенко та Г.Ю.Продченко – проблеми транзитних перевезень вантажів через морські торговельні порти України [6], В.М.Мірошком визначено основи стратегічного планування економічного розвитку вантажних портів України [3], О.В.Меркт розроблено методичні засади стратегії розвитку морських торговельних портів у конкурентному середовищі [5].

ТОВ «Порт Очаків» перевантажує та зберігає в своєму порту таку продукцію: хлористий калій, сульфат аммонію, карбамід, аміачна селітра, діамоній фосфат, нітро аммофос, фосфорити.

ТОВ «Порт Очаків» пропонує широкий спектр послуг з перевалки, зберігання, підготовки та відправки вантажів. Вантажно-розвантажувальний комплекс порту складається з трьох вантажних районів, кожен з яких спеціалізується на окремих видах вантажів. Підприємство працює з мінеральними добривами, наливними, зерновими та іншими сипучими вантажами.

Причали оснащені сучасною вантажною технікою та обладнані залізничними коліями, що дозволяє досягати більшого вагонообігу.

ТОВ «Порт Очаків» - перший в Україні приватний термінал, побудований без участі державних інвестицій. Для створення терміналу була обрана неосвоєна заболочена територія поруч із залізничною станцією «Жовтнева». На той час станція була недовантажена і у неї були вільні потужності. Для того, щоб бути впевненим у безпеці реалізованого проекту, фахівці відправилися в місто Гамбург (Німеччина), в центрі якого розташовується подібний термінал, і переконалися, що будівництво калійного терміналу в м. Миколаїв можливо.[6].

Позицію лідерства в структурі перевалки експортних вантажів порту займають навалювальні вантажі (71,5% у 2018 році), зокрема зернові. Зростання вантажопереробки в структурі експорту простежується за наступними позиціями: у структурі генеральних вантажів – лісові вантажі (63,9%), чорні метали (11,3%), хімічні та мінеральні добрива (100%); у структурі навалювальних вантажів - хлібні вантажі (22,8%), хімічні і мінеральні добрива (28,7%); у структурі наливних вантажів (олія) - найменший темп зростання (2,2%). Негативна динаміка простежується за переробкою таких вантажів, як кокс (-59,9%) - у структурі навалювальних вантажів, та мінеральні добрива (-100%) у структурі генеральних вантажів.

Результати розгляду динаміки та структури вантажопереробки зовнішньоекономічних вантажів, свідчать про те, що за аналізований період експорт підвищився здебільшого за рахунок збільшення обробки генеральних вантажів, а саме зернових 71,5% у 2018 році, харчових, металопродукату та масла наливом; імпорт вантажопереробка генеральних транзитних вантажів збільшилася на 104,8% за рахунок значного зростання транзиту мінеральних і хімічних добрив більш ніж у 7 разів, тим не менш транзит чорних металів зменшився на 100 %.

На функціонування бізнес-процесу суднобудування морського торговельного порту впливають, в першу чергу держава, яка є регулятором порту та суб'єктом, який розвиває територію, залучаючи прямі іноземні інвестиції та потоки товарів в регіон для створення робочих місць та економічного зростання. Інвестиції та зростання експорту, в свою чергу, каталізують процеси структурних трансформацій, диверсифікації та відновлення [7].

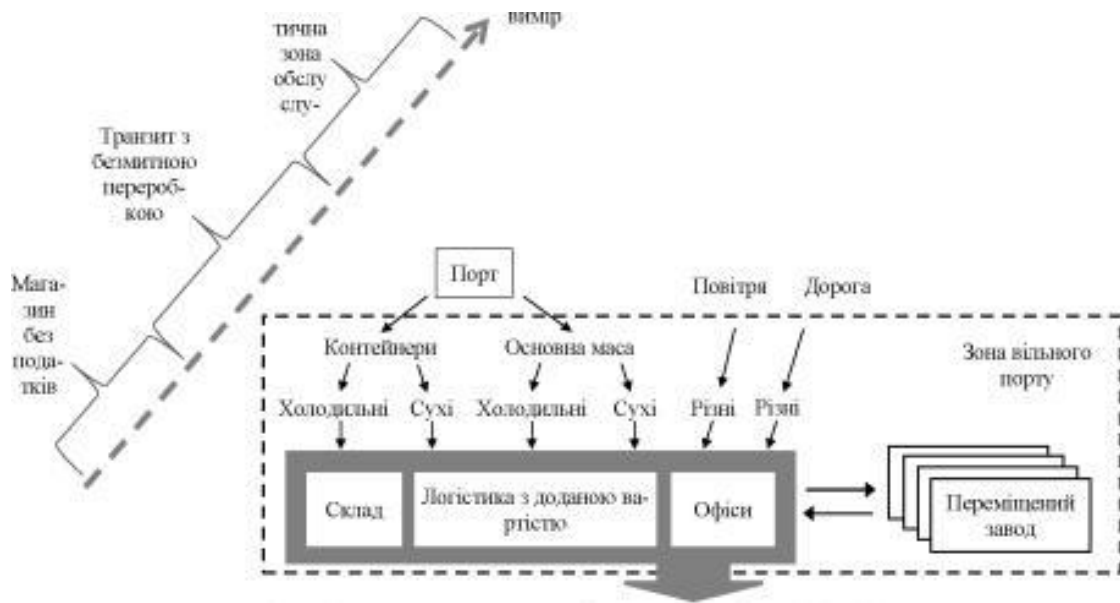

Рис. 1. Бізнес - процес суднобудування

Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” [8] визначає транспортну сферу як одну з пріоритетних в економіці країни. Проблема забезпечення функціональної та економічної стійкості морських торговельних портів України зумовлена складністю управління інвестиційними програмами, а також істотним відставанням технічного забезпечення портів від рівня розвитку торговельного флоту, що обслуговує національні та транзитні вантажопотоки. Вигідне з позицій транзитних перевезень становище України, яка розташована на перехресті торговельних шляхів – одна з суттєвих рис привабливості національного ринку для зарубіжних інвесторів і виробників. Прямі водні морські сполучення з іншими країнами мають виняткову важливість для розвитку транспортування вантажів через морські торговельні порти. Одночасно перевезення вантажів морським шляхом дає змогу виробникам досягти значної економії на транспортних витратах, зберігаючи при цьому велике різноманіття вантажів, які можна перевозити до будь-якої країни світу. Тому виникає об’єктивна потреба в удосконаленні діяльності морських торговельних портів через розвиток інтеграційних процесів та забезпечення транспортного сполучення у межах інтеграційних об’єднань.

Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року [1] розроблена відповідно до Закону України “Про морські порти України” з урахуванням основних засад реалізації державної політики у сфері транспорту. Вона визначає прогнози щодо вантажопотоків, завдання, основні напрями та шляхи розвитку морських портів і портової галузі в цілому. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” [8] визначає транспортну сферу як одну з пріоритетних в економіці країни. Проблема

забезпечення функціональної та економічної стійкості морських торговельних портів України зумовлена складністю управління інвестиційними програмами, а також істотним відставанням технічного забезпечення портів від рівня розвитку торговельного флоту, що обслуговує національні та транзитні вантажопотоки.

Управлінські завдання є наслідком реалізації управлінських функцій в порту.

Інноваційна діяльність транспортних підприємств тісно взаємопов'язана з нововведеннями. Використання інноваційно-оновлених транспортних послуг потребує інвестиційної підтримки, диверсифікації джерел фінансування науково-технологічної діяльності підприємств транспорту, що приводить до підвищення ступеня віддачі від вкладеного капіталу. Інноваційні й інвестиційні процеси підприємств є не тільки взаємообумовленими та взаємопов'язаними, а й потребують розробки відповідних структур управління. Функціонування цього ринку передбачає реформування діяльності транспортних підприємств, розробку механізмів координації їх дій, пошуку нових джерел фінансування розвитку транспортно-дорожньої інфраструктури

Порт вивчає середовище, щоб забезпечити собі успішне просування до своїх цілей. Визначення сильних та слабких сторін підприємства, допомагає виділити напрямки в яких воно може досягти успіху, однак цьому є певні загрози: нестійкий фінансовий стан, постійне зростання конкурентоспроможності конкурентів, недостатній рівень інвестицій.

Висновки. 1. Реалізація ефективної державної політики розвитку морських портів України дасть змогу: підвищити імідж України як морської держави та конкурентоспроможність портової галузі; вдосконалити систему державного управління портовою галуззю; впровадити дієвий механізм залучення приватних інвестицій для розвитку портової галузі; провадити морськими портами інноваційну діяльність шляхом застосування новітніх технологій, вжиття заходів щодо ресурсозбереження та зменшення негативного впливу на довкілля

2. Україна має можливості для залучення додаткових транзитних потоків через свою територію за умови реалізації певних заходів щодо подальшого розвитку й модернізації власної транзитної транспортної інфраструктури, а також створення сприятливих умов для переміщення транзиту територією країни. За цих умов передбачається суттєве збільшення обсягів перевезень транзитних вантажів морським транспортом. У цьому контексті зростатиме роль морських портів як однієї із найважливіших ланок національної транзитно транспортної інфраструктури.

3. Найважливішими завданнями розвитку морських підприємств є: забезпечення підвищення ефективності функціонування шляхом оптимізації умов обробки транспортних засобів; формування та забезпечення умов функціонування на території області міжнародних транспортних коридорів; вдосконалення техніко-технологічної бази морських торговельних портів у відповідності до світових стандартів портових послуг; підвищення якості робіт; підвищення інвестиційної привабливості сфери портових послуг. Портам властиві можливості для подальшого розвитку та залучення нових видів вантажів. Збільшення вантажообігу і залучення нових потоків вантажів стає можливим завдяки постійному будівництву та розвитку, введенню в експлуатацію нових потужностей. Підвищення ефективності діяльності Миколаївських портів потребує впровадження інноваційних проєктів, які дозволять досягти: розвитку транспортної інфраструктури; зростанню транспортних вантажопотоків через Україну; створення нових робочих місць в регіонах держави; забезпечення ефективного використання інноваційного кадрового потенціалу, раціональне використання потенціалу наявних підприємств; створення нових робочих місць в області. Завданням порту є вивчення конкурентного середовища для забезпечення успішного просування своїх видів діяльності. Визначення сильних та слабких сторін підприємства допомагає виділити напрямки в яких воно може досягти успіху, однак цьому є певні загрози: нестійкий фінансовий стан, постійне зростання конкурентоспроможності конкурентів, недостатній рівень інвестицій. Для підвищення ефективності роботи ТОВ «Порт Очаків» розроблено інвестиційний проєкт побудови контейнерного терміналу, який дозволить створити додаткові потужності

контейнерної переробки вантажів портом та зменшити навантаження на існуючі контейнерні термінали України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Безгулая Н. Морське надбання України: [Морський торговий порт "Південний"] / Н. Безгулая // Технополіс. - 2012. - № 7. - С. 22 – 25
- [2] Бідняк М. Н. Виробничі системи на транспорті, теорія і практика: монографія [Текст] / М. Н. Бідняк, В. В. Біліченко. - Вінниця: Універсум - Вінниця, 2016. - 176 с.
- [3] Букач Т. М. Роль транспортного забезпечення Миколаївської області // Т. М. Букач, А.В. Огієнко // Актуальні проблеми менеджменту ЗЕД в контексті євроінтеграційних процесів// Збірник тез та доповідей. - Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015 . - С. 23-25
- [4] Кіщак І.Т. Водні транспортні коридори у контексті євроінтеграції України І.Т.Кіщак, С.П. Шевчук //Четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2014. - С. 74-76
- [5] Серейкіна Т. М. Перспективи розвитку транспортної галузі Миколаївської області// Т. М. Серейкіна, В.М. Дьоміна // Наука. Студентство. Сучасність – Матеріали VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / МНУ ім. В.О. Сухомлинського – Миколаїв, 2015 – 29 с
- [6] Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лип. 2013 р. № 548-р. – Режим доступу : www.kmu.ua
- [7] Дубовик Н. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємств сервісної діяльності на морському транспорті / Н. В. Дубовик // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. - 2012. - № 4 (41). - С. 166–185

Stockaya Y.V.

Sea trade ports of Ukraine in market conditions (LLC "Port Ochakov")

Annotation. The report is devoted to the analysis of the current state and problems of development of the port economy of Ukraine (on the example of LLC "port Ochakov". The business processes of the port are investigated. Shortcomings of functioning of branch are considered and ways of their elimination are offered..

Keywords: operations management, business processes, port management, development of seaports, public administration mechanisms.

Стоцкая Я.В.

Морские торговые порты Украины в рыночных условиях (ООО «Порт Очаков»)

Аннотация. Доклад посвящен анализу нынешнего состояния и проблемы развития портового хозяйства Украины (на примере ООО «Порт Очаков». Исследованы бизнес-процессы порта. Рассмотрены недостатки функционирования отрасли и предложены пути их устранения..

Ключевые слова: управление операциями, бизнес процессы, управление портом, развитие морских портов, механизмы государственного управления.

УДК 005.22

ФУНКЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ АМПУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ФІЛІЇ «ДЕЛЬТА-ЛОЦМАН»

Трегубенко Т.В., студент гр. 4421 факультету економіки моря НУК,
Науковий керівник: Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
tregubenko.t@ukr.net

Анотація. Розглянуто використання функції регулювання в бухгалтерському обліку, принципи та концепція формування поняття «бухгалтерського менеджменту».

Ключові слова: регулювання, функція регулювання, управлінський облік, бухгалтерський менеджмент, бухгалтерський облік, МГК України.

Вступна частина. На сьогоднішній день дуже актуальним є питання по застосуванню функцій менеджменту в бухгалтерському обліку. Виходячи з цього можна прослідкувати початок формування поняття «бухгалтерський менеджмент». Одним з таких процесів є функція регулювання в бухгалтерському обліку. Регулювання – вид управлінської діяльності, спрямований на усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо в керованій системі шляхом розроблення і впровадження керуючою системою відповідних заходів [1].

Мета бухгалтерського обліку – формування інформації про діяльність організації та її майновий стан, необхідних внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності.

Основним завданням бухгалтерського обліку є [2]:

1) формування повної і достовірної інформації про діяльність організації, її майновий стан та складання бухгалтерської звітності, необхідної внутрішнім користувачам – керівникам, засновникам, учасникам і власникам майна організації, а також зовнішнім користувачам – інвесторам, кредиторам та ін.;

2) забезпечення інформацією, необхідною внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності для контролю за дотриманням законодавства України при здійсненні організацією господарських операцій та їх доцільністю, наявністю і рухом майна та зобов'язань, використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм, нормативів і кошторисів;

3) своєчасне запобігання негативним результатам господарської діяльності організації та виявлення внутрішньогосподарських резервів забезпечення її фінансової стійкості.

Метою роботи є дослідження використання функції регулювання у бухгалтерському менеджменті.

Основна частина. Регулювання покликане усунути всі недоліки, відхилення, збої, виявленні в процесі контролювання. При цьому регулювальні заходи можуть застосовуватися на всіх попередніх етапах технології менеджменту (планування, організування, мотивування).

Основною метою функції регулювання є збереження стійкості організації шляхом необхідного співвідношення між різними її елементами. Функція регулювання має широкий спектр застосування в тому числі в бухгалтерському обліку.

Проаналізувавши вищезазначену інформацію ми можемо чітко спостерігати, що в менеджменті та бухгалтерському обліку використовується функція регулювання, яка спрямована на контроль, збереження схоронності цінностей, інформації на підприємстві [2]. У цьому випадку, доцільно звернути свою увагу на дефініції поняття «MANAGEMENT ACCOUNTING»: Управлінський облік чи бухгалтерський менеджмент?» [3].

У 2008 році Всесвітня Асоціація бухгалтерів і фінансових фахівців, що працюють в бізнесі, відома як Institute of Management Accountants (IMA, США), у своїх Положеннях презентувала нове визначення поняття «management accounting» разом з поясненням причин,

що призвели до нового тлумачення, а також з описом процесу обґрунтування та використовуваних критеріїв при його підготовці [3]. Перше визначення дефініції «management accounting», було видане ІМА у 1981 р. та формулювалось так: «...the process of identification, measurement, accumulation, analysis, preparation, interpretation, and communication of financial information used by management to plan, evaluate, and control an organization and to assure appropriate use of and accountability for its resources», що в перекладі «...процес ідентифікації, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі фінансової інформації, що використовується керівництвом для планування, оцінки та контролю організації та забезпечення належного використання та підзвітності ресурсів».

Слід підкреслити, що наведене ІМА визначення «management accounting» ґрунтується на певних ключових функціях менеджменту, а саме:

- планування діяльності (devising planning);
- організація взаємодії для виконання запланованих завдань (involves partnering);
- мотивування виконавців до досягнення поставлених цілей організації (performance management systems);
- контроль фактичних результатів у порівнянні із запланованими (control).

У 1999 р. подібне визначення, але в українському перекладі, знайшло своє відображення у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», під терміном «бухгалтерський облік» [4], а саме, бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Як ми можемо бачити, на цьому етапі відбулася перша підміна бухгалтерських понять, при якій питання бухгалтерського менеджменту охарактеризувалися як процеси бухгалтерського обліку.

У 1997 виходить один із перших посібників під редакцією В.Ф. Палія та Р. Вандер Віла під назвою «Управлінський облік» [5], який позиціонується як посібник для підготовки бухгалтерів-менеджерів, бухгалтерів-аналітиків за програмою магістра ділового адміністрування. Виходячи з цього, ми можемо зрозуміти, що мова йде про запровадження основних принципів «management accounting», але виникає питання, чи є доречним такий дослівний переклад цього поняття у розумінні «управлінський облік». Треба віддати належне вітчизняним законодавцям, які у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» досить чітко окреслили межі та призначення управлінського обліку як внутрішньогосподарської системи обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством. Не дивлячись на це у науковій фаховій літературі з цього періоду починається масове ототожнення бухгалтерського менеджменту з управлінським обліком.

Після 2005 року в українській науковій фаховій літературі з'являється велика кількість статей, ряд праць, присвячених питанням контролінгу. В основному автори цих робіт висвітлюють контролінг як інформаційну систему, що забезпечує вирішення оперативних завдань з орієнтацією на досягнення стратегічних цілей. Як ми можемо бачити, за сутністю таке визначення в основному збігається з терміном «управлінський облік», який наведено у законодавчому документі. Виходячи з цього ми можемо спостерігати, як відбувається друга підміна бухгалтерських понять, при якій питання бухгалтерського контролю описується поняттям управлінського обліку [6].

При цьому зазначається, що названі функції менеджменту потребують прийняття рішень (management decision making). Необхідно підкреслити, що для здійснення функцій управління необхідна комунікація, тобто обмін інформацією, що зумовлює прийняття правильного рішення. Тому забезпечення комунікації у системі управління організацією відбувається через експертизу, тобто аналіз даних фінансової звітності (providing expertise in financial reporting). Зрозуміло, що постачальником даних для складання фінансової звітності є бухгалтерський облік.

Пропонуємо авторську інтерпретацію оригінального визначення «management accounting» з урахуванням всіх ознак менеджменту та предметної сфери обміну інформацією: бухгалтерський менеджмент є професійною діяльністю, яка спрямована на організацію взаємодії у внутрішньому та зовнішньому бізнес-середовищі для прийняття управлінських рішень, забезпечує планування та мотивування в системах управління на основі результатів аналізу даних (експертизи) фінансової звітності та контролю облікової оперативної інформації, допомагає керівництву у розробці і реалізації організаційної стратегії.

Схематичне зображення предметної сфери бухгалтерського менеджменту запропоновано на рис.1.

Рис.1. Бухгалтерський менеджмент як діяльність щодо створення ланцюга цінності інформації та знань про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Необхідно підкреслити, що у бухгалтерському менеджменті об'єктом пізнання діяльності суб'єктів господарювання є процеси планування, організації, регулювання, приведення в дію (мотивування) та контролю з метою досягнення координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного використання завдань і реалізації організаційної стратегії, тобто «management». До одного з предметів пізнання цього об'єкту, юридично доказового кута зору на нього слід віднести процеси комунікації та обміну інформацією і знаннями у формі результатів аналізу та контролю даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що забезпечують прийняття рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами, тобто «accounting».

Можна вважати, що в сучасних умовах розвитку вітчизняної бухгалтерської науки треба відійти від підміни понять і почати оперувати сучасною термінологією, зокрема включати у науковий оборот словосполучення «бухгалтерський менеджмент» у розумінні професійної діяльності, яка інтегрує у собі процеси бухгалтерського обліку, бухгалтерського аналізу та бухгалтерського контролю з метою підготовки і прийняття управлінських рішень. Додамо при цьому, що нова Універсальна десяткова класифікація (УДК) інформації, видана Книжковою палатою України у 2011 році [9, с.121], вже передбачає таку класифікаційну позицію (657.05) [7].

Вважаємо також, що управлінському обліку слід залишити його законодавчо закріплене призначення та розуміти як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про виробничу програму підприємства

внутрішнім користувачам для прийняття оперативних і стратегічних рішень з виробництва і реалізації продукції, зокрема при складанні бюджетів, доходів і витрат, калькульовані собівартості продукції, нормуванні запасів, їх контролі та аналізі відхилень, розробці маркетингових стратегій [5].

В сьогоднішні ми можемо спостерігати використання функції регулювання та «бухгалтерський менеджмент» в процесі функціонування кожного підприємства, це відображується послідовністю використання бухгалтерських документів, які сприяють регулюванню та контролю робочого процесу підприємства. Один із таких процесів ми розглянемо на прикладі одного із підприємств АМПУ, а саме Миколаївської філії ДП «Дельта-Лоцман», яка є складовою морегосподарського комплексу України [8].

Морегосподарський комплекс (МГК) – територіальне поєднання об'єктів морської індустрії. Кабінетом Міністрів України була затверджена Постанова №1307 «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» [9].

Адміністрація морських портів України (АМПУ) – одне з найбільших державних підприємств, що має стратегічне значення для економіки і безпеки України. АМПУ створена в 2013 році в результаті реформи морської галузі України для управління державним майном в морських портах країни і його ефективного використання, створення механізмів для залучення інвестицій в портову інфраструктуру для її розвитку і стабільної роботи бізнесу. Серед інших завдань Адміністрації – підтримка паспортних глибин акваторій портів, забезпечення безпеки мореплавства та ін. [10]. АМПУ входить в сферу управління Міністерства інфраструктури України і об'єднує українські морські порти та інші інфраструктурні елементи, одночасно сприяючи розвитку і конкурентоспроможності кожного з них. Структура підприємства складається з центрального офісу в Києві і головного представництва в Одесі, філій «Дельта-Лоцман» та «Днопоглиблювальний флот», а також 13 філій в морських портах.

АМПУ працює для держави і бізнесу, охоплюючи щодня весь спектр завдань в порту і на морі – від удосконалення законодавчої бази до забезпечення транспортування вантажів і безпеки мореплавства.

Протягом 2015–2018 років АМПУ вклало значні капітальні інвестиції в днопоглиблення, ремонт і реконструкцію причалів і захисних споруд в морських портах України. Єдиний в українському флоті крига лом «Капітан Білоусов» здійснює проводку караванів, суден в умовах зимової навігації на Азовському морі [10].

Миколаївська філія «Дельта-лоцман» - структурний підрозділ державного підприємства «Адміністрація морських портів України» (ДП «АМПУ»), яке розпочало роботу одночасно з набранням чинності Закону України «Про морські порти України» – 13 червня 2013 року [8]. З цього часу морегосподарська галузь працює у якісно новому форматі – розмежування згідно зі світовою практикою адміністративних та комерційних функцій, що дозволить залучити приватні інвестиції та збільшити вантажопотоки. Філія «Дельта-лоцман» ДП «АМПУ» надає послуги з лоцманського проведення суден та регулювання руху суден в акваторіях і на підхідних каналах усіх морських портів та терміналів України, на Бузько-Дніпровсько-лиманському (БДЛК) та Херсонському морському (ХМК) каналах, глибоководному судновому ході (ГСХ) Дунай-Чорне море [8].

Для внутрішнього процесу роботи підприємства використовуються певний ряд бухгалтерських документів, які виконують функцію регулювання та контролю на підприємстві., а саме:

- Договір на виконання послуг ;
- Рахунок на передоплату (інвойс для нерезидента України);
- Акт виконаних робіт (як підтвердження господарської операції);
- Рахунок на остаточний розрахунок (інвойс для нерезидента України);
- Додаток до рахунку (калькуляція послуги) ;
- Лоцманські квитанції (їх кількість залежить від кількості проходження контрольних пунктів);
- Податкова накладна (для резидентів України).

Висновки. Підводячи підсумки за даним дослідженням, можна зробити висновок, що поняття «бухгалтерський менеджмент» має право на існування, оскільки воно об'єднує функції менеджменту та бухгалтерського обліку, які мають однакову кінцеву мету та спрямовують свої функції на регулювання, контроль та організацію діяльності суб'єктів господарювання. Тому на даний момент, це питання є актуальним та відкритим і потребує часу та певних зусиль для введення нового поняття, яке дає можливість появи нового галузевого менеджменту «бухгалтерський менеджмент».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1] І.О. Щєбликіна, Д.В. Грибова. Основи менеджменту: [Текст]: Навчальний посібник з дисципліни. Мелітополь: Вид. буд. Мелітоп. міськ. друк. 2015 – 479 с.
- [2] Турищева Т.Б. Теория бухгалтерского учета: [Текст]: учебник. – М.: Юрайт, 2015 – 308с.
- [3] Definition of Management Accounting [Електронний ресурс]/ Institute of Management Accounting, NJ 07645. – Режим доступу : www.imanet.org
- [4] Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 16.07.1999 №996-XIV (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
- [5] Управленческий учет. Учебник. / Под ред. В.Паля и Р.Вандер Вила. – М.:ИНФРА-М, 1997. – 480с.
- [6] Калабухова С.В. Дефініції поняття «management accounting»: управлінський облік чи бухгалтерський менеджмент? – Житомир: ЖДТУ, 2013 – 20-23с.
- [7] Універсальна десятикова класифікація (УДК). Основна таблиця 6. Прикладні науки. Медицина. Техніка: основні ділення \ Книжкова палата України імені Івана Федорова. – [2-ге вид.], К., 2011 – 320с.
- [8] АМПУ Філія «Дельта-Лотсман». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.delta-pilot.ua>
- [9] Постанова кабінету Міністрів України «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» за №1307 від 7 жовтня 2009р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua
- [10] АМПУ Адміністрація морських портів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: uspra.gov.ua/pro-pidpriemstvo10.
- [11] Фатеев Н.В. Логистическое управление в судостроительных кластерных системах / Н. В. Фатеев, И. М. Запорожец // 36. наук. пр. НУК. – Миколаїв, 2014 р. – № 3 (453).

*Tetyana V. Tregubenko, student of 3421 gr. Of Marine economic faculty NUS
Kostyantyn S. Trunin, Supervisor of research, PhD, associate professor,
trunin.konstantin.stanislaw@gmail.com,
National University of Shipbuilding, Mykolayiv*

The regulation function in the accounting management on example AMPU Mykolayiv subsidiary branch “Delta_Lotsman”.

Abstract. The problems by using of regulation function in the accounting management was examined.

Keywords: regulation, regulation function, management calculation, accounting calculation, management accounting, Marine economy of Ukraine.

*Трегубенко Т. В., студ. гр. 3421 факультету економіки моря НУК,
Трунін К. С., научний керівник: канд. техн. наук, доцент, Национальный университет
кораблестроения, г. Николаев*

Анотація. Рассмотрено использование функции регулирования в бухгалтерском учёте, принципы и концепция формирования понятия «бухгалтерского менеджмента».

Ключевые слова: регулирование, функция регулирования, управленческий учёт, бухгалтерский менеджмент, бухгалтерский учёт, морехозяйственный комплекс (МХК) Украины.

УДК 656. 6 (477)

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ СУДНОПЛАВСТВА В УКРАЇНІ

Чікал М.А., студент гр. 3161

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
chikal.mikhail@gmail.com

Тубальцева Н.П., к.е.н., доцент НУК,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
natalia.tubaltseva@nuos.edu.ua

Москаленко К. С. студентка гр.4411,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
Україна, м. Миколаїв
love991234540@gmail.com

***Анотація.** Проведено дослідження з пошуку факторів, які негативно впливають на становлення судноплавства України. Запропоновано засоби і варіанти розвитку судноплавства В Україні.*

***Ключові слова:** судноплавство, ефективність, водний шлях, український флот.*

Вступ. Світовий океан є глобальною транспортною артерією, через яку здійснюється до 80% загального обсягу перевезень, тому морське судноплавство є основною сферою транспортних послуг в міжнародній торгівлі. Водний транспорт вважається найбільш універсальним видом транспорту, у зв'язку з тим, що більш дешевий та екологічний. В Європі перевезти вантаж по річці вигідніше, ніж залізничним або автомобільним транспортом. що прямо протилежно становищу у нашій країні. Так, в Нідерландах судна перевозять третину всіх вантажів, в Румунії - 27%, в Бельгії - 18% [2]. В нашій державі становище прямо протилежно, країна мала 4005 км річкових судноплавних шляхів, тепер же - удвічі менше [1]. В Україні річні перевезення становлять всього 3%, тоді як на зорі незалежності, коли водний транспорт не поступався залізничному і автомобільному, баржі перевозили вантажі по Дніпру, Десні, Прип'яті, Дунаю та інших річках.

Мета роботи полягає у визначенні факторів, що зупиняють судноплавство в нашій країні, та пошуку підходів до відновлення цієї діяльності в Україні.

Основна частина. Україна отримала в спадок достатній потенціал галузі торговельного судноплавства - вона мала можливість стати третьою країною на пострадянському просторі, де державний бюджет формується в основному за рахунок надходжень від перевезення вантажів морем, але швидко втратила його в результаті невдалих дій з реорганізації національного торгового мореплавства. В Україні на сьогоднішній день водний транспорт економічно не вигідний за таких причин:

1. Собівартість перевезення пасажирів набагато дорожче по воді, ніж наземним видом транспорту: по маршруту Київ - Дніпро з 0% рентабельності - 659 грн за квиток, вартість автобусного квитка по цьому маршруту - 315 грн., залізничного - 193 грн.

2. На доставку вантажу з Кременчука до Одеси йде п'ять діб, без урахування часу на завантаження і вивантаження тоді як автомобільним транспортом - приблизно добу, залізничним - дві доби.

3. Користуватися річкою в Україні дорого. Серед всіх витрат, які йдуть на перевезення по річці, 15-18% - це платежі державі: акциз на паливо, лоцманська проводка, портові збори, користування шлюзами, збір за проходження судна під мостом. У 1991-м році річками перевозили 65 млн т грузу, зараз ця цифра впала до 8 млн. т [1].

4. Обміління річок. Як приклад, за 27 років на ділянці Південного Бугу, в Миколаївській області, річка зміліла з 2,9 м глибини до 1,65м.

5. Занепад річкової інфраструктури: портів, шлюзів.

6. Занепад суден: 81,9% флоту - це судна віком від 21 до 25 років. Серед вантажопасажирських 97,1% старих суден, серед вантажних наливні - 89,5%, серед суховантажних - 84,4% старих суден [2].

7. Відсутність підтримки урядом суднобудування і як наслідок, відсутність чітких правил для інвесторів та передумов для ведення бізнесу в цьому напрямку.

8. Відсутність державного регулятора загальних тарифів на перевезення.

Україна володіє найважливішими внутрішніми водними шляхами міжнародного значення, і перспективи успішного економічного розвитку країни безпосередньо пов'язані з ефективною роботою підприємств транспортного та логістичного бізнесу, перш за все судноплавних компаній. Транзитний потенціал України, який, згідно з обсягами перевезень вантажів та інфраструктури транспортних комунікацій є найбільшим в Європі, використовується зараз тільки на 60%. Внаслідок його неповноцінного використання наша країна щорічно недоотримує близько 2,5 млрд. дол.[3]. Відродження судноплавства в Україні необхідно, тому що держава має поганий стан автодоріг, а судноплавство - найбільш екологічний спосіб транспортування вантажів, також це дозволить збільшенню робочих місць. Відродження судноплавства за 10 років може створити приблизно 8000 робочих місць, що тісно пов'язані з судноплавством і приблизно 80000 робочих місць у суміжних областях [4].

Дослідження стану судноплавної галузі України, яка знаходиться в кризовому становищі, дозволило визначити найбільш перспективні напрями щодо її реновації:

По-перше, створити умови для економічної доцільності використання річок. Розробити низку законів, що будуть регулювати тарифи на перевезення, заснувати програми для надання пільг для: розвитку виробництва, підтримки належного стану, а також догляду за судами та інфраструктурою.

По-друге, інвестувати у технологічність, цифровізацію, розвиток нових технологій, підході для підприємств морегосподарчого комплексу.

По-третє, створювати логістичні шляхи з Європи у Азію і навпаки. Це дозволить залучати певні кошти до бюджету, які можна буде використати на цивільний та військовий флоту.

По-четверте, будувати кораблі на електричній тязі, на відновлювальних джерелах енергії. Висока вартість перевозок залежить від цін на паливо. Завдяки цьому можна заощадити багато грошей власникам компаній, що надають послуги щодо перевезення вантажів чи людей.

Висновок, таким чином, реалізація заходів відновлення судноплавної галузі неможлива без об'єднання зусиль усіх підприємств морегосподарського комплексу. Дієвою інвестиційною програмою буде зосередження всього українського флоту в одному відомстві на основі згоди і рівноправності зацікавлених сторін у вигляді Акціонерної судноплавної компанії, до складу якої може увійти не менше 30 підприємств, зацікавлених у розвитку всіх сфер морегосподарського комплексу України.

REFERENCES:

- [1] Перспективы развития речного транспорта в Украине, после подписания Договора об ассоциации с ЕС [Електронний ресурс]. – 906. – Режим доступу до ресурсу: <https://informer.od.ua/news/perspektivy-razvitiya-rechnogo-transporta-v-ukraine-posle-podpisanija-dogovoa-ob-asociacii-s-es/>.
- [2] Революция на воде: как Украине заработать на реках [Електронний ресурс]. – 1509. – Режим доступу до ресурсу: revoluciya-na-vode-kak-ukraine-zarabotat-na-rekah-1136749.html.
- [3] Гацан Е.А. Роль судоходства в повышении потенциала Украины// Науковий вісник ХДМІ, № 1, 2010. – С.36-41. Режим доступу: http://www.kma.ks.ua/ua/images/science/publications/2010/1_2/10_1gazan.pdf

- [4] Как помочь отечественному судовладельцу? [Электронный ресурс] / А.Н. Гацан // Порты Украины. – Режим доступа: <http://www.blackseatrans.com/ru/2000-6/sudohod-3.htm>
- [5] Іртищева І.О., Криленко Д.В. Інституційні аспекти формування моделі економічного зростання Причорноморського регіону / І.О. Іртищева, Д.В. Криленко // Економічний аналіз. – 2018. – Т. 28. – № 1. – С. 220-228.
- [6] Irtychsheva I.A. Food security in the structure of regional management of economic development: European experience and Ukrainian reality / Kostiantyn Shaposhnikov, Inna Irtychsheva, Lida Rogatina // Wybrane problemy zarządzania i ekonomii. Redakcja Myroslava M. Novak, Pavel Dzikanski. – Ostrowiec Swietokrzyski – Piotrkow Trybunalski. – 2018. – 69-77.

Chikal M. student gr.3161, Tubaltseva N. PhD, associate professor, Moskalenko K. student gr.3161
Problems and ways to restore shipping in Ukraine

Abstract. It was carried out that the factors were made, which negatively absorbed on the establishment of shipping Ukraine. It is propounded by the hiring and varianti development of navigation in Ukraine.

Key words: navigation, efficiency, waterway, Ukrainian fleet.

Чикал М., студент гр. 3161, Тубальцева Н.П., к.е.н., Москаленко К., студентка гр. 4411.

Проблемы и пути восстановления судоходства в Украине.

Аннотация. Проведено исследование по поиску факторов, которые негативно влияют на становление судоходства Украины. Предложены средства и варианты развития судоходства В Украине.

Ключевые слова: судоходство, эффективность, водный путь, украинский флот.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

<i>Ищенко О.А., Назарова О.Ю.</i> Стратегічний напрямок до модернізації державного управління розвитком морегосподарського комплексу України	3
<i>Куляндра О.Є., Швець А.А.</i> Системи технологій у морегосподарському комплексі в Україні	6
<i>Максимішин О.М.</i> Економічна глобалізація як ефективна форма інтеграції світової економіки	9
<i>Малашевич М. О.</i> Підходи до розвитку морегосподарського комплексу України	14
<i>Орліченко М.О., Лясова І.В.</i> Тенденції розвитку логістичного управління в морегосподарському комплексі України	17
<i>Парсяк В.Н.</i> Кластери як ефективна форма об'єднання потенціалів підприємств економіки моря	20
<i>Трифонов О.В.</i> Формування системи управління економічної безпеки підприємства легкої промисловості	24
<i>Трунін К. С., Тубальцева Н.П.</i> Концептуальні засади реформування морегосподарського комплексу України	26
<i>Тубальцева Н.П., Трунін К.С., Тубальцев А.М.</i> Проблеми створення системи мотивації на суднобудівних підприємствах	30

СЕКЦІЯ №2

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

<i>Васильєва А.В.</i> Глобалізація системи криптовалют. якісний вплив на економіку України.....	34
<i>Гурченков О.П., Новікова Д.О.</i> Аналіз стану та перспективи розвитку альтернативних видів енергії в Україні	37
<i>Дибач І.Л.</i> Онтогенез форм підприємницьких об'єднань у розрізі етапів формування корпоративного управління	39
<i>Маценко К.Д.</i> Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств	42
<i>Нейман В.М.</i> Сущность, текущее состояние и развитие элементов Индустрии 4.0 в мире и Украине.	46
<i>Нікішенко Т.В.</i> Економічна глобалізація як ефективна форма інтеграції світової економіки	51
<i>Ніцун Х.І.</i> Індикатори інноваційного розвитку економіки і промислових підприємств	54
<i>Пилипей А.О.</i> Сучасний стан управління якістю продукції в харчовій промисловості.....	59
<i>Славгородська О.С., Гурченков О.П., Лясова І.В.</i> Інноваційна інфраструктура як важливий елемент національної інноваційної системи	64
<i>Стріха А.О.</i> Еволюційні етапи процесу глобалізації економіки та її наслідки.....	66
<i>Харченко К.В.</i> Напрямки підвищення ефективності діяльності промислових підприємств.....	69

СЕКЦІЯ №3

РОЗВ'ЯЗАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

<i>Білик А.Є.</i> Досвід організації системи бюджетування провідних європейських футбольних клубів	74
<i>Дунаєва К.С.</i> Удосконалення оцінювання фінансової стійкості страхових компаній в Україні	76
<i>Єрціян М.Г.</i> Особливості оцінки ризиків при визначенні ринкової вартості підприємства	81
<i>Єфімова Г.В., Марчук А.М.</i> Комплексний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства	83
<i>Ковальчук С.В.</i> Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції	85
<i>Лоцинська С.В.</i> Організація бюджетного управління на виробничому підприємстві	89
<i>Пащенко О.В., Капустян А.М.</i> Інвестиційний капітал підприємства: теоретичні аспекти управління	94
<i>Ратнікова А.С.</i> Дивідендна політика акціонерних товариств банківського сектору України	96
<i>Романенко Н.С.</i> Антикризисна стратегія діяльності машинобудівного підприємства	100
<i>Сидоренко Л.В.</i> Фінансова стійкість банківських установ: поняття та методи аналізу	102
<i>Сидорко О.О.</i> Роль непрямих податків в Україні	107

<i>Халус В.Р.</i> Завдання системи управління фінансовими ризиками підприємства.....	111
<i>Шипілова В.О.</i> Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства	114
<i>Шульга Л.О.</i> Оцінка ризиків проекту за методом мінімізації похибки.....	118

СЕКЦІЯ №4

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

<i>Абаза В.С.</i> Напрями мінімізації загроз економічній безпеці малого бізнесу України в умовах євроінтеграційних процесів	123
<i>Андрєєва Г.В.</i> Сучасні тенденції розвитку міжнародної економіки	126
<i>Волосяк М.В.</i> Підтримка інтернаціоналізації українських підприємств малого та середнього бізнесу.....	130
<i>Грішина В.П.</i> Сутність корпоративної безпеки підприємства	134
<i>Дубова С.С.</i> Результативність і проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні	139
<i>Канах О.Є.</i> Дуальна освіта в контексті індустрії 4.0	144
<i>Клисяк М.Д.</i> Визначення категорій економічної безпеки регіону.....	148
<i>Морозова А.С.</i> Методичні питання визначення інвестиційної привабливості України	152
<i>Петров В.О.</i> Структура системи економічної безпеки підприємства.....	156
<i>Семіст І.М.</i> Шляхи оптимізації зовнішньоекономічної діяльності в Україні.....	160
<i>Сирих Ю.В.</i> Аналіз факторів, що впливають на коливання валютного курсу	164
<i>Ткачук Л.О.</i> Модель оцінки конкурентоспроможності підприємства з використанням нечіткої логіки.....	167
<i>Халус В.Р.</i> Завдання системи управління фінансовими ризиками підприємства	173
<i>Хамандрик Х.С.</i> Економічна політика ТНК у сучасних міжнародних інвестиційних процесах	177

СЕКЦІЯ №5

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

<i>Диренко Є.В.</i> Дослідження сутності поняття «готова продукція»	183
<i>Кранковський Д.В.</i> Система раннього попередження та реагування як елемент антикризового управління банком	185
<i>Погорєлова О.В., Баланенко О.Г.</i> Управлінські інформаційні системи обліку: сутність та підходи до класифікації.....	188
<i>Порохнява О.О.</i> Динаміка та тенденції розвитку міжнародного валютного ринку.....	191
<i>Серік Т.С.</i> Теоретичні засади аналізу доходів підприємства	193
<i>Христюк А.А.</i> Інформаційне забезпечення аналізу дебіторської заборгованості.....	195
<i>Шиян В.Є.</i> Екологічний облік: передумови виникнення та проблеми застосування	198

СЕКЦІЯ №6

МЕХАНІЗМИ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В МОРЕГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ

<i>Єрмократій А.О., Гришина Н.В.</i> Виставкова діяльність як ефективний інструмент стимулювання збуту промислової продукції.....	201
<i>Іртищева І.О., Барабанова Ю.Є.</i> Логістичний менеджмент в системі економічної діяльності.....	204
<i>Косьянова О.О.</i> Державне стратегічне управління інноваційною діяльністю	207
<i>Кошара К.А.</i> Транскорпоративні кластерні форми в морському порту.....	210
<i>Кошик О.М.</i> Вплив системи збалансованих показників на ефективність підприємства.....	212
<i>Куляндра О.Є., Швець А.А.</i> Системи технологій морегосподарського комплексу України	216
<i>Лебеденко В.Ю.</i> Дослідження особливостей конкурентоспроможності приватного медичного закладу	219
<i>Литвиненко Д.П., Поткін О.О.</i> Формування транспортних потоків зернових культур та їх логістичне забезпечення.....	223
<i>Мар'янюк К.Г.</i> Логістична системи в управлінні операційною діяльністю АСК «Укррічфлот».....	225
<i>Мельник А.І.</i> Інформаційне забезпечення системи логістичного управління підприємства	230

<i>Мігай Н.Б., Хмарська І.А.</i> Проблеми розвитку логістичної інфраструктури морських портів України	234
<i>Трушлякова А.Б., Запорожець І.М.</i> Наскрізна комп'ютерна підготовка в навчальному плані спеціальності «Менеджмент»	237

СЕКЦІЯ №7

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

<i>Ганза А.А.</i> Розвиток та оцінка систем управління інноваційними процесами. національні та регіональні особливості	240
<i>Ганчо Н.А, Назрієва З., Коляда Н.О.</i> Україна в проектах Нового шовкового шляху	244
<i>Гришина Л.О., Філіпішина Л.М.</i> Організаційно-економічні аспекти стану і розвитку водного транспорту України в умовах євроінтеграції	246
<i>Фатєєв М.В., Поткін О.О.</i> Збалансована система показників в механізмах управління суднобудівними підприємствами	250
<i>Міщенко Ю.В., Присакарь М.С.</i> Життєвий цикл організації та його роль у розвитку підприємства	253
<i>Рогов В.Г.</i> Формування морегосподарських інтегрованих корпоративних структур: зарубіжний досвід	256
<i>Сіренко І.В.</i> Інформаційні технології як засіб забезпечення ефективності туристичної галузі як складової економіки вражень	260
<i>Стоцька Я.В.</i> Морські торгові порти України в ринкових умовах (ТОВ «Порт Очаків»)	263
<i>Трегубенко Т.В.</i> Функція регулювання в бухгалтерському обліку на прикладі АМПУ миколаївської філії «Дельта–лоцман»	268
<i>Чікал М.А., Тубальцева Н.П., Москаленко К.С.</i> Проблеми та шляхи відновлення судноплавства в Україні	273

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
У МОРЕГОСПОДАРЬСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ЧИТАНЬ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

(українською та російською мовами)

17-18 грудня 2019 року

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, проспект Героїв України, 9

Відповідальний за випуск І. М. Запорожець
Комп'ютерна верстка В. В. Торубара

Формат 60×84/8 Ум. друк. арк. 32,6. Тираж 100. Зам. № 38/19

Видавець та виготовлювач Торубара В. В.

вул. Наваринська, 5–17, м. Миколаїв, 54001, тел.: (067) 800-70-70

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4626 від 9.10.2013